

"WANT ZIJ GELOOFT IN MIJ"

ONDERZOEKSRAPPORT INDIVIDUELE BEGELEIDING IN HET JONGERENWERK
PORTFOLIO JONGERENWERK AFLEVERING 3

KENNISCENTRUM MAATSCHAPPIJ EN RECHT
LECTORAAT YOUTH SPOT

CREATING TOMORROW

Kamiel Koops
Judith Metz
Jolanda Sonneveld

Colofon

Dit onderzoeksrapport is een product van het lectoraat Youth Spot, jongerenwerk in de grote stad

Youth Spot richt zich op de professionalisering en profilering van het jongerenwerk in de grote stad. Het is een samenwerkingsverband tussen de Hogeschool van Amsterdam, ROC van Amsterdam, ROC TOP en de welzijnsorganisaties Combiwel, Dock, Streetcornerwork, IJsterk, Welsaen en Youth for Christ Amsterdam.

Youth Spot werkt van onderop (onder meer op basis van de 'tacit knowledge' van jongerenwerkers) met een open blik naar stedelijke, landelijke en internationale ontwikkelingen in de werelden van jongeren, samenleving, wetenschap en beleid.

Auteurs: Kamiel Koops, Judith Metz en Jolanda Sonneveld

Studenten van de minor Jongerenwerk in de grote stad 2012-2013: Lisa Hagemeijer, Serena Elzinga, Jasper Halewijn, Laura de Pater, Cerise Klijn, Anastasia Halfhide, Esma Mamnough, Jessica de Wit, Anoushka Harkisoen, Mardin Yildirim, Sander Visch, Chantal Baktawar, Naoual el Ghani, Safida Wazir, Femke Nooij, Sieta Dwarka, Wendy Mayenburg, Groucho Wullings, Wendy de Koster, Jillian Emanuels, Mandy Bakker, Nuri Issever, Ester Leesberg, Gijs Heijnis, Michael Reiziger, Fransien van Bon, Denzo Alberg, Drusilla Sahetapy.

Adviezen: Anna Honigh, Tarik Dahmani, Said Awad, Thea van Susteren, Joris Steutel en Angela Leenders.

Fotograaf foto voorblad: Sandra Hoogeboom

Lectoraat Youth Spot, jongerenwerk in de grote stad
Cluster Social Work
Kenniscentrum Maatschappij en Recht
Hogeschool van Amsterdam
Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
www.hva.nl/youth-spot

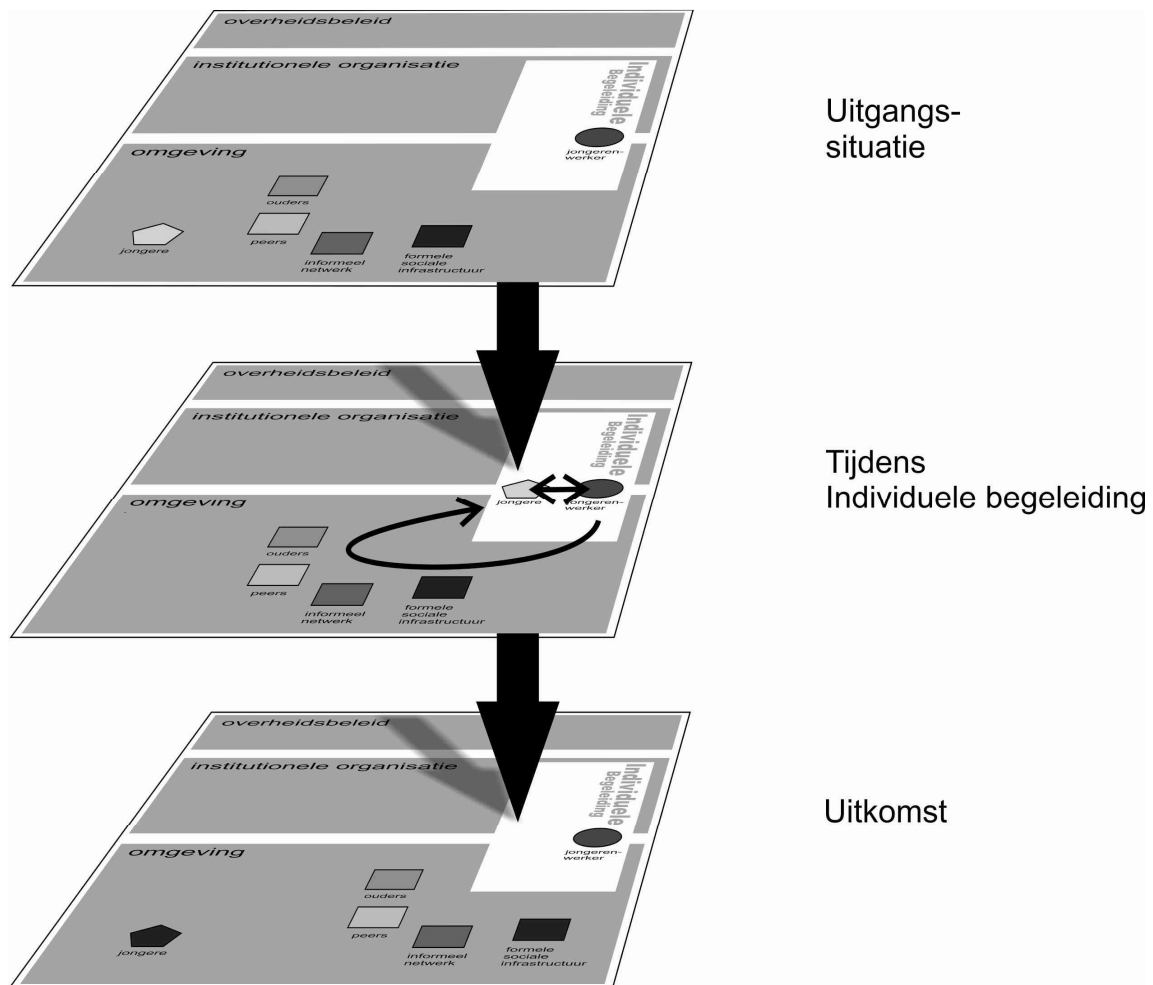
Copyright © 2014 Hogeschool van Amsterdam,
Overname van informatie uit deze beschrijving is toegestaan onder voorwaarde van de bronvermelding.

Samenvatting en conclusies

Voor u liggen de samenvatting en conclusies van het onderzoek naar Individuele Begeleiding als werkwijze in het grootstedelijk jongerenwerk. De aanleiding voor dit onderzoek is dat er een groeiende behoefte is aan Individuele Begeleiding van jongeren. Jongeren biedt het individuele aandacht, maatwerk en de mogelijkheid voor persoonlijke groei. Steeds meer politieagenten, hulpverleners, docenten en jongerenwerkers werken liever een-op-een om de straatcultuur te doorbreken. Ook kunnen professionals door individueel te werken beter aansluiten bij de behoeften en specifieke situaties van de jongeren. Hoewel Individuele Begeleiding van jongeren zich de afgelopen vijftien jaar heeft ontwikkeld tot een populaire aanpak, weten we nog onvoldoende voor welke situaties en welke groepen jongeren dit een vruchtbare benadering is. Ook is er nog weinig bekend over haar kracht, werking en resultaten. Youth Spot, het lectoraat voor Jongerenwerk in de grote stad heeft daarom Individuele Begeleiding beschreven als werkwijze binnen het grootstedelijk jongerenwerk, gepositioneerd in de literatuur en op resultaten onderzocht. Inzet van het onderzoek is dat de uitkomsten de basis vormen voor een methodiekbeschrijving van Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk die door wetenschappelijk onderzoek is onderbouwd. De doelstelling van dit onderzoek luidt: *In bestaande praktijken van Individuele Begeleiding werkzame bestanddelen inzichtelijk en overdraagbaar maken om zo de kwaliteit en effectiviteit van het jongerenwerk te verbeteren.*

Methoden praktijkbeschrijving

Voor het beschrijven van Individuele Begeleiding als werkwijze binnen het jongerenwerk hebben wij gebruik gemaakt van de methode *Praktijkbeschrijving*, waar mogelijk in relatie tot beschikbare theorie en resultaten. Vertrekpunt voor het maken van de beschrijving is Individuele Begeleiding te beschouwen als sociale interventie. Individuele Begeleiding kan beschouwd worden als een sociale interventie omdat zij ingrijpt in zowel het leven van individuele jongeren als in de omgeving van die jongeren en als doel heeft om een positieve bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van jongeren. Onderstaand model vat Individuele Begeleiding als sociale interventie samen.

Figuur 1: Individuele Begeleiding als sociale interventie

Het onderzoek is uitgevoerd in zeven praktijken van Individuele Begeleiding die gezamenlijk een goede afspiegeling vormen van Individuele Begeleiding als werkwijze binnen het grootstedelijk, professionele jongerenwerk in een multiculturele stad. De uitkomsten zijn gebaseerd op een combinatie van documentanalyse, observaties, diepte-interviews, registratiegegevens, vragenlijsten, focusgroepen en literatuuronderzoek. Voor de materiaalverzameling en het maken van de enkelvoudige beschrijvingen is samengewerkt met docenten en studenten van de minor *Jongerenwerk in de grote stad* van de opleiding Culturele en Maatschappelijke Vorming van de Hogeschool van Amsterdam.

Achtereenvolgens beschrijven wij de kern van Individuele Begeleiding, de doelen in relatie tot de resultaten, de doelgroep, de pedagogische opdracht, Individuele Begeleiding aan de slag, de methodische uitgangspunten en de randvoorwaarden.

Kern

Individuele Begeleiding verwijst naar het type jongerenwerk waarin er een-op-een contact is met de jongere. De kern van Individuele Begeleiding is de Individuele aandacht voor een jongere. Doordat begeleiders een betekenisrelatie met een jongere opbouwen, ontstaat er de mogelijkheid tot een dialoog waarin de begeleiders de hoop, aspiraties, verlangens en behoeften van de jongere leren kennen en begrijpen. Vanuit deze betekenisrelatie gaat de jongerenwerker met de jongere het gesprek aan over zijn huidige levensstijl en mogelijkheden voor verandering. Vervolgens stimuleert, ondersteunt en faciliteert hij de jongere gedurende dat veranderingsproces. Uitgangspunt voor Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk is dat de jongere eigenaar is van het proces. Individuele Begeleiding is aldus een methode waarbij vanuit een (bestaande) betekenisrelatie jongeren individueel worden gemotiveerd tot positieve gedragsverandering en het versterken en benutten van hun (verborgen) talenten en kwaliteiten (Bakker, 2011, p. 4). Met uitzondering van het ondersteunen, motiveren en begeleiden is de dienstverlening aan de jongere beperkt. Individuele Begeleiding komt voor als onderdeel van het groepsgerichte jongerenwerk, maar ook in de vorm van aparte projecten specifiek voor individuen. In de uitvoering wordt intensief samengewerkt met ketenpartners zoals scholen, specialistische hulpverlening en politie, informele netwerken en ouders. De begeleiding kan worden geboden door jongerenwerkers of door vrijwilligers.

Doelen en resultaten

Allereerst hebben wij in beeld gebracht voor welke doelen Individuele Begeleiding een geschikte werkwijze is. Er is pas sprake van een doel van Individuele Begeleiding als aannemelijk kan worden gemaakt dat Individuele Begeleiding positief bijdraagt aan het realiseren van dat doel. De vergelijking van de beoogde doelen van Individuele Begeleiding met de gerealiseerde resultaten wijst uit dat Individuele Begeleiding een gelaagde doelstelling kent en vier doelen heeft. Of deze doelen ook daadwerkelijk gerealiseerd worden, hangt af van de wijze waarop Individuele Begeleiding wordt uitgevoerd en de kwaliteit van de begeleiding door de jongerenwerkers.

Het eerste dat dit onderzoek uitwijst is dat Individuele Begeleiding een gelaagde doelstelling kent (Metz & Sonneveld, 2013). Individuele Begeleiding kan bijdragen aan zowel de persoonlijke doelen van jongeren als de algemene doelen van het jongerenwerk. Hoe kan dit? Kenmerkend voor Individuele Begeleiding is dat jongeren zelf bepalen waaraan zij willen werken. Dit impliceert dat de doelgroep van Individuele Begeleiding in eerste instantie zelf bepaalt wat de concrete begeleidingsdoelen zijn. Terwijl jongeren met begeleiding van

jongerenwerkers werken aan hun persoonlijke doelen, worden tegelijkertijd de algemene doelen van het jongerenwerk gerealiseerd.

De vier doelen van Individuele Begeleiding zijn:

1 Binding aan de samenleving

Individuele Begeleiding draagt bij aan de binding van jongeren aan de samenleving. Dit gebeurt op drie manieren: (1) jongeren ondersteunen bij het ontwikkelen van een toekomstperspectief; (2) de aansluiting met de samenleving te versterken of te herstellen en (3) jongeren zodanig toe te rusten dat voorkomen wordt dat zij uitvallen, dit wordt beschreven onder de doelen verantwoordelijkheid en vorming.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Binding aan de samenleving	74% brengt jongere in contact met instanties 60% ontwikkelt toekomstperspectief 22% leidt door naar andere instanties	Niet geregistreerd Algemeen: 50%-80% succesvol	Niet geregistreerd Algemeen: +

Tabel 1: Vergelijking doel en resultaat binding aan de samenleving
(+ = neutraal / + = matig positief / ++ = zeer positief)

2 Verantwoordelijkheid

Individuele Begeleiding draagt bij aan het vergroten van de verantwoordelijkheid voor het eigen leven. Dit door (1) het bieden van informatie en advies; (2) jongeren inzicht te geven in (consequenties van) hun eigen gedrag; (3) jongeren te leren om mogelijkheden te herkennen; (4) jongeren te leren om eigen keuzen te maken; (5) jongeren te leren om ondersteuning en hulpbronnen te creëren en te gebruiken; en (6) jongeren toe te leiden naar gespecialiseerde hulpverlening. De vergelijking met de controlegroep wijst uit dat Individuele Begeleiding hierin niet beter is dan vertrouwenspersonen uit de eigen omgeving van jongeren. Individuele Begeleiding is sterker in de omgang met problemen terwijl vertrouwenspersonen meer geschikt zijn in het versterken van het zelfvertrouwen. Dit zijn overigens graduele verschillen.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Verantwoordelijkheid	53% leert eigen problemen oplossen 43% leert algemene levensvaardigheden 30% ontwikkelt zelfvertrouwen 25% is zelfredzamer geworden 15% heeft contact met hulpverlening gekregen	Niet geregistreerd Algemeen: 50%-80% succesvol	Niet geregistreerd

Tabel 2: Vergelijking doel en resultaat Verantwoordelijkheid dragen voor het eigen leven

3 Vorming

Individuele Begeleiding draagt in enige mate bij aan de vorming van jongeren. De wijze waarop dit gebeurt loopt uiteen tussen (1) ontdekken: Wat vind ik leuk? Wat kan ik goed?,

(2) het aanreiken en in praktijk leren brengen van sociale en praktische vaardigheden, en ten slotte (3) het voorkomen van schooluitval. De vergelijking met de controlegroep wijst uit dat Individuele Begeleiding hierin niet beter is dan vertrouwenspersonen uit de eigen omgeving van jongeren.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Vorming	28% ontdekt wat hij/zij leuk vindt 28% ontwikkelt sociale vaardigheden 23% toegeleid naar school	Niet geregistreerd Algemeen: 50%-80% succesvol	Niet geregistreerd

Tabel 3: Vergelijking doel en resultaat vorming

4 Verminderen en voorkomen van overlast

Individuele Begeleiding draagt in beperkte mate bij aan het voorkomen en verminderen van overlast en criminaliteit. Dit door jongeren bewust te maken van gewenst gedrag in die situaties waarin de groepsdruk voor zowel individuele jongeren als de groep zo groot is dat het niet lukt om die op andere manieren te doorbreken. De vergelijking met de controlegroep wijst uit dat Individuele Begeleiding hierin niet beter is dan vertrouwenspersonen uit de eigen omgeving van jongeren.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Gedragsverandering	13% ontwikkelt sociaal wenselijk gedrag 13% leert agressie beheersen	Niet geregistreerd Algemeen: 50%-80% succesvol	Niet geregistreerd. Daling politiecijfers.

Tabel 4: Vergelijking doel en resultaat via gedragsverandering bijdragen aan het voorkomen en verminderen van overlast .

Doelgroepen van Individuele Begeleiding

Wie de doelgroep van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk is hebben wij in beeld gebracht door de beoogde doelgroepen te vergelijken met de deelnemers en de redenen waarom zij gebruik maken van de Individuele Begeleiding. Met beoogde doelgroepen bedoelen wij de groepen jongeren waar de onderzochte praktijken voor Individuele Begeleiding zich op richten. Onder deelnemers worden die jongeren verstaan die daadwerkelijk gebruik maken van Individuele Begeleiding.

Dit onderzoek wijst uit dat de primaire doelgroep van Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk is: jongeren met dreigende, beginnende en feitelijke bindingsproblemen in de leeftijd tussen 10 tot en met 23 jaar. Bindingsproblemen zijn problemen die deelname aan de samenleving in de weg staan. Voorbeelden daarvan zijn spijbelen en voortijdig schoolverlaten, schulden, moeizame relatie met primaire opvoeders, gebrek aan huisvesting, jeugdwerkloosheid, tienermoederschap of contact met politie en/of justitie (Metz & Sonneveld, 2013). Het gaat om zowel jongens als meisjes, laag of middelbaar opgeleid, met verschillende etnische achtergronden, dagbesteding (school, werk, vrijwilligerswerk), typen problemen, en ernst van de problematiek (enkelvoudige- dan wel meervoudige). Wel zijn het vooral jongeren tussen de 18 en 23 jaar die van de begeleiding gebruik maken.

Daarnaast leert dit onderzoek dat er een groep jongeren bestaat, die wel behoefte heeft aan Individuele Begeleiding, maar er geen gebruik van maakt. In dit onderzoek heeft deze groep een aanzienlijke omvang: het betreft een vijfde van de jongeren die niet-deelnemen aan Individuele Begeleiding. Dit zijn jongeren met verschillende achtergrondkenmerken (seks, culturele achtergrond, leeftijd, opleidingsniveau en dagbesteding) en hebben bovendien vaak *wel* iemand in hun omgeving die hen stimuleert of helpt bij problemen.

Pedagogische opdracht

Omdat Individuele Begeleiding een rol heeft in het opvoeden van jongeren, heeft zij een *pedagogische* opdracht. De hedendaagse pedagogische opdracht van het jongerenwerk bestaat uit een combinatie van emancipatie met disciplineren (Metz 2013). Het gaat erom dat jongeren zichzelf kunnen ontdekken en leren om zich te verhouden tot de ander en de samenleving als geheel. De pedagogische opdracht komt tot uiting in de pedagogische relatie, het belangrijkste opvoedmiddel waarover de jongerenwerkers binnen Individuele Begeleiding beschikken en het pedagogisch concept van het Individuele Begeleiding. Dit is de visie van Individuele Begeleiding op de opvoeding van jongeren.

De pedagogische relatie verwijst naar de relatie van de jongerenwerker met de jongere. De pedagogische relatie heeft twee kenmerken: (1) de jongerenwerker staat boven de jongere. en (2) de omgangsvormen zijn informeel. Er boven staan als jongerenwerker houdt in dat de jongerenwerker, als volwassene en als sociale professional, een andere verantwoordelijkheid en rol in het contact heeft dan de jongere. Het is de jongerenwerker die het contact structureert. Als beroepskracht heeft de jongerenwerker voor de jongeren een voorbeeldfunctie. Het biedt jongeren de kans om zich bewust te worden van gewenste omgangsvormen. In de omgang met jongeren zijn jongerenwerkers bij voorkeur informeel. Reden is dat dit de begeleiding laagdrempelig maakt. Bovendien past het bij de sfeer in het jongerenwerk. Bij Individuele Begeleiding door vrijwilligers heeft de pedagogische relatie een fundamenteel ander karakter.

Het pedagogisch concept bestaat uit vier uitgangspunten voor het contact met de jongere(n). Het eerste uitgangspunt is dat *de jongere de regie heeft*. Hierbij gaat het erom dat de jongere eigenaar is van wat er gebeurt binnen Individuele Begeleiding en zo kan leren om verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen leven. Een *positieve benadering* is het tweede uitgangspunt. Hierbij gaat het om het erkennen, waarderen en respecteren van jongeren zoals zij zijn en om het bewust maken van hun positieve eigenschappen en van hetgeen wel goed gaat. Het derde uitgangspunt is *motiveren*. Het verwijst naar het zoeken naar en stimuleren van de eigen motivatie van jongeren. De eigen motivatie vormt de motor van het ontwikkelingsproces waar jongeren met behulp van de begeleiding aan werken. Bij het vierde uitgangspunt *dialogiserend opvoeden* gaat het ten slotte om het aangaan van een open gesprek met de jongere(n) over hun functioneren en hun toekomst. Dit heeft als inzet om jongeren bewust te laten worden van hun kwaliteiten, hun gedrag in relatie tot hun omgeving en hun ambities voor hun toekomst. De vier uitgangspunten krijgen praktisch vorm in de methodische stappen en methodische principes.

Aan de slag

Observaties maken zichtbaar dat Individuele Begeleiding twee gezichten heeft. Voor jongeren is het een informeel, flexibel en steunend contact dat alles in het werk stelt om de jongere zoveel mogelijk zelf te laten doen en regelen, zodat zij/hij in haar/zijn kracht wordt gezet, gestimuleerd wordt om te werken aan de eigen ontwikkeling en het versterken van het eigen netwerk. Om dit mogelijk te maken werkt Individuele Begeleiding zelf binnen heldere

kaders, afgestemd met opdrachtgevers, ketenpartners, ouders en informele netwerken vanuit een persoonlijk commitment aan de jongere en met een gedegen voorbereiding, planmatige uitvoering, het monitoren van de voortgang, tussentijds evalueren en tenslotte afronden met nazorg om terugval te voorkomen.

Methodische uitgangspunten

Methodische uitgangspunten zijn de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan het methodisch handelen van de individuele jongerenwerkers in contact met jongeren. Uit interviews met de jongerenwerkers blijkt dat er een duidelijke structuur aanwezig is in de wijze waarop zij in de praktijk het contact met jongeren binnen Individuele Begeleiding vormgeven. Twee typen uitgangspunten in het werken met jongeren zijn te onderscheiden. Zo is er enerzijds een bepaalde volgordelijkheid van handelen, de methodische stappen van Individuele Begeleiding. Anderzijds zijn er methodische principes die inhoudelijk invulling geven aan het contact dat jongerenwerkers hebben met jongeren.

Methodische stappen

Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk kent een vaste volgorde van handelen waarin een zestal stappen is te onderscheiden. In de dagelijkse praktijk worden er mogelijk andere woorden gegeven aan de stappen of geeft een praktijk een bepaalde stap meer of minder nadruk.

Stap 1 Aanmelden en contact leggen

Met aanmelden en contact leggen bedoelen we de manier waarop de jongere bij Individuele Begeleiding van het jongerenwerk terechtkomt. Het contact tussen jongere en begeleider komt op twee manieren tot stand. 1) doorverwijzing via ketenpartners, waarna er via een huisbezoek of tijdens een afspraak op kantoor het eerste contact plaatsvindt, 2) vanuit reeds bestaand contact dat is gelegd tijdens activiteiten in het jongerencentrum. Er zijn twee aandachtspunten voor het eerste contact met een jongere in het kader van Individuele Begeleiding. Dit is ten eerste dat het eerste contact laagdrempelig en ongedwongen van aard is. Een tweede aandachtspunt is dat de jongerenwerker duidelijkheid biedt over wat je voor jongeren kunt betekenen zodat de jongere zicht krijgt op het kader waarbinnen de begeleiding vorm krijgt.

Stap 2 Behoeftes peilen

Met stap 2, behoeftes peilen, wordt samen met de jongere verkend wat knelpunten, vragen en ambities zijn. Jongerenwerkers gaan *samen* met jongeren op zoek naar waar een jongere met de begeleiding aan wil gaan werken. Deze verkenning of inventarisatie maakt het mogelijk om met de begeleiding bij te dragen aan de ontwikkeling en participatie van jongeren. Het peilen van behoeften is enerzijds gericht op het in kaart brengen van problemen van jongeren en anderzijds op ontwikkelbehoeften van jongere. Aandachtspunten bij het peilen van behoeften van jongeren zijn: 1) Tijd; jongeren kunnen argwanend zijn of het moeilijk vinden om over zichzelf te praten. Zij hebben dan tijd (en soms meerdere afspraken) nodig om hun verhaal te doen; 2) de juiste gesprekstechnieken en 3) vastleggen van informatie.

Stap 3 Doelen bepalen

Stap 3 is het bepalen aan welke concrete doelen de jongere gaat werken. Het uitgangspunt van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk is dat de jongere de regie heeft en dus zelf – in samenspraak met de jongerenwerker – de doelen bepaalt. Jongeren zelf de regie geven bij het stellen van doelen is niet vanzelfsprekend. Ondersteuning is ten eerste nodig omdat

sommige jongeren zelf de noodzaak of urgentie van het probleem onvoldoende inzien of zich onvoldoende verantwoordelijk voelen voor problemen. Ook hebben jongeren soms hulp nodig bij het concretiseren van doelen.

Stap 4 Plan maken

Het plan maken houdt in dat de jongere samen met de jongerenwerker de doelen verbindt aan concrete acties en dat er een taakverdeling en een tijdspad wordt gemaakt. Een dergelijk plan helpt om zaken behapbaar en overzichtelijk te maken. Ook bij het maken van het plan is het van belang dat deze wordt gemaakt door of samen met jongeren. Dit is nodig om jongeren inzicht te geven in hun situatie en mogelijkheden om verandering tot stand kunnen brengen. Aandachtspunten voor de jongerenwerker bij het maken van een plan zijn: 1) het stellen van prioriteiten, 2) maken van een realistisch tijdspad en 3) het maken van afspraken over hoe wie wat moet doen, in welke volgorde en wanneer.

Stap 5 Uitvoeren plan

Hoe de uitvoering precies vorm krijgt verschilt per plan. Kenmerkend voor Individuele Begeleiding is dat de jongere zelf de primaire uitvoerder is van het plan en daarbij ondersteund wordt door de jongerenwerker. De ondersteuning van de jongerenwerker tijdens het uitvoeren van het plan bestaat uit het onderhouden van contact, het monitoren van de voortgang en als nodig doelen bijstellen en ten slotte er voor zorgen dat jongeren beschikken over de kennis, vaardigheden en houdingsaspecten die nodig zijn voor de uitvoering van het plan.

Stap 6 Afronden en nazorg

De individuele begeleiding wordt afgesloten als de doelen zijn bereikt, er geen nieuwe thema's zijn en de jongerenwerker dat ook heeft gecheckt bij de jongere en de netwerkpartners. Andere redenen waarom de begeleiding wordt afgesloten zijn: uitval van de jongere, een jongere is doorverwezen naar een andere instantie, een jongere zit in detentie of de maximale tijd voor de begeleiding is bereikt. De vorm van afronding en nazorg hangt af van het type begeleidingstraject en de (ontwikkel-)behoefte van de jongere. Nazorg is ervoor bedoeld om enerzijds de intensiviteit van het contact af te bouwen en anderzijds vinger aan de pols te houden. Kan een jongere zich nu zelf redden?

Methodische principes

De methodische principes bestaan naast elkaar en worden afhankelijk van de jongere(n), de situatie, de doelen, de persoon van de jongerenwerker en de beschikbare middelen door de jongerenwerker ingezet. In tegenstelling tot de methodische stappen, zit er geen volgordelijkheid in het toepassen van de methodische principes. Een tweede verschil met de methodische stappen is dat niet alle methodische principes ingezet hoeven te worden.

De zes methodische principes zijn:

Principe 1 Betekenisrelatie

De aanwezigheid van een betekenisrelatie betekent dat een jongere de jongerenwerker als serieuze gesprekspartners beschouwt bij onderwerpen die van belang zijn voor zijn of haar ontwikkeling. Het opbouwen en onderhouden van een betekenisrelatie gaat niet vanzelf. Het verschilt per individu hoe lang het duurt om de betekenisrelatie op te bouwen en productief te laten zijn. Binnen Individuele Begeleiding zijn drie kernelementen te onderscheiden die van belang zijn voor het opbouwen en productief maken van de betekenisrelatie. Dit zijn: 1)

aandacht voor de persoon; 2) vertrouwen en 3) toegankelijkheid. Voor het opbouwen en productief laten zijn van de betekenisrelatie is continuïteit in begeleiding een aandachtspunt.

Principe 2 Aansluiten bij behoefte

Ondersteuning bieden bij het volwassen worden als deel van de samenleving is alleen zinvol als er ingespeeld wordt op de individualiteit van de jongere. Bij het methodische principe 'aansluiten bij de behoefte' gaat erom het begeleidingsproces in contact met jongeren werkelijk op de eigen behoeften en mogelijkheid van jongeren af te stemmen.

Jongerenwerkers maken een inschatting van hoe iemand is als persoon en welke problemen en mogelijkheden er zijn. Op basis daarvan richt de jongerenwerker de begeleiding in qua tempo, niveau en vorm. Het eerste aandachtspunt is om open te staan voor de behoeften van jongeren in de begeleiding en deze niet te veroordelen of te spiegelen aan bepaalde maatschappelijk heersende normen of aan het eigen referentiekader. Het tweede aandachtspunt is dat het tijd en geduld kost.

Principe 3 Werken met de omgeving

Het principe Werken met de omgeving wordt door jongerenwerkers ingezet om de brugfunctie te vervullen tussen jongeren en hun omgeving om zo bij te dragen aan de maatschappelijke binding van jongeren. In de uitvoering van Individuele Begeleiding wordt samen gewerkt met 1) formele sociale infrastructuur (instituties en voorzieningen), 2) de informele netwerken als buurt, familie en vrijwilligers, 3) ouders en 4) peers. Een aandachtspunt in de samenwerking met de omgeving is de negatieve invloed of drempels die binnen die omgeving aanwezig zijn. De samenwerking met de formele sociale infrastructuur wordt soms gehinderd door de heersende wet- en regelgeving en gebruikte procedures binnen de verschillende instituties. De groepsdruk binnen een vriendengroep kan er bijvoorbeeld voor zorgen het voor een jongere extra lastig is om te stoppen met blowen of bepaald gedrag niet meer te vertonen. Ten slotte gebeurt het regelmatig dat ouders mede-oorzaak zijn van het probleem.

Principe 4 Praktische hulp

Met praktische hulp wordt bedoeld: het bieden van concrete oplossingen voor bestaande, ervaren en zichtbare problemen of behoeften van jongeren, zoals het opstellen van een C.V., het vinden van een stageplek, of het aanvragen van huurtoeslag. Praktische hulp wordt ingezet als een motivatiestrategie. Jongerenwerkers doen dit vooral door aan het begin van het begeleidingstraject kleine zaken voor de jongere te regelen, zoals het aanvragen van een toeslag. Een jongere ervaart dan dat de begeleiding hem/haar iets op kan leveren en hetgeen kan motiveren om verder te gaan. Ook wordt het gebruikt om jongeren meer zelfredzaam te maken, bijvoorbeeld door jongeren hulp te bieden bij het oefenen van sollicitatiegesprekken of het oefenen in het bellen van instanties. Een aandachtspunt bij het principe Praktische hulp is te voorkomen dat je via het bieden van de praktische hulp de eigen verantwoordelijkheid van de jongere wegneemt.

Principe 5 Nabijheid

Nabijheid verwijst naar het bewust gebruiken van persoonlijke overeenkomsten tussen de jongere en de begeleider om zo extra mogelijkheden te bieden voor ontwikkeling en leren. Deze persoonlijke overeenkomsten brengt het gevoel van herkenning en het gevoel van iets kunnen en willen delen met de ander met zich mee. Het gevoel van nabijheid (de klik) kan in het voordeel zijn voor het opbouwen en onderhouden van de betekenisrelatie. Ook biedt het gedeelde persoonlijke kenmerk mogelijkheden voor de ontwikkeling van jongeren. De eigen ervaring van bijvoorbeeld jong-zijn, man-zijn of leven in achterstand van jongerenwerkers

kan dan worden gebruikt 1) om problemen en behoeftes van jongeren goed in te kunnen schatten; 2) om onzekerheid weg te nemen bij jongeren (vooral bij meiden); 3) een voorbeeld te zijn voor jongeren om problemen aan te pakken of op te lossen. Aandachtspunt is dat de jongerenwerker voldoende distantie houdt.

Principe 6 Veiligheid

Met veiligheid gaat het primair om het zorg dragen voor de persoonlijke vrijheden van de jongere. Dit is vooral van belang omdat in het kader van de Individuele Begeleiding wordt samengewerkt rondom jongeren en informatie wordt gedeeld. Een drietal zaken is van belang om de persoonlijke vrijheden van jongeren te kunnen waarborgen: 1) transparantie richting de jongere, 2) zorgvuldige afstemming met partners en 3) veilig opbergen van vertrouwelijke informatie. Tot slot is de veiligheid van de jongerenwerker ook een aandachtspunt. Bijvoorbeeld in situaties waarin jongerenwerkers onaangekondigd aanbellen bij een gezin en niet weten wat zij achter de voordeur aantreffen.

Randvoorwaarden

De randvoorwaarden van Individuele Begeleiding zijn die voorwaarden in de organisatie, aansturing en middelen die bijdragen aan een succesvolle uitvoering. Dit onderzoek wijst op het bestaan van vier randvoorwaarden: 1) Toegankelijkheid; 2) Samenwerking; 3) Kwaliteit; 3) Veiligheid; en 4) Middelen.

Toegankelijkheid

Toegankelijkheid voor jongeren is een eerste randvoorwaarde voor Individuele Begeleiding. Binnen Individuele Begeleiding werken jongerenwerkers met jongeren met (beginnende) bindingsproblemen. Om aansluiting te vinden bij deze doelgroep is het belangrijk dat de doelgroep zich uitgenodigd en welkom voelt om in contact te treden met jongerenwerkers die Individuele Begeleiding aanbieden. Mogelijkheden om toegankelijkheid te realiseren zijn: het contact met jongeren zoveel mogelijk te laten plaatsvinden in de eigen leefwereld van jongere; het gebruik van (voor jongeren) vertrouwde en toegankelijke communicatiemiddelen en sociale media, zoals aansprekende websites, Whatsapp en Facebook. Tot slot is het belangrijk dat jongeren op korte termijn terecht kunnen voor een afspraak en dat er enigszins flexibel wordt omgegaan met tijdstippen waarop er contactmomenten kunnen zijn.

Samenwerking met formele sociale infrastructuur

Samenwerking met de formele sociale infrastructuur is een tweede randvoorwaarde. Samenwerking met voorzieningen is nodig om jongeren door te verwijzen of om informatie over jongeren te kunnen delen. Randvoorwaarde voor het goed kunnen begeleiden van jongeren is dat jongerenwerkers over een brede sociale kaart beschikken en directe relaties hebben met belangrijke partners en mensen in de omgeving van jongeren. Naast samenwerking met de formele sociale infrastructuur is samenwerking met informele partners belangrijk om toe te kunnen werken naar een stevig vangnet voor jongeren.

Kwaliteit

Vanzelfsprekend is een goede kwaliteit van het jongerenwerk van belang. Individuele Begeleiding wordt altijd geboden vanuit een team. Het team komt met een vaste regelmaat bij elkaar voor het bespreken van dilemma's, ervaringen, casuïstiek. Ook vindt altijd een vorm van intervisie of supervisie plaats. Omdat de persoon van de jongerenwerker in Individuele Begeleiding het belangrijkste instrument is, is aandacht voor de individuele kwaliteit en ondersteuning van groot belang. Om de kwaliteit te waarborgen maken praktijkorganisaties gebruik van ervaren en geschoolde jongerenwerkers. Ook is duidelijk

over welke competenties de jongerenwerkers moeten beschikken. Aanvullend wordt deskundigheidsbevordering geboden.

Middelen

Tot slot zijn er een aantal praktische zaken die nodig zijn om Individuele Begeleiding mogelijk te maken. Zo is tijd een belangrijke randvoorwaarde. Tijd is nodig om met jongeren een begeleidingsrelatie aan te kunnen gaan en er naartoe te werken dat jongeren zelf de regie nemen om behoeften inzichtelijk te krijgen, doelen te stellen en de doelen te realiseren. Verder zijn nodig, voorzieningen als een geschikte ruimte waar jongerenwerker en jongere elkaar ongestoord kunnen ontmoeten, computers waarop jongeren huiswerk kunnen maken of administratieve zaken kunnen regelen, smartphones waarmee jongerenwerkers zowel telefonisch als via sociale media contact kunnen hebben met jongeren; een goed werkend monitoringsysteem en ten slotte een klein budget waar zij jongeren mee kunnen helpen in geval van calamiteiten of dat zij kunnen gebruiken ter bevordering van het contact en de binding tussen jongerenwerker en jongeren.

Inhoudsopgave

Samenvatting en conclusies	3
1. Inleiding	16
1.1 Kern Individuele Begeleiding	17
1.2 Doel en vraagstelling	18
1.3 Portfolio Jongerenwerk: aflevering Individuele Begeleiding	19
1.4 Leeswijzer	19
2. Individuele Begeleiding in het jongerenwerk	21
2.1 Groepsgericht met (materiële) hulpverlening indien nodig	21
2.2 De Individuele jongere telt	22
2.3 Probleemgericht	23
2.4 Wildgroei aan individuele trajecten	25
2.5 Monitoren individuele ontwikkeling	27
2.6 Nederland in internationaal perspectief	28
3. Methodische verantwoording	32
3.1 Bruggen bouwen tussen wetenschap en praktijk	32
3.2 Praktijkbeschrijving als onderzoeksmethode	34
3.2.1 Karteren van de praktijk	36
3.2.2 Materiaalverzameling en analyse enkelvoudige beschrijvingen	40
3.2.3 Stapelen tot praktijkgefundeerde beschrijving	42
3.3 Methodologische kwaliteit	46
3.3.1 Betrouwbaarheid	46
3.3.2 Interne validiteit	47
3.3.3 Generaliseerbaarheid	48
4. Doelen en resultaten	50
4.1 Beoogde doelen	50
4.2 Resultaten van Individuele Begeleiding volgens jongeren	54
4.3 Resultaten van Individuele Begeleiding volgens aanbieders	70
4.4 Resultaten van Individuele Begeleiding volgens opdrachtgevers	72
4.5 Doelen en resultaten met elkaar vergeleken	76
5. Doelgroepen	80
5.1 Beoogde doelgroepen	80
5.2 Deelnemers	82
5.3 Wie niet?	86
5.4 Doelgroepen en deelnemers van Individuele Begeleiding vergeleken	91

6. Pedagogische opdracht	93
6.1 Pedagogische relatie	94
6.2 Pedagogisch concept	96
6.2.1 Jongere heeft regie	96
6.2.2 Positieve benadering	98
6.2.3 Motiveren	99
6.2.4 Dialogiserend opvoeden	100
7. Individuele Begeleiding aan de slag	103
7.1 Systematisch portret van Individuele Begeleiding	103
8. Methodische handelen	111
8.1 Aard van het methodisch werken binnen Individuele Begeleiding	111
8.2 Methodische stappen	114
8.2.1 Stap 1 Aanmelden en contact leggen	114
8.2.2 Stap 2 Behoeftte peilen	118
8.2.3 Stap 3 Doelen bepalen	123
8.2.4 Stap 4 Plan maken	125
8.2.5 Stap 5 Uitvoeren plan	128
8.2.6 Stap 6 Afronden en nazorg	131
8.3 Methodische principes	134
8.3.1 Principe 1 Betekenisrelatie	139
8.3.2 Principe 2 Aansluiten bij behoefte	142
8.3.3 Principe 3 Werken met de omgeving	148
8.3.4 Principe 4 Praktische hulp	151
8.3.5 Principe 5 Nabijheid	154
8.3.6 Principe 6 Veiligheid	
9. Randvoorwaarden	158
9.1 Toegankelijkheid	158
9.2 Samenwerking met formele sociale infrastructuur	159
9.3 Kwaliteit	160
9.4 Middelen	164
Literatuur	167
Bijlagen	178
I Projecthandleiding Portfolio Jongerenwerk	178
II Vragenlijst voor diepte-interview met jongerenwerker	218
III Vragenlijst voor interview met beleidsmedewerker	220
IV Vragenlijst voor deelnemers Individuele Begeleiding	223
V Vragenlijst voor niet-deelnemers Individuele Begeleiding	229
VI Antwoorden vragenlijstonderzoek onder jongeren	236

1. Inleiding

Er is een groeiende behoefte aan Individuele Begeleiding van jongeren. Jongeren biedt het Individuele aandacht, maatwerk en de mogelijkheid voor persoonlijke groei. Steeds meer politieagenten, hulpverleners, docenten en jongerenwerkers werken liever een-op-een om de straatcultuur te doorbreken. Ook kunnen professionals door individueel te werken beter aansluiten bij de behoeften en specifieke situaties van de jongeren. Tot nu toe blijft systematische methodieontwikkeling achterwege. Weinig is bekend over de doelen van Individuele Begeleiding, haar potentiële doelgroepen en wat de werkzame bestanddelen zijn. Ook is het de vraag hoe Individuele Begeleiding een rol speelt in het opgroeien van jongeren als deel van de samenleving en wat de randvoorwaarden voor het bieden van de begeleiding zijn.

Sinds vijftien jaar schieten de projecten gericht op Individuele Begeleiding van jongeren als paddenstoelen uit de grond. De intensieve trajectbegeleiding gericht op harde kern jongeren is een van de eerste. Kamers-met-kansen is een andere pionier. Zodra schooluitval op de maatschappelijke agenda komt te staan, gaat de Individuele Begeleiding zich ook richten op leerwerktrajecten. De plotselinge populariteit van Individuele Begeleiding van jongeren hangt samen met de economische hoogconjunctuur midden jaren negentig, een gewijzigde inzet van het jeugdbeleid en de opkomst van de straatcultuur. In het jeugdbeleid komt centraal te staan: (1) het bevorderen van kansen en (2) het voorkomen van uitval. Individuele Begeleiding combineert het motiveren van jongeren om aan hun eigen ontwikkeling te werken met een uitgebreide samenwerking van relevante organisaties gericht op het voorkomen van uitval. Dankzij de economische hoogconjunctuur zijn er voldoende middelen om deze projecten te realiseren.

Tegelijkertijd zijn er vragen over de meerwaarde van Individuele Begeleiding. Niet duidelijk is hoe de inzet op Individuele Begeleiding van jongeren zich verhoudt tot het groepswork dat tot dan toe de basis is van het jongerenwerk. Pedagogen zijn van opvatting dat de *peergroup* zeer waardevol is als leeromgeving voor jongeren. Ook lijkt Individuele Begeleiding haaks te staan op de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Welzijn Nieuwe Stijl en de transitie van de jeugdzorg en de AWBZ. Het streven naar een doordachte balans van collectief en individueel (vijfde baken van Welzijn Nieuwe Stijl) is geen onderdeel van de Individuele trajecten. Ten slotte hebben sommigen hun twijfels over Individuele begeleiding als werkwijze van het jongerenwerk. Jongerenwerk is primair ontwikkelingsgericht terwijl Individuele Begeleiding wordt ingezet voor het (leren) omgaan met problemen. Ook is het de vraag in hoeverre jongerenwerkers over voldoende expertise beschikken voor het goed kunnen coachen van jongeren, vooral als er sprake is van meervoudige problemen.

Hoewel Individuele Begeleiding van jongeren zich de afgelopen vijftien jaar heeft ontwikkeld tot een populaire aanpak, weten we nog onvoldoende voor welke situaties en welke groepen jongeren dit een vruchtbare benadering is. Ook is er nog weinig bekend over haar kracht, werking en resultaten. Dit ondanks dat Individuele Begeleiding altijd onderdeel is geweest van het reguliere jongerenwerk. De primair informele Individuele Begeleiding was zo vanzelfsprekend, dat het geen onderwerp was van reflectie op professioneel handelen of van methodieontwikkeling. Voor de nieuwe projecten zijn veelal projectbeschrijvingen beschikbaar, waarbij voor de grotere geldt dat deze beschrijvingen veelal gekoppeld zijn aan projectevaluatie of resultaatmetingen. Van succesvolle projecten is na het eindigen van de financiering een interventiebeschrijving gemaakt, zodat deze projecten gemakkelijker overdraagbaar zijn. Opvallend is dat opnieuw systematische methodieontwikkeling achterwege blijft.

Voor het lectoraat Youth Spot is dit reden om Individuele Begeleiding te beschrijven als werkwijze van het grootstedelijk jongerenwerk, te positioneren in de literatuur en op resultaten te onderzoeken. Inzet van het onderzoek is dat de uitkomsten de basis vormen voor een methodiekbeschrijving van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk die door wetenschappelijk onderzoek is onderbouwd. Hiermee wordt tevens een antwoord geformuleerd op de ontwikkeling naar *evidence based* werken in de sociale sector, die vraagt om meer inzicht in de werkzame bestanddelen en resultaten van het jongerenwerk.

1.1 Kern Individuele Begeleiding¹

Individuele Begeleiding verwijst naar het type jongerenwerk waarin er een-op-een contact is met de jongere. Het jongerenwerk werkt grotendeels met informele groepen in de leefomgeving van jongeren, op straat, in het jongerencentrum of op andere vindplaatsen. Dit betekent echter niet dat het jongerenwerk alleen met groepen werkt (Veenbaas, Noorda & Ambaum, 2011). Het jongerenwerk heeft ook een betekenis voor jongeren individueel (Bakker, 2011).

'Jongerenwerkers signaleren vaak al in een vroeg stadium dat een jongere ergens mee worstelt. Doordat de jongerenwerker werkt vanuit de leefwereld van de jongere kan de jongerenwerker de jongere bij de hand nemen en ondersteunen, maar ook monitoren en een rol hebben bij nazorg.' (Bakker, 2011, p. 6)

Door zijn vanzelfsprekende en terugkerende contact met een jongere, is de jongerenwerker vaak de enige die een brug kan slaan tussen jongere, samenleving en instanties (Veenbaas et al., 2011).

De kern van Individuele Begeleiding is de Individuele aandacht voor een jongere. Doordat begeleiders een betekenisrelatie met een jongere opbouwen, ontstaat er de mogelijkheid tot een dialoog waarin de begeleiders de hoop, aspiraties, verlangens en behoeften van de jongere leren kennen en begrijpen (Barquioua, Van Mossel & Paulides, 2010; Bernstein, 1964; Goetschius & Tash, 1967; Groeneweg, 1993; Krueger, 2000; Milburn et al., 2000; De Oliveira, 2000; Paulides & Ten Thije, 1996; Schellekens, 1998; Verhagen, 2008; Workers, 2009). Vanuit deze betekenisrelatie gaat de begeleider met de jongere het gesprek aan over zijn huidige levensstijl en mogelijkheden voor verandering. Vervolgens stimuleert, ondersteunt en faciliteert hij de jongere gedurende dat veranderingsproces. Uitgangspunt voor Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk is dat de jongere eigenaar is van het proces (Milburn et al., 2000; Veenbaas et al., 2011). Individuele Begeleiding is aldus een methode waarbij vanuit een (bestaande) betekenisrelatie jongeren individueel worden gemotiveerd tot positieve gedragsverandering en het versterken en benutten van hun (verborgen) talenten en kwaliteiten (Bakker, 2011, p. 4).

Met uitzondering van het ondersteunen, motiveren en begeleiden is de dienstverlening aan de jongere beperkt. Dit om twee redenen. Ten eerste is de inzet dat jongeren zelf hun leven (anders) vormgeven. Hiertoe krijgen zij nauwelijks de gelegenheid als anderen voor hen besluiten wat er moet gebeuren en de besluiten uitvoeren. Ten tweede zijn jongerenwerkers niet opgeleid als therapeuten, waarmee zij niet beschikken over de expertise van de gespecialiseerde hulpverlening (Veenbaas et al., 2011). Om toch toegang te hebben tot de benodigde expertise wordt er vanuit Individuele Begeleiding intensief samengewerkt met

¹ Deze paragraaf is eerder verschenen als 'Hoofdstuk 1: Wat is Individuele Begeleiding?' in Metz, J. & J. Sonneveld (2013). *Het mooie is dat je er niet alleen voor staat. Individuele Begeleiding van jongeren*. Amsterdam: SWP. Het literatuuronderzoek dat is uitgevoerd als onderdeel van Portfolio jongerenwerk, aflevering Individuele Begeleiding is separaat uitgegeven als boek.

ketenpartners, zoals scholen, specialistische hulpverlening en politie (Bakker, 2011; Kamerbeek, 2011).

'Door informatie te delen en onderling afspraken te maken over vervolgacties wordt het pedagogisch effect versterkt en wordt het optreden van de afzonderlijke partijen vele malen effectiever.' (Bakker, 2011, p. 6)

Individuele Begeleiding komt voor als onderdeel van het groepsgerichte jongerenwerk, maar ook in de vorm van aparte projecten specifiek voor individuen. De begeleiding kan worden geboden door jongerenwerkers of door vrijwilligers. Niet zelden krijgen de jongerenwerkers die Individuele Begeleiding bieden daarvoor een aparte functienaam zoals veldwerker, coach of begeleider en soms zelfs hulpverlener.

De kern van Individuele Begeleiding bestaat uit individuele aandacht en motiveren. Voor het overige varieert het contact tussen:

- regelmatig (en terloops) een praatje maken waarin de jongere gestimuleerd wordt om bepaalde zaken te realiseren;
- maatjescontact waarin samen wordt gesport of huiswerk wordt gemaakt;
- vaste afspraken waarin gericht wordt gewerkt aan het behalen van bepaalde doelen;
- intensief dagelijks contact waarbinnen de jongere ondersteuning krijgt bij het op orde brengen van kwesties als huisvesting, dagbesteding, inkomen en sociale relaties.

Hoewel Individuele Begeleiding altijd onderdeel is geweest van het jongerenwerk, heeft op dit terrein nauwelijks methodiekontwikkeling plaatsgevonden. Met aandacht voor vroegsignalering en het voorkomen van uitval is Individuele Begeleiding als werkwijze in de schijnwerpers komen te staan.

1.2 Doel en vraagstelling

Hoewel Individuele Begeleiding altijd onderdeel is geweest van het jongerenwerk, is deze werkwijze pas rond de millenniumwisseling in de schijnwerpers komen te staan. In tegenstelling tot de vele projectbeschrijvingen en evaluaties, is er weinig bekend over de werkzame bestanddelen en resultaten van de methode. De doelstelling van dit onderzoek luidt:

In bestaande praktijken binnen het jongerenwerk de werkzame bestanddelen van Individuele Begeleiding inzichtelijk en overdraagbaar maken om zo de kwaliteit en effectiviteit van het jongerenwerk te verbeteren.

Omdat vooraf niet duidelijk is wat de werkzame bestanddelen en de resultaten van Individuele Begeleiding zijn, staan in de uitvoering van het onderzoek vier vragen centraal:

1. Waaruit bestaat het aanbod van het Individuele Begeleiding? (doel, doelgroep, activiteit, beoogde begeleiding)
2. Hoe verloopt de uitvoering van het Individuele Begeleiding? (bereikte doelgroep; instroom, doorstroom, uitstroom; geboden ondersteuning (methodisch handelen); taken, verantwoordelijkheden en competenties professionals)
3. Wat is het resultaat van het Individuele Begeleiding? (ervaring gebruikers (jongeren), registratiegegevens jongerenwerkaanbieders, opvattingen stakeholders en maatschappelijke effecten)

4. Hoe is het Individuele Begeleiding georganiseerd? (institutionele inbedding; aansturing, financiering, samenwerkingsrelaties, lokaal beleid)

1.3 Portfolio Jongerenwerk: aflevering Individuele Begeleiding

Het onderzoek naar Individuele Begeleiding is onderdeel van een groter meerjarig onderzoeksproject, getiteld Portfolio Jongerenwerk. Portfolio jongerenwerk wordt uitgevoerd door het lectoraat Youth Spot, in samenwerking met de minor *Jongerenwerk in de grote stad* van de Hogeschool van Amsterdam. Inzet van het project is het inzichtelijk en overdraagbaar maken van de werkzame bestanddelen en de resultaten van het jongerenwerk. Door jaarlijks één werkwijze van het jongerenwerk te onderzoeken, zal er een *body of knowledge* ontstaan die omvangrijk genoeg is om het te kunnen samenvoegen tot een handboek jongerenwerk. In 2010-2011 is De Inloop onderzocht, in 2011-2012 Ambulant Jongerenwerk, voor 2013-2014 staat Youth Organizing op de agenda en het schooljaar 2014-2015 zal worden gewijd aan Groepswerk.

Aanleiding voor het project vormt de noodzaak voor de professionalisering van het jongerenwerk (Fabri, 2009). Jongerenwerkers willen graag terugkoppeling over de impact van hun handelen. Aanbieders hebben behoefte aan inzicht in de (on)mogelijkheden van hun aanbod en handvatten om hun producten door te ontwikkelen. Opleidingen hebben kennis nodig over jongeren en methodieken om de toekomstige jongerenwerkers goed op te kunnen leiden. Gemeenten (stadsdelen en centrale stad) willen de besteding van publieke middelen aan het jongerenwerk kunnen verantwoorden.

Tot nu toe heeft het jongerenwerk, net als de andere werkvormen uit het welzijnswerk een smalle wetenschappelijke fundering. De oorzaak daarvan is drieledig en geldt voor het welzijnswerk als geheel. Ten eerste is welzijnswerk in vergelijking met andere professies zoals de geneeskunde, de advocatuur en het onderwijs een jonge professie (Jacobs e.a., 2008). Ten tweede is de wijze waarop de Nederlandse overheid sturing geeft aan het welzijnswerk permanent in beweging (Huetink, 1989; Hortulanus e.a. 1997; Haan & Duyvendak, 2002; WRR 2004, Metz, 2009b). Ten derde zijn in het welzijnswerk de ervaringen met het in beeld brengen en meten van resultaten van interventies en *accountability* niet eenduidig positief (Steyaert & Biggelaar, 2008; Tonkens & Duyvendak, 2001; Tonkens, 2008; Spierts, 2005). Voor het jongerenwerk geldt dit in versterkte mate omdat het jongerenwerk een relatief klein vakgebied is, waardoor er verhoudingsgewijs minder middelen zijn voor kennisontwikkeling (Metz, 2011a).

1.4 Leeswijzer

Dit rapport bevat het onderzoeksverslag van het onderzoek naar Individuele Begeleiding in het jongerenwerk. Het maakt inzichtelijk op welke manier het onderzoek is uitgevoerd en wat dat leert over de werking en de resultaten van Individuele Begeleiding in het grootstedelijk jongerenwerk. Het onderzoek is zo opgezet dat de uitkomsten van dit onderzoek een basis bieden voor een door wetenschappelijk onderzoek onderbouwde methodiekbeschrijving van Individuele Begeleiding. De conclusies van dit rapport vormen daarom de opmaat van de methodiekbeschrijving. Om de opbrengsten van dit onderzoek toegankelijk te maken voor een breder lezerspubliek, verschijnt er behalve deze onderzoeksrapportage een samenvatting voor opdrachtgevers en een geïllustreerde methodiekbeschrijving voor studenten, jongerenwerkers en hun managers.

De opbouw van dit onderzoeksrapport is als volgt. Hoofdstuk 1 (inleiding) biedt een korte kennismaking met het Individuele Begeleiding als werkwijze in het professionele jongerenwerk. Individuele Begeleiding is altijd onderdeel geweest van het jongerenwerk. Hoofdstuk 2 beschrijft daarom de geschiedenis van Individuele Begeleiding. Hoofdstuk 3 doet verslag van het onderzoeksproces en legt verantwoording af over de gebruikte

onderzoeksmethoden en de borging van de kwaliteit. De hoofdstukken 4 tot en met 9 belichten de bevindingen over de werking en de resultaten van Individuele Begeleiding. In hoofdstuk 4 Doelen en resultaten brengen wij allereerst in beeld voor welke doelen het Individuele Begeleiding een geschikte werkwijze is. Dat doen wij door te beschrijven voor welke doelen Individuele Begeleiding wordt ingezet door een jongerenwerkorganisatie of een stadsdeel en dat te vergelijken met wat wij hebben kunnen achterhalen over de resultaten van Individuele Begeleiding en wat hierover bekend is uit de literatuur. In hoofdstuk 5 worden de doelgroepen en de deelnemers van Individuele Begeleiding beschreven. Een vergelijking tussen de doelgroep en de deelnemers leert ten slotte welke jongeren de eigenlijke doelgroep van Individuele Begeleiding zijn. Vervolgens werken wij in hoofdstuk 6 uit hoe de pedagogische opdracht van het jongerenwerk vorm krijgt in Individuele Begeleiding. Het pedagogische concept betreft de visie op de wijze waarop het jongerenwerk – inclusief het handelen van de jongerenwerker - vorm geeft aan het opvoeden van jongeren. Een indruk van de uitvoering van de Individuele Begeleiding treft u in hoofdstuk 7. Door 11 aspecten van de dagelijkse gang van zaken van Individuele Begeleiding uit te lichten wordt de uitvoeringspraktijk van deze werkwijze thematisch beschreven. De kern van het methodisch handelen tijdens Individuele Begeleiding staat beschreven in hoofdstuk 8. Op basis van diepgaande gesprekken met jongerenwerkers wordt daar de basis van het werken met jongeren in Individuele Begeleiding ontrafeld in methodische uitgangspunten. Individuele Begeleiding vindt niet plaats in het luchtledige. Hoofdstuk 9 beschrijft tot slot wat de randvoorwaarden zijn voor een succesvolle uitvoeringspraktijk. De conclusies van het onderzoek vindt u in de samenvatting van dit rapport.

2. Individuele Begeleiding in het jongerenwerk²

Hoewel Individuele Begeleiding in de praktijk altijd onderdeel is geweest van het jongerenwerk, is er lange tijd nauwelijks expliciet aandacht besteed aan deze werkvorm. Het motiveren en ondersteuning van Individuele jongeren is iets wat jongerenwerkers al decennia lang vanzelfsprekend doen wanneer zij zien dat dat nodig is. Met de gewijzigde inzet van het jeugdbeleid op vroegsignalering en het voorkomen van uitval komt hier verandering in. Als paddenstoelen schieten diverse projecten voor Individuele Begeleiding uit de grond, waarvan slechts een deel voor rekening komt van het jongerenwerk. Als door de economische crisis en bezuinigingen begin jaren tien van deze eeuw de geldkraan strakker wordt dichtgedraaid, blijft het jongerenwerk als een van de weinigen Individuele Begeleiding bieden en breidt het zijn inzet op dit terrein uit.

2.1 Groepsgericht met (materiële) hulpverlening indien nodig

Maatschappelijke ontwikkelingen aan het einde van de negentiende eeuw vormen een vruchtbare bodem voor het ontstaan van het jongerenwerk. De nieuwe arbeidsverhoudingen, gezinssituaties en leefomstandigheden maken dat de traditionele opvoedingsinstituties niet meer aansluiten op de omstandigheden waarin jongeren opgroeien. De zuilen proberen om het falen van de traditionele opvoedingsinstituties te ondervangen. Onafhankelijk van elkaar ontwikkelen ze elk een aanbod voor de vrije tijd dat als inzet heeft het jongeren mogelijk te maken om volwassen te worden binnen de eigen gemeenschap. In het aanbod is veel ruimte voor ontmoeting en ontspanning. De activiteiten die er zijn, zijn ontleend aan de jeugdbeweging: voetbal, lezen, dammen, sparen, volksdansen, zingen en wandelen. Tot de doelgroep van het jongerenwerk behoren alle jongeren, maar er is bijzondere aandacht voor de jongeren uit de lagere sociaal-economische klassen. Deze laatste groep wordt gezien als veroorzaker van overlast omdat deze jongeren buiten school- en werktijden op straat zijn (Metz, 2011a). Hoewel het jongerenwerk in die tijd volledig groepsgericht is, wordt aan die jongeren die onder erbarmelijke omstandigheden leven, op Individuele basis kleding uitgereikt en materiële hulp geboden (Nijenhuis, 1987).

De hoge jeugdwerkloosheid in de crisistijd van de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw is voor het jongerenwerk reden om zich op jeugdwerkloosheid te concentreren. Er wordt ingezet op een combinatie van onderwijs en werkverschaffing in ruil voor materiële ondersteuning en ontspanning. Wel verandert hiermee het jongerenwerk van karakter: deelname is verplicht. De nieuwe aanpak wordt gerechtvaardigd vanuit het belang van de jongere en zijn toekomstige rol in de samenleving. Hier staat tegenover dat getracht wordt bij de jongeren de zorgen over het overleven weg te nemen en hun plezier en ontspanning te bieden (Metz, 2011a).

Na de Tweede Wereldoorlog groeit het jongerenwerk explosief dankzij de overheidsinvesteringen in het kader van het uitbreiden van de verzorgingsstaat. De overheid legitimeert deze inzet met het argument dat vooral jongeren uit de lagere sociaal-economische klassen behoefte hebben aan begeleiding bij het volwassen worden in de samenleving, op dat moment aangeduid als vrije jeugdvorming (Metz, 2011a).

In de loop van de jaren vijftig daalt de belangstelling voor het jongerenwerk omdat jongeren dankzij de groeiende economie meer geld te besteden hebben en voorkeur hebben voor de commerciële vrijetijdsindustrie (Hazekamp & Van der Zande, 1992a; Tillekens, 1990).

² Dit hoofdstuk is eerder verschenen als Hoofdstuk 2: 'Ontstaansgeschiedenis Individuele Begeleiding?' in Metz, J. & J. Sonneveld (2013). *Het mooie is dat je er niet alleen voor staat. Individuele Begeleiding van jongeren*. Amsterdam: SWP.

2.2 De Individuele jongere telt

Geïnspireerd door de geest van de jaren zestig en de populariteit van jongerenculturen zoekt het jongerenwerk naar nieuwe manieren om jongeren te begeleiden bij het volwassen worden als deel van de samenleving. Secularisering maakt definitief een einde aan het verzuilde aanbod van het jongerenwerk. De pedagogische bemoeienis verdwijnt om plaats te maken voor de emancipatie van jongeren. Doelen van het jongerenwerk worden zelfontplooiing, ontspanning en ontmoeting. De jongerencentra worden de dragers van de alternatieve jeugdcultuur en dienen als ontmoetingsplek voor krakers, dolle mina's, homoseksuelen en gebruikers van cannabis (Metz, 2011a).

Veel jongerenwerkers maken zich zorgen over hun oorspronkelijke doelgroep (jongeren uit de lagere sociaal-economische klasse en kwetsbare jongeren). Zij vragen zich af in hoeverre de behoeften, vragen en problemen van deze jongeren met de bevrijding van de jaren zestig zijn verdwenen. Jongerenwerkers en hulpverleners starten al dan niet ondersteund door de rijksoverheid met alternatieve jeugdhulpverlening. Vanwege de autoritaire benadering van jongeren en de positivistische benadering van problematisch en afwijkend gedrag staat de bestaande jeugdhulpverlening, waaronder de kindbescherming en de justitiële hulpverlening, zwaar onder druk (Gerritsen, 1994; Tilanus, 1994). Uitgangspunt voor de alternatieve jeugdhulpverlening is dat jongeren zeggenschap hebben over hun eigen leven. Om die zeggenschap werkelijk invulling te kunnen geven, is het nodig dat jongeren weten wat de mogelijkheden zijn. De informatie- en adviesfunctie wordt geboren.

De *Sosjale Joenit* in Den Haag, onderdeel van de Experimentele Maatschappij, is in 1970 het eerste initiatief dat zich als alternatieve hulpverlening afficheert. Niet veel later volgt het *Jongeren Advies Centrum* (JAC) in Amsterdam. Rond dezelfde tijd neemt de Bond voor Vrijheidsrechten het initiatief tot de oprichting van plaatselijke *Releases*: laagdrempelige inloopcentra, voornamelijk gerund door jeugdige vrijwilligers, waar jongeren uit binnen- en buitenland terecht kunnen met vragen over abortus, financiële problemen, kraakpanden, softdrugs en tal van andere onderwerpen (Sprinkhuizen, 2012). De hulpverlening van het JAC bestaat uit Individuele Begeleiding in combinatie met sociale actie rond thema's als huisvesting, drugs, werkloosheid en school. Voor zware problemen wordt doorverwezen naar de traditionele hulpverlening. Wel een fundamenteel verschil is dat de wensen en behoeften van jongeren het uitgangspunt vormen. Hier wordt door het JAC niet aan getoord (Gerritsen, 1994; Sluys, 1980). Dankzij gemeentelijke financiering verspreiden de JAC's zich over het hele land. Vaak vinden zij huisvesting in de jongerencentra (Veenbaas et al., 2011).

Ook in Vlaanderen ontstaan onder invloed van de geest van de jaren zestig nieuwe vormen van jeugdhulpverlening die aandacht besteden aan taboeonderwerpen zoals seksualiteit, weglopen en drugs. Het is de eerste aanzet tot Individuele hulpverlening aan jongeren, en mondt uit in de oprichting van de JIC (jeugdinformatiecentra), de jeugdadviescentra (JAC) en de Werkingen kansarme jongeren (WKJ) (Backer & Effelterre, 2001).

De 'werkingen' voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren specialiseren zich in kinderen en jongeren van wie de ontplooiing wordt belemmerd door persoonlijke, culturele of maatschappelijke factoren. Het gaat zowel om Nederlandse jongeren als jongeren met een migratieachtergrond. De 'werkingen' organiseren vorming vanuit de leefwereld en andere maatschappelijke verbanden en werken hierin samen met justitie, onderwijs en hulpverlening. In tegenstelling tot het Jeugdwerk in Vlaanderen, worden de werkingen meestal ondersteund door beroepskrachten (Backer & Effelterre, 2001).

Eind jaren zestig ontstaat in Nederland het straathoekwerk als een tweede nieuwe mengvorm van alternatieve hulpverlening en jongerenwerk (Baillergeau & Hoijtink, 2010). Straathoekwerk is een methode waarmee jongerenwerkers contact leggen met individuen en groepen jongeren die geen contact maken of gebruikmaken van de reguliere jeugdvoorzieningen, terwijl de problemen waar deze jongeren mee te maken hebben daar wel reden toe geven (Schellekens, 1998). Kern van de werkwijze is het opbouwen van een betekenisrelatie met de jongere. Vaak wordt deze opgebouwd door langere tijd in de omgeving van de jongere te verkeren. Dit is ook van belang om een goed beeld te krijgen van de behoeften, verwachtingen en problemen van de jongere. Een deel van de problemen is het gevolg van marginalisering. Om die reden wordt (doorleiden naar) hulpverlening gecombineerd met sociale actie (Hazekamp, 1976).

2.3 Probleemgericht

Onder druk van de economische crisis en de teloorgang van de welzijnsidealen in de jaren tachtig van de twintigste eeuw richt het jongerenwerk zich, gestuurd door het overheidsbeleid, op verschillende doelgroepen. Het argument is dat deze doelgroepen ondersteuning nodig hebben bij hun ontwikkeling en het overleven (Metz, 2011a). Door de economische crisis en de specifieke aandacht voor doelgroepen, komt het jongerenwerk meer in aanraking met problemen, met als gevolg dat het zich meer gaat richten op dienst- en hulpverlening (Coomou, 1986).

De vragen en problemen van jongeren komen aan de orde in alle jongerenwerkactiviteiten. Zij worden niet specifiek voorgelegd, maar in het veelzijdige contact met de jongeren in hun leefsituatie komen jongerenwerkers ook vragen en problemen tegen. Bovendien vaak in indirecte vorm, omdat de jongerenwerker niet aanwezig is als hulpverlener en omdat jongeren door hun leeftijd zich niet altijd realiseren dat zij een probleem of vraag hebben. Zij beschouwen hun situatie vaak als logisch uitvloeisel van hun sociale positie (Veenbaas, Noorda, Borsjes & Westerhoff, 1986). Op basis van wat er gebeurt, wat de jongerenwerker ziet en tussen neus en lippen door meent te horen, gaat deze in gesprek met de individuele jongere om vervolgens samen met hem ontdekken wat er aan de hand is (Veenbaas et al., 1986).

De reguliere hulpverlening is nog steeds niet toegankelijk voor jongeren. Dit komt door de manier waarop de hulpverlening is georganiseerd. Hulpverlening gaat uit van een actieve hulpvraag van jongeren, waarbij jongeren vaak zichzelf moeten melden bij de instelling (en dan mogelijk terechtkomen op een wachtlijst) (Veenbaas et al., 1986). Net is al benoemd dat jongeren hun omstandigheden als een gegeven beschouwen, waardoor zij niet uit zichzelf hulp zoeken of domweg niet weten dat er voorzieningen bestaan waar zij terechtkunnen (Veenbaas et al., 1986). Wel een goed alternatief vormt het JAC, zeker als het gevestigd is in de jongerencentra. Ook het JAC biedt geen professionele hulpverlening, maar wel goede begeleiding. Begeleiding die aansluit bij de leefwereld van de jongeren, jongeren serieus neemt, niet over de hoofden van jongeren heen beslist, en alleen handelt als jongeren zelf daarmee instemmen (Veenbaas et al., 1986).

Een groot deel van de problemen van jongeren waar het jongerenwerk zich mee geconfronteerd ziet, komt direct voort uit de economische crisis: voortijdig schoolverlaten, massale (jeugd)werkloosheid, woningnood en problemen met de wet. Net als in de jaren twintig en dertig gaat het jongerenwerk aan de slag in de hoop jongeren perspectief te bieden. De geboden ondersteuning bestaat uit het starten van projecten gericht op specifieke problemen, praktische hulp, individuele begeleiding en een combinatie van deze drie. Hieronder werken wij dit verder uit.

Een antwoord op voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkloosheid wordt gevonden in projecten gericht op dagbesteding, scholing en arbeidstoeleiding. Er zijn werkprojecten

waarin jongeren geld ontvangen voor het werk dat zij verrichten. Meestal worden de werkloze jongeren met een goed opleidingsniveau voor deze plekken geselecteerd en bieden de projecten nauwelijks perspectief voor ongeschoolde en laaggeschoolde jongeren. In de werkervaringsprojecten kunnen werkloze jongeren enige werkervaring opdoen en hun vakbekwaamheid verder ontwikkelen, zodat zij betere kansen hebben op de arbeidsmarkt. Over het algemeen staat hier geen inkomen tegenover, wat door de jongeren zelf als een hoge drempel wordt ervaren. Zij hebben geld nodig voor hun dagelijks levensonderhoud. Bij de dagbesteding ligt het accent op een actieve vrijetijdsbesteding met als doel te voorkomen dat jongeren zich verliezen in een passief en uitzichtloos bestaan. De scholingsprojecten bestaan uit cursusachtige activiteiten die tot doel hebben om laag- en ongeschoolde jongeren alsnog een diploma te laten halen (Veenbaas et al., 1986).

Huisvestingsproblemen worden aangepakt door met de jongeren te onderzoeken of huisvesting of logeren bij vrienden of familie een mogelijkheid is. Als dat echt niet lukt, is kraken of verblijven in het jongerencentrum geen uitzondering. Kraken betekent primair, zeker voor de doelgroep van het jongerenwerk, het zelf oplossen van het huisvestingsprobleem en niet automatisch ook participatie in de kraakbeweging. Jongeren die willen kraken wordt aangeraden om contact te zoeken met een kraakspreekuur, waar een medewerker hun de precieze regels uitlegt en benodigde materialen uitleent. Ook kunnen jongeren via dit spreekuur in aanraking worden gebracht met andere jongeren die ook huisvesting zoeken waardoor samen gekraakt kan worden (Veenbaas et al., 1986). Uit de jaren tachtig zijn twee Amsterdamse voorbeelden bekend van begeleid wonen in samenwerking met het jongerenwerk. Beide projecten – *Begeleid wonen Amsterdam Noord* en *Huis van de Jordaan* – zijn alleen toegankelijk voor jongeren uit de buurt (Veenbaas et al., 1986).

Ten slotte is er de ondersteuning van jongeren die in aanraking komen met de wet. Dit is overigens een omstreden vorm van dienstverlening. Enerzijds wordt betwijfeld of jongerenwerkers over voldoende expertise beschikken om dergelijke steun te verlenen. Anderzijds ligt er een taboe op samenwerking met politie en justitie uit de tijd dat de jongerencentra een thuis boden aan sociale bewegingen. Jongerenwerkers die het wel doen, verdedigen zich met de redenering dat het onderdeel is van de leefwereld van jongeren. Het jongerenwerk zou vanwege het vertrouwen en de partijdigheid (keuze voor jongeren) betere begeleiding kunnen bieden voor jongeren die in aanraking zijn gekomen met justitie en vervolgd worden (Coulou, 1986). Vier vormen van ondersteuning komen voor:

1. vorming, met als inzet dat jongeren op de hoogte zijn van hun rechtspositie;
2. samenwerking, bij voorkeur door middel van gesprekken in jongerencentra, met een vaste advocaat;
3. ondersteuning tijdens vooronderzoek, strafproces en detentie variërend van contact onderhouden, het bieden van praktische hulp, morele steun en juridisch advies;
4. werkafspraken met de politie, zoals over omgang met klachten, korte bezoeken en het aanhouden van jongeren (Coulou, 1986).

Uiteindelijk zijn de meeste van deze projecten beperkt succesvol. Een project staat of valt met de bereidheid van jongeren om zich in te zetten. Daarom moet een project werkelijk aansluiten bij de behoefte van jongeren. In de praktijk is de beschikbaarheid van middelen vaak leidend voor de start van projecten (Veenbaas et al., 1986). Naarmate een project een grotere inspanning van de jongere vraagt, moet het beter aansluiten bij een werkelijk ervaren behoefte. De jongerenwerker kan hierop inspelen door te werken aan de eigen motivatie van de jongeren. Jongerenwerkers doen dat onder andere door goed met de jongere door te praten over wat consequenties zijn van de geuite behoefte of wens. Ook is het soms nodig om kleine acties te ondernemen zodat jongeren kunnen ervaren wat iets betekent of wat mogelijkheden zijn. Jongeren kunnen zich niet altijd voorstellen wat iets kan betekenen of

bieden. Veel projecten mislukken omdat het voor jongeren onvoldoende perspectief biedt (Hazekamp & Van der Zande, 1992b; Veenbaas et al., 1986). Ook vertillen jongerenwerkers zich aan projecten waarvoor zij niet zijn opgeleid of waarvoor de randvoorwaarden onvoldoende aanwezig zijn. Jongeren begeleiden bij de diverse problemen doet een groot beroep op de begeleidingsvaardigheden van de jongerenwerkers. De gemiddelde jongerenwerker in de jaren tachtig heeft deze vaardigheden niet in huis (Hazekamp & Van der Zande, 1992b; Veenbaas et al., 1986). Tot slot is het jongerenwerk niet bij machte om structurele oorzaken weg te nemen, zoals het gebrek aan werkgelegenheid voor laaggeschoolde jongeren (Veenbaas et al., 1986).

Met de komst van Bureau Jeugdzorg begin jaren negentig verdwijnen de JAC's en andere vormen van alternatieve jeugdhulpverlening (Sprinkhuizen, 2012; Veenbaas et al., 2011). De informatie- en adviesfunctie, Individuele Begeleiding en de uitvoering van de gespecialiseerde hulpverlening worden neergelegd bij de nieuwe organisatie Bureau Jeugdzorg. Bureau Jeugdzorg wordt door het eerste Paarse kabinet (1994-1998) ingesteld als sluitstuk van de in de jaren zeventig gestarte stelselherziening voor de jeugdhulpverlening (Van Lieshout, 2007). Slechts enkele jaren later worden de eerste Jongereninformatiepunten (JIP's) door gemeenten gestart. Jongeren blijken Bureau Jeugdzorg en zijn opvolger het Centrum voor Jeugd & Gezin niet op te zoeken voor informatie, advies en hulp. In Amsterdam zijn de JIP's bekend onder de naam Jongerenservicepunten (Veenbaas e.a., 2011).

2.4 Wildgroei aan individuele trajecten

De val van de Muur, technologische vernieuwing en economische hoogconjunctuur leiden midden jaren negentig tot de verwachting dat de mogelijkheden onbegrensd zijn. Dit geldt zowel voor individuele carrières als voor het voorkomen van risico's (preventie). Jeugdbeleid krijgt een andere inzet: het voorkomen van uitval en het bevorderen van kansen, ook voor jongeren met criminele antecedenten (Metz, 2011a). Vanaf 1990 stijgt het aantal jongeren dat met de politie in aanraking komt explosief (Boutellier & Van Stokkum, 1995; Tilanus, 1997). Een extra inzet op kwetsbare jongeren volgt als het aanvankelijke repressieve optreden niet het gewenste effect heeft (Baillergeau & Hoijtink, 2010; Schellekens, 1998). Dankzij de hoogconjunctuur zijn er voldoende middelen om de torenhoge ambities te gaan realiseren (Metz, 2011b). Als paddenstoelen schieten diverse trajectprojecten uit de grond, slechts een deel hiervan wordt uitgevoerd door het jongerenwerk.

Al in 1993 gaat de jeugdreclassering experimenteren met trajectbegeleiding bij harde kern jongeren. Inzet is het terugdringen van recidive door de binding tussen jongeren en samenleving te versterken. Een voorbeeld hiervan is de individuele trajectbegeleiding (ITB), gericht op de combinatie van het bieden van een toekomstperspectief met strikte afspraken en controle (Bijl, Beenker & Van Baardewijk, 2005). Een eerste evaluatieonderzoek (over de periode 1995-1997) wijst uit dat de ITB redelijk effectief is (recidive van 52% tegenover eerder 100% of 72%) (Kleiman & Terlouw, 1997 in: Bijl et al., 2005). Deze positieve uitkomst is reden voor het verder doorontwikkelen en uitrollen van de ITB over het hele land. In 2004 verschijnt er een methodiekbeschrijving van de ITB (Bijl et al., 2005).

In dezelfde periode importeert de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting het concept '*foyers des jeunes travailleurs*' uit Frankrijk en vertaalt dat in het Nederlandse *Kamers met Kansen*. Doel is om jongeren met meer dan een huisvestingsprobleem, perspectief te bieden op zelfstandig wonen met een baan of scholing. Praktisch krijgt dit vorm door het huurcontract te koppelen aan Individuele Begeleiding (Horjus & De Jong, 2006). In 2005 zijn

er in Nederland vier experimenten met *Kamers met Kansen*. Anno 2012 is dat uitgegroeid naar zo'n vijftig projecten verspreid door Nederland voor in totaal 1.200 jongeren.³ Ook het jongerenwerk voor kwetsbare jongeren gaat zich in projectvorm richten op de toeleiding naar school, werk en huisvesting. *Nieuwe Kansen* ontstaat eind jaren negentig in Utrecht uit een combinatie van ambulant jongerenwerk en sport, met de ambitie iets te willen betekenen voor de groeiende groep Marokkaanse achterstandsjongeren in Kanaleneiland. Het idee achter *Nieuwe Kansen* is dat samenwerking tussen alle partijen noodzakelijk is om de aanpak op elkaar af te stemmen zodat er beter ingespeeld kan worden op de behoeften van jongeren, inclusief het grenzen stellen (Bochardt & Buijze, 2003). De eerder opgerichte netwerken functioneerden prima als het ging om het vroegtijdig signaleren van problemen van en door jongeren, maar het bieden van een passende aanpak bleef achter. Omdat de jeugdhulpverlening niet in staat bleek de jongeren te bereiken, heeft het jongerenwerk de Individuele Begeleiding op zich genomen (Bochardt & Buijze, 2003). Evaluatieonderzoek wijst uit dat bijna vijftig procent van de jongeren die de begeleiding ontvangen afdoende wordt geholpen en na drie maanden is er nog steeds sprake van een verbeterde situatie (Bochardt & Buijze, 2003).

Nieuwe Kansen is geen uitzondering. Ook in Deventer worden eind jaren negentig onder regie van het jongerenwerk de handen ineengeslagen. Ook hier is de aanleiding een doelgroep die kampt met complexe en zware problematiek. Alleen een gezamenlijke, integrale aanpak dwars door alle werkkerreinen heen kan effectief zijn. Omdat jongerenwerk goed kan doordringen tot de leefwereld van jongeren, neemt men daar het initiatief. *Coach Deventer* is geboren (Berkeley & Van Uden, 2009). Coach is een stedelijk samenwerkingsverband van vijftien instellingen (waaronder welzijnsorganisatie de KIJ, politie, sociale dienst, sociaal cultureel werk, het ROC, randgroepjongerenwerk, jeugdzorg, algemeen maatschappelijk werk en sociale werkvoorziening) en richt zich op jongeren met meervoudige problematiek en achterstandsjongeren en is gestart met geld uit het ESF (Europees Sociaal Fonds) (Berkeley & Van Uden, 2009).

De Europese aandacht voor voortijdig schoolverlaten leidt rond de millenniumwisseling tot de start van vele leerwerktrajecten. Op initiatief van de rijksoverheid worden lokale programma's voor risicjongeren gestart en met Europese middelen gefinancierd. Er wordt ingezet op jongeren die geen startkwalificatie bezitten of die de binding met opleiding of werk dreigen te verliezen of hebben verloren en daardoor moeilijk benaderbaar zijn. De bedoeling is om de binding met onderwijs of werk te versterken of te herstellen (Rigter & Krooneman, 2008). De uitvoering komt grotendeels terecht bij nieuwe, commerciële projectorganisaties. In 2003 start in Amsterdam het programma *Bijzondere Trajecten Risicjongeren*, in Den Haag het actieprogramma *IMAR* (Impuls Marokkaanse Risicjongeren 2006-2009) en in Dordrecht en Rotterdam ligt het zwaartepunt bij de zogenaamde Antillianen- en Marokkanenprogramma's. Voorbeelden van projecten voor risicjongeren in Amsterdam zijn *CATch*, waarin culturele organisaties diverse kunstdisciplines inzetten die aansluiten bij de jongerencultuur met als inzet het contact tussen jongeren en school te herstellen en jongeren te stimuleren hun sociale vaardigheden te ontwikkelen. *Sport-It* heeft dezelfde inzet als *CATch*, met het verschil dat sport wordt gebruikt als middel om met jongeren in contact te komen. *Goal* is een mentorproject waarbij kwetsbare jongeren voor een periode van een jaar een vrijwillige mentor krijgen die een goede maatschappelijke positie heeft en daardoor jongeren een steuntje kan geven en als rolmodel kan fungeren. Ook is er de intensieve trajectbegeleiding waarbij jongeren een-op-eenbegeleiding krijgen van een hulpverlener met als doel toeleiding naar reguliere voorzieningen zoals onderwijs, zorg of een leerwerktraject (Idema, Krooneman & Rigter, 2010). In het project *Catch the coach to be* zijn jongeren uit de

³ <http://www.kamersmetkansen.nl/index>

doelgroep benaderd om een opleiding tot jongerenwerker te gaan volgen (Frank & Megens, 2007).

Per 1 januari 2007 verandert in Nederland de Leerplichtwet. Jongeren tot achttien jaar die geen startkwalificatie hebben (minimaal mbo-niveau 2, havo of vwo), worden volledig leerplichtig. Gemeenten spelen hierop in met de oprichting van jongerenloketten. *Route 27* (voorheen Route 23) in Dordrecht was een van de eerste in Nederland. Het Jongerenloket is een samenwerkingsverband van de sociale dienst, het CWI, Bureau Leerplicht, ROC's, re-integratiebedrijven en jeugdhulpverlening en verenigt op één punt alle informatie over opleidingen, stage en werkplekken, vacatures en begeleiding terug naar school en werk. Na een intake wordt voor de jongere een traject uitgestippeld dat kan bestaan uit een combinatie van het opbouwen van een werkritme, een training sociale vaardigheden en een werkervaringsplaats, aangevuld met scholing of instroom in het regulier onderwijs. Indien nodig wordt separate hulpverlening gestart (Van Oostrom-Van der Meijden & Stoffers, 2009). Met de Wet investeren in jongeren (WIJ), 2009-2011, hadden alle jongeren tot 27 jaar recht op een passend leerwerkeraanbod, en waren jongeren verplicht deze op te volgen op straffe van inkomensverlies. Met ingang van 1 januari 2012 is de WIJ afgeschaft.

In een poging aansluiting te zoeken bij de leefwereld van jongeren, gaan gemeenten speciale jongerensites ontwikkelen. De websites bieden informatie over wat er voor jongeren te doen is, een forum voor jongerenraadpleging, een online ontmoetingsgelegenheid voor jongeren onderling en ten slotte voorlichting over onderwijs, inkomen, schulden en hulpverlening (Veenbaas e.a., 2011).

Terwijl door het hele land diverse organisaties (inclusief gemeenten) alleen of in samenwerking met partners projecten voor Individuele Begeleiding ontwikkelen om invulling te geven aan de nieuwe doelen van het jeugdbeleid komt het jongerenwerk onder druk te staan. Aan de uitvoering van het jongerenwerk worden hogere eisen gesteld terwijl het, door bezuinigingen in de jaren tachtig, over onvoldoende kwaliteit en kwantiteit beschikt om aan al deze voorwaarden te kunnen voldoen (Van Griensven & Smeets, 2003; Spierings & Steketee, 2004). Ook is op dat moment op veel plaatsen de relatie tussen het jongerenwerk en de gemeente vertroebeld omdat gemeenten meer grip willen hebben op de doelen en meer zicht op de effectiviteit van het jongerenwerk. Omgekeerd hebben jongerenwerkaanbieders last van het ontbreken van een heldere visie op het jeugdbeleid en gebrekkige regievoering van de kant van gemeenten (Ginkel, Veenbaas & Noorda, 2006). Ondertussen groeien de signalen dat er problemen zijn rond de ondersteuning en zorg voor zeventien- en achttienjarigen. De leeftijdsgrens van achttien jaar van de nieuwe Wet op de jeugdzorg vormt een obstakel voor het verkrijgen van passende zorg voor jongeren die de meerderjarigheid naderen. Omgekeerd zijn veel achttien-plussers nog te jong voor de zorg en opvang vanuit het volwassenencircuit, omdat die niet aansluit bij de leeftijdsfase en psychosociale ontwikkeling van jongvolwassenen (Broeders & Hilhorst, 2008; Steketee, Vandenbroecke & Rijkschroeff, 2009). Vooral jongeren die niet kunnen terugvallen op ondersteuning vanuit huis belanden tussen wal en schip (Van Oostrom-Van der Meijden & Metz, 2011). Hier is iets merkwaardigs aan de hand. Niet eerder waren er zoveel trajecten gericht op jongeren met diverse vormen van behoeften en problemen. Ondanks de wildgroei aan trajecten weten de jongeren ze niet te vinden, en omgekeerd: de trajecten weten blijkbaar ook hun doelgroep niet te bereiken.

2.5 Monitoren individuele ontwikkeling

De start van de jaren tien van de eenentwintigste eeuw wordt gekleurd door de economische crisis. De sectoren welzijn, zorg en jeugd hebben te maken met een vergaande stelselherziening waarin niet meer de hulpvraag, maar de eigen kracht van individuen en hun sociale omgeving het uitgangspunt voor ondersteuning wordt. De extra gelden voor de

sociale infrastructuur verdampen en aanvullend wordt er bezuinigd op reguliere middelen. Het merendeel van de in de jaren negentig en nul gestarte projecten wordt beëindigd vanwege gebrek aan financiering. Dit geldt ook voor de Wet investeren in jongeren. Voor het jongerenwerk betekent deze ontwikkeling dat het opnieuw het eerste aanspreekpunt vormt voor de zorg en ondersteuning van deze doelgroep.

Welzijnsorganisatie Tandem uit Nijmegen grijpt in 2009 de beweging naar Welzijn Nieuwe Stijl aan om haar jongerenwerk te vernieuwen. Zij realiseert zich dat de jongerenwerker vroegtijdig signaleert wanneer een jongere problemen heeft en door zijn manier van werken vaak de enige is die een brug kan slaan tussen jongeren en de nodige hulpverlening. Zes jongerenwerkers gaan praktisch aan de slag om in samenwerking met de ketenpartners systematisch invulling te geven aan Individuele Begeleiding. Vervolgens wordt het Nederlands Jeugdinstituut gevraagd om van de nieuw ontwikkelde werkwijze een methodiebeschrijving te maken (Bakker, 2011).

In 2009 start in Schiedam het *Jeugdinterventieteam* (JIT). Aanleiding is de observatie dat veel jongeren maatschappelijk uitvallen door overbelasting. Het regulier onderwijs, hulpverlening en jongerenwerk bleken samen niet in staat om de uitval tegen te gaan. Toen bleek dat de vrijstelling van 1 fte jongerenwerker voor Individuele Begeleiding niet voldoende was voor de grote toestroom van jongeren met hulpvragen, is het JIT gestart. De grotestedenbeleid-gelden hebben de startsubsidie voor het JIT verschaft (Kamerbeek, 2011). In andere steden is de specifieke trajectbegeleiding voor jongeren blijven bestaan (in Amsterdam bekend onder de naam *Lokale Trajectbegeleiding*). Het wordt uitgevoerd door jongerenwerk of jeugdzorg. De ambulante, intensieve begeleiding is vrijwillig en beschikbaar zonder indicatie. De medewerkers zoeken samen met de jongere in zijn leefomgeving naar mogelijkheden en/of contacten die zijn kansen kunnen vergroten. De begeleider treedt hierbij op als gids, raadsman en coach. De jongere moet zelf leren de gecreëerde kansen te zien en te verzilveren. Er wordt geen scheiding gemaakt tussen praktische en therapeutische hulpverlening. Het doel is het verbeteren van de maatschappelijke positie en de kansen van de jongere. Dit is niet vrijblijvend. Met de jongere wordt een contract opgesteld over wat in de begeleidingsperiode de doelen zijn. De eigen verantwoordelijkheid en een actieve rol van jongeren staan hierbij voorop (Berkeley & Van Uden, 2009).

Ook in de uitvoering van de groepsgerichte activiteiten groeit de aandacht voor de individuele ontwikkeling. Een van de manieren waarop het jongerenwerk tracht de resultaten van zijn werk meer zichtbaar te maken is door het monitoren van de individuele ontwikkeling van jongeren. Op verschillende plaatsen in het land worden systemen ontworpen voor het meten en registreren van deze voortgang. Het praktische gevolg is dat de eerdere informele individuele aandacht voor jongeren binnen de diverse groepsactiviteiten, door het registreren en monitoren meer expliciet en gestructureerd wordt. Nieuw ontwikkelde systemen zijn *Jongerenwijzer*, *Jongeren in Beeld* en *Jongeren in Kaart*.

2.6 Nederland in internationaal perspectief

Ontwikkelingen in het Nederlandse jongerenwerk kunnen niet los worden gezien van de wereld om ons heen. Om die reden maken wij hier een korte uitstap naar ontwikkelingen in Vlaanderen, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten. Met Vlaanderen deelt Nederland de taal, een verzuilde voorgeschiedenis en de rol van een klein, rijk land in een groot Europa. Groot-Brittannië is internationaal voorloper in de ontwikkeling van het jongerenwerk als beroep. Het kent een sterk intellectuele traditie, hoogleraren en gepromoveerden rondom het onderwerp jongerenwerk, een nationale steunfunctie organisatie voor jongerenwerk en een machtige beroepsvereniging. De vergelijking met de Verenigde Staten wordt gemaakt omdat het in tegenstelling tot de Europese landen geen verzorgingsstaat is en ons daarmee een spiegel kan voorhouden.

Vlaanderen

Hoewel het jongerenwerk in Vlaanderen fundamenteel verschilt van het Nederlandse jongerenwerk, is de situatie rond Individuele Begeleiding wel vergelijkbaar. In Vlaanderen wordt het merendeel van het jongerenwerk uitgevoerd door vrijwilligers die zijn georganiseerd in (jeugd)verenigingen. Wel zijn er beroepskrachten voor de ondersteuning van het vrijwillige jeugdwerk en voor het jongerenwerk voor de kansengroepen, Werkingen voor kansarme jongeren genoemd (Backer & Van Effelterre, 2001). Eenzelfde parallel geldt voor de plotselinge populariteit van projecten voor Individuele Begeleiding. Het verschil is dat deze projecten in Vlaanderen wel grotendeels worden uitgevoerd door het jongerenwerk. Met ingang van het schooljaar 2008-2009 wordt in Vlaanderen de POT ingevoerd, wat staat voor *persoonlijk ontwikkeltraject*. Voor jongeren die nog niet klaar zijn om te gaan werken of wie het niet lukt om regulier onderwijs te volgen, is er de mogelijkheid om een individueel traject te volgen van 13, 15 of 28 uur. In deze trajecten kunnen jongeren op eigen tempo werken aan een aantal vaardigheden. Om de twee maanden wordt het traject geëvalueerd en wordt er beslist hoe verder wordt gegaan. De POT wordt uitgevoerd door de Werkingen kansarme jongeren.⁴ Qua inzet is de POT vergelijkbaar met de WIJ. Het verschil is dat de uitvoering van de WIJ ligt bij het Jongerenloket dat formeel onderdeel is van de sociale dienst en de POT uitgevoerd wordt door het jongerenwerk.

Daarnaast wordt in Vlaanderen, net als in Nederland, geëxperimenteerd met diverse projecten voor Individuele Begeleiding. Voorbeelden daarvan zijn het *Buurtsportproject BOP*, waarin jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt in de praktijk worden opgeleid tot buurtsportmedewerkers. Een ander project is *Trajectbegeleiding*, een laagdrempelige intensieve begeleiding voor jongeren (12-18 jaar) die met verschillende problemen zitten en waarin gewerkt wordt vanuit het *strengths based model* van casemanagement. Ook voor deze projecten geldt dat zij vanuit de Werkingen worden ontwikkeld en aangeboden. De financiering komt vanuit speciale programma's van de centrale overheid en Europese fondsen.⁵

Groot-Brittannië

In Groot-Brittannië wordt het jongerenwerk, net als in Nederland, grotendeels uitgevoerd door beroepskrachten. Ook de gebruikte werkvormen zijn vergelijkbaar met Nederland en Vlaanderen, wat betekent dat informele Individuele Begeleiding, ambulant jongerenwerk en informatie en advies vaste onderdelen van het jongerenwerk zijn. Wel wordt er in Groot-Brittannië sinds de ontwikkeling van de verzorgingsstaat in de jaren vijftig onderscheid gemaakt tussen 'youth service' en 'youth work'. De 'youth service' verwijst naar het geheel aan voorzieningen en ondersteuning dat vanuit de lokale overheid aanwezig is voor jongeren, inclusief het jongerenwerk. 'Youth work' verwijst dan naar het jongerenwerk als vakgebied (Batsleer & Davies, 2010). Meer dan in Nederland en Vlaanderen kent Groot-Brittannië projecten voor kwetsbare jongeren die worden gefinancierd en uitgevoerd door de grote, Britse liefdadigheidsinstellingen (beter bekend als de *charity's*).

Het Britse onderscheid tussen 'youth service' en 'youth work' blijkt verstrekkende gevolgen te hebben voor de toekomst van het jongerenwerk. In 2001 doet de *connexion-service* haar intrede, een initiatief om de massale schooluitval te keren. Het percentage jongeren tussen de zestien en achttien jaar dat 'not in education, employment or training' participeert, de zogenaamde NEET's, bedraagt negen procent. Met de introductie van de *connexion-service* komen alle jongeren tussen dertien en negentien jaar in aanmerking voor individuele

⁴ <http://www.ond.vlaanderen.be/secundair/lerenenwerken>

⁵ <http://www.vzwjong.be/>

Beweeg mee met de buurtsportwerkers In: Het nieuwsblad.nl, 8.12.2009

informatieverstrekking, advies en ondersteuning. Voor jongeren met beperkingen kan dit worden verlengd tot hun 25ste levensjaar (Garret, 2002). Het merendeel van het bestaande, door de overheid gefinancierde jongerenwerk, zou omgevormd moeten worden tot *connexions services*, en jongerenwerkers worden omgeschoold tot persoonlijke adviseurs (Smith, 2007). De introductie van het nieuwe model voor dienstverlening roept vooral binnen het jongerenwerk veel discussie op (Smith, 2007). Ook vanuit de bestaande jeugdzorg is er kritiek op de *connexions*. De taakopvatting van de *personal advisor*, de centrale professional in de *connexions*, overlapt met taken van andere voorzieningen, zoals het schoolmaatschappelijk werk, de jeugdreclassering, kinderscherming, de jeugdgezondheidszorg en de jeugdzorg (Garret, 2002). Samengevat luidt de kritiek als volgt:

- Door de focus op terugleiden naar school of doorleiden naar betaald werk is er weinig ruimte voor de eigen behoeften en wensen van de jongeren.
- Door de nadruk op individuele hulpverlening en het halen van doelen, verdwijnt de bijdrage van het jongerenwerk aan het creëren en versterken van sociaal kapitaal.
- Als gevolg van de bijkomende monitoring verschuift de nadruk naar het verwerven van competenties, hetgeen ten koste gaat van het algemene vermogen om goed te leven.
- Door de doelgerichtheid van de dienstverlening worden de werkzaamheden van de jongerenwerkers geformaliseerd en verdwijnen de open gesprekken, activiteiten en relaties uit het jongerenwerk. Hierdoor verliest het jongerenwerk grotendeels zijn informele karakter. Inzet is niet meer het begeleiden van jongeren bij hun zoektocht naar de manieren waarop zij het beste tot hun recht komen, maar het begeleiden van jongeren bij het vinden van betaald werk en/of een vervolgopleiding.
- Door de gekozen vorm van professionalisering (in heldere doelen en taken) wordt het vermogen ondermijnd om authentieke relaties te vormen.
- Met de beweging naar dienstverlening verandert ook het karakter van het jongerenwerk. Waar het eerder zonder meer vrijwillige participatie was, gaat het nu meer over gedwongen kaders. De adviserende rol verandert snel in een verplichtend optreden.
- Voor de jongeren betekent dit dat zij veel meer worden aangesproken als consumenten van de dienstverlening, in plaats dat zij medeverantwoordelijk zijn voor de organisatie en bedenkers zijn van de activiteiten.
- Door de gerichtheid op school en werk en het oplossen van problemen die toeleiding naar school en werk in de weg staan, gaat het jongerenwerk zich meer focussen op wat jongeren niet kunnen (Garret, 2002; Smith, 2007).

Verenigde Staten

In tegenstelling tot de situatie in de West-Europese verzorgingsstaten, kent het jongerenwerk als beroep in de Verenigde Staten geen duidelijk profiel (Wisman, 2011). Wel vindt er sinds enkele jaren een debat plaats over de inhoud van het jongerenwerk en de noodzaak tot professionalisering (Fusco, 2011). Een van de grootste vraagstukken is de verhouding tussen de vele, door vrijwilligers georganiseerde activiteiten voor jongeren (in Europa het vrijwillig jeugdwerk geheten) en de door beroepskrachten aangeboden activiteiten voor jongeren (Wisman, 2011). Andere vragen zijn: Wat is de doelgroep van het jongerenwerk? Wat mag verwacht worden van de professionele jongerenwerkers? En: wat is de positie van het jongerenwerk in relatie tot sociaal werk, onderwijs, justitie en naschoolse activiteiten? (Fusco, 2011; Wisman, 2011)

Terwijl het jongerenwerk in de Verenigde Staten worstelt met zijn bestaansrecht, zijn de Verenigde Staten internationaal koploper met een groot aantal programma's gericht op

'positive youth development'. In Nederland is dit bekend onder de naam: positief jeugdbeleid. *Youth development* verwijst naar de *"physical, social, and emotional processes that occur during the adolescent period, from ages 10 until 24 years. Simply speaking, it is the process through which young people acquire the cognitive, social, and emotional skills and abilities required to navigate life."* (University of Minnesota Extension Center for Youth Development). Met positief wordt vervolgens verwezen naar de ondersteuning van de *gewone* en *normale* ontwikkeling van jongeren. Door alle nadruk op problemen en preventie lijkt vergeten te worden dat volwassen worden een proces is dat alle jongeren doormaken en waarvoor alle jongeren ondersteuning nodig hebben. Naast de bijdrage van ouders en leraren gaat het om de steun van buurtbewoners, voorbijgangers, volwassenen op de sportclub en in het openbaar vervoer, in winkelcentra en in het uitgaansleven (Lerner & Lerner, 2012; Lerner, Lerner, Almerigi et al., 2005).

Kenmerkend voor de meeste programma's is dat zij gefundeerd zijn op wetenschappelijk onderzoek en strikt gemonitord worden om verder onderzoek mogelijk te maken. Bronfenbrenners *Ecological systems theory* vormt een belangrijke theoretische pijler van de benadering. Een tweede pijler betreft de inzet op beschermende factoren en een positieve benadering van jongeren als unieke personen met eigen capaciteiten.⁶

'The goal of the positive youth development perspective is to promote positive outcomes. This idea is in contrast to a perspective that focuses on punishment and the idea that adolescents are broken.' (Lerner & Lerner, 2012)

De meeste programma's zoeken aansluiting bij bestaande omgevingen waarin jongeren verblijven en extra ondersteuning kunnen gebruiken. De aanvullende ondersteuning is zowel gericht op groepen als op individuen. De Individuele Begeleiding krijgt dan formeel gestalte in trajectbegeleiding of maatjesprojecten. Zoals gebruikelijk voor sociale voorzieningen in de Verenigde Staten worden de programma's gefinancierd door fondsen en sponsoring.⁷

⁶ <http://www.4-h.org/about/youth-development-research/positive-youth-development-study/>

⁷ <http://www.4-h.org/about/youth-development-research/positive-youth-development-study/>

3. Methodische verantwoording

In dit hoofdstuk leggen wij uit hoe in bestaande praktijken binnen het jongerenwerk de werkzame bestanddelen van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk inzichtelijk en overdraagbaar zijn gemaakt. Hiervoor hebben wij gebruik gemaakt van de methode praktijkbeschrijving, een instrument dat is ontwikkeld met als doel het tot op de bodem uitzoeken wat er in de desbetreffende praktijk gebeurt rond een zekere kwestie of vraag. In paragraaf 3.2 presenteren wij die methode en doen wij verslag van de uitvoering van het onderzoek. De methodologische kwaliteit waarborgt de geldingskracht van de onderzoeksresultaten. In paragraaf 3.3 beschrijven wij de drie manieren waarop de methodologische kwaliteit is gewaarborgd. Het hoofdstuk opent met de meer algemene vraag wat de mogelijkheden zijn voor de ontwikkeling van een wetenschappelijk kennisdomein voor het jongerenwerk dat aansluit bij de impliciete kennis van en handreikingen biedt voor de uitvoeringspraktijk van het jongerenwerk.

3.1 Bruggen bouwen tussen wetenschap en praktijk

Het beschikken over een wetenschappelijk kennisdomein is heden ten dage noodzakelijk voor kwalitatief goed jongerenwerk. De eis zelf is niet nieuw, volgens de klassieke professionaliserings-theorie is wetenschappelijk onderzoek een voorwaarde voor de inhoudelijke beroepsontwikkeling (Carr-Saunders & Wilson, 1933). Wetenschappelijk onderzoek waarborgt de kwaliteit van de ontwikkelde kennis en fungeert daarmee als een belangrijke kwaliteitsnorm voor de beroepspraktijk. Wat wel is veranderd, is dat nu ook van de sociaalagogische beroepen (jongerenwerk inclusief) verwacht wordt dat zij hun handelen legitimeren met wetenschappelijk onderzoek (Metz, 2011c).

Binnen het jongerenwerk wordt de noodzaak van een eigen kennisdomein breed gedragen (Fabri 2009). Zo willen jongerenwerkers terugkoppeling over de impact van hun handelen. Aanbieders hebben behoefte aan inzicht in de (on)mogelijkheden van hun aanbod en handvatten om hun producten door te ontwikkelen. Opleidingen hebben kennis nodig over jongeren en methodieken om de toekomstige jongerenwerkers goed op te kunnen leiden. Wel bestaat er binnen de jongerenwerkpraktijk twijfel over de wenselijkheid van wetenschappelijk onderzoek. Voor de jongerenwerkpraktijk is wetenschappelijk onderzoek synoniem aan experimenteel effectonderzoek, hetgeen op gespannen voet staat met het complexe en flexibele karakter van het jongerenwerk (Rensen et. al, 2009; Yperen & Veerman, 2008). Ook lijkt wetenschappelijk onderzoek moeilijk te combineren met de ervaringskennis die een belangrijke rol heeft in de beroepsuitoefening van het jongerenwerk. Kenmerkend voor de *body of knowledge* van het jongerenwerk is dat die grotendeels impliciet is (Spierts, 2005). Impliciete kennis ofwel '*tacit knowledge*' houdt in dat de kennis voor de professionals zelf zo vanzelfsprekend is dat zij zich niet meer bewust zijn dat zij over deze kennis beschikken (Polanyi, 1966). Het gevolg kan zijn dat als de professional gevraagd wordt naar het waarom van zijn of haar handelen, de professional antwoordt: 'ik doe gewoon mijn ding'. Veel professionals zijn zich niet bewust dat datgene wat voor hen automatisch onderdeel is van hun professionele handelen, zij zich eigen hebben gemaakt via opleiding, ervaring en intuïtie. Dit in tegenstelling tot de academische inzichten uit de technisch rationele professionaliteit (Van der Bersselaar, 2004). Hoewel de mate van implicietheid van kennis niets zegt over de kwaliteit van de kennis, vormt het impliciete karakter van de *body of knowledge* van het jongerenwerk wel een knelpunt voor de professionalisering van het jongerenwerk. Impliciete kennis is moeilijk deelbaar met anderen, en daardoor lastig om verder te ontwikkelen, te controleren en over te dragen (Kwakman, 2003). Voor de professionalisering van het jongerenwerk is het van belang om een expliciete *body of knowledge* op te bouwen.

Met dit onderzoek naar Individuele Begeleiding staat het lectoraat Youth Spot voor een complexe opdracht. Hoe nu een wetenschappelijk kennisdomein te ontwikkelen dat enerzijds aansluit bij de impliciete kennis van en handreikingen biedt voor de specifieke uitvoeringspraktijk van het jongerenwerk en anderzijds voldoet aan de hedendaagse eisen van *Evidence Based Practice*? Een combinatie van de volgende drie onderzoekbenaderingen biedt uitkomst: de effectladder van Van Yperen & Veerman (2008), de partnership approach (Marsh, 2007) en reflective practitioner (Schön, 1983). Van Yperen en Veerman (2008) hebben de zogeheten 'effectladder' ontwikkeld voor de jeugdzorg in de poging om een strategie te bedenken om de praktijkkennis van professionals te behouden binnen de beweging naar *Evidence Based Practice*. Het kennisdomein van de jeugdzorg is, zeker in vergelijking met dat van het jongerenwerk, omvangrijk en zeer divers van aard. Ook in de jeugdzorg is de meeste beschikbare kennis niet wetenschappelijk onderbouwd terwijl deze inzichten wel relevant zijn voor de uitvoeringspraktijk. De effectladder biedt uitkomst door de kennis te ordenen naar bewijskracht. Het model houdt rekening met: 1) de mate waarin methodieken zijn beschreven, 2) de mate waarin theoretisch onderbouwing mogelijk is en 3) de mate waarin de praktijk klaar is en de omgeving geschikt is voor een bepaalde onderzoeksstrategie (Yperen & Veerman, 2008). Onderstaand model vat de effectladder samen:

Soort effect	Omschrijving	Soorten onderzoek
4. Werkzaam	Als 1 t/m 3, maar nu is er evidentie dat positieve uitkomsten veroorzaakt worden door de interventie en is er zicht op de werkzame ingrediënten.	• Experimenteel onderzoek • Herhaalde case studies (N=1 designs)
3. Doeltreffend	Als 1 en 2, maar nu kan empirisch worden aangetoond dat de gestelde doelen zijn bereikt, problemen afgenomen en competenties toegenomen, en cliënten tevreden zijn.	• Quasi-experimenteel onderzoek • Verandering theoretisch onderzoek • Normgerelateerd onderzoek
2. Veelbelovend	Als 1, maar nu is er tevens een acceptabele interventietheorie die duidelijk maakt hoe de problemen van de doelgroep zijn ontstaan waarom de interventie de beoogde uitkomsten zal bereiken.	• Veranderingsonderzoek • Doelrealisatie-onderzoek • Cliënttevredenheidsonderzoek
1. Potentieel	De kernelementen van een interventie (doelgroep, interventie, uitkomsten) en de personele, organisatorische en materiële randvoorwaarden zijn duidelijk en begrijpelijk beschreven.	• Meta-analyse • Literatuurstudie • Kennisontlokkend onderzoek
		• Descriptief onderzoek • Observationeel onderzoek • Documentanalyse • Interviews

Tabel 5: Niveaus van onderzoek in praktijkgestuurd effectonderzoek voor zicht op effectiviteit (Van Yperen en Veerman, 2008)

Met de ordening naar bewijskracht biedt de effectladder handvatten om toe te werken naar een wetenschappelijk onderbouwde methodiekontwikkeling. De effectladder wijst uit dat wetenschappelijk onderzoek naar werkwijzen in het jongerenwerk start met het beschrijven van de werkzame bestanddelen en resultaten. De beschreven werkwijze heeft dan de status *potentieel effectief*. Als er theorie beschikbaar is over de werkwijze, en de werkwijze theoretisch onderbouwd kan worden, kan de stap worden gemaakt naar *veelbelovend effectief*. Mocht er geen theorie beschikbaar zijn ter onderbouwing van de werkwijze, dan kan onderzoek zich richten op theorieontwikkeling. Een werkwijze is *doeltreffend* als empirisch kan worden bewezen dat de gestelde doelen zijn bereikt, problemen minder zijn geworden of vaardigheden zijn toegenomen. De effectladder maakt tevens zichtbaar dat er

diverse vormen van onderzoek bestaan die gebruikt kunnen worden om de effectiviteit te meten. Het experimentele effectonderzoek is één daarvan. Alternatieven zijn documentanalyse, literatuuronderzoek, cliënttevredenheidsonderzoek en de case studie.

De in de Groot Brittannië ontwikkelde *partnership approach* vormt een benadering die het mogelijk maakt om met onderzoek aan te sluiten bij de vragen van de jongerenwerkpraktijk. Het hedendaagse *social work* in Groot Brittannië heeft als uitgangspunt dat de cliënt een actieve rol speelt in de sociale dienstverlening, in plaats van dat de cliënt een passieve ontvanger is. De Britse hoogleraar *Social Work* Peter Marsh heeft dit idee vertaald naar een benadering voor praktijkgericht onderzoek in de sociale sector. In de *partnership approach* vormen onderzoekers en professionals uit de onderzoekspraktijk samen een team dat verantwoordelijk is voor de formulering van de vraagstelling, de materiaalverzameling, de analyse en de uiteindelijke resultaten. De onderzoekers hebben dan direct toegang tot de in de praktijk aanwezige kennis, ervaringen en vragen. Omgekeerd profiteert de onderzoekspraktijk van de inzichten en de analytische vaardigheden van de onderzoekers (Gilovich, 1993; Marsh & Fisher, 2005; Marsh, 2007).

De *body of knowledge* van het jongerenwerk die veelal impliciet is, kan worden ontsloten met het idee van de *reflective practitioner* van Donald Schön (1983). Op zoek naar een methode die zichtbaar maakt wat professionals praktisch doen, komt Schön tot de conclusie dat het grijpen van de reflectie in het handelen (*reflection-in-action*), het meest inzicht geeft in het handelen van die professionals. Door te reflecteren op het eigen handelen en op de strategieën, theorieën en onderliggende normen die in dat handelen besloten liggen, wordt impliciete kennis gearticuleerd (Schön, 1983). Voor de impliciete *body of knowledge* van het jongerenwerk betekent het gedachtegoed van Schön dat die impliciete, praktijkkennis ontsloten kan worden als er een manier wordt gevonden om jongerenwerkers uit te nodigen tot reflectie op hun handelen, en die reflectie vast te leggen en te analyseren.

Van de effectladder leren wij dat wetenschappelijk onderzoek naar sociale interventiepraktijken begint met het beschrijven van wat er in de uitvoeringspraktijk gebeurt. Door in het beschrijven van de interventies gebruik te maken van de in Groot Brittannië ontwikkelde *partnership approach*, kan gegarandeerd worden dat de ontwikkelde kennis ook daadwerkelijk aansluit bij de vragen en de aanwezige kennis van de jongerenwerkpraktijk. Schön biedt tot slot met het idee van de *reflective practitioner* een strategie om de veelal impliciete *body of knowledge* van het jongerenwerk expliciet te maken.

3.2 Praktijkbeschrijving als onderzoeksmethode

Met dit onderzoek gaan wij in bestaande praktijken van Individuele Begeleiding werkzame bestanddelen inzichtelijk en overdraagbaar maken door deze praktijken te beschrijven, waar mogelijk in relatie tot beschikbare theorie en resultaten. Om er voor te zorgen dat de ontwikkelde kennis ook daadwerkelijk aansluit bij de vragen en de aanwezige kennis van de jongerenwerkpraktijk, werken wij in de uitvoering van het onderzoek nauw samen met jongerenwerkers en docenten en gaan wij jongerenwerkers bevragen op hun manieren van werken. Voor het beschrijven van praktijken van Individuele Begeleiding maken wij in dit onderzoek gebruik van de methode *Praktijkbeschrijving*.

De methode praktijkbeschrijving is een instrument om diep in de huid van de praktijk te kruipen met als doel het tot op de bodem uitzoeken wat er in de desbetreffende praktijk gebeurt rond een zekere kwestie of vraag. Uitgangspunt van de methode is dat de complexiteit en dynamiek van het dagelijkse leven (praktijk) van invloed is op zowel de uiteindelijke vorm van de interventie als het resultaat van de interventie. De

praktijkbeschrijving beoogt op handelingsniveau inzicht te geven in een interventie in een bestaande situatie in tijd en plaats vanuit het perspectief van in die situatie aanwezige actoren (Metz 2006; Metz 2009a).

De methode praktijkbeschrijving dankt haar naam aan haar worteling in de praktijktheorie. Het begrip praktijk wordt in de hedendaagse sociale wetenschappen gebruikt waar eerder, in pogingen om de primaire sociale orde aan te duiden, gesproken werd met begrippen als 'structuren', 'systemen', 'leefwereld', 'gebeurtenissen', 'acties' en meer recent 'dagelijks leven'. Het begrip praktijk heeft in verschillende sociologische tradities, verschillende betekenissen. De methode praktijkbeschrijving borduurt voort op het denken van Giddens en de etnomethodologen. Zij gebruiken het concept praktijk om het klassieke sociologische dilemma tussen actor en structuur te overstijgen. Niet de individuele activiteit, noch de structuur is bepalend voor het uiteindelijke samenleven. Het samenleven krijgt gestalte in de interactie tussen actoren en structuren (Garfinkel 1967; Giddens 1984; Schatzki 2001).

Wat betekent de aangehaalde praktijktheorie nu concreet voor het doen van onderzoek naar sociale interventies? Praktijktheorie wijst op de mogelijkheid om als analyseniveau te kiezen voor de interacties tussen actoren. Praktijktheorie leert dat praktijken de uitkomst zijn van de *interacties tussen actoren en op hun beurt via dezelfde interacties mede vormgeven aan de actoren*. Dat betekent dat wij, om te achterhalen hoe een interventie werkt, eerst de relevante actoren moeten identificeren, vervolgens in kaart moeten brengen hoe de actoren samen vormgeven aan de interventie en ten slotte moeten beschrijven hoe die interventie op haar beurt de actoren beïnvloedt.

De methode praktijkbeschrijving ambieert de werking van sociale interventiepraktijken conform praktijktheorie te deconstrueren en inzichtelijk te maken. Het resultaat, een enkelvoudige praktijkbeschrijving, heeft een zeggingskracht van N=1 onderzoek. Door meerdere praktijken te beschrijven, en die beschrijvingen te stapelen wordt een praktijkgefundeerde interventiebeschrijving verkregen (Metz, 2006; Metz, 2009a). Het model van de effectladder leert ons dat wanneer relaties gelegd worden met bestaande theorie en de resultaten van de sociale interventie, er uitspraken gedaan kunnen worden op trede 2 *veelbelovend* en trede 3, *doeltreffend* van de door Van Yperen & Veerman ontwikkelde effectladder.

Wat kenmerkend is voor de methode praktijkbeschrijving in vergelijking met het veel toegepaste experimentele effectonderzoek is dat de praktijkbeschrijving kwalitatief van aard is en zich richt op de interactie van de interventie met het dagelijks leven als geheel. Dit onderscheid is niet uniek voor de praktijkbeschrijving, het geldt ook voor benaderingen als de narratieve analyse, *grounded theory* of de case studie. De praktijkbeschrijving onderscheidt zich van die drie doordat zij uit een combinatie bestaat van narratief- en handelingsonderzoek terwijl de anderen zich richten op één van beiden. Het tweede verschil is dat de praktijkbeschrijving de praktijk tracht te doorgronden vanuit verschillende perspectieven. Binnen andere benaderingen wordt er vaak maar vanuit één perspectief gekeken. De meerwaarde van de multi-perspectief benadering is dat het inzicht biedt in de gelaagdheid van sociale interventiepraktijken. Nauw verwant is de praktijkbeschrijving ten slotte aan de binnen de antropologie ontwikkelde *institutional ethnography* (Smith 1987). Ook daarin is aandacht voor de gelaagdheid van praktijken, het werken vanuit verschillende perspectieven is evenwel minder vanzelfsprekend.

Het maken van een praktijkbeschrijving bestaat uit 3 stappen: (1) Het karteren van de praktijk; (2) Materiaalverzameling en analyse enkelvoudige beschrijvingen; (3) Stapelen tot een praktijkgefundeerde beschrijving. In de volgende subparagrafen worden deze verder uitgewerkt.

3.2.1 Karteren van de praktijk

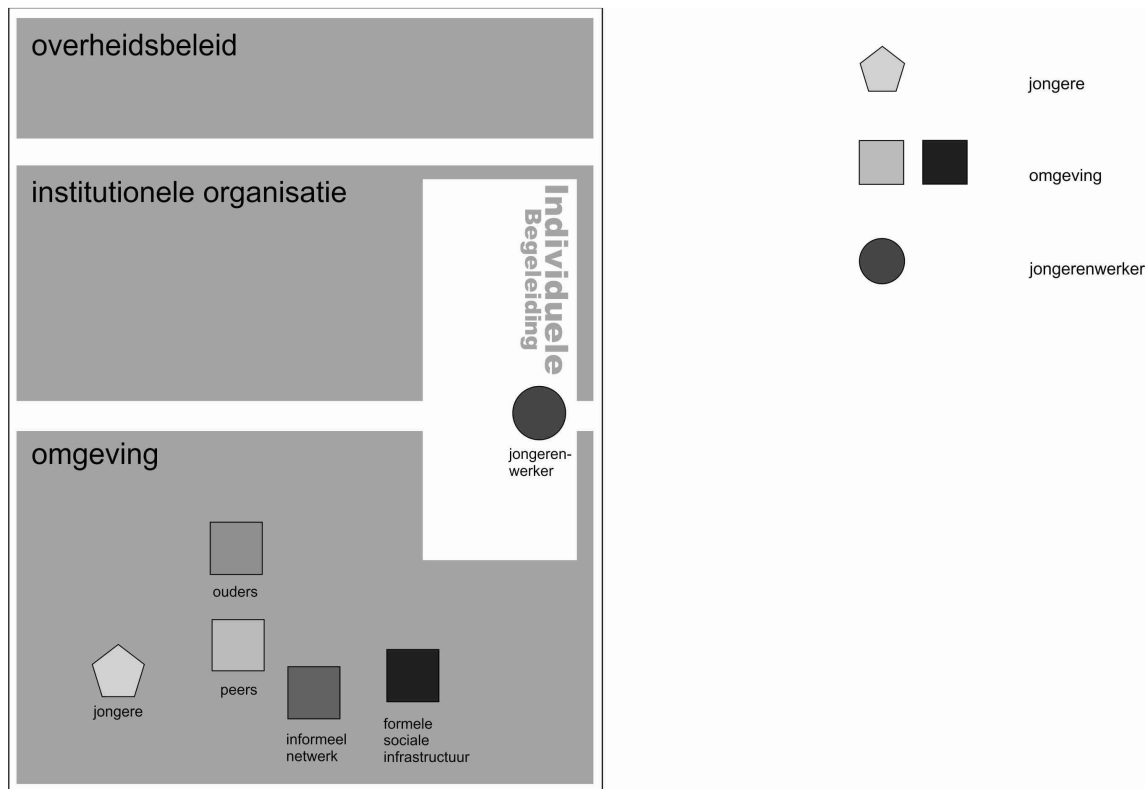
De eerste stap in het maken van een praktijkbeschrijving betreft het karteren van de praktijk. Dit houdt in het in beeld brengen van de praktijk door uit te zoeken wat de relevante actoren en gebeurtenissen zijn en hoe die zich tot elkaar verhouden (Metz, 2006; 2009a). Normaliter gebeurt dit door het verzamelen van zoveel mogelijk informatie en op basis daarvan een model van de praktijk te construeren. Relevante bronnen zijn: het internet, het bezoeken van de praktijk, folders, spelmateriaal en handboeken, verkennende interviews en grijze en wetenschappelijke literatuur.

Omdat praktijken van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk een lange geschiedenis kennen en eerder beschreven zijn in gedenkboeken, handboeken en artikelen, maar geen onderwerp zijn geweest van empirisch onderzoek, zijn wij voor het karteren van de praktijk gestart met het doen van literatuuronderzoek. Het resultaat is als publicatie verschenen onder de titel: *Het mooie is dat je er niet alleen voor staat. Individuele Begeleiding aan jongeren* (Metz & Sonneveld, 2013). De publicatie biedt inzicht in welke actoren en interacties onder andere een rol spelen in Individuele Begeleiding van jongeren. Voorbeelden daarvan zijn: doelen, doelgroep, de persoon en het handelen van jongerenwerker en randvoorwaarden.

Voor het verbinden van de actoren en interacties binnen praktijken van Individuele Begeleiding is gebruik gemaakt van interventietheorie. Onder invloed van de beweging naar *Evidence Based Practice* is het begrip interventie binnen de sociaalagogische beroepen omstreken geraakt omdat het geassocieerd wordt met het probleemgerichtheid en geprotocolleerd handelen van de jeugdzorg. Hierdoor wordt vergeten dat er een grote diversiteit aan sociale interventies bestaat, waartoe ook een koffieochtend, een voetbaltoernooi of een theaterproject kunnen worden gerekend. Volgens algemene interventietheorie is een interventie *een ingreep in het sociale domein die als inzet heeft om een bepaalde waarde te realiseren* (Dronkers, 2008).

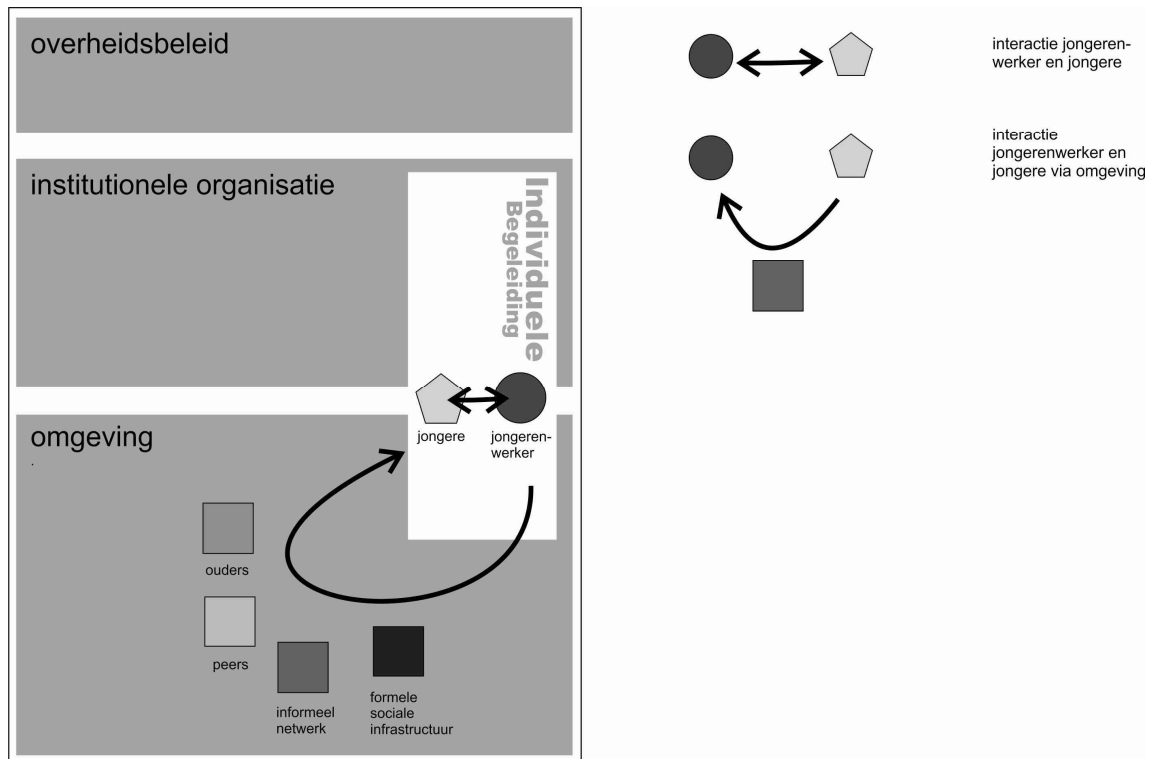
Individuele Begeleiding van jongeren kan beschouwd worden als een interventie omdat zij ingrijpt in zowel het leven van individuele jongeren als in de omgeving van die jongeren en als doel heeft om een positieve bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van jongeren. Binnen de sociale wetenschappen is veel onderzoek gedaan naar het functioneren van interventies in het algemeen (Dronkers, 2008; Yperen & Veerman 2008). Die inzichten zijn gebruikt om de interacties en actoren binnen Individuele Begeleiding met elkaar te verbinden tot het verklaringsmodel: Individuele Begeleiding als sociale interventie.

Figuur 2 toont de structuur van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk als deel van de samenleving. Zichtbaar is dat Individuele Begeleiding grotendeels plaatsvindt binnen het jongerenwerk. In de uitvoering wordt Individuele Begeleiding beïnvloed wordt door omgevingsfactoren enerzijds en de institutionele organisatie van de jongerenwerkaanbieder anderzijds. Omgevingsfactoren zijn onder andere: opvoedinstituties zoals ouders, school maar ook het accommodatie gebonden jongerenwerk, maatschappelijke ontwikkelingen, levensgebeurtenissen, de buurt en peers. Het overheidsbeleid stuurt via de institutionele organisatie op de uitvoering van Individuele Begeleiding.

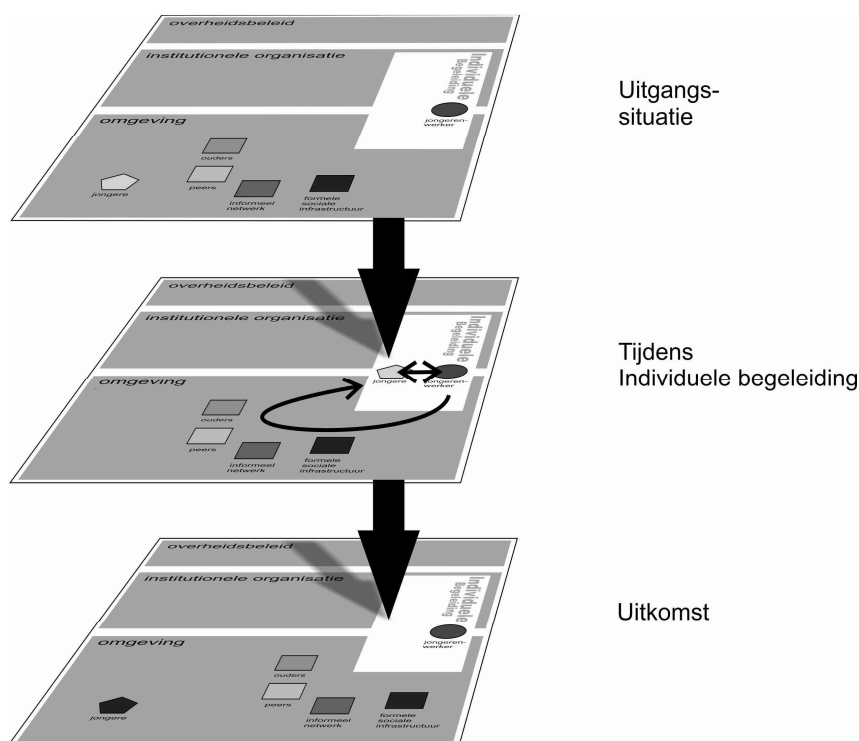
Figuur 2: Structuur van Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk

Figuur 3 geeft schematisch weer welke actoren en interacties een rol spelen in de uitvoering van Individuele Begeleiding. Binnen Individuele Begeleiding zijn er drie typen actoren te onderscheiden: (1) jongerenwerker; (2) jongere en (3) omgevingsfactoren. Binnen Individuele Begeleiding vervult de jongerenwerker een sleutelfunctie. De jongerenwerker begeleidt de jongere in haar of zijn ontwikkeling, in samenspraak met de jongere enerzijds en de omgeving anderzijds.

Figuur 3 : Actoren en interacties van Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk

Figuur 4 toont tenslotte Individuele Begeleiding als sociale interventie. De interventie vindt grotendeels plaats binnen het jongerenwerk. Individuele Begeleiding wordt gestuurd vanuit het overheidsbeleid, bemiddeld door de institutionele organisatie en krijgt vorm in interactie met de jongeren en de omgeving van de jongeren. De toevoeging van de tijdsdimensie maakt zichtbaar dat Individuele Begeleiding als interventie een proces is, waarin de jongere onder invloed van Individuele Begeleiding verandert en meer met elkaar in verbinding treedt met de samenleving.

Figuur 4: Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk als sociale interventie.

Format praktijkbeschrijving

Omdat het de bedoeling is van meerdere praktijken van Individuele Begeleiding een beschrijving te maken, en deze te stapelen tot een praktijkgefundeerde beschrijving is op basis van het model een format ontwikkeld voor materiaalverzameling en analyse. Door voor de verschillende beschrijvingen eenzelfde structuur te hanteren, worden de uitkomsten van de praktijkbeschrijvingen onderling vergelijkbaar (Metz, 2006; Metz, 2009a). Het format voor het maken van de praktijkbeschrijvingen is zo opgebouwd dat het van buiten naar binnen, laag voor laag zoals de schillen van een ui de praktijk in beeld brengt. Uiteindelijk stuiten wij op de kern van Individuele Begeleiding van jongeren: de methodische uitgangspunten enerzijds en de resultaten voor de jongeren anderzijds. Ter validering van de uitkomsten, eindigt het format met het teruggeven van onze bevindingen aan de uitvoeringspraktijk en docenten van de minor Jongerenwerk in de grote stad. Onderstaande tabel vat het format praktijkbeschrijving samen.

Fase	Thema	Materiaalverzameling
1	Context	• Omgevingsonderzoek
2	Institutionele organisatie	• Documentanalyse
3	Uitvoeringspraktijk	• Participerende observatie
4	Methodische uitgangspunten	• Diepte-interviews professionals
5	Resultaat	• Vragenlijstonderzoek jongeren • Interview beleidsmedewerker • Analyse registratiegegevens
6	Terugkoppeling resultaten naar praktijk en check bevindingen	• Focusgroep bijeenkomst
7	Conclusies en aanbevelingen	

Tabel 6: format praktijkbeschrijving

Het format voldoet aan de richtlijnen voor de databank Methodieken Pedagogische Kwaliteit (DMPK) van het Nederlands Jeugdinstituut en de databank Effectieve Sociale Interventies (DESI) van Movisie. Het volledige format, getiteld *Projecthandleiding Portfolio Jongerenwerk: aflevering Individuele Begeleiding* is te vinden als bijlage I in dit rapport.

3.2.2 Materiaalverzameling en analyse enkelvoudige beschrijvingen

Voor de materiaalverzameling en het maken van de enkelvoudige beschrijvingen is samengewerkt met de minor Jongerenwerk in de grote stad van de opleiding Culturele en Maatschappelijke Vorming van de Hogeschool van Amsterdam. Vierdejaars studenten hebben hun onderzoek- en praktijkopdracht binnen het minorprogramma uitgevoerd binnen dit onderzoek naar Individuele Begeleiding. Studenten staan qua leeftijd en voorkeuren vaak het dichtst bij de deelnemers van Individuele Begeleiding waardoor de invloed van de onnatuurlijke aanwezigheid van een onderzoeker zoveel mogelijk wordt beperkt. Bovendien brengt de samenwerking het lectoraat Youth Spot voldoende menskracht om op handelingsniveau onderzoek te doen naar de uitvoering van het jongerenwerk. Voor de studenten betekende het meewerken aan het onderzoek dat zij als aankomende professionals uitgebreid in contact konden komen met de jongerenwerkpraktijk en ervaring konden opdoen met het plezier en de beperkingen van onderzoek (doen). De jongerenwerkpraktijk kan veel leren van de kritische blik en creativiteit van de nieuwe generatie sociale professionals.

Praktisch zag de rolverdeling er als volgt uit:

- Studenten zorgden voor de materiaalverzameling (inclusief vraaggesprekken met jongerenwerkers, jongeren en beleidsmedewerkers), maakten de enkelvoudige beschrijving, organiseerden de focusgroep en formuleerden conclusies en aanbevelingen.
- Het lectoraat Youth Spot trad op als opdrachtgever en begeleidde studenten in de uitvoering van het onderzoek. Omdat de uitkomsten van het onderzoek van belang zijn voor het werkveld, heeft Youth Spot opgetreden als co-auteur in die situaties dat de studenten er ook met ondersteuning niet als groep uitkwamen.
- Docenten begeleidde de studenten bij hun leerproces en hadden daarin aandacht voor het volgens planning organiseren en uitvoeren van de werkzaamheden, het contact leggen en onderhouden met de verschillende personen binnen de jongerenwerkpraktijk en het reflecteren op de onderzochte praktijk en het eigen leerproces.
- De contactpersonen van de praktijken van Individuele Begeleiding zorgden voor de toegang van de studenten tot de onderzoekspraktijk, het leveren van de benodigde gegevens (beleidstukken van de organisatie, projectplannen, registraties etc.). Samen met collega jongerenwerkers en managers beantwoordden zij vragen van studenten en verleenden zij medewerking aan de interviews en de focusgroep bijeenkomst.
- Jongeren werden via gestructureerde vragenlijsten geïnterviewd over de betekenis die Individuele Begeleiding voor hen heeft. Enkel namen deel aan de focusgroep.

Het format (zie tabel 2) vormde de basis voor het maken van de enkelvoudige praktijkbeschrijvingen door groepjes studenten. Iedere projectgroep maakte een praktijkbeschrijving van één praktijk van Individuele Begeleiding. De materiaalverzameling, analyse en het schrijven verliep in fasen en was strak gepland. Dit om ervoor te zorgen dat het onderzoek synchroon liep met het onderwijsrooster en er qua begeleiding schaalvoordeel en synergie werd gecreëerd.

Iedere fase in het maken van de praktijkbeschrijving is gestart met een gezamenlijke instructie en afhankelijk van het onderwerp, een hoorcollege, een werkcollege of het

uitwisselen van ervaringen met de uitvoering van het onderzoek. Vervolgens was er per fase twee tot drie weken de tijd om de noodzakelijke werkzaamheden te verrichten en daarvan verslag te doen. Bij aanvang van de instructiebijeenkomst van de volgende fase werd het verslag van de voorgaande fase (inclusief bijlagen) schriftelijk ingeleverd. Bij inlevering werd direct een afspraak gemaakt voor een *feedback*moment. Deze intensieve begeleiding was noodzakelijk om ervoor te zorgen dat het format op correcte wijze werd gebruikt en de beschrijvingen van voldoende kwaliteit waren. Om ervoor te zorgen dat gemaakte enkelvoudige beschrijvingen daadwerkelijk aansloten bij de onderzochte praktijk, is het conceptrapport in de vorm van een focusgroep voorgelegd aan de jongerenwerkers en manager van de onderzochte praktijk.

Voor dit onderzoek naar Individuele Begeleiding is door de volgende studenten onderzoek verricht: Lisa Hagemeijer, Serena Elzinga, Jasper Halewijn, Laura de Pater, Cerise Klijn, Anastasia Halfhide, Esma Mamnough, Jessica de Wit, Anoushka Harkisoen, Mardin Yildirim, Sander Visch, Chantal Baktawar, Naoual el Ghani, Safida Wazir, Femke Nooij, Sieta Dwarka, Wendy Mayenburg, Groucho Wullings, Wendy de Koster, Jillian Emanuels, Mandy Bakker, Nuri Issever, Ester Leesberg, Gijs Heijnis, Michael Reiziger, Fransien van Bon, Denzo Alberg en Drusilla Sahetapy. Samen hebben zij zeven praktijken van Individuele Begeleiding in Amsterdam beschreven.

De zeven onderzochte praktijken voor Individuele Begeleiding vormen gezamenlijk een goede afspiegeling van het Individuele Begeleiding als werkwijze binnen het grootstedelijke, professionele jongerenwerk in een multiculturele stad. De literatuur stelt dat primaire gebruikers van Individuele Begeleiding jongeren met dreigende, beginnende of feitelijke bindingsproblemen zijn (Metz & Sonneveld, 2013). De deelnemers van de onderzochte praktijken voor Individuele Begeleiding, zijn jongeren tussen 10 en 23 jaar met een enkele uitschieter naar boven. In dit onderzoek hebben wij verzuimd vast te stellen hoe het gesteld is met de bindingsproblematiek van de deelnemers. Wel richten *alle* onderzochte praktijken zich op jongeren met bindingsproblematiek. Vijf van de zeven praktijken hebben zich gespecialiseerd in verschillende type bindingsproblemen zoals huisvesting, inkomen, schooluitval of overlast. Hierbinnen wordt geen onderscheid gemaakt tussen enkelvoudige problematiek danwel meervoudige problematiek. Het verschilt per praktijk in hoeverre zij in staat zijn om jongeren met zware problematiek als verslaving of psychiatrische problemen te begeleiden. De brede diversiteit in de projecten van Individuele Begeleiding die de literatuur laat zien (Metz & Sonneveld, 2013), is daarmee terug te vinden in de onderzochte praktijken in de stad Amsterdam. De praktijken voor Individuele Begeleiding zijn bovendien redelijk gespreid over de stad Amsterdam. Kenmerkend voor grootstedelijk jongerenwerk in Nederland is dat het wordt uitgevoerd door beroepskrachten (Veenbaas, Noorda & Ambaum, 2011). Daarentegen wordt voor Individuele Begeleiding soms gekozen voor de inzet van vrijwilligers (Metz & Sonneveld, 2013). Voor de onderzochte praktijken voor Individuele Begeleiding geldt dat in vijf praktijken de begeleiding wordt uitgevoerd door beroepskrachten terwijl in twee praktijken de begeleiding wordt geboden door vrijwilligers onder de verantwoordelijkheid van beroepskrachten. De praktijken die werken met vrijwillige begeleiding richten zich op minder zware doelgroepen. Onderstaande tabel geeft de onderzochte praktijken weer.

Aanbieder Jongerenwerk	Praktijk	Stadsdeel
Combiwel	Kamers met Kansen	Zuidoost
Combiwel	Maatjesproject Kamers met Kansen	Nieuw-West
Combiwel	Maatjes voor studiesucces	Zuid
Dock	Interne coaching	Noord
Streetcornerwork	LTB	Nieuw-West, West, Oost & centrum
Streetcornerwork	Routeplanner	Zuid
Streetcornerwork	Groepsaankpak en individuele begeleiding	Noord

Tabel 7: onderzochte IB-praktijken

3.2.3 Stapelen tot praktijkgefundeerde beschrijving

In de laatste fase van de methode praktijkbeschrijving, zijn de enkelvoudige praktijkbeschrijvingen door het lectoraat Youth Spot gestapeld tot een praktijkgefundeerde beschrijving. Door waar mogelijk een relatie te leggen met beschikbare theorie en de resultaten van het jongerenwerk in beeld te brengen via datatriangulatie (enquêtes onder jongeren, interviews met beleidsmedewerkers en registratiegegevens) is getracht uitspraken te doen over de werkwijze van Individuele Begeleiding op trede 2 *veelbelovend* en trede 3, *doeltreffend* van de door Van Yperen & Veerman ontwikkelde effectladder.

Opnieuw vormde het format, beschreven in de paragraaf 3.2.1 het uitgangspunt. Op basis van het format en de enkelvoudige beschrijvingen is een definitieve redenering opgesteld over het functioneren van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk. Die redenering is vertaald in een hoofdstukindeling. De verzamelde gegevens en beschrijvingen zijn ter onderbouwing van het argument over de hoofdstukken verdeeld. Vervolgens is per hoofdstuk, het beschikbare materiaal geanalyseerd en beschreven. Afhankelijk van de aard van de data en het facet van de praktijk dat onder de loep is genomen, zijn de ruwe data die verzameld zijn door studenten in zijn totaliteit geanalyseerd of de enkelvoudige beschrijvingen onderling vergeleken. De aard van de data is bepalend voor de keuze van analysemethoden.

De inzet van de analyse is om de inhoud en de werking van het Individuele Begeleiding in het jongerenwerk inzichtelijk te maken. Dit betekent dat de analyse gericht is op het begrijpen van de uitvoering en de werking van Individuele Begeleiding, en niet als doel heeft om Individuele Begeleiding als interventie te beoordelen. De beschrijving van Individuele Begeleiding als praktijk start met het in beeld brengen voor welke doelen Individuele Begeleiding een geschikte werkwijze is. Dat gebeurt door de beoogde doelen te vergelijken met wat wij hebben kunnen achterhalen over de resultaten van Individuele Begeleiding en wat bekend is uit de literatuur. Vervolgens wordt beschreven welke jongeren de eigenlijke doelgroep van Individuele Begeleiding is. Dit is gebaseerd op een vergelijking tussen de doelgroep en de deelnemers van Individuele Begeleiding. De pedagogische opdracht van het Individuele Begeleiding brengen wij in beeld door de visie, zoals vastgelegd in de institutionele organisatie, te vergelijken met hoe er via het handelen van de jongerenwerker aandacht wordt gegeven aan het opvoeden van jongeren. De uitvoeringspraktijk van het Individuele Begeleiding wordt beschreven aan de hand van observaties van studenten zoals vastgelegd in de enkelvoudige beschrijvingen. De kern van Individuele Begeleiding bestaat uit het methodisch handelen van de jongerenwerkers. Deze wordt in beeld gebracht door een analyse van de diepte-interviews met individuele jongerenwerkers over het methodisch handelen en deze te verbinden met beschikbare literatuur. Als laatste belichten wij de randvoorwaarden voor succesvolle Individuele Begeleiding. Inzicht in de randvoorwaarden is

verkregen door in voorgaande analyses te zoeken naar de omstandigheden die hebben bijgedragen aan het welslagen dan wel mislukken van de begeleiding. Net als de enkelvoudige beschrijvingen, is ook de gefundeerde beschrijving ter validering voorgelegd aan de jongerenwerkpraktijk en docenten jongerenwerk. Hieronder beschrijven wij per onderdeel van de praktijkbeschrijving, hoe de analyse is verlopen.

De doelen (hoofdstuk 4) van Individuele Begeleiding brengen wij in beeld door te beschrijven voor welke doelen het Individuele Begeleiding wordt ingezet door een jongerenwerkorganisatie of een stadsdeel en dat te vergelijken met wat wij hebben kunnen achterhalen over de resultaten van Individuele Begeleiding en wat bekend is uit de literatuur. Er is sprake van een doel als door opdrachtgever of opdrachtnemer wordt benoemd wat de inzet van het Individuele Begeleiding is. De beschrijving van de doelen zijn gebaseerd op door studenten verzameld materiaal zoals werkplannen, beleidsplannen, handboeken en interviews met managers.

Het achterhalen van de resultaten (hoofdstuk 4) van Individuele Begeleiding is niet eenvoudig. Per persoon, groep, omgeving en opdracht verschilt de benadering van de jongere en de waarde van het contact met de jongerenwerker. Als het al lukt om inzicht te krijgen in hoe de levens van de jongeren zich ten gunste of ten negatieve ontwikkelen – is het nog de vraag in hoeverre die eventuele verbetering het gevolg is van Individuele Begeleiding (Barquioua et al., 2010; Oliveira, 2000; Verhagen, 2008). De moeilijkheid om de resultaten zichtbaar te maken is niet uniek voor het jongerenwerk. Voor het hele domein van sociaal werk geldt dat het complexe en flexibele karakter van de professionaliteit de ontwikkeling van een eigen, academisch kennisdomein in de weg staat (Metz, 2011c; Rensen et al., 2009; Steyaert, Biggelaar, & Peels, 2010).

Eén manier om met meer zekerheid uitspraken te doen, is door gebruik te maken van verschillende bronnen en verschillende analysemethoden, ook wel bekend als *mixed methods*. Daarom beschrijven wij naast de resultaten van Individuele Begeleiding volgens de jongeren, de resultaten van Individuele Begeleiding volgens de aanbieder en volgens de opdrachtgever. Informatie over de betekenis van Individuele Begeleiding voor jongeren is gebaseerd op vragenlijstonderzoek. In totaal zijn er 121 vragenlijsten ingevuld, waarvan 47 door jongeren die contact hebben met Individuele Begeleiding en 74 door de controlegroep: jongeren die niet deelnemen aan Individuele Begeleiding maar hun vrije tijd wel doorbrengen in dezelfde buurt. De vergelijking met de controlegroep wordt gemaakt om met grotere waarschijnlijkheid te kunnen vaststellen in hoeverre ontwikkelingen het gevolg zijn van de inzet van Individuele Begeleiding. Uit de statistieken blijkt dat de jongeren die gebruik maken van Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk grotendeels vergelijkbaar zijn met de jongeren niet deelnemen. De verhouding jongens-meisjes, etnische achtergrond, leeftijd, dagbesteding en opleidingsniveau komen grotendeels overeen. Wel zijn er onder de niet-deelnemers meer jongeren tussen de 14 en 18 jaar, terwijl onder de deelnemers relatief meer jongeren tussen de 18 en 23 jaar zijn. Ook verschillend is dat onder de niet-deelnemers het percentage jongeren met een Marokkaanse achtergrond beduidend hoger is (52%) en het percentage met een Nederlandse achtergrond aanzienlijk kleiner (18%). Ten slotte volgen de deelnemers aan Individuele Begeleiding vaker een Mbo-niveau 1 of 2 opleiding terwijl niet deelnemers wat vaker op het Vmbo zitten. Dit verschil in opleiding is een direct gevolg van het verschil in leeftijd. De resultaten van Individuele Begeleiding volgens de opdrachtnemer zijn gebaseerd op registratiegegevens. De resultaten van Individuele Begeleiding volgens de opdrachtgever zijn gebaseerd op interviews met beleidsmedewerkers Jeugd van de betrokken stadsdelen. Van de interviews met de beleidsmedewerkers is verslag gemaakt dat door de beleidsmedewerkers is geaccordeerd.

De eigenlijke doelgroep (hoofdstuk 5) van Individuele Begeleiding wordt beschreven door de beoogde doelgroep van Individuele Begeleiding te vergelijken met de deelnemers aan Individuele Begeleiding. De doelgroep van Individuele Begeleiding wordt geformuleerd op basis van de informatie uit formele structuren en documenten (beleidsplannen en handboeken) van de jongerenwerkorganisaties. De deelnemers en niet-deelnemers worden beschreven op basis van vragenlijsten die zijn afgenomen onder jongeren die wel bereikt worden met Individuele Begeleiding en jongeren die niet bereikt worden met Individuele Begeleiding, aangevuld met observaties van studenten in de uitvoeringspraktijk van de onderzochte praktijken voor Individuele Begeleiding. Voor meer informatie over het vragenlijstonderzoek, zie vorige alinea.

De pedagogische opdracht (hoofdstuk 6) van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk beschrijven wij door allereerst op een rij te zetten wat er in beleidsplannen, werkplannen en handboeken staat vermeld over de pedagogische opdracht en welke rol Individuele Begeleiding voor zichzelf ziet weggelegd, in relatie tot de andere pedagogische instituties zoals ouders en school. Op basis van de diepte-interviews met jongerenwerkers over hun handelen in contact met de jongere, is achterhaald waaruit het pedagogisch concept van het Individuele Begeleiding bestaat en welke bijdrage de pedagogische relatie daaraan levert.

Hoe Individuele Begeleiding in de praktijk (in het handelen van de jongerenwerkers in interactie met jongeren en hun omgeving) vorm krijgt (hoofdstuk 7) kan alleen in beeld worden gebracht door mee te lopen met de jongerenwerkers en te observeren wat er gebeurt (Bryman 2004). Tijdens dit onderzoek hebben daarom alle 28 studenten per persoon twee dagdelen meegelopen met jongerenwerkers van in totaal zeven praktijken van Individuele Begeleiding. Voordat de studenten het veld ingingen, hebben zij een training observeren gevolgd. Conform de richtlijnen hebben studenten van hun waarnemingen observatieverslagen gemaakt. Op basis van hun gezamenlijke observaties, hebben de studenten per praktijk een portret gemaakt van de uitvoering. De beschrijving van de uitvoering van Individuele Begeleiding is gebaseerd op de portretten die studenten hebben gemaakt op basis van hun observaties van de vijf onderzochte praktijken aangevuld met informatie uit beleidsplannen, werkplannen, handboeken, focusgroepen, gesprekken met teamleiders en jongerenwerkers en de leesgroep.⁸ Op basis van het model van Individuele Begeleiding als sociale interventie dat de belangrijkste actoren en interacties visualiseert, zijn 11 aspecten van Individuele Begeleiding in de praktijk geselecteerd. Vervolgens is per aspect alle relevante informatie van elke organisatie onder elkaar gezet om een beeld te krijgen van de uitvoering van Individuele Begeleiding. Daar waar informatie ontbreekt, is de beschrijving aangevuld met informatie uit interviews en uit de documentanalyse. Ten slotte is per aspect beschreven hoe Individuele Begeleiding in praktijk vorm krijgt. Hierbij is rekening gehouden met overeenkomsten, verschillen en tegenstrijdigheden.

Kenmerkend voor het methodisch handelen van de jongerenwerkers is dat het (net als het handelen van andere sociale professionals) impliciet is, zie ook paragraaf 3.1. Door te

⁸ Adelina, Grobben, Markiet, Timmer & Zaad (2012) Praktijkbeschrijving Ambulant Jongerenwerk praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot.
Supheert, Domingos Costa, Jetten & Ait Lamkadem (2012) Praktijkbeschrijving Ambulant Jongerenwerk praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot.
Van der Sluis, Kempenaar, Guirguis & De Boer (2012) Praktijkbeschrijving Ambulant Jongerenwerk praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot.
Ter Steege, Haagstam, Van Dijke, Braas & Duif (2012) Praktijkbeschrijving Ambulant Jongerenwerk praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot.
Hoogland, Kaynak, Huisraad, Bouali & Albers (2012) Praktijkbeschrijving Ambulant Jongerenwerk praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot.

reflecteren op het eigen handelen en op de strategieën, theorieën en onderliggende normen die in dat handelen besloten liggen, is het mogelijk om de impliciete kennis te articuleren in methodische uitgangspunten (hoofdstuk 8). Het expliciet maken van deze *tacit knowledge* van de jongerenwerkers, gebeurt in dit onderzoek door de betrokken jongerenwerkers te interviewen over hun handelen in contact met jongeren. Door voor de interviews een vorm te kiezen waarin wordt doorgevraagd op de onderbouwing van wat de jongerenwerkers zelf vertellen over hun werkwijzen, wordt de beoogde reflectie gerealiseerd.

In totaal zijn 22 begeleiders geïnterviewd (12 vrouwen en 10 mannen). Vier van de begeleiders (3 vrouwen en 1 man) zijn vrijwilligers, 18 begeleiders (9 vrouwen en 9 mannen) zijn betaalde krachten. De vier vrijwilligers hebben een hbo (2) of Wo (2) opleiding gevolgd. Van de betaalde krachten heeft een ruime meerderheid een afgeronde opleiding: Mbo Sociaal Cultureel Werk (1), Hbo (10) en Wo (3). Twee betaalde krachten volgen momenteel naast hun werk een Hbo opleiding en 2 betaalde krachten hebben geen vooropleiding afgerond. De meeste Hbo-ers (vrijwillig en betaald) hebben een sociaal agogische opleidingsachtergrond: MWD (6), CMV (2), SPH (1), SJD (1). De opleidingen die Wo-geschoolde begeleiders hebben gevolgd zijn: psychologie (2), taal en cultuurstudies, rechten en sociologie.

De interviews zijn verzameld door studenten die alleen of in duo's jongerenwerkers hebben geïnterviewd over wat zij doen in contact met jongeren. De interviews zijn opgenomen met een *voicerecorder* en woordelijk uitgewerkt. Vervolgens zijn de interviews geanalyseerd volgens de *grounded theory* benadering die in de jaren 60 is ontwikkeld door Glaser en Strauss (1967). De *grounded theory* is een onderzoeksbenadering om op basis van *zorgvuldige beschouwing van empirische data* te komen tot gefundeerde theorieën. Hiervoor wordt de empirische data zorgvuldig gecodeerd, dat wil zeggen beredeneerd samengevat, om ze enerzijds meer weloverwogen te kunnen hanteren en anderzijds beter leerbaar te maken. De werkwijze is als volgt:

1. Allereerst zijn alle uitgewerkte interviews uitvoerig doorgelezen en is er gezocht naar thema's door stukken tekst te voorzien van een code. Deze gecodeerde onderdelen (van het materiaal) worden beschouwd als *indicatoren* voor het desbetreffende begrip. Voorbeelden van codes die bijvoorbeeld zijn toegekend zijn onder andere: contact leggen, betekenisrelatie, maatwerk, signaleren en motiveren.
2. Vervolgens zijn de relevante codes systematisch met elkaar vergeleken en is geteld hoeveel keer iets is genoemd door verschillende respondenten. Indien nodig zijn codes verbeterd, aangepast, geëxpliciteerd of gespecificeerd. Deze systematische werkwijze staat bekend als *the constant comparative method*. Hiermee is doorgegaan totdat de begrippen waren 'verzadigd'.
3. De analyse is voortgezet in het met elkaar verbinden van begrippen en het organiseren van de gesystematiseerde inzichten, dat wil zeggen de 'theorie-in wording' rond enkele kernbegrippen.
4. Tot slot is voor de analyse de gesystematiseerde interpretatie van de onderzoeksgegevens in het licht gehouden van reeds bestaande kennis uit het literatuuronderzoek naar Individuele Begeleiding (Metz & Sonneveld, 2013).

Met de randvoorwaarden van Individuele Begeleiding (hoofdstuk 9) bedoelen wij de voorwaarden in de organisatie, aansturing en middelen die bijdragen aan het uitvoeren van de werkwijze. Inzicht in de randvoorwaarden van Individuele Begeleiding is verkregen door in voorgaande analyses te zoeken naar de omstandigheden die hebben bijgedragen aan het welslagen dan wel mislukken van Individuele Begeleiding. Hiervoor is gebruik gemaakt van de volgende bronnen: formele documenten van organisaties, interviews met jongerenwerkers en teamleiders, observaties van de uitvoeringspraktijk door studenten en

praktijkbeschrijvingen van studenten. De uitkomsten zijn tot slot gekoppeld aan (vak)literatuur.

3.3 Methodologische kwaliteit

De methodologische kwaliteit waarborgt de geldingskracht van de onderzoeksresultaten. De kwaliteit van het onderzoek wordt bepaald door de wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd. Met dit onderzoek besteden wij op drie manieren aandacht aan de methodologische kwaliteit. Ten eerste zorgen wij ervoor dat het onderzoek zorgvuldig en nauwkeurig verloopt. Dit wordt ook wel de betrouwbaarheid van het onderzoek genoemd. Ten tweede vinden wij het belangrijk dat er met het onderzoek recht wordt gedaan aan het onderzoeksobject. Dit is bekend onder de noemer interne validiteit. Hierbij is het van belang dat de onderzoeksresultaten daadwerkelijk zeggingskracht hebben over datgene wat onderzocht wordt. Onderzoek naar klanttevredenheid in de jeugdzorg is bijvoorbeeld niet zo zinvol als het de bedoeling is om meer inzicht te krijgen in de klanttevredenheid van het jongerenwerk. Ten derde besteden wij in dit onderzoek aandacht aan de externe validiteit, ook wel generaliseerbaarheid genoemd. Hierbij gaat het om de geldingskracht van de onderzoeksresultaten voor andere contexten dan het object van onderzoek.

3.3.1 Betrouwbaarheid

Dit onderzoek kent een vijftal waarborgen voor de betrouwbaarheid van het onderzoeksproces. Reden voor deze uitgebreide aandacht is dat het onderzoek plaatsvindt in dynamische en veranderlijke contexten en de materiaalverzameling is uitgevoerd door studenten *social work* die worden opgeleid tot sociale professionals en daardoor over beperkte onderzoekservaring beschikken. Door veel aandacht te besteden aan het onderzoeksproces en diverse controlemomenten in het onderzoeksdesign op te nemen hopen wij de betrouwbaarheid van het onderzoek te hebben vergroot.

Ten eerste zijn de studenten ingezet vanuit hun eigen positie en perspectief: de beginnende sociale professional die inzicht wil krijgen in de werkzame bestanddelen en resultaten van het jongerenwerk en de ambitie heeft om bij te dragen aan de professionalisering en het eigentijds houden van het jongerenwerk. Het werven van respondenten krijgt dan de opdracht: contact maken en het afnemen van interviews wordt: oefenen in gesprekstechnieken. Door aan te sluiten bij de leerdoelen van de opleiding wordt voorkomen dat studenten ineens iets geheel nieuws moeten gaan doen.

Ten tweede is er een format ontwikkeld voor materiaalverzameling en analyse dat richting geeft aan de wijze waarop het onderzoek moet worden uitgevoerd. Het format heeft het karakter van een kookboek met heldere toelichting zodat ook voor onervaren gebruikers, duidelijk is wat er moet gebeuren en hoe. Voorafgaand aan iedere opdracht, hebben studenten klassikaal instructie gekregen waarin nogmaals is uitgelegd wat precies de bedoeling is. Afhankelijk van de opdracht, hebben studenten training gekregen in interviewen, contact maken en observeren. Per opdracht is er door studenten verslag gemaakt, waarop studenten feedback hebben ontvangen. De feedback is erop gericht dat het format op correcte wijze wordt gebruikt en de beschrijvingen van voldoende kwaliteit zijn.

De derde manier waarop wij werken aan de betrouwbaarheid van het onderzoek is door transparantie. Transparantie is een belangrijke kwaliteitsnorm voor wetenschappelijk onderzoek en betekent dat het helder moet zijn waarop constatering en uitspraken zijn gebaseerd. De lezer van het onderzoek kan dan zelf achterhalen hoe de resultaten geïnterpreteerd kunnen worden. Is het, *uitzonderlijk*, *mogelijk*, *waarschijnlijk* of *waar*. Geldt het voor *sommige* personen (en voor wie dan?) of is het voor *alle* Amsterdammers het geval? In dit onderzoek wordt transparantie gerealiseerd door zorgvuldigheid in bronvermelding. Bij *alle* bevindingen, uitspraken en constatering staat in een voetnoot

vermeld waarop deze gebaseerd zijn. Dit geldt voor literatuur, maar ook voor het aanhalen van informatie uit observaties, interviews of de dagboekantekeningen van de onderzoeker/student. De richtlijnen voor de bronvermelding staan vermeld in het format (zie bijlage).

De vierde manier waarop wij werken aan de betrouwbaarheid is door veel aandacht te besteden aan vertrouwelijkheid. Op diverse manieren komen studenten en onderzoekers in contact met vertrouwelijke informatie. Zo is er door aanwezigheid in de uitvoeringspraktijk, toegang tot informatie over de interne bedrijfsvoering terwijl deelnemende organisaties concurrenten van elkaar zijn. Ook hebben we te maken met de vertrouwelijkheid tussen professional en jongere(n) en de vertrouwelijkheid tussen respondenten en de onderzoeker. De ervaring met het doen van onderzoek in concrete praktijken waarin bovendien kleine aantallen mensen werkzaam zijn is dat uitspraken en gebeurtenissen, ondanks dat zij geanonimiseerd zijn, herleidbaar zijn tot personen en situaties. Door zorgvuldig om te gaan met de vertrouwelijkheid van informatie, beogen wij een veilige onderzoekomgeving te realiseren zodat vrije toegang tot informatie mogelijk is. Concreet zijn de volgende maatregelen genomen:

- Studenten die hebben meegewerkt aan het onderzoek hebben een vertrouwelijkheidverklaring ondertekend;
- In deze praktijkbeschrijving wordt gewerkt met pseudoniemen voor locaties, buurten en personen;
- De enkelvoudige praktijkbeschrijving is vertrouwelijk en wordt alleen ter beschikking gesteld aan de onderzochte organisatie en het lectoraat Youth Spot. De onderzochte organisatie kan zelf besluiten of zij de praktijkbeschrijving verder gaat verspreiden;
- In gesprek met professionals hebben wij wederom verteld dat wij vertrouwelijk omgaan met de informatie en de daarop gebaseerde beschrijvingen maar dat onze ervaring is dat in onderzoek met kleine aantallen (<5) uitspraken en gebeurtenissen intern herleidbaar zijn. Dit herhalen is nodig omdat respondenten dan voor zichzelf kunnen beslissen wat zij wel en niet willen vertellen.

De vijfde manier waarop wij de betrouwbaarheid van het onderzoek borgen is door de verzamelde bronnen behalve door studenten ook door onderzoekers te laten analyseren en waar mogelijk voor de analyse gebruik te maken van specialistische software programma's. Studenten leveren, met uitzondering van de observatieverslagen, alle data in die zij hebben verzameld voor het maken van de enkelvoudige praktijkbeschrijving. Kwantitatieve data zijn ingevoerd en geanalyseerd via SPSS en voor de analyse van kwalitatief materiaal is gebruik gemaakt van Atlas-ti en Excel. Het gebruik van software programma's maakt dat de analyse meer systematisch verloopt en er minder fouten worden gemaakt (Maso & Smaling, 2004). Door het gehele onderzoeksproject uit te laten voeren door een team van drie onderzoekers zijn analyses en bevindingen sterker dan wanneer het onderzoek door één onderzoeker is uitgevoerd (Maso & Smaling, 2004).

3.3.2 Interne validiteit

Met het werken aan de interne validiteit gaat het om het recht doen aan het object van onderzoek. Met name voor het jongerenwerk is dit van belang omdat zij een geschiedenis heeft waarin nauwelijks onderzoek is gedaan naar de praktijk van het jongerenwerk. En het onderzoek dat is gedaan, sluit niet aan bij de vragen en het functioneren van de jongerenwerkpraktijk (Te Poel 1997; Metz 2011a). Dit onderzoek heeft daartoe drie waarborgen ingebouwd: *partnership approach*, multi-perspectief en *mixed methods*.

Door te werken conform de *partnership approach*, waarin onderzoekers en jongerenwerkers samenwerken in de formulering van de vraagstelling, de materiaalverzameling, de analyse en de uiteindelijke resultaten zorgen wij ervoor dat het onderzoek aansluit bij de vragen en

de kennis van de jongerenwerkpraktijk. Praktisch is dit op twee manieren gerealiseerd. Het meerjarige project Portfolio Jongerenwerk, waar dit onderzoek onderdeel van is, komt voort uit het onderzoeksprogramma van het lectoraat Youth Spot, een samenwerkingsverband van onderwijs en jongerenwerkorganisaties. In de uitvoering van het onderzoek vinden op alle beslissende momenten *memberchecks* plaats. Zo zijn het concept-format, concept enkelvoudige beschrijving en het concepteindrapport ter validering voorgelegd aan direct betrokkenen uit de praktijk. Van hun feedback is verslag gemaakt. Na verwerking van de feedback, zijn van het format respectievelijk de rapportages definitieve versies gemaakt. Inzet van dit onderzoek is om de inhoud en de werking van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk inzichtelijk te maken. De praktijken zijn daarmee onderwerp van onderzoek. Voor de kwaliteit van het onderzoek is het belangrijk om deze praktijken van Individuele Begeleiding in hun geheel zo goed mogelijk te benaderen. Kenmerkend voor de methode praktijkbeschrijving is dat zij tracht de praktijk te doorgronden vanuit verschillende perspectieven in plaats van het binnen de andere benaderingen gebruikte één of mono perspectief. De meerwaarde van de multi-perspectief aanpak is dat het inzicht biedt in de gelaagdheid van sociale interventiepraktijken waardoor er een meer volledig beeld ontstaat van het functioneren van de praktijk als geheel. In dit onderzoek is de praktijk van Individuele Begeleiding in beeld gebracht vanuit het perspectief van beleid, de institutionele organisatie, de uitvoeringspraktijk, de jongerenwerkers en de jongeren.

Een manier om met meer zekerheid uitspraken te doen is door gebruik te maken van verschillende bronnen en verschillende analysemethoden, ook wel bekend als *mixed methods*. *Mixed methods* is een methodologisch kwaliteitsinstrument dat wordt gebruikt om met meer zekerheid te kunnen vaststellen wat er in een specifieke situatie gebeurt. Als verschillende informatiebronnen een zelfde beeld schetsen, zijn de uitkomsten meer betrouwbaar dan wanneer zij zijn gebaseerd op een informatiebron (Bryman 2004; Maso & Smaling 2004). Voor de praktijkbeschrijving van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk is gebruik gemaakt van een grote diversiteit van bronnen en analysemethodes, waaronder documentanalyse, vragenlijstonderzoek, semigestructureerde interviews, diepte-interviews, participerende observatie en focusgroepen.

3.3.3 Generaliseerbaarheid

De generaliseerbaarheid van dit onderzoek, ook wel externe validiteit, betreft de geldingskracht van de onderzoeksresultaten voor andere contexten dan het object van onderzoek. Op drie manieren is de generaliseerbaarheid van dit onderzoek gewaarborgd: representativiteit object van onderzoek, argumentatieve overtuigingskracht en het aansluiting zoeken bij theorievorming en de resultaten van de interventie. De zeven onderzochte praktijken van Individuele Begeleiding vormen samen een goede afspiegeling van het groot stedelijke, professionele jongerenwerk in een multiculturele stad (zie ook paragraaf 3.2.2 Materiaalverzameling). Hiermee zijn de bevindingen van toepassing voor Individuele Begeleiding in het jongerenwerk binnen het grootstedelijke, professionele jongerenwerk in multiculturele contexten. Door in de rapportage expliciet te zijn over de wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd en alle constatering te voorzien van voetnoten is het voor de lezers volstrekt helder waarop bevindingen en resultaten zijn gebaseerd. Hierdoor zijn de lezers zelf in de gelegenheid om te oordelen in of/en in welke mate specifieke constatering voor hun eigen situatie of vraag van toepassing zijn. Het model van Van Yperen & Veerman (2008) leert ons dat wanneer relaties gelegd worden met bestaande theorie en de resultaten van de sociale interventie, er uitspraken gedaan kunnen worden op trede 2 *veelbelovend* en trede 3, *doeltreffend* van de ontwikkelde effectladder. De praktijkbeschrijving van Individuele Begeleiding voldoet aan beiden. Voorafgaand aan het veldonderzoek is onderzoek verricht naar wat er in de literatuur bekend is over Individuele Begeleiding. De inzichten uit het

literatuuronderzoek zijn opgenomen in dit onderzoeksrapport. Vervolgens zijn constatering over de werking van Individuele Begeleiding onderbouwd met informatie over de resultaten. Deze resultaten zijn in beeld gebracht door middel van datatriangulatie (zie daarvoor paragraaf 3.2.3 Stapelen tot praktijkgefundeerde beschrijving).

4. Doelen en resultaten

In dit hoofdstuk brengen wij in beeld voor welke doelen Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk een geschikte werkwijze is. Er is sprake van een doel van Individuele Begeleiding als aannemelijk kan worden gemaakt dat de geboden een-op-een begeleiding positief bijdraagt aan het realiseren van dat doel. Daarvoor is het nodig om te weten wat de resultaten van Individuele Begeleiding zijn en deze vervolgens te vergelijken met de doelen waarvoor Individuele Begeleiding wordt ingezet.

Dit hoofdstuk beschrijft eerst de doelen van Individuele Begeleiding, en vervolgens de resultaten. De doelen worden beschreven op basis van documentanalyse. De resultaten brengen wij op drie manieren in beeld. Reden daarvoor is dat Individuele Begeleiding voor opdrachtgever, opdrachtnemer en jongere verschillende betekenissen kan hebben (zie ook Gelaagde doelstelling op pagina 53). Als eerste beschrijven wij de resultaten volgens de jongeren, hierbij maken wij *geen* onderscheid tussen de verschillende doelgroepen van het Individuele Begeleiding. Terzijde: dit omdat het aantal onder jongeren afgenomen vragenlijsten daarvoor niet groot genoeg is. Vervolgens werken wij uit wat de resultaten zijn volgens de aanbieder en volgens de opdrachtgever. In de laatste paragraaf vergelijken wij de beoogde doelen met de gerealiseerde resultaten.

4.1 Beoogde doelen

Er is sprake van een doel als door opdrachtgever of opdrachtnemer wordt benoemd wat de inzet is van Individuele Begeleiding. Onderzoek naar zeven onderzochte praktijken voor Individuele Begeleiding laat zien dat de zeven praktijken hun doelen op verschillende manieren formuleren. Door deze beschrijvingen te analyseren wordt zichtbaar dat de zeven praktijken Individuele Begeleiding inzetten om vier verschillende doelen te realiseren. Daarbij verschilt het per praktijk welke doelen worden onderscheiden. Geen van de doelen wordt door alle onderzochte IB-praktijken genoemd. *Binding aan de samenleving* als doel wordt door vijf onderzochte IB-praktijken genoemd. Dit zijn allen praktijken waarbij de begeleiding wordt geboden door beroepskrachten. *Verantwoordelijkheid* en *Vorming* worden beiden genoemd als doel voor vier van de zeven IB-praktijken. Het doel *Gedragsverandering* wordt door slechts twee van de zeven IB-praktijken genoemd, beiden werken primair met jongeren met antisociaal, overlast gevend en/of licht crimineel gedrag. Tenslotte valt op dat zes van de zeven IB-praktijken onderscheidt maakt tussen de algemene doelen van het project en de individuele doelen per jongere die in begeleiding is.

Binding aan de samenleving

De gevolgen van problemen met binding aan de samenleving kunnen zeer ernstig zijn, zowel voor jongeren als voor de samenleving. Jongeren vallen uit, worden uitgesloten of radicaliseren (Schuyt, 1995). Binding van jongeren aan de samenleving is dan ook een belangrijk doel voor Individuele Begeleiding (Bakker, 2011; Bijl, Beenker, & Baardewijk, 2005; Idema, Krooneman, & Rigter, 2010; Kamerbeek, 2011; Korevaar, Droes, & Wel, 2010; Rigter & Krooneman, 2008). Met bijdragen aan de binding aan de samenleving wordt bedoeld het herstellen of versterken van de maatschappelijke participatie van jongeren in de vorm van vrije tijdsbesteding buitenshuis, actieve betrokkenheid in de buurt, naar behoefte gebruik maken van professionele hulpverlening en ten slotte deelname aan school, werk of vrijwilligerswerk. Praktisch ligt bij Individuele Begeleiding het zwaartepunt op het realiseren van een stabiele situatie met betrekking tot school, werk, sociale netwerken en instanties

(Bakker, 2011; Bijl et al., 2005; Idema et al., 2010; Kamerbeek, 2011; Rigter & Krooneman, 2008). Jongeren noemen zelf als belangrijk aandachtspunt: het verkrijgen van een toekomstperspectief (Idema et al., 2010; Kamerbeek, 2011; Rigter & Krooneman, 2008). Maatschappelijke participatie zoals in de vorm van vrijwilligerswerk wordt minder vaak als doel van Individuele Begeleiding benoemd (Bakker, 2011; Kamerbeek, 2011).

De vijf onderzochte praktijken waarin de Individuele Begeleiding wordt uitgevoerd door beroepskrachten geven allen aan dat zij beogen bij te dragen aan de binding van jongeren aan de samenleving.⁹ Dit gebeurt enerzijds actief door de aansluiting met de samenleving te versterken of te herstellen en anderzijds preventief door jongeren zodanig toe te rusten dat voorkomen wordt dat zij uitvallen.

‘Jongeren actief deel laten nemen in de maatschappij’¹⁰

‘Het doel (..) is om jongeren terug te leiden naar school of in sommige gevallen naar werk of zorg. Tijdens het traject worden er zo veel mogelijk problemen aangepakt, waardoor de jongere de gelegenheid wordt geboden om de school- of werkloopbaan op een goede manier voort te zetten of weer op te pakken.’¹¹

‘Individuele Begeleiding voorkomt dat deze jongeren zichzelf gaan isoleren door met hun rug naar de samenleving te gaan of blijven staan.’¹²

Verantwoordelijkheid

Volwassen worden gaat gepaard met problemen. Jongeren moeten zich losmaken van hun ouders en zelfstandig de weg in de samenleving leren vinden. Volgens de literatuur heeft Individuele Begeleiding als doel jongeren (leren) zelf (en zo nodig ondersteund door anderen) verantwoordelijkheid te dragen voor het eigen leven, ook als er problemen zijn (Bakker, 2011; Bijl et al., 2005; Korevaar et al., 2010; S Van Oostrom-Van der Meijden & Metz, 2011). Individuele Begeleiding draagt hieraan bij door het bieden van informatie en advies (Metz, 2011); jongeren inzicht te geven in (consequenties van) hun eigen gedrag (Bakker, 2011); jongeren te leren om mogelijkheden te herkennen (Korevaar et al., 2010); jongeren te leren om eigen keuzen te maken (Bakker, 2011); jongeren te leren om ondersteuning en hulpbronnen te creëren en te gebruiken (Korevaar et al., 2010); en jongeren toe te leiden naar gespecialiseerde hulpverlening (Metz, 2011).

Vier van de zeven onderzochte IB-praktijken geven aan bij te willen dragen aan het vergroten van de eigen verantwoordelijkheid van jongeren.¹³ Het bijdragen aan het vergroten

⁹ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halfhide, A., C. Klijn, E. Mamnough & J. de Wit (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁰ Interview met manager IB-praktijk 3, 06-09-2012.

¹¹ <http://ib-praktijk.nl/jeugdhulpverlening/individuelebegeleiding/>

¹² Manager IB-praktijk 2 (2009). Projectplan.

¹³ Halfhide, A., C. Klijn, E. Mamnough & J. de Wit (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

van de eigen verantwoordelijkheid gebeurt op twee manieren. Een eerste manier is door het aanleren en oefenen van basisvaardigheden voor zelfstandigheid. Een tweede manier is door jongeren direct bewust te maken van hun verantwoordelijkheid voor hun eigen leven.

*'Ze worden gecoacht bij het ontwikkelen van 'life skills'. (..) . Al met al om zelfstandig te kunnen functioneren in de maatschappij.'*¹⁴

*'Binnen de Individuele Begeleiding is het de taak van de jongerenwerker de jongeren op de eigen rol en verantwoordelijkheden aan te spreken.'*¹⁵

*'Daarnaast zijn er de maatjes, die naast de professionals de jongeren ondersteunen waar het kan. De maatjes ondersteunen de jongeren bijvoorbeeld in hun basisbehoeften, denk aan afwassen, opruimen, huiswerkbegeleiding etc.'*¹⁶

Vorming

Jongeren bevinden zich in de overgangsfase tussen kind-zijn en volwassenheid. Zij staan voor de opdracht om zich los te maken van hun opvoeders en zich te ontwikkelen tot volwassene (Metz, 2013). Hiervoor is nodig dat jongeren zichzelf kunnen ontdekken en datgene kunnen leren wat zij nodig hebben om later als volwassene goed te kunnen functioneren in de samenleving. Vorming is daarom een van de centrale doelen van het jongerenwerk (Metz, 2011). Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk is primair gericht op het jongeren aanreiken en in praktijk leren brengen van vaardigheden waarmee zij makkelijker aansluiting kunnen vinden, zowel binnen het eigen sociale netwerk (familie en vrienden) als binnen de samenleving op het terrein van school, werk en hulpverlening (Bakker, 2011; Bijl et al., 2005; Korevaar et al., 2010). Voor de bijdrage van Individuele Begeleiding aan de bredere talentontwikkeling van jongeren (Wat vind ik leuk? Wat kan ik goed?) is niet altijd aandacht (Bakker, 2011), terwijl jongeren daar wel behoefte aan hebben. Van de zeven onderzochte IB-praktijken geven er vier aan bij te dragen aan de vorming van jongeren.¹⁷ De bijdrage van Individuele Begeleiding aan vorming krijgt op diverse wijzen vorm. Het varieert tussen het voorkomen van schooluitval, het aanleren van sociale vaardigheden en het ondersteunen bij de identiteitsontwikkeling.

*'Het doel van de Individuele Begeleiding is de zorg voor een veilige schoolloopbaan door middel van de extra aandacht die de individuele begeleider geeft. De mentor leert de jeugdige manieren aan om het maximale uit zichzelf te halen en zijn weg te kunnen vinden richting en op het voortgezet onderwijs.'*¹⁸

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁴ Manager IB-praktijk 2 (2011). Verantwoording.

¹⁵ Stadsdeel Zuid (2012). Jongerenwerk Zuid Nieuwe Stijl 2013.

¹⁶ IB-praktijk 7 (2012). Plan van aanpak.

¹⁷ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halfhide, A., C. Klijn, E. Mamnough & J. de Wit (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁸ Manager IB-praktijk 5. Rapportage Project Individuele Begeleiding 2010.

*'Per jongere wordt een persoonlijk actieplan gemaakt, die de basis is van de begeleiding en coaching. Hierin staan de leerdoelen van de jongere en de afspraken die gemaakt zijn tussen de begeleider en de jongere. In dit plan komen alle leefgebieden aan bod namelijk de sociaal-emotionele en de cognitieve ontwikkeling, de dagelijkse zelfredzaamheid en de vrije tijdsbesteding. Naast het persoonlijk actieplan wordt er tijdens coaching ook tijd besteed aan het aanleren van vaardigheden op de gebieden van huishouden, plannen, geld beheer, sociale vaardigheden, gezondheid, dagbesteding en zingeving.'*¹⁹

*'Het zelfvertrouwen van de jongeren vergroten'.*²⁰

*'Jongeren ondersteunen bij hun identiteitsontwikkeling'.*²¹

Verminderen en voorkomen van overlast

Het rondhangen van jongeren op straat is eind negentiende eeuw een belangrijke aanleiding voor het ontstaan van jongerenwerk (Metz, 2011). Nog steeds is ervaren jongerenoverlast een belangrijke motivator voor de inzet van jongerenwerk (Dam & Zwikker, 2008). Individuele Begeleiding wordt ingezet om jongeren bewust te maken van gewenst gedrag in die situaties waarin de groepsdruk voor zowel individuele jongeren als de groep zo groot is dat het niet lukt om die op andere manieren te doorbreken (Bakker, 2011). Het doel verminderen en voorkomen van overlast wordt door slechts twee van de zeven onderzochte IB-praktijken genoemd. Beiden werken primair met jongeren met antisociaal, overlastgevend en/of licht crimineel gedrag en verwachten dat het probleemgedrag verdwijnt als de binding met de samenleving is hersteld.²² Dit betekent daarmee dat de bijdrage aan het voorkomen van overlast een afgeleid doel is van binding aan de samenleving.

*'Verminderen en voorkomen van jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit en het vergroten van het veiligheidsgevoel in de buurt, door het opzetten, begeleiden en succesvol afronden van Individuele Begeleiding (jongeren begeleiden in het zelfstandig worden/opnieuw goed functioneren in de maatschappij).'*²³

Individuele Begeleiding wordt binnen het jongerenwerk nauwelijks ingezet om bij te dragen aan ontmoeting en ontspanning. Uitzondering hierop vormen projecten gericht op jongeren met meervoudige problematiek waarbij het ontbreken van prosociale vrijetijdsbesteding en vriendennetwerken een knelpunt vormt (Bijl et al., 2005). Door geen van de onderzochte IB-praktijken worden andere doelstellingen onderscheiden dan *Binding aan de samenleving, Verantwoordelijkheid, Vorming en Gedragsverandering*.

Gelaagde doelstelling

Vanuit de literatuur wordt erop gewezen dat Individuele Begeleiding een gelaagde doelstelling kent. Individuele Begeleiding kan bijdragen aan zowel de persoonlijke doelen van jongeren als de algemene doelen van het jongerenwerk. Hoe kan dit? Kenmerkend voor Individuele Begeleiding is dat jongeren zelf bepalen waaraan zij willen werken. Dit impliceert dat de doelgroep van Individuele Begeleiding in eerste instantie zelf bepaalt wat de concrete

¹⁹ Manager IB-praktijk 2 (2011). Verantwoording.

²⁰ Manager IB-praktijk 3. Interview 06-09-2012.

²¹ Interview met jongerenwerker 1 en 2 uit IB-praktijk 3, 06-09-2012.

²² Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²³ Opdrachtbevestiging stadsdeel xxx 2011.

begeleidingsdoelen zijn. Terwijl jongeren met begeleiding van jongerenwerkers werken aan hun persoonlijke doelen, worden tegelijkertijd de algemene doelen van het jongerenwerk gerealiseerd (Metz & Sonneveld, 2013). Zes van de zeven onderzochte IB-praktijken onderkennen het onderscheid tussen de persoonlijke doelen van de jongeren en de algemene doelen van het project.²⁴ Deze projecten starten de begeleiding met het vaststellen van de persoonlijke vragen en doelen van de jongeren waar in de begeleiding aan gewerkt gaat worden. Daarnaast kennen deze zes projecten, algemene projectdoelen.

*'De vraag achter de vraag achterhalen .. Jongeren ondersteunen in hun vraag.'*²⁵

*'De Individuele Begeleiding heeft betrekking op het ondersteunen van jongeren bij het formuleren van een hulpvraag en het opstellen van een individueel traject van dienst en hulpverlening op de voor de jongeren relevante leefgebieden, namelijk scholing, werk, wonen, financiën, vrijetijd, gezondheid en justitieel aanbod.'*²⁶

Methodische stap 3 Doelen bepalen in Hoofdstuk 8 Methodisch handelen (p 123) beschrijft hoe jongerenwerkers jongeren begeleiden in het vaststellen van hun persoonlijke doelen voor de begeleiding.

4.2 Resultaten van Individuele Begeleiding volgens jongeren

De resultaten van Individuele Begeleiding volgens jongeren brengen wij op drie manieren in beeld. Als eerste beschrijven wij waarom jongeren gebruik maken van Individuele Begeleiding in het Jongerenwerk. Dit geeft een eerste beeld van wat jongeren zoeken bij Individuele Begeleiding. Vervolgens werken wij uit wat er binnen de context van het Individuele Begeleiding gebeurt in de interactie tussen de jongerenwerker en de jongere. Dit geeft ons inzicht in de werking van het Individuele Begeleiding. Om tenslotte inzicht te krijgen in de resultaten van het Individuele Begeleiding voor de jongeren, vergelijken wij uitspraken van jongeren die deelnemen aan Individuele Begeleiding met uitspraken van een controle groep: jongeren die woonachtig zijn in dezelfde buurten maar geen individuele ondersteuning krijgen vanuit het jongerenwerk.

De resultaten van Individuele Begeleiding volgens jongeren zijn gebaseerd op vragenlijstonderzoek onder jongeren die gebruik maken van Individuele Begeleiding, deels in vergelijking met jongeren die in dezelfde buurt verblijven maar geen gebruik maken van Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk. In totaal zijn 121 vragenlijsten afgenomen, waarvan 47 met deelnemers en 74 vragenlijsten met niet-deelnemers. Reden dat er minder vragenlijsten met deelnemers zijn afgenomen dan met niet-deelnemers is omdat sommige onderzochte praktijken een kleine doelgroep kennen. Hierdoor was het aantal potentiële respondenten onder de deelnemersgroep beperkt. Het gevolg is dat de resultaten een

²⁴ Halfhide, A., C. Klijn, E. Mamnouch & J. de Wit (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²⁵ Interview met jongerenwerker 1 en 2 uit IB-praktijk 3, 06-09-2012.

²⁶ Opdrachtbevestiging stadsdeel Zuid 2011.

vertekend beeld kunnen geven. Onderstaande tabel geeft weer hoeveel vragenlijsten per praktijk zijn afgenomen:

Aantal ingevulde vragenlijsten	Totaal	IB-praktijk 1	IB-praktijk 2	IB-praktijk 3	IB-praktijk 4	IB-praktijk 5	IB-praktijk 6	IB-praktijk 7
Deelnemers	47	3	11	3	8	5	10	7
Niet-deelnemers	74	8	16	13	8	0	20	8

Tabel 8: Aantal ingevulde vragenlijsten per praktijk, verdeeld over deelnemers en niet-deelnemers.

Voor meer informatie over de methodische verantwoording, zie hoofdstuk 3.

Waardering van Individuele Begeleiding door jongeren

Redenen waarom jongeren gebruik maken van Individuele Begeleiding en wat jongeren wel en niet goed vinden aan Individuele Begeleiding geven een eerste inzicht in de betekenis van Individuele Begeleiding van jongeren. Het vragenlijstonderzoek wijst uit dat alle jongeren die Individuele Begeleiding ontvangen weten wat de bedoeling van de begeleiding is. De meest genoemde redenen zijn hulp bij (het vinden van een) opleiding/werk/woning/toekomstperspectief (52%) en leren aanpakken van lastige dingen in het eigen leven (43%). Het helpen ontdekken van wat jongeren kunnen, leuk vinden of graag zouden willen leren wordt door een kwart van de jongeren genoemd als reden voor Individuele Begeleiding (24%). Dit toont aan dat jongeren waarde hechten aan brede talentontwikkeling, zie ook het doel Vorming. Het leren van sociaalcommunicatieve vaardigheden (15%), bewust worden van (on)gewenst gedrag (13%) of leuk gezelschap hebben (11%) worden aanzienlijk minder vaak genoemd. Onderstaande figuur geeft weer waarom jongeren gebruik maken van Individuele Begeleiding. Jongeren konden hierbij meerdere redenen noemen.

Figuur 5: Bedoeling van Individuele Begeleiding volgens jongeren.²⁷

* Jongeren konden meerdere antwoorden geven.

Positieve waardering

²⁷ Ook de antwoorden van de jongeren die aangegeven hebben om andere redenen gebruik te maken van Individuele Begeleiding, vallen onder hulp bij opleiding/werk/woning (20%) of leren aanpakken van lastige dingen in het leven (5%). Als antwoorden zijn genoemd: helpen met maken huiswerk (14%), helpen met vinden huisvesting (7%), helpen met sporten en gezond leven (2%) en helpen bij verwerkingsproces (2%).

Vervolgens is jongeren gevraagd om twee punten te noemen die zij goed vinden aan Individuele Begeleiding en twee punten te noemen die zij niet goed vinden. Uit de antwoorden blijkt dat de jongeren in het algemeen positief zijn over de begeleiding. In totaal 95% van de jongeren kon aangeven wat zij goed vonden aan Individuele Begeleiding, 5% van de jongeren zei dat niet te kunnen. Gevraagd naar wat jongeren niet goed vonden aan de begeleiding, gaf slechts 16% van de jongeren antwoord. Daaruit kan worden afgeleid dat tenminste de meerderheid (84%) positief is over de begeleiding.

Waardering begeleiding		
	Ja	Nee
Noem twee dingen die je goed vindt	95%	5%
Noem twee dingen die je niet goed vindt	16%	84%

Tabel 9: Waardering begeleiding door jongeren

Serius nemen en individuele benadering

Wanneer we inhoudelijk kijken naar wat jongeren als goed waarderen aan de begeleiding, valt op dat het serieus genomen worden van jongeren (naar mij luisteren) met 41% als meest belangrijk wordt beschouwd. In aanvulling daarop wordt de individuele benadering binnen de begeleiding gewaardeerd, met persoonsgericht (20%), begeleiding motiveert mij (14%) ik kan mijzelf zijn (9%) en betekenisrelatie met begeleider (9%). Tenslotte is er positieve waardering voor de resultaten van Individuele Begeleiding, dit komt naar voren in de uitspraken: toekomstgericht (20%), oplossingsgericht (20%), ontwikkelen sociale vaardigheden (14%) en helpen met huiswerk (14%). Onderstaande tabel vat dit samen:

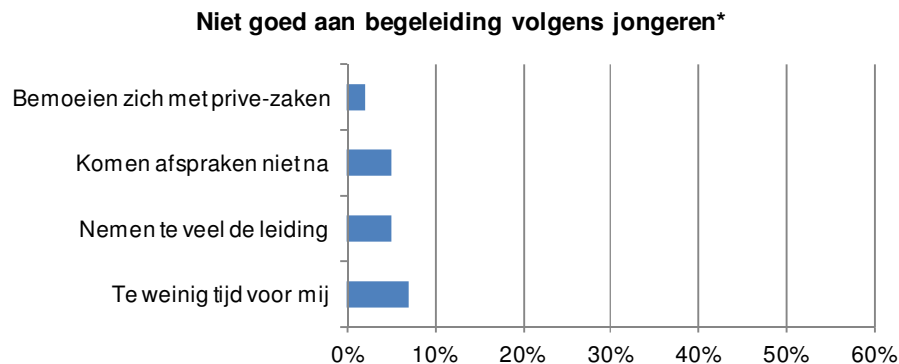
Figuur 6: Goed in begeleiding volgens jongeren.

*Per persoon konden jongeren twee antwoorden geven.

Knelpunten

Het belang wat jongeren hechten aan serieus genomen worden, het individuele karakter van de begeleiding en de resultaatgerichtheid is terug te zien in wat volgens jongeren niet goed

gaat in de begeleiding. Als knelpunten worden genoemd: te veel de leiding nemen (en dus jongeren onvoldoende regie geven) 5%, te weinig tijd (7%), te veel bemoeien met prive-zaken (2%), en tenslotte het niet nakomen van afspraken (5%). Onderstaande tabel vat dit samen:

Figuur 7: Niet goed in de begeleiding volgens jongeren.

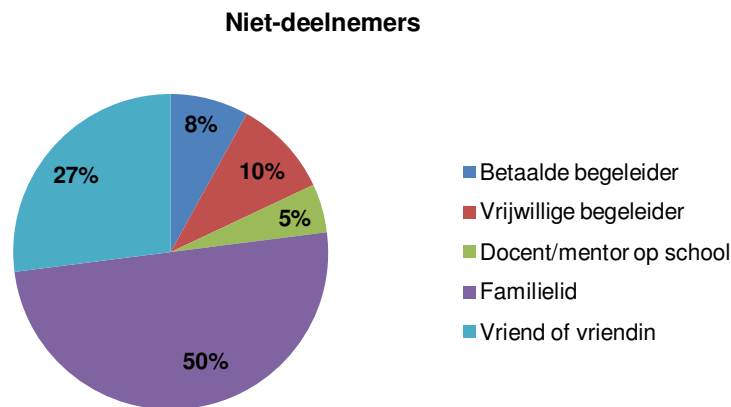
*Per persoon konden jongeren twee antwoorden geven.

Werking van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk

Met diverse vragen is getracht te achterhalen hoe jongeren de werking van Individuele Begeleiding ervaren. Uitgangspunt daarvoor vormt wat we weten uit de literatuur. De basis van Individuele Begeleiding vormt het contact tussen de jongere en de begeleider (Barquioua, Mossel, & Paulides, 2010; Bernstein, 1964; Goetschius & Tash, 1967; Groeneweg, 199AD; Krueger, 2000; Milburn, Forsyth, Stephen, & Woodhouse, 2000; Oliveira, 2000; Paulides & Thije, 1996; Schellekens, 1998; Verhagen, 2008). Daarom gaan wij als eerste in op hoe het contact is ontstaan, vorm krijgt en wat het contact voor de jongeren betekent. Vervolgens kijken we naar de inzet van de begeleiding. Idealiter besteedt het jongerenwerk aandacht aan zowel de aspiraties en verlangens van jongeren als hun problemen en verbeterpunten (Metz & Sonneveld, 2013; Metz, 2013). Vraag is hoe deze ontwikkelingsgerichte inzet binnen Individuele Begeleiding gestalte krijgt. Pedagogisch uitgangspunt van het jongerenwerk is dat jongeren (leren om) het zelf te doen (Milburn et al., 2000; Veenbaas, Noorda, & Ambaum, 2011). Veronderstelling is dat wanneer jongeren vanaf het begin gevraagd wordt naar hun wensen en behoeften, en de realisatie daarvan in hun handen wordt gelegd, jongeren verantwoordelijk worden voor hun eigen leven (Metz & Sonneveld, 2013). In dit onderzoek hebben we daarom gevraagd in hoeverre de jongeren zich bewust zijn van zowel hun persoonlijke doelen als de aanpak waarop zij hun doelen hopen te realiseren. Omdat de sociale en institutionele omgeving van jongeren zowel kansen kunnen bieden als kunnen bijdragen aan probleemoplossing (Goetschius & Tash, 1967; Metz & Sonneveld, 2013; Noorda, Clement, & Dobbe, 2009) kijken we tenslotte of en hoe er afstemming plaats vindt met die omgeving.

Om met grotere waarschijnlijkheid te kunnen vaststellen in hoeverre de ontwikkeling van de jongere het gevolg zijn van de inzet van Individuele Begeleiding wordt hier een vergelijking met een controlegroep gemaakt: jongeren die hun vrijetijdsbesteding in dezelfde buurt hebben, geen gebruik maken van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk maar wel een steunend contact hebben in hun omgeving. In totaal zijn 74 jongeren geïnterviewd die geen Individuele Begeleiding ontvangen. Van deze jongeren heeft 80% een persoon in de omgeving die hen stimuleert om dingen te ondernemen of helpt bij problemen. Bij driekwart van deze jongeren is dit een persoon uit de privéomgeving: een familielid (50%) of een vriend of vriendin (27%), en voor een kwart komt de ondersteuning voort uit betrokkenheid

van instituties: vrijwillige begeleider (10%), betaalde begeleider (8%) en docent op school (5%) (zie ook tabel XX).

Figuur 8: Aard steunend contact jongeren die niet deelnemen aan Individuele Begeleiding in het jongerenwerk.

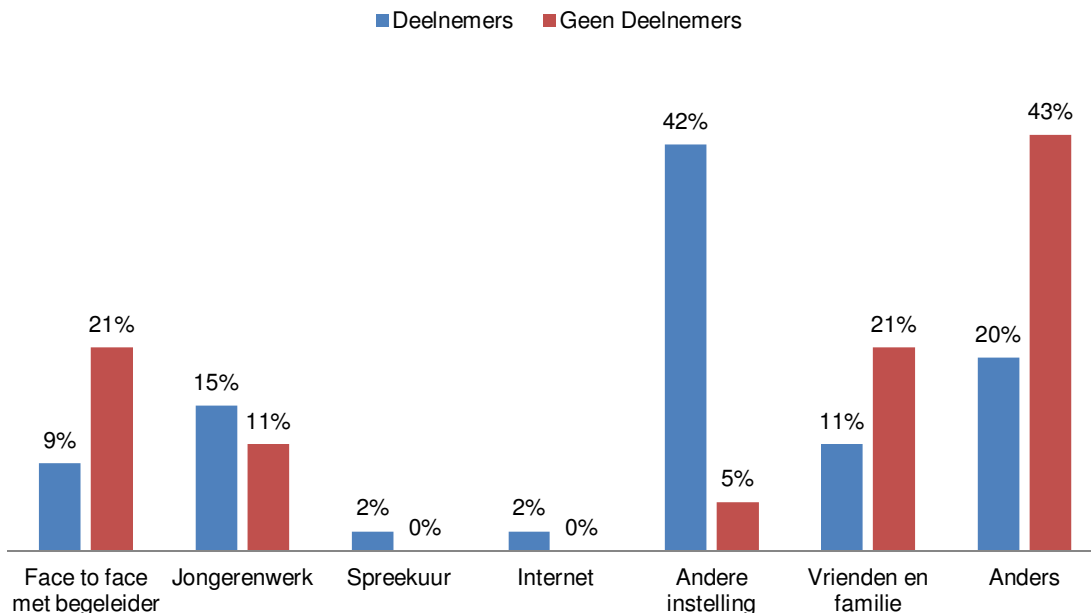
Contact

De basis van Individuele Begeleiding vormt het contact tussen de jongere en de begeleider. Vraag is daarom hoe het contact vorm krijgt en wat het betekent in de ogen van de jongeren. Het vragenlijstonderzoek maakt zichtbaar dat de meeste deelnemers via professionals worden doorgeleid naar Individuele Begeleiding. 42% van de jongeren wordt doorverwezen door een instelling anders dan het jongerenwerk (school, hulpverlening, politie), 15% door het jongerenwerk en 9% via persoonlijk contact met de begeleider. Ook ontmoeting op straat is een belangrijke wervingstrategie, dit valt zowel onder de categorie 'face to face' als onder de categorie 'anders'. Spreekuur en internet met ieder 2% functioneren minder als toeleidingsroute. Het begeleidingscontact vindt vervolgens vooral plaats op het kantoor van de begeleider (81%), een alternatief is het huis van de jongere (13%). Voor Individuele Begeleiding wordt beperkt gebruik gemaakt van openbare ontmoetingsplekken als op school, in horecavoorzieningen of op straat.

Bij Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk spelen instanties en professionals een centrale rol in het tot stand komen van de begeleidingsrelatie. Dit vormt een contrast met de persoonlijke aard van de ondersteuningsrelatie van jongeren die niet deelnemen aan Individuele Begeleiding in het jongerenwerk. Daar spelen instellingen met 5% nauwelijks een rol terwijl vrienden en familie juist weer een groter aandeel hebben. Een zelfde beeld zien wij terug bij de ontmoetingsplekken. De begeleiding vanuit het jongerenwerk vindt vooral op kantoor plaats, terwijl de ondersteuning van een persoon uit de privéomgeving vooral thuis, op straat en in mindere mate op school vorm krijgt.

In het vragenlijstonderzoek is niet gevraagd of jongeren die gebruik maken van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk in hun eigen omgeving een ondersteunend contact hebben. Dit is relevant om te weten omdat er twee kwalitatieve studies zijn die signaleren dat de meerderheid van jongeren die gebruik maakt van Individuele Begeleiding een instabiele gezinsachtergrond heeft (Noorda et al., 2009; S Van Oostrom-Van der Meijden & Metz, 2011). Helaas kunnen wij niet vaststellen of dit voor het jongerenwerk ook het geval is.

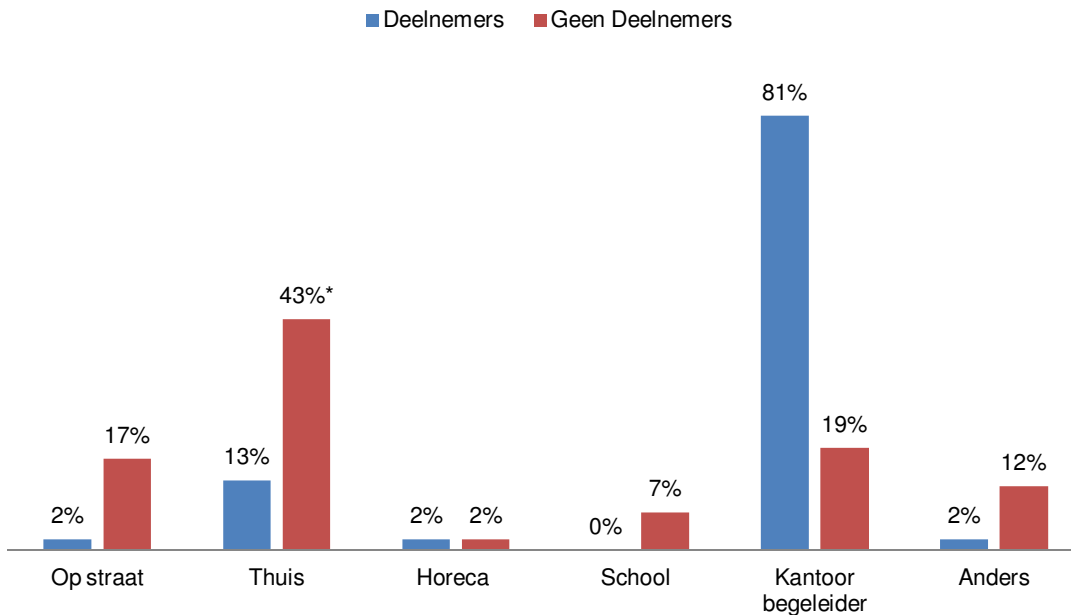
Hoe in contact gekomen met Individuele Begeleiding

Figuur 9: Hoe zijn jongeren in contact gekomen met de begeleider?

*De categorie 'anders' is hoog omdat voor veel jongeren geldt dat hun ouders de belangrijkste begeleiders zijn, en zij er altijd zijn geweest.

Ontmoetingsplek voor begeleiding

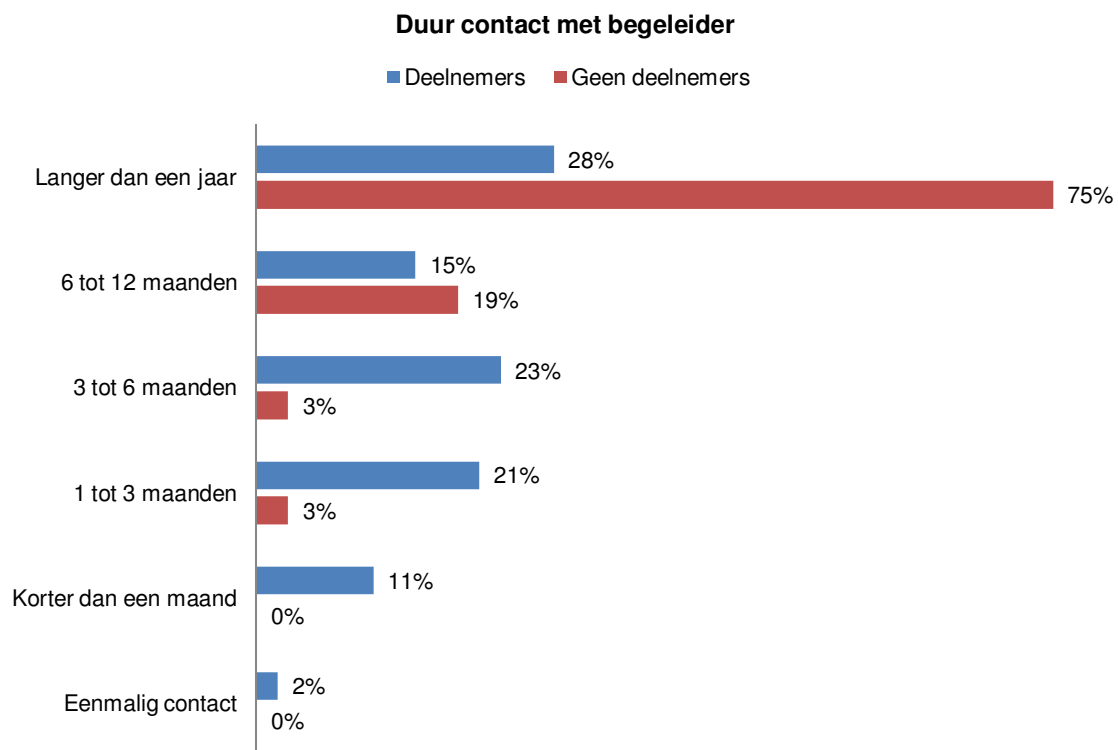

Figuur 10: Waar hebben jongeren over het algemeen contact met hun begeleider.

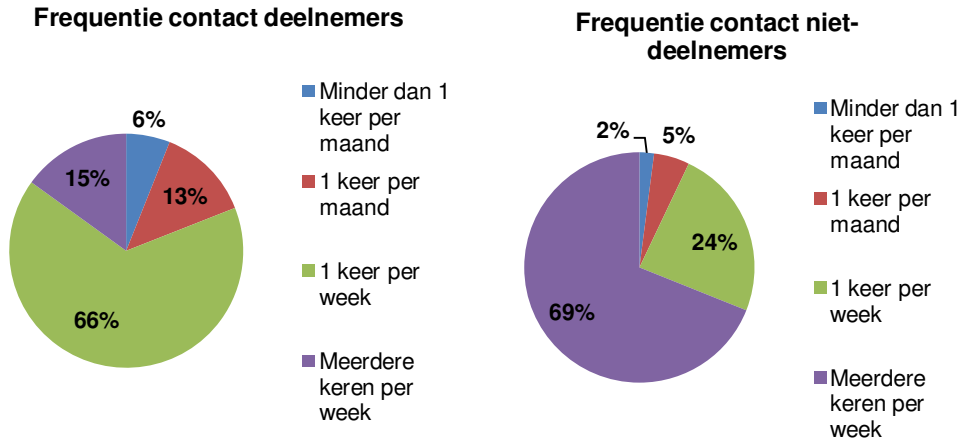
Duur en intensiteit

Individuele Begeleiding is over het algemeen langdurig en intensief. 28% van de deelnemers heeft langer dan een jaar contact met zijn of haar begeleider, 15% tussen de zes en twaalf maanden en 23% tussen de drie en zes maanden. Dit is overigens aanzienlijk korter dan de ondersteuningsrelaties van jongeren die niet deelnemen aan het jongerenwerk. Drie kwart

van de jongeren heeft langer dan een jaar contact, en nog eens 19% tussen de zes en twaalf maanden. Het begeleidingscontact is bovendien intensief. Van de jongeren die Individuele Begeleiding ontvangen, heeft het merendeel een keer per week (66%) of meerdere keren per week contact (15%). De ondersteuningsrelaties van jongeren die niet deelnemen aan het jongerenwerk zijn nog intensiever met 69% meerdere keren per week en 24% een keer per week. Het contact met de begeleider binnen Individuele Begeleiding is slechts beperkt vergelijkbaar met het contact met een ondersteunend persoon uit eigen omgeving omdat de eerste altijd gericht is op de begeleiding terwijl de tweede ook een andere aanleiding kan hebben (familierelatie; school). Wel kan hieruit afgeleid worden dat duur en intensiteit kenmerken zijn van begeleidingsrelaties met jongeren.

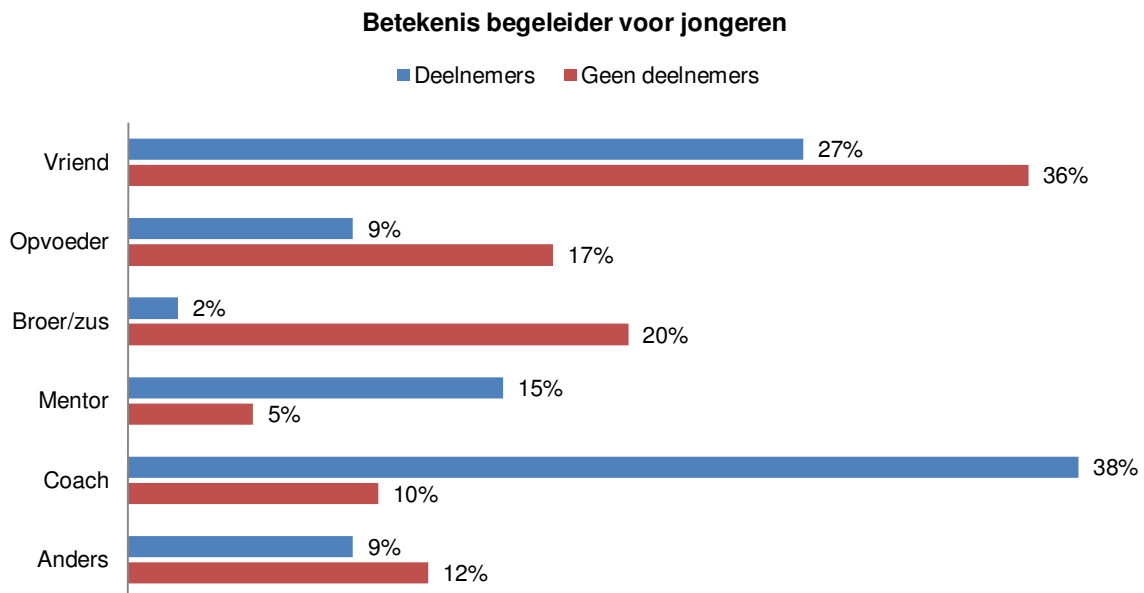
Figuur 11: Duur contact met begeleider

Figuur 12: Frequentie contact met begeleider.

Relatie

Gevraagd naar de betekenis van de begeleider, duiden deelnemers aan Individuele Begeleiding in het jongerenwerk de begeleidingsrelatie aanzienlijk vaker in professionele termen dan jongeren die steun ontvangen langs andere kanalen. Deelnemers noemen coach (38%) en mentor (17%) tegenover coach (10%) en mentor (5%) van niet-deelnemers. Daarentegen gebruiken niet-deelnemers vaker dan deelnemers, woorden voor persoonlijke relaties om de begeleidingsrelatie te omschrijven, vriend 36% tegenover 27% deelnemers en broer-zus 20% tegenover 2% deelnemers. Tenslotte gebruiken relatief weinig jongeren de term opvoeder om de begeleidingsrelatie te omschrijven.

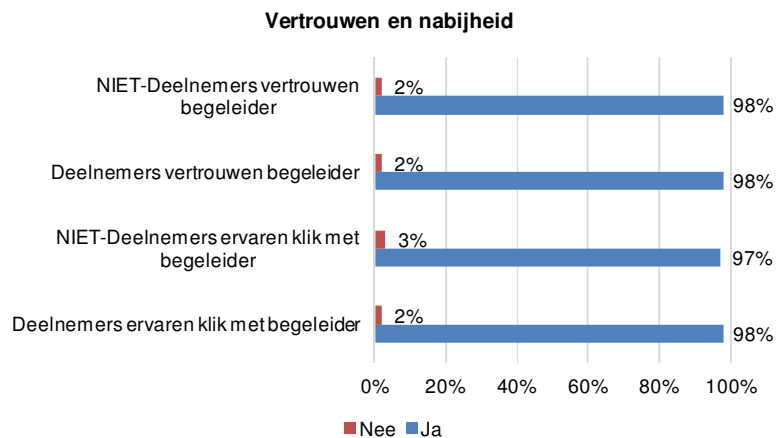

Figuur 13: Betekenis begeleider voor jongeren.

Vertrouwen en nabijheid

In de literatuur worden zowel vertrouwen als nabijheid als belangrijke ingrediënten gezien van Individuele Begeleiding (Metz & Sonneveld, 2013). Met vertrouwen bedoelen wij dat de jongeren de begeleider dermate serieus neemt dat de jongere zich zelf durft te laten zien, met krachten, dromen en kwetsbaarheden (Bakker, 2011; Honhoff & Brink, 2011; Idema et

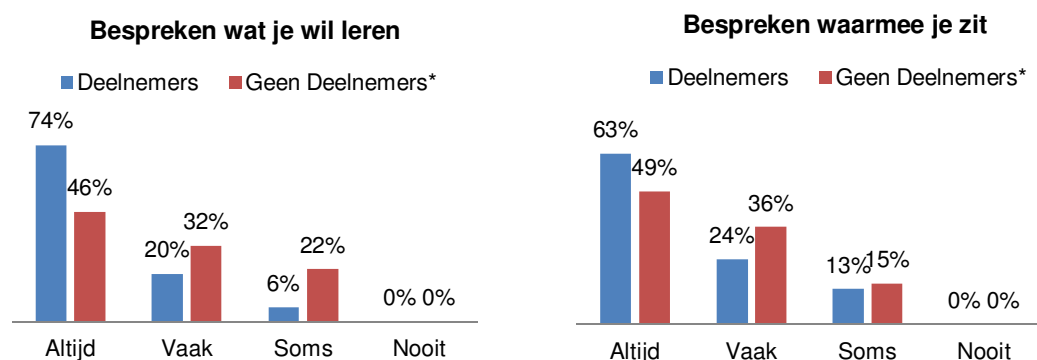
al., 2010; Montfort, Opvoedhulp, & Schrikkergroep, 2010). Met nabijheid bedoelen we het gebruiken van sociale gelijkens tussen jongeren en begeleider in de hoop dat er een 'klik' ontstaat waarmee er extra mogelijkheden zijn voor ontwikkeling en leren (Metz & Sonneveld, 2013, p97). Desgevraagd geeft 98% van de jongeren, deelnemers en niet-deelnemers, zowel hun begeleider te vertrouwen als een 'klik' te ervaren met hun begeleider.

Figuur 14: Klik en vertrouwen begeleider

Ontwikkelingsgericht

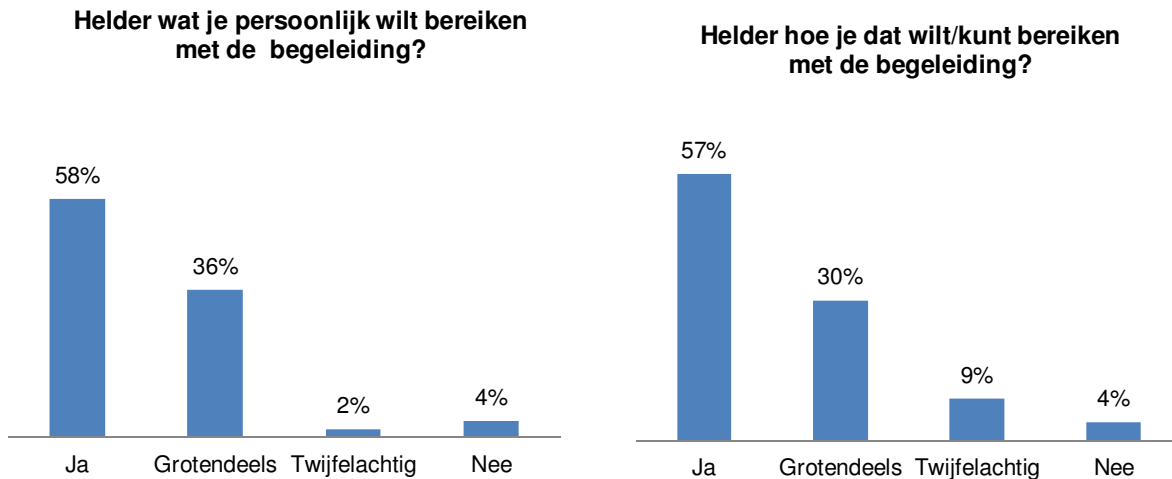
Omdat het jongerenwerk idealiter aandacht besteedt aan zowel de aspiraties en verlangens van jongeren als hun problemen en verbeterpunten, is het de vraag op welke manier de ontwikkelingsgerichte inzet in de praktijk van Individuele Begeleiding gestalte krijgt. Het vragenlijstonderzoek maakt zichtbaar dat er in alle begeleidingscontacten aandacht is voor zowel hetgeen jongeren graag willen leren als de problemen waar jongeren mee zitten. Opvallend is dat er in alle begeleidingscontacten *meer* aandacht is voor wat jongeren willen leren, dan voor de problemen waar jongeren mee zitten. Dit is positief omdat verkennend onderzoek uitwijst dat jongeren liever aangesproken willen worden op hun ontwikkelingsmogelijkheden, dan op hun problemen (Kooijmans, 2009). De vergelijking tussen jongeren die begeleiding krijgen vanuit het jongerenwerk, en jongeren die begeleiding krijgen van anderen maakt zichtbaar dat de meerderheid van de jongeren die begeleiding ontvangen vanuit het jongerenwerk vaker *altijd* bij hun begeleiders terecht kunnen met hun ontwikkelingsvragen en hun problemen dan de jongeren die elders steun ontvangen. Overigens valt op dat geen van de jongeren heeft geantwoord met de mogelijkheid *nooit*.

Figuur 15: Inzet Individuele Begeleiding

Bewustzijn doelen en aanpak begeleiding

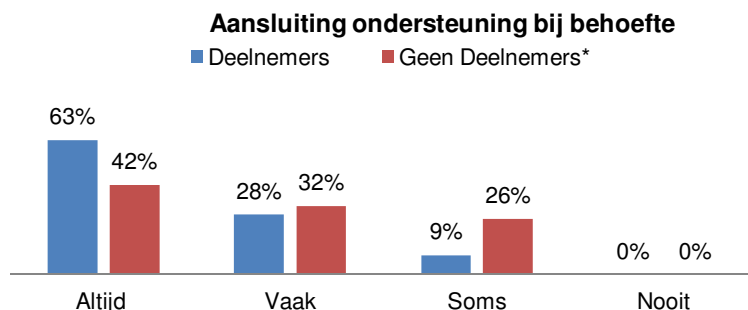
Pedagogisch uitgangspunt van het jongerenwerk is dat jongeren (leren om) het zelf te doen (Milburn et al., 2000; Veenbaas et al., 2011). Wanneer jongeren vanaf het begin gevraagd wordt naar hun wensen en behoeften, en de realisatie daarvan in hun handen wordt gelegd worden jongeren verantwoordelijk voor hun eigen leven (Metz & Sonneveld, 2013). Vraag is dus in hoeverre de jongeren zich bewust zijn van zowel de doelen als de aanpak waarop de doelen gerealiseerd gaan worden. Het vragenlijstonderzoek maakt zichtbaar dat de grote meerderheid van de jongeren zich bewust is van welke persoonlijke doelen zij willen realiseren met individuele begeleiding (ja 58% en grotendeels 36%) als van de manier waarop zij met behulp van de begeleiding hun doelen willen realiseren (ja 57% en grotendeels 30%).

Figuur 16: Bewustzijn jongeren doelen en aanpak begeleiding.

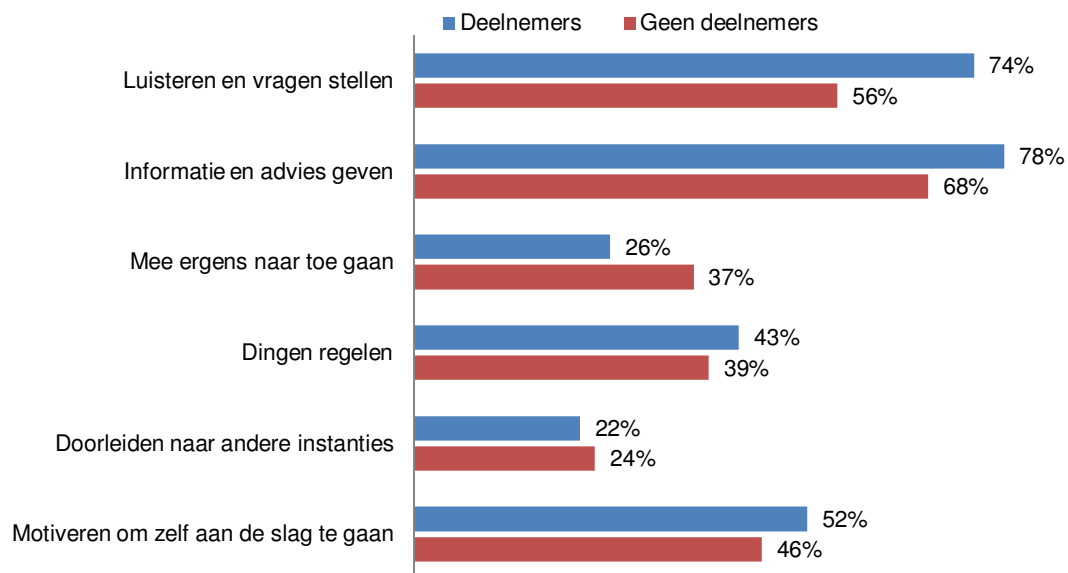
Aansluiten bij behoefte

Vervolgens is het de vraag of de jongere de ondersteuning of hulp ontvangt die hij of zij nodig vindt. Het vragenlijstonderzoek maakt zichtbaar dat 91% van de jongeren die Individuele Begeleiding ontvangt vaak of altijd de steun krijgen die zij nodig hebben. Bij jongeren die ondersteuning krijgen langs andere kanalen is dit 74%. Qua typen geboden ondersteuning is er geen verschil tussen jongeren die Individuele begeleiding ontvangen en jongeren die ondersteuning krijgen vanuit andere kanalen. Wel wordt zichtbaar dat de jongeren die Individuele Begeleiding vanuit het jongerenwerk krijgen op de verschillende terreinen meer ondersteuning krijgen, uitzondering vormt het mee ergens naar toe gaan.

Figuur 17: Mate waarin geboden ondersteuning aansluit bij behoeften jongeren.

Aard geboden ondersteuning*

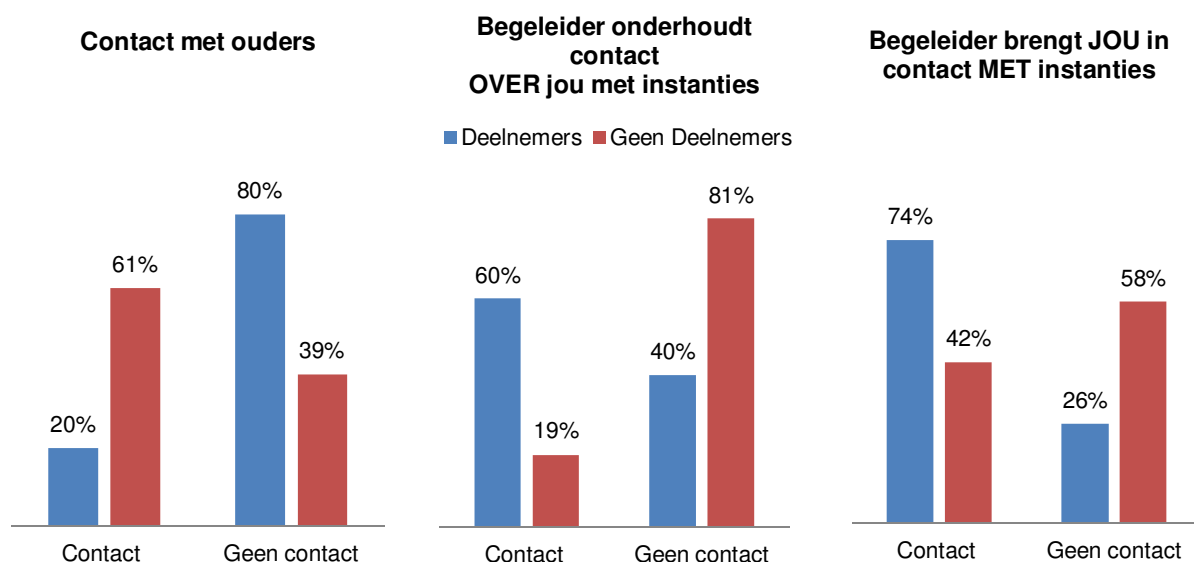

Figuur 18: Aard van de geboden ondersteuning binnen Individuele Begeleiding

* Jongeren konden meerdere antwoorden geven.

Samenwerking met formele en informele netwerken

Omdat de sociale en institutionele omgeving van jongeren zowel kansen kunnen bieden als kunnen bijdragen aan probleemoplossing (Goetschius & Tash, 1967; Metz & Sonneveld, 2013; Noorda et al., 2009) kijken we ten slotte of en hoe er afstemming plaats vindt met die omgeving. Uit het vragenlijstonderzoek wordt zichtbaar dat de begeleider uit het jongerenwerk met 20% weinig contact heeft met ouders. Daarentegen onderhoudt de begeleider zowel contact over de jongere met instanties (60% in vergelijking met 19% geen deelnemers) als dat de begeleider de jongere zelf in contact brengt met die instanties (74% in vergelijking met 42%).

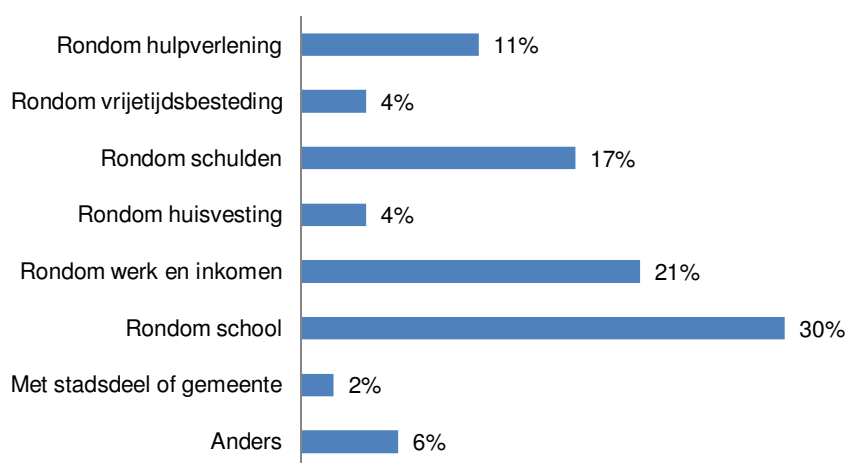

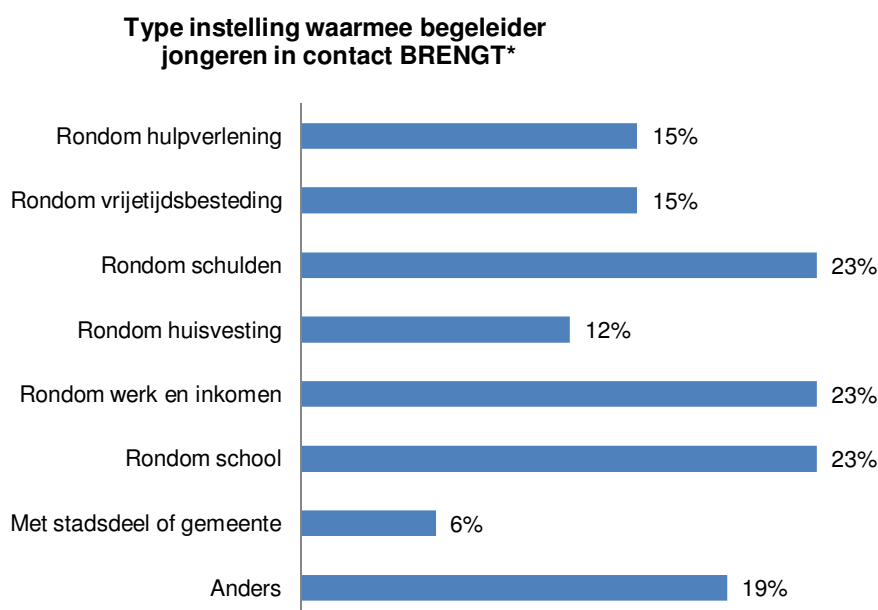
Figuur 19: Samenwerking met de omgeving van jongeren.

* Bij niet-deelnemers kan het voorkomen dat de ondersteunende persoon uit de eigen omgeving tevens de ouder is.

Wanneer we inzoomen op de typen instellingen waarmee contact gezocht wordt, wordt zichtbaar dat de jongerenwerkers in uitvoering van de begeleiding samenwerken met een grote diversiteit aan instellingen uit de formele sociale infrastructuur. De samenwerking bestaat zowel uit het contact hebben OVER jongeren als het jongeren IN CONTACT BRENGEN met de instanties.

Instelling waarmee begeleider contact onderhoudt over jongeren*

Figuur 20: Type instellingen waarmee binnen Individuele Begeleiding wordt samengewerkt.

* Jongeren konden meerdere antwoorden geven. Er is niet gevraagd naar contact met justitie terwijl dit in praktijk wel veel gebeurt.

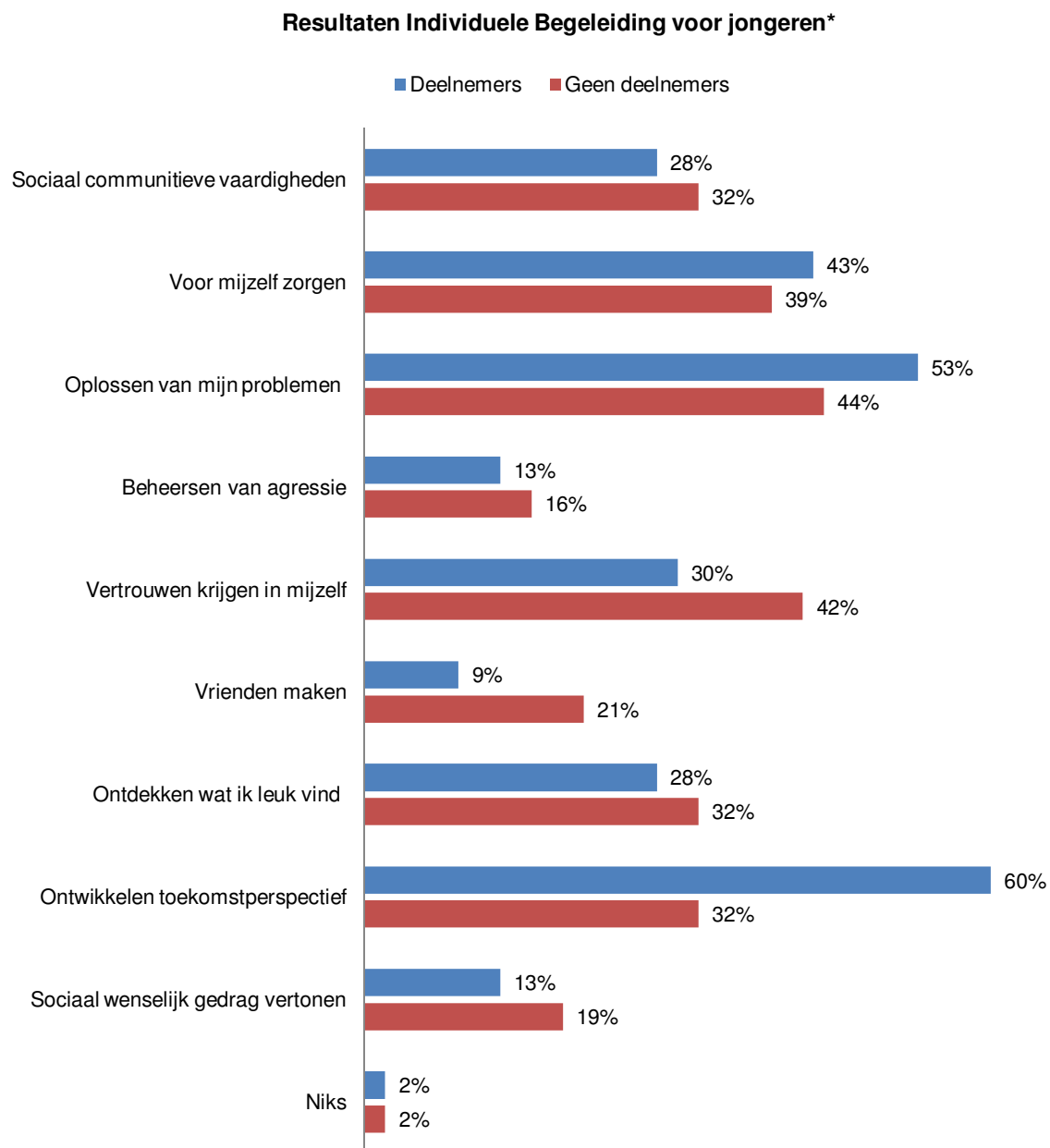
Betekenis van Individuele Begeleiding voor jongeren

Om inzicht te krijgen in de resultaten van Individuele Begeleiding is aan jongeren gevraagd wat het contact met de begeleider hen oplevert. Ook hier geldt dat wij proberen te achterhalen wat daarin het onderscheidende is van de Individuele Begeleiding vanuit het jongerenwerk door gebruik te maken van de controlegroep.

Het vragenlijstonderzoek maakt zichtbaar dat Individuele Begeleiding bijdraagt aan de positieve ontwikkeling van jongeren, het oplossen van problemen en het leren van algemene levensvaardigheden. Maar liefst 60% van de jongeren ontwikkelt een toekomstperspectief met ondersteuning van Individuele Begeleiding en 28% van de jongeren ontdekt wat zij leuk vinden om mee bezig te zijn. Als we kijken naar de bijdrage van Individuele Begeleiding aan de problemen van jongeren, blijkt dat 53% leert om de eigen problemen op te lossen, 13% leert wat sociaal wenselijk gedrag is en 13% leert om agressie te beheersen. Ten slotte wordt zichtbaar dat Individuele Begeleiding ook bijdraagt aan de ontwikkeling van algemene levensvaardigheden: 43% van de jongeren leert voor zichzelf zorgen, 30% van de jongeren doet zelfvertrouwen op en 28% leert sociale vaardigheden. Slechts 2% van de jongeren geeft aan niets te hebben geleerd van Individuele Begeleiding.

Om inzicht te krijgen in de specificiteit van de resultaten van Individuele Begeleiding vergelijken we de uitkomsten met de resultaten van de ondersteuning van een persoon uit de eigen omgeving. Zichtbaar wordt dat ook die op de verschillende terreinen een belangrijke bijdrage levert aan de ontwikkeling van jongeren, die bovendien grotendeels vergelijkbaar is met de ondersteuning van Individuele Begeleiding. Verschillen zijn dat Individuele Begeleiding beter is in het begeleiden bij het ontwikkelen van een toekomstperspectief en bij het leren oplossen van problemen. Daarentegen is de vertrouwenspersoon uit de eigen omgeving beter in het steunen bij de ontwikkeling van zelfvertrouwen en het steunen bij het

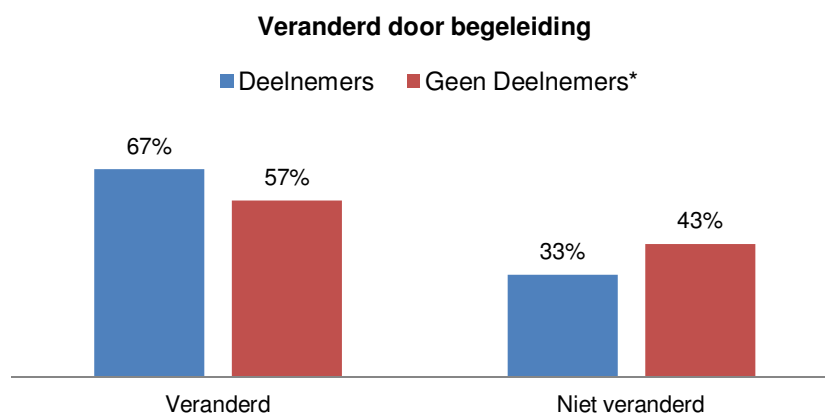
maken van vrienden. Jammer genoeg weten we niet in hoeverre de afwezigheid van een ondersteunende persoon uit de eigen omgeving een reden is om gebruik te maken van Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk.

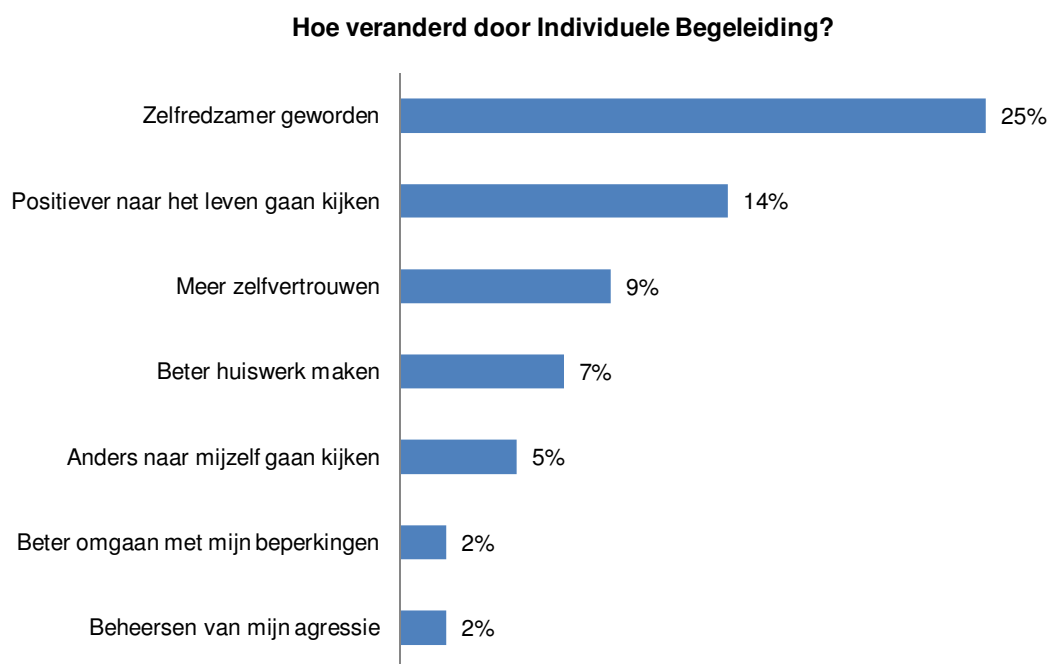
Figuur 21: Resultaten Individuele Begeleiding volgens jongeren

* Jongeren konden meerdere antwoorden geven.

Vervolgens is het de vraag of jongeren vinden dat zij door de begeleiding zoveel hebben geleerd, dat zij erdoor zijn veranderd. 67% van de jongeren die Individuele Begeleiding ontvangt beantwoordt de vraag bevestigend tegenover 57% van de jongeren die steun ontvangt van een andere vertrouwenspersoon.

Figuur 22: Veranderd door Individuele Begeleiding volgens jongeren

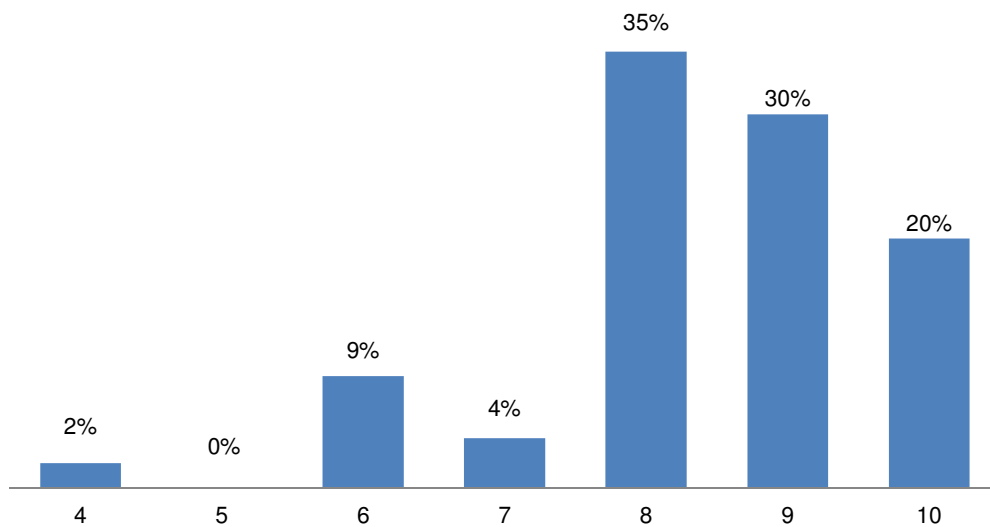

Figuur 23: Hoe zijn jongeren veranderd door Individuele Begeleiding

Wanneer gevraagd wordt naar de wijze waarop Individuele Begeleiding jongeren heeft veranderd, zien we vooral veranderingen in zelfredzaamheid en veranderingen in beleving van zichzelf en hun toekomst. Als belangrijkste verandering door Individuele Begeleiding wordt genoemd: zelfredzamer geworden (25%), gevolgd door positiever naar het leven kijken (14%), meer zelfvertrouwen (9%), beter huiswerk maken (7%) en anders naar mijzelf kijken (5%).

Het gemiddelde cijfer dat jongeren aan Individuele Begeleiding geven is hoog, een 8.4. De spreiding van de cijfers worden weergegeven in onderstaande figuur. Opvallend is dat de helft van de jongeren zeer positief is over de geboden begeleiding (85%). Een kleine groep

jongeren geeft de begeleiding een (krappe) voldoende (13%) terwijl slechts een enkeling de begeleiding negatief waardeert (2%).

Figuur 24: Waardering voor Individuele Begeleiding volgens jongeren, uitgedrukt in een rapportcijfer.

4.3 Resultaten van Individuele Begeleiding volgens aanbieders

De resultaten van Individuele Begeleiding volgens de aanbieders trachten wij in beeld te brengen met registratiegegevens. Het onderzoek naar zeven IB-praktijken in het jongerenwerk, maakt zichtbaar dat aanbieders op twee manieren hun resultaten monitoren. Het meest gangbare is het volgen van de instroom, uitstroom (positief en negatief), aard geboden begeleiding en aantal doorverwijzingen. Vervolgens verschilt het per project hoe gedetailleerd wordt geregistreerd, mede afhankelijk van de omvang van het aantal deelnemers. Een tweede manier van registratie is het volgen van de resultaten volgens de jongeren waarvoor gebruik wordt gemaakt van vragenlijsten. Van nieuw gestarte projecten is de registratie nog in ontwikkeling. Gevolg van het verschillend registreren is dat per project wisselende informatie beschikbaar is. Onderstaande tabel toont welke informatie geregistreerd wordt door de aanbieders van Individuele Begeleiding:

Type gegevens	IB praktijk 1	IB praktijk 2 ²⁸	IB praktijk 3 ²⁹	IB praktijk 4 ³⁰	IB praktijk 5	IB praktijk 6	IB praktijk 7
Geen gegevens beschikbaar	nvt	nvt	Project in opstartfase	nvt	nvt	nvt	Project in opstartfase ³¹
Resultaat							
Instroom	91 ³²	59	4	96	40 ³³	486 ³⁴ [Feitelijk 1001, waarvan 515 direct uitstromen omdat zij niet de doelgroep zijn]	
Uitstroom	68 ³⁵	59				486 ³⁶	
Positief afgerond		42		30		377 ³⁷	
Negatief afgerond		17					
Doorlopend	23 ³⁸			66			
Uitval							
Aard begeleiding							
Eenmalig	23 ³⁹	nvt					
Duur	Varierend tussen 4 en 665 dagen ⁴⁰			Varierend tussen 4 en 665 dagen.		Kort 244 (15 contacturen) Lang 242 (> 15 contacturen) ⁴¹	
Doorverwijzingen	93 ⁴²			299		377 ⁴³	
Doelen behaald volgens jongeren			1 doelen behaald; 1 doelen gedeeltelijk behaald; 1 doelen niet behaald		Huiswerk maken 88% Leren plannen 88% Schoolprestaties 64%		

²⁸ IB-praktijk 2 (2012). Excelbestand registratie jongeren. Informatie is mondeling meegedeeld door jongerenwerker 1, *Informeel gesprek*, 20 december 2012.

²⁹ Gebaseerd op registraties in Jongerenwijzer, ingevuld door 3 van de 4 deelnemers aan project.

³⁰ Manager IB-praktijk 4, Mail: Re: uitnodiging voor leesgroep onderzoeksrapport Individuele Begeleiding in het jongerenwerk, 14 april 2014.

³¹ Manager IB-praktijk 7. Projectplan Van consument naar producent 2011.

Manager IB-praktijk 7. Interview 12 februari 2013.

³² IB-praktijk 1 (2013). Tabel Algemene informatie over cliënten (geraadpleegd op 15-2-2013).

³³ IB-praktijk 5. Deelnemers 2012.

³⁴ IB-praktijk 6. Cijfers september 2010 - december 2011.

³⁵ IB-praktijk 1 (2013). Trajectregistratie 2012 Noord (geraadpleegd op 15-2-2013).

³⁶ IB-praktijk 6. Cijfers september 2010 - december 2011.

³⁷ IB-praktijk 6. Cijfers september 2010 - december 2011.

³⁸ IB-praktijk 1 (2013). Trajectregistratie 2012 Noord (geraadpleegd op 15-2-2013).

³⁹ IB-praktijk 1 (2013). Trajectregistratie 2012 Noord (geraadpleegd op 15-2-2013).

⁴⁰ IB-praktijk 1 (2013). Trajectregistratie 2012 Noord (geraadpleegd op 15-2-2013).

⁴¹ IB-praktijk 6. *Stappenplan begeleiding*.

⁴² IB-praktijk 1 (2013). Tabel deelverwijzingen 2012 Noord (15-2-2013)

⁴³ IB-praktijk 6. Cijfers september 2010 - december 2011.

					Leren vooruit denken 82% Motivatie 76% ⁴⁴		
Achtergrond jongeren							
Sekse	57 M 34 V ⁴⁵		3 M	58M 38V	17 M 23 V ⁴⁶		
Leeftijd	14-27 jaar, meesten: 18-24 jaar ⁴⁷		16-19	13-24, meesten 17-23.	11-14 jaar ⁴⁸		
Etniciteit	Divers, ⁴⁹ vooral Nederlands en Marokkaans		Marokkaans	Vooraf Marokkaans, verder Nederlands en Surinaams.	Vooraf Marokkaans		
Probleemgebieden	Divers, ⁵⁰ vooral wonen, school, werk, geld	Algemene levensvaardigheden op terrein wonen, leren, werken.	Divers, vooral wonen, school, werk.	Divers, vooral school, werk, geld en hulpverlening	School of thuis.	Divers, vooral school, werk, geld en hulpverlening. ⁵¹	

Tabel 10: Overzicht van registratiegegevens per praktijk voor Individuele Begeleiding.

Bovenstaande tabel laat zien dat het niet eenvoudig is om resultaten zichtbaar te maken, onder andere door de verschillende manieren van registreren. Het literatuuronderzoek leert dat dit kenmerkend is voor Individuele Begeleiding in het jongerenwerk, en dat er over de resultaten van Individuele Begeleiding relatief veel wel bekend is (Metz & Sonneveld, 2013). Wat leren nu de registratiegegevens over de doelen en resultaten van Individuele Begeleiding? Het eerste wat zichtbaar wordt is dat er flinke verschillen zijn in de omvang, focus (specifieke doelen) en duur van de begeleiding. Ook dit komt overeen met wat er in de literatuur bekend is over Individuele Begeleiding (Metz & Sonneveld, 2013). Vervolgens valt op dat het bereik van Individuele Begeleiding divers is: er is contact met meisjes en jongens, variërend in de leeftijd tussen 10 en 23 jaar. Wel zijn er per project accentverschillen in doelgroep. Over de uitval van jongeren is daarentegen weinig bekend. Ook dit vinden wij terug in de literatuur (Metz & Sonneveld, 2013). Verklaring die daar wordt gegeven is dat de uitval bij Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk beperkt lijkt te zijn dankzij een strenge selectie bij en randvoorwaarden voor de instroom (Groot & Lagendijk, 2010; Rigter & Krooneman, 2008).

De feitelijke resultaten van Individuele Begeleiding worden op twee manieren in beeld gebracht. Door het tellen van de positieve uitstroom (het succesvol afsluiten van een traject) en aantal doorleidingen enerzijds en door het monitoren van de door jongeren behaalde doelen anderzijds. Van vier van de zeven onderzochte praktijken voor Individuele Begeleiding is dergelijke informatie beschikbaar. Analyse daarvan leert dat tussen 50% en 80% van de begeleidingscontacten succesvol is in de betekenis dat jongeren de door het specifieke project geformuleerde doelen heeft behaald. IB-praktijk 2 heeft een succesvolle uitstroom van 71% (42/59), voor IB-praktijk 6 is dat 78% (377/486). IB-praktijk 3 en 5 monitoren de individuele ontwikkeling van de jongeren. Bij IB-praktijk 3, een project dat in de opstartfase verkeert, is het resultaat 50% (1 jongere heeft doelen behaald, 1 gedeeltelijk en 1 niet). Bij IB-praktijk 5 betreft dat tussen de 66% - 88%. Het slagingspercentage van de projecten in het literatuuronderzoek loopt uiteen tussen de 45% (32% binnen de termijn) en

⁴⁴ Evaluatie IB-praktijk 5 over kenmerken, resultaten en ervaringen van leerlingen en begeleiders in de periode van 2008 tot 2010.

⁴⁵ IB-praktijk 1(2013). Tabel Algemene informatie over cliënten (geraadpleegd op 15-2-2013).

⁴⁶ IB-praktijk 5. Deelnemers 2012.

⁴⁷ IB-praktijk 1(2013). Tabel leeftijden op datum inschrijving (15-2-2013)

⁴⁸ IB-praktijk 5. Deelnemers 2012.

⁴⁹ IB-praktijk 1(2013). Tabel Algemene informatie over cliënten (geraadpleegd op 15-2-2013).

⁵⁰ IB-praktijk 1(2013). Tabel Algemene informatie over cliënten (geraadpleegd op 15-2-2013).

⁵¹ IB-praktijk 6. Cijfers september 2010 - december 2011.

86% (Metz & Sonneveld, 2013). Dit betekent dat de onderzochte praktijken voor Individuele Begeleiding – voor zover informatie beschikbaar is – het goed doen.

4.4 Resultaten van Individuele Begeleiding volgens opdrachtgevers

De resultaten van Individuele Begeleiding volgens opdrachtgevers beschrijven wij op basis van interviews met beleidsmedewerkers van gemeenten en fondsen. Dit omdat de beleidsmedewerkers namens hun organisatie optreden als opdrachtgever van de Individuele Begeleiding. Hun beeld van de resultaten van Individuele Begeleiding, baseren alle beleidsmedewerkers op de voortgangsrapportages en jaarverslagen, aangevuld met (half)jaarlijkse voortgangsgesprekken.⁵² Aanvullend maken opdrachtgevers gebruik van evaluatieonderzoek⁵³, Jongerenwijzer⁵⁴, informatie van ketenpartners⁵⁵ en praktijkbezoeken⁵⁶. De informatie waarnaar opdrachtgevers verwijzen betreft dezelfde gegevens die aanbieders van Individuele Begeleiding gebruiken om zelf de voortgang van hun werk te monitoren. De mate waarin opdrachtgevers tevreden zijn over het inzicht in de resultaten verschilt. Van zowel de nieuw gestarte projecten als van kleine projecten (tot vijftig jongeren) zijn opdrachtgevers van opvatting dat het inzicht in de werkelijke uitkomsten voor verbetering vatbaar is. Behoeft is onder andere inzage in uitval en mate waarin de beoogde doelen zoals voorkomen van uitval werkelijk worden gerealiseerd.⁵⁷ In de meeste situaties zijn afspraken over verbetering gemaakt. Over de grotere projecten zijn opdrachtgevers tevreden.⁵⁸

Als kracht van Individuele Begeleiding noemen opdrachtgevers het aansluiten bij de belevingswereld van jongeren en de mogelijkheid om maatwerk te leveren.⁵⁹ Aanvullend wordt als sterk punt van de professionele Individuele Begeleiding genoemd de korte lijnen met de instituties uit de formele sociale infrastructuur waardoor signalen snel worden

⁵² Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Interview beleidsmedewerker, 25 januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 1.

Mamnouh, E. en Klijn, C. (2012) Interview beleidsmedewerker, 17 december 2012, DMO Gemeente Amsterdam.

Wazir, S en F. Nooij (2013). Interview beleidsmedewerker, 14-1-2013, stadsdeel IB-praktijk 3.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Interview beleidsmedewerker, januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 4.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Uitwerking interview beleidsmedewerker, 12-02-2013, stadsdeel IB-praktijk 5.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Interview Beleidsmedewerker 03-12-2012 op het kantoor van DMO Gemeente Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Interview beleidsmedewerker financier, april 2013, IB-praktijk 7.

⁵³ Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Uitwerking interview beleidsmedewerker, 12-02-2013, stadsdeel IB-praktijk 5.

⁵⁴ Wazir, S en F. Nooij (2013). Interview beleidsmedewerker, 14-1-2013, stadsdeel IB-praktijk 3.

⁵⁵ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Interview beleidsmedewerker, 25 januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 1.

Mamnouh, E. en Klijn, C. (2012) Interview beleidsmedewerker, 17 december 2012, DMO Gemeente Amsterdam.

⁵⁶ Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Interview beleidsmedewerker financier, april 2013, IB-praktijk 7.

⁵⁷ Mamnouh, E. en Klijn, C. (2012) Interview beleidsmedewerker, 17 december 2012, DMO Gemeente Amsterdam.

Wazir, S en F. Nooij (2013). Interview beleidsmedewerker, 14-1-2013, stadsdeel IB-praktijk 3.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Interview beleidsmedewerker, januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 4.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Uitwerking interview beleidsmedewerker, 12-02-2013, stadsdeel IB-praktijk 5.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Interview beleidsmedewerker financier, april 2013, IB-praktijk 7.

⁵⁸ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Interview beleidsmedewerker, 25 januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 1.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Interview Beleidsmedewerker 03-12-2012 op het kantoor van DMO Gemeente Amsterdam.

⁵⁹ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Interview beleidsmedewerker, 25 januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 1.

Mamnouh, E. en Klijn, C. (2012) Interview beleidsmedewerker, 17 december 2012, DMO Gemeente Amsterdam.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Uitwerking interview beleidsmedewerker, 12-02-2013, stadsdeel IB-praktijk 5.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Interview Beleidsmedewerker 03-12-2012 op het kantoor van DMO Gemeente Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Interview beleidsmedewerker financier, april 2013, IB-praktijk 7.

opgevangen en jongeren goed kunnen worden doorgeleid.⁶⁰ Als kracht van de begeleiding door vrijwilligers wordt genoemd, nabijheid en laagdrempeligheid. Een gedeelde achtergrond resulteert in persoonlijke betrokkenheid bij de jongeren en maakt het mogelijk dat zij binnen komen in situaties waar professionals moeilijk toegang krijgen.⁶¹

*'.. dat hun aanpak aansluit bij de jongeren. Ze kennen de belevingswereld van de jongeren en kennen de verschillende doorstroom mogelijkheden.'*⁶²

Als belangrijkste kwetsbaarheid wordt genoemd dat er uit betrokkenheid meer begeleiding geboden wordt dan nodig is. Dit wordt zowel gezien bij de instroom, waarbij opdrachtgevers zich afvragen in hoeverre de jongeren werkelijk tot de doelgroep behoren als bij het relatief laat afsluiten van een begeleidingstraject.⁶³

*'.. benieuwd of er nog meer jongeren baat bij kunnen hebben en wat precies de criteria zijn om een jongere tot het project toe te laten. Nu is dat vaak nog een onderbuik gevoel en er zou nog een slag gemaakt kunnen worden om dit zakelijker te benaderen.'*⁶⁴

*'Je niet laten misbruiken door cliënten en zelf niet harder hollen dan de cliënt. Niet de problemen van een cliënt oplossen maar de cliënt zelf zijn eigen problemen laten oplossen. En niet jaar in jaar uit met boetes aankomen omdat je nou eenmaal zo'n goed contact hebt en een zwak voor de cliënt.'*⁶⁵

Ten slotte signaleren bijna alle opdrachtgevers knelpunten in de samenwerking binnen de formele sociale infrastructuur. Dit loopt uiteen tussen het niet op elkaar aansluiten van registratiesystemen, elkaars dienstverlening onvoldoende kennen, concurrentie tussen aanbieders en ten slotte de grote tijdsinvestering voor het bijwonen van overleggen die ten koste gaat van tijd die beschikbaar is voor begeleiding.⁶⁶

*'.. van belang dat de samenwerking goed is zodat men elkaar niet tegenwerkt en geen dubbele dingen doet.'*⁶⁷

'.. moeten ze er zelf voor opletten en daar heeft de politie ook last van dat er niet aldoor in vergaderingen wordt gezeten. Hier is het stadsdeel natuurlijk zelf ook schuldig aan door geregeld alle partijen bij elkaar te roepen voor een overleg. De valkuil hierbij is dat een

⁶⁰ Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Interview Beleidsmedewerker 03-12-2012 op het kantoor van DMO Gemeente Amsterdam.

⁶¹ Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Uitwerking interview beleidsmedewerker, 12-02-2013, stadsdeel IB-praktijk 5.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Interview beleidsmedewerker financier, april 2013, IB-praktijk 7.

⁶² Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Interview Beleidsmedewerker 03-12-2012 op het kantoor van DMO Gemeente Amsterdam.

⁶³ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Interview beleidsmedewerker, 25 januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 1.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Uitwerking interview beleidsmedewerker, 12-02-2013, stadsdeel IB-praktijk 5.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Interview Beleidsmedewerker 03-12-2012 op het kantoor van DMO Gemeente Amsterdam.

⁶⁴ Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Uitwerking interview beleidsmedewerker, 12-02-2013, stadsdeel IB-praktijk 5.

⁶⁵ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Interview beleidsmedewerker, 25 januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 1.

⁶⁶ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Interview beleidsmedewerker, 25 januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 1.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Uitwerking interview beleidsmedewerker, 12-02-2013, stadsdeel IB-praktijk 5.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Interview Beleidsmedewerker 03-12-2012 op het kantoor van DMO Gemeente Amsterdam.

⁶⁷ Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Uitwerking interview beleidsmedewerker, 12-02-2013, stadsdeel IB-praktijk 5.

*organisatie in een vergadering over de buurt zit, bij een groepsaankpak overleg, een eigen teamoverleg en ook nog eens naar een professionals overleg. Dit is wel een punt waar we met elkaar goed op moeten blijven letten, niet alleen ik doe een beroep op de organisatie maar mijn collega's ook.*⁶⁸

Resultaten

Wat leren de interviews met de opdrachtgevers nu over de resultaten van Individuele Begeleiding? Zichtbaar wordt dat er feitelijk weinig bekend is over de mate waarin de beoogde doelen worden gerealiseerd. Voor twee van de zeven praktijken geldt dat er onvoldoende informatie beschikbaar is om hier iets over te kunnen zeggen.⁶⁹ Voor een aantal andere praktijken geldt dat opdrachtgevers weliswaar tevreden zijn omdat beoogde resultaten conform afspraken zijn behaald, maar dat dit slechts informatie biedt over in hoeverre jongeren worden bereikt, de begeleiding goed wordt afgerond en het percentage uitvallers.⁷⁰ Alleen van praktijken die gebruik maken van vragenlijsten onder jongeren (en begeleiders) of waarbinnen het bijdragen aan het dalen van overlast een doel is (te monitoren via criminaliteitscijfers), is er inzage in de resultaten van de begeleiding voor de jongeren. Hoewel opdrachtgevers alle vier de doelen voor Individuele Begeleiding onderschrijven, kunnen zij slechts bij twee van deze vier doelen resultaten onderscheiden: Binding aan de samenleving en Voorkomen en verminderen van overlast.

Binding aan de samenleving

Vier van de zeven opdrachtgevers is van opvatting dat Individuele Begeleiding bijdraagt aan binding aan de samenleving. Dit krijgt enerzijds vorm in het doorleiden van jongeren naar school, werk, hulpverlening en vrijetijdsbesteding⁷¹ en anderzijds in het voorkomen van uitval⁷².

*'Uit de cijfers blijkt dat 20% van de jongeren doorstromen naar werk, bijna 40% stroomt door naar school, 8% stroomt door naar leerwerktrajecten van het jongerenloket, 20% wordt naar zorg verwezen en 15% van de jongeren zijn niet gemotiveerd om door te stromen en zijn ook niet te motiveren.'*⁷³

'Het gaat hier om jongeren die dreigen uit te vallen en dreigen hun startkwalificatie niet te behalen door een instabiele woonsituatie. Dit betekent dat het project zich op kansrijke jongeren richt. Het project wordt als een tijdelijke inspanning gezien die coachend

⁶⁸ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Interview beleidsmedewerker, 25 januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 1.

⁶⁹ Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Interview beleidsmedewerker, januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 4. Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Interview beleidsmedewerker financier, april 2013, IB-praktijk 7.

⁷⁰ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Interview beleidsmedewerker, 25 januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 1.

Mamnouh, E. en Klijn, C. (2012) Interview beleidsmedewerker, 17 december 2012, DMO Gemeente Amsterdam.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Interview Beleidsmedewerker 03-12-2012 op het kantoor van DMO Gemeente Amsterdam.

⁷¹ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Interview beleidsmedewerker, 25 januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 1.

Mamnouh, E. en Klijn, C. (2012) Interview beleidsmedewerker, 17 december 2012, DMO Gemeente Amsterdam.

Wazir, S en F. Nooij (2013). Interview beleidsmedewerker, 14-1-2013, stadsdeel IB-praktijk 3. Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Interview Beleidsmedewerker 03-12-2012 op het kantoor van DMO Gemeente Amsterdam.

⁷² Mamnouh, E. en Klijn, C. (2012) Interview beleidsmedewerker, 17 december 2012, DMO Gemeente Amsterdam.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Uitwerking interview beleidsmedewerker, 12-02-2013, stadsdeel IB-praktijk 5.

⁷³ Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Interview Beleidsmedewerker 03-12-2012 op het kantoor van DMO Gemeente Amsterdam.

*woonvaardigheden aanleert, zelfstandigheid bevordert en er uiteindelijk toe leidt dat jongeren hun diploma behalen.*⁷⁴

Vraag is wel – ook voor opdrachtgevers - hoe de preventieve werking van Individuele Begeleiding zichtbaar te maken?

*'Als verbeterpunt geeft ze aan dat ze zelf nog meer inzicht in de resultaten zou willen hebben wat het project oplevert. Want uiteindelijk gaat het project erom om schooluitval te kunnen verminderen.*⁷⁵

Tot nu toe baseren opdrachtgevers zich op tevredenheid van jongeren en de begeleiders over de geboden voortgang:

*'Het project is bedoeld voor risicjongeren die dreigen uit te vallen bij school omdat de overstap tussen primair en voortgezet onderwijs te groot (heftig) is, bijvoorbeeld doordat ze thuis niet de begeleiding krijgen die ze nodig hebben bij deze overgang. Het doel is om de jongeren wat meer zekerheid en vertrouwen (bijvoorbeeld omgaan met pesten), maar ook vaardigheden (bijvoorbeeld schoolse vaardigheden) te geven om uitval te voorkomen. (..) Vorig jaar is uit onderzoek gebleken dat zowel jongeren als mentoren het project waardevol vonden en baat hebben gehad bij die begeleiding.'*⁷⁶

Voorkomen en verminderen van overlast

Bijdragen aan het voorkomen en het verminderen van overlast wordt door drie van de zeven praktijken beschouwd als resultaat van Individuele Begeleiding.⁷⁷ Hiervoor baseren de opdrachtgevers zich op politiecijfers:

*'Het is moeilijk om te constateren of de overlast daalt door middel van Individuele Begeleiding of toeneemt zonder. In stadsdelen die bekend staan om bepaalde risicodoelgroepen halen hoge cijfers qua bereik met Individuele Begeleiding. Er zijn hoge cijfers in de stadsdelen Nieuw West, Noord en Zuidoost. Door jongeren die dreigen uit te vallen toe te leiden naar werk en school kan er gezegd worden dat ze de jongeren van het verkeerde pad hebben afgehouden.'*⁷⁸

*'Vanuit mijn jeugd en veiligheidsbril is het doel voornamelijk dat de overlast ophoudt. Wat daar ook voor nodig is, het kan zijn dat jongeren aan een dagbesteding geholpen moeten worden. Of het kan zijn dat er een drugsproblematiek aan ten grondslag ligt. Of dat jongeren worden beïnvloed door 'verkeerde vrienden. De intensieve samenwerking met politie, veiligheidshuis, jongerenwerk, straathoekwerk, straatcoaches en jeugdnetworkpartners heeft als resultaat dat er nu minder groepen zijn in Amsterdam Noord. Van ongeveer twintig groepen in 2005 naar 5 groepen in 2013. Daarnaast worden deze groepen ook nog eens kleiner.'*⁷⁹

⁷⁴ Mamnouch, E. en Klijn, C. (2012) Interview beleidsmedewerker, 17 december 2012, DMO Gemeente Amsterdam.

⁷⁵ Mamnouch, E. en Klijn, C. (2012) Interview beleidsmedewerker, 17 december 2012, DMO Gemeente Amsterdam.

⁷⁶ Mamnouch, E. en Klijn, C. (2012) Interview beleidsmedewerker, 17 december 2012, DMO Gemeente Amsterdam.

⁷⁷ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Interview beleidsmedewerker, 25 januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 1.

Wazir, S en F. Nooij (2013). Interview beleidsmedewerker, 14-1-2013, stadsdeel IB-praktijk 3.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Interview Beleidsmedewerker 03-12-2012 op het kantoor van DMO Gemeente Amsterdam.

⁷⁸ Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Interview Beleidsmedewerker 03-12-2012 op het kantoor van DMO Gemeente Amsterdam.

⁷⁹ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Interview beleidsmedewerker, 25 januari 2013, stadsdeel IB-praktijk 1.

4.5 Doelen en resultaten met elkaar vergeleken

Er is pas sprake van een doel van Individuele Begeleiding als aannemelijk kan worden gemaakt dat Individuele Begeleiding positief bijdraagt aan het realiseren van dat doel. Daarvoor is het nodig om te weten wat de resultaten van Individuele Begeleiding zijn en dat te vergelijken met de doelen waarvoor Individuele Begeleiding wordt ingezet. In deze laatste paragraaf vergelijken wij de beoogde doelen van Individuele Begeleiding met de gerealiseerde resultaten. Per beoogd doel, zetten wij op een rij wat de resultaten zijn en verbinden dat met wat bekend is uit de literatuur. Op basis daarvan constateren wij in hoeverre Individuele Begeleiding bijdraagt aan het realiseren van dat doel.

De resultaten van Individuele Begeleiding baseren wij grotendeels op het vragenlijstonderzoek. Registratiegegevens van aanbieders brengen de resultaten van Individuele Begeleiding in beeld door het tellen van de positieve uitstroom en aantal doorleidingen, en door het monitoren van de door jongeren behaalde doelen. Het algemene slagingspercentage tussen de 50% en 80% komt overeen met de resultaten bekend uit de literatuur. Dit biedt evenwel geen inzicht in de vraag of individuele begeleiding ook bijdraagt aan de vier onderscheiden doelen van Individuele Begeleiding. Opdrachtgevers baseren hun oordeel over de resultaten van Individuele Begeleiding op de registratiegegevens van de projecten en kunnen daarom net als de aanbieders geen uitspraken doen over de bijdrage van Individuele Begeleiding aan de specifieke doelen van Individuele Begeleiding.

Binding aan de samenleving

Individuele Begeleiding beoogt op twee manieren bij te dragen aan de binding van jongeren aan de samenleving. Dit gebeurt enerzijds actief door de aansluiting met de samenleving te versterken of te herstellen en anderzijds preventief door jongeren zodanig toe te rusten dat voorkomen wordt dat zij uitvallen. Vijf van de zeven onderzochte IB-praktijken beschouwen binding aan de samenleving als doel. Dit zijn allen praktijken waarin de begeleiding geboden wordt door beroepskrachten. Opdrachtgevers van Individuele Begeleiding zijn unaniem van opvatting dat binding aan de samenleving een doel is van de begeleiding. Ook voor jongeren is binding aan de samenleving een belangrijk doel van Individuele Begeleiding. Hulp bij (het vinden van een) opleiding/werk/woning/ toekomstperspectief is het meest genoemd als reden voor de begeleiding(52%).

Of Individuele Begeleiding ook bijdraagt aan het versterken van binding aan de samenleving kunnen we bepalen aan de hand van de resultaten. Vragenlijstonderzoek onder jongeren maakt zichtbaar dat Individuele Begeleiding 74% van de jongeren in contact brengt met instanties, 60% van de jongeren een toekomstperspectief ontwikkelt en 22% van de jongeren via de begeleiding daadwerkelijk wordt doorgeleid naar andere instanties. Bij de controlegroep (jongeren die ondersteuning ontvangen van een vertrouwenspersoon uit de eigen omgeving) brengt de begeleiding 42% van de jongeren in contact met instanties, ontwikkelt 32% een toekomstperspectief en wordt 24% daadwerkelijk doorgeleid. Vier van de zeven opdrachtgevers is van opvatting dat Individuele Begeleiding bijdraagt aan binding aan de samenleving.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Binding aan de samenleving	74% brengt jongere in contact met instanties 60% ontwikkelt toekomstperspectief 22% leidt door naar andere instanties	Niet geregistreerd Algemeen: 50%-80% succesvol	Niet geregistreerd Algemeen: +

Tabel 11: Vergelijking doel en resultaat binding aan de samenleving

Ook uit de literatuur is weinig bekend over de bijdrage van Individuele Begeleiding aan binding aan de samenleving. Diverse, kleinschalige onderzoeken laten zien dat het toeleiden naar school en hulpverlening haalbare doelen voor Individuele Begeleiding zijn. Het vinden van betaald werk is meestal een stap te ver (Metz & Sonneveld, 2013).

Dit onderzoek bevat voldoende aanwijzingen om te kunnen concluderen dat Individuele Begeleiding bijdraagt aan de binding van jongeren aan de samenleving. Dit gebeurt op drie manieren: 1) jongeren ondersteunen bij het ontwikkelen van een toekomstperspectief; 2) de aansluiting met de samenleving te versterken of te herstellen en 3) jongeren zodanig toe te rusten dat voorkomen wordt dat zij uitvallen, dit wordt beschreven onder de doelen verantwoordelijkheid en vorming.

Verantwoordelijkheid

Individuele Begeleiding beoogt op zes manieren jongeren in staat te stellen om zelf verantwoordelijkheid te dragen voor het eigen leven: door 1) het bieden van informatie en advies; 2) jongeren inzicht te geven in (consequenties van) hun eigen gedrag; 3) jongeren te leren om mogelijkheden te herkennen; 4) jongeren te leren om eigen keuzen te maken; 5) jongeren te leren om ondersteuning en hulpbronnen te creëren en te gebruiken; en 6) jongeren toe te leiden naar gespecialiseerde hulpverlening. Vier van de zeven onderzochte IB-praktijken geven aan bij te willen dragen aan het vergroten van de eigen verantwoordelijkheid van jongeren. Opdrachtgevers van Individuele Begeleiding zijn unaniem van opvatting dat het (leren) verantwoordelijkheid dragen voor het eigen leven een belangrijk doel is van de begeleiding. Voor jongeren zelf geldt hetzelfde: 43% hoopt met behulp van de begeleiding te leren om lastige dingen in het eigen leven aan te pakken.

Of Individuele Begeleiding ook bijdraagt aan het vergroten van de verantwoordelijkheid voor het eigen leven kunnen we bepalen aan de hand van de resultaten. Het vragenlijstonderzoek wijst uit dat 53% van de jongeren leert om de eigen problemen op te lossen, 43% van de jongeren zich algemene levensvaardigheden eigen maakt en 28% van de jongeren zelfvertrouwen op doet. Bij de controlegroep leert 44% van de jongeren om de eigen problemen op te lossen, vergroot 39% de algemene levensvaardigheden en doet 42% zelfvertrouwen op. Gevraagd naar de mate waarin jongeren zijn veranderd door Individuele Begeleiding geeft 25% aan zelfredzamer te zijn geworden.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Verantwoordelijkheid	53% leert eigen problemen oplossen 43% leert algemene levensvaardigheden 30% ontwikkelt zelfvertrouwen 25% is zelfredzamer geworden 15% heeft contact met hulpverlening	Niet geregistreerd Algemeen: 50%-80% succesvol	Niet geregistreerd

Tabel 12: Vergelijking doel en resultaat Verantwoordelijkheid dragen voor het eigen leven

Ook uit de literatuur is weinig bekend over de bijdrage van Individuele Begeleiding aan de verantwoordelijkheid voor het eigen leven. Het enige wat diverse, kleinschalige onderzoeken laten zien is dat Individuele Begeleiding bijdraagt aan het hanteerbaar maken van praktische problemen, stabilisatie van zware problemen en het toeleiden naar hulpverlening (Metz & Sonneveld, 2013).

Dit onderzoek bevat voldoende aanwijzingen om te kunnen concluderen dat Individuele Begeleiding bijdraagt aan het vergroten van de verantwoordelijkheid voor het eigen leven.

De vergelijking met de controlegroep wijst uit dat Individuele Begeleiding hierin niet beter is dan vertrouwenspersonen uit de eigen omgeving van jongeren. Individuele Begeleiding is sterker in de omgang met problemen terwijl vertrouwenspersonen meer geschikt zijn in het versterken van het zelfvertrouwen. Dit zijn overigens graduele verschillen. Een in de literatuur genoemde reden waarom jongeren gebruik maken van Individuele Begeleiding kan zijn dat een vertrouwenspersoon in de directe omgeving die de benodigde steun kan bieden niet aanwezig is (Metz, 2013; Noorda et al., 2009; S; Van Oostrom-Van der Meijden, Van der Aa, & Metz, 2011).

Vorming

Idealiter is individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk gericht op de brede, algemene ontwikkeling van jongeren. Het loopt uiteen tussen ontdekken Wat vind ik leuk? Wat kan ik goed?, het aanreiken en in praktijk leren brengen van sociale en praktische vaardigheden, en ten slotte het voorkomen van schooluitval. Van de zeven onderzochte IB-praktijken geven er vier aan bij te dragen aan de vorming van jongeren. Opdrachtgevers van Individuele Begeleiding zijn unaniem van opvatting dat vorming een belangrijk doel is van de begeleiding. Jongeren noemen vorming aanzienlijk minder vaak als expliciet doel van Individuele Begeleiding. Een kwart van de jongeren noemt als reden voor de begeleiding, hulp bij ontdekken van wat ik kan, leuk vind of graag zou willen leren (24%) terwijl een zesde van de jongeren aangeeft sociaal communicatieve vaardigheden te willen leren (15%). Of Individuele Begeleiding ook bijdraagt aan de vorming van jongeren kan bepaald worden met behulp van de resultaten. Het vragenlijstonderzoek wijst uit dat 28% van de jongeren ontdekt wat zij leuk vinden om mee bezig te zijn en een zelfde aandeel (28%) van de jongeren leert sociale vaardigheden. Bij de controlegroep is dit respectievelijk 32% en 32%.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Vorming	28% ontdekt wat hij/zij leuk vindt 28% leert sociale vaardigheden 23% toegeleid naar school	Niet geregistreerd Algemeen: 50%-80% succesvol	Niet geregistreerd

Tabel 13: Vergelijking doel en resultaat vorming

Ook in de literatuur is weinig bekend over de bijdrage van Individuele Begeleiding aan vorming van jongeren. Het enige wat diverse, kleinschalige onderzoeken laten zien is dat Individuele Begeleiding bijdraagt aan het toeleiden naar school (Metz & Sonneveld, 2013). Dit onderzoek bevat voldoende aanwijzingen om te kunnen concluderen dat Individuele Begeleiding in enige mate bijdraagt aan de vorming van jongeren. De vergelijking met de controlegroep wijst uit dat Individuele Begeleiding hierin niet beter is dan vertrouwenspersonen uit de eigen omgeving van jongeren. Een in de literatuur genoemde reden waarom jongeren gebruik maken van Individuele Begeleiding kan zijn dat een vertrouwenspersoon in de directe omgeving die de benodigde steun kan bieden niet aanwezig is (Metz, 2013; Noorda et al., 2009; S; Van Oostrom-Van der Meijden, Van der Aa, & Metz, 2011).

Verminderen en voorkomen van overlast

Individuele Begeleiding wordt ingezet om jongeren bewust te maken van gewenst gedrag in die situaties waarin de groepsdruk voor zowel individuele jongeren als de groep zo groot is dat het niet lukt om die op andere manieren te doorbreken. Het doel *Verminderen en voorkomen van overlast* wordt door slechts twee van de zeven onderzochte IB-praktijken genoemd. Beiden werken primair met jongeren met antisociaal, overlastgevend en/of licht

crimineel gedrag en verwachten dat het probleemgedrag verdwijnt als de binding met de samenleving is hersteld. Opdrachtgevers van Individuele Begeleiding zijn unaniem van opvatting dat het voorkomen en verminderen van overlast een doel is van Individuele Begeleiding. Slechts een kleine groep jongeren onderschrijft dit: voor 13% is bewust worden van ongewenst gedrag een reden om gebruik te maken van de begeleiding. Of Individuele Begeleiding ook bijdraagt aan de beoogde gedragsverandering kan bepaald worden met behulp van de resultaten. Het vragenlijstonderzoek wijst uit dat 13% van de jongeren leert wat sociaal wenselijk gedrag is en 13% leert om hun agressie te beheersen. Bij de controlegroep is dit respectievelijk 16% en 19%. Opdrachtgevers baseren hun oordeel over de werking van Individuele Begeleiding mede op politiecijfers. Drie van de zeven opdrachtgevers zijn van opvatting dat Individuele Begeleiding bijdraagt aan het voorkomen en verminderen van overlast.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Gedragsverandering	13% leert sociaal wenselijk gedrag 13% leert agressie beheersen	Niet geregistreerd Algemeen: 50%-80% succesvol	Niet geregistreerd. Daling politiecijfers.

Tabel 14: Vergelijking doel en resultaat via gedragsverandering bijdragen aan het voorkomen en verminderen van

Er zijn diverse, kleinschalige onderzoeken uitgevoerd naar de betekenis van Individuele Begeleiding voor het voorkomen en afzien van criminaliteit. Conclusie daarvan is dat – afhankelijk van het type Individuele Begeleiding – deze bij 13% tot 68% van de jongeren succesvol is. Hoewel dit schrikbarend lage percentages zijn, kan niet worden geconcludeerd dat Individuele Begeleiding niet effectief is. Recidivepercentages kunnen nog veel hoger zijn voor andere typen interventies of bij het uitblijven van interventies (Metz & Sonneveld, 2013). Dit onderzoek bevat voldoende aanwijzingen om te kunnen concluderen dat Individuele Begeleiding in beperkte mate bijdraagt aan het voorkomen en verminderen van overlast en criminaliteit. Deze uitkomst wordt bevestigd door andere onderzoeken (Metz & Sonneveld, 2013). De vergelijking met de controlegroep wijst uit dat Individuele Begeleiding hierin niet beter is dan vertrouwenspersonen uit de eigen omgeving van jongeren.

5. Doelgroepen

In dit hoofdstuk brengen wij in beeld voor welke doelgroepen Individuele Begeleiding een geschikte werkwijze is. Dit doen wij door de beoogde doelgroepen van Individuele Begeleiding te vergelijken met de deelnemers van Individuele Begeleiding. Met beoogde doelgroepen bedoelen wij de groep(en) jongeren waar de onderzochte praktijken voor Individuele Begeleiding zich op richten. Onder deelnemers worden de jongeren verstaan die daadwerkelijk bereikt worden met Individuele Begeleiding. Om te voorkomen dat een bepaalde groep jongeren (die behoefte heeft aan Individuele Begeleiding maar er geen gebruik van maakt) niet als doelgroep zichtbaar wordt, corrigeren wij deze vergelijking met een korte beschrijving van de jongeren die geen gebruik maken van het Individuele Begeleiding en waarom dat zo is.

Het hoofdstuk is gebaseerd op vragenlijstonderzoek onder deelnemers en niet-deelnemers van Individuele Begeleiding. Voor meer informatie over de methoden van onderzoek, zie Hoofdstuk 3 Methodische Verantwoording.

5.1 Beoogde doelgroepen

Globaal richt Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk zich op jongeren (jongens en meisjes) met beginnende en feitelijke bindingsproblemen in de leeftijd tussen 10 tot en met 23 jaar.⁸⁰ Met bindingsproblemen wordt bedoeld dat het problemen betreft die deelname aan de samenleving in de weg staan. Voorbeelden daarvan zijn spijbelen en voortijdig schoolverlaten, schulden, moeizame relatie met primaire opvoeders, gebrek aan huisvesting, jeugdwerkloosheid, tienermoederschap of contact met politie en/of justitie (Metz & Sonneveld, 2013).

*'... contact met jongeren tussen 13 en 23 jaar die op de gebieden school, werk, schulden, huisvesting, justitie, verslaving en vrije tijd problemen ondervinden.'*⁸¹

*'De doelgroep ... heeft veelal geen dagbesteding, geen opleiding en geen inkomen.'*⁸²

*'De individuele begeleiding is gericht op jongeren die op een of meerdere leefgebieden risico's lopen, zodanig dat dit een serieuze bedreiging vormt voor een veilige en succesvolle schoolloopbaan. De jeugdige die individuele begeleiding krijgt staat zelf open om begeleiding te krijgen en is gemotiveerd.'*⁸³

Subdoelgroepen

Binnen de onderzochte praktijken voor Individuele Begeleiding worden twee subdoelgroepen onderscheiden:

⁸⁰ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halfhide, A., C. Klijn, E. Mamnouch & J. de Wit (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁸¹ <http://XXXXXXXXXXXXX/jeugdhulpverlening/jongerenwerk/amsterdam-XXXXXX/> bezocht op 21-09-2012

⁸² <http://XXXXXXXXXXXXX/jeugdhulpverlening/XXXXXXXXXXXXX/>

⁸³ Bron: Werkwijze IB-praktijk 5, datum en auteur onbekend, blz 3.

Subdoelgroep 1 – Jongeren met dreigende of beginnende bindingsproblemen.

Subdoelgroep 2 – Jongeren met feitelijke bindingsproblemen.

De projecten gericht op jongeren met dreigende of beginnende bindingsproblemen richten zich in aanvang op specifieke probleemgebieden. Twee van de onderzochte praktijken focussen zich primair op problemen met huisvesting⁸⁴ terwijl een derde zich focust op de overgang van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs⁸⁵. De overige vier onderzochte projecten die zich richten op jongeren met feitelijke bindingsproblemen hebben over het algemeen primair een brede, algemene oriëntatie.⁸⁶

Voorwaarden voor deelname

Slechts twee van de zeven onderzochte projecten stellen geen aanvullende voorwaarden voor deelname aan de begeleiding, dit zijn beiden kleinschalige projecten met een brede oriëntatie.⁸⁷ De andere praktijken voor Individuele Begeleiding hebben wel voorwaarden voor deelname. Deze voorwaarden hangen enerzijds samen met de specifieke focus van de begeleiding: als een project zich bijvoorbeeld richt op het voorkomen van schooluitval bij de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs is een voorwaarde voor deelname dat de doelgroep met deze overgang te maken heeft. Anderzijds gaat het om beheersbaarheid. Voorbeelden hiervan zijn: de praktijk waarin de begeleiding door vrijwilligers wordt verzorgd, jongeren met zware problemen worden hierbinnen niet begeleid; en de praktijk met beperkte middelen voor begeleiding weigert jongeren met schulden, een actuele verslaving en jongeren met een criminele achtergrond.⁸⁸ Geen van de onderzochte praktijken van Individuele Begeleiding maakt onderscheid tussen jongeren met enkelvoudige problemen en jongeren met meervoudige problemen.⁸⁹

⁸⁴ Halfhide, A., C. Klijn, E. Mamnouch & J. de Wit (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁸⁵ Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁸⁶ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁸⁷ El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁸⁸ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halfhide, A., C. Klijn, E. Mamnouch & J. de Wit (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁸⁹ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halfhide, A., C. Klijn, E. Mamnouch & J. de Wit (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Wanneer de beoogde doelgroepen uit de zeven onderzochte praktijken voor Individuele Begeleiding worden vergeleken met de doelgroepen uit de literatuur, wordt zichtbaar dat de beoogde doelgroepen en de doelgroep in de literatuur overeenkomen: jongens en meisjes tussen de 10 en 23 jaar met (beginnende) problemen met binding aan de samenleving (Metz & Sonneveld, 2013). Ook in de literatuur is er een onderscheid tussen projecten die zich richten op dreigende en beginnende bindingsproblemen en projecten gericht op bestaande bindingsproblemen. Volgens de literatuur is het verschil tussen deze twee subdoelgroepen, de ernst van het bindingsprobleem en dus de mogelijkheden en benodigdheden voor herstel. Jongeren met dreigende en beginnende bindingsproblemen, zijn nog in contact met de samenleving waardoor het gemakkelijker is om bestaande banden te versterken. Ook hebben deze jongeren vaak nog enig vertrouwen in de samenleving. Bij feitelijke bindingsproblemen zijn jongeren praktisch afgehaakt, waardoor het nodig is dat verbindingen opnieuw moeten worden gelegd. Ook komt het voor dat deze jongeren het vertrouwen in instanties als gevolg van eerdere ervaringen zijn verloren (Metz & Sonneveld, 2013). In de literatuur wordt onderkend dat er op projectniveau verschillen zijn in de mate waarin de Individuele Begeleiding zich richt op specifieke problematiek zoals schoolverlaten; inkomen; criminaliteit of wonen. Zij vermoedt dat deze afbakening voortkomt uit een wettelijk kader dan wel beschikbare middelen (Metz & Sonneveld, 2013).

5.2 Deelnemers

In de vorige paragraaf is besproken welke jongeren (doelgroepen en kenmerken) de praktijken trachten te bereiken. In deze paragraaf wordt beschreven wie de deelnemers zijn van Individuele Begeleiding (dat wil zeggen de jongeren die daadwerkelijk bereikt worden). De beschrijving van deelnemers aan Individuele Begeleiding is gebaseerd op de jongeren die hebben meegewerkt aan het vragenlijstonderzoek. In totaal zijn 121 vragenlijsten afgenomen, waarvan 47 met deelnemers en 74 vragenlijsten met niet-deelnemers. Per onderzochte praktijk verschilt het bovendien hoeveel deelnemers zijn geïnterviewd (zie ook tabel 8, hoofdstuk 4). Dit betekent dat deze beschrijving een indicatie geeft van de bereikte doelgroep omdat niet vastgesteld kan worden of de geïnterviewde deelnemers een representatieve afspiegeling van de doelgroep van Individuele Begeleiding zijn.

Demografische kenmerken

Deelnemers van Individuele Begeleiding zijn in de leeftijd tussen 11 en 26 jaar. Wanneer we kijken naar de spreiding in leeftijd van de deelnemers, zien we in figuur 25 dat het merendeel tussen de 18 en 23 jaar is. De gemiddelde leeftijd is 19.8 jaar. Het is de vraag waarom vooral oudere jongeren gebruik maken van Individuele Begeleiding. Zijn de projecten minder goed in het bereiken van een jongere doelgroep of hebben jongeren tussen 10 en 18 jaar minder behoefte aan Individuele Begeleiding?

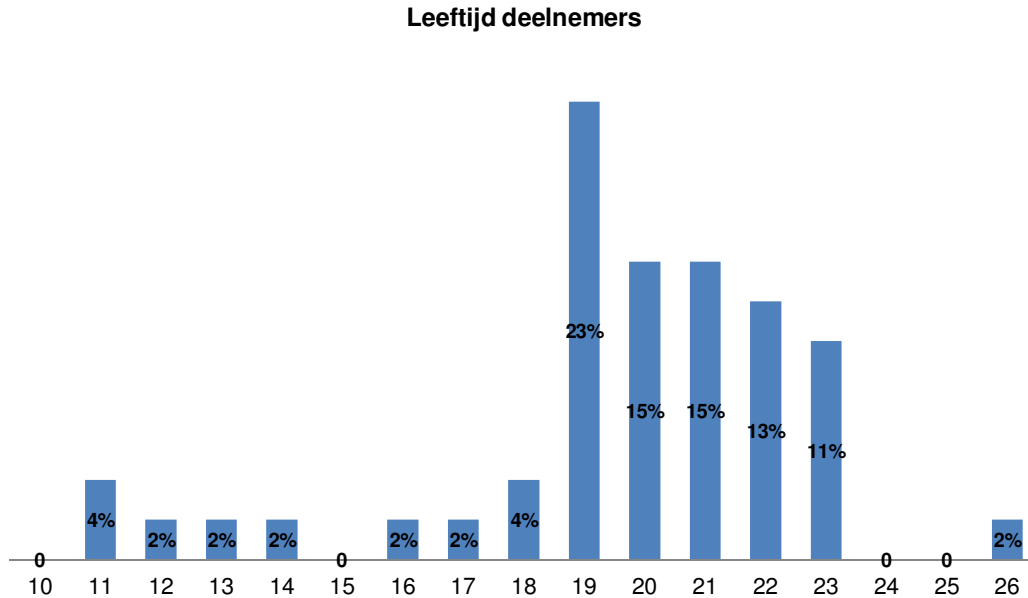
El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

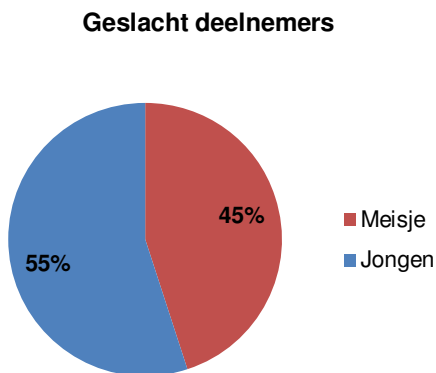
Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

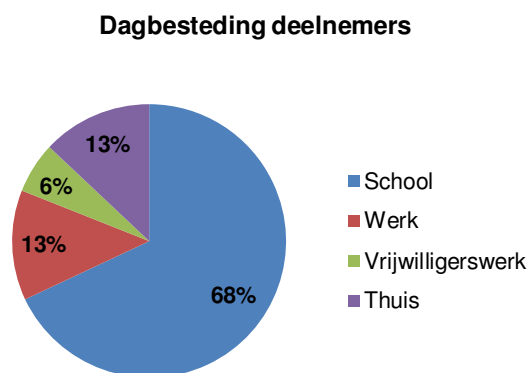

Figuur 25: Leeftijd deelnemers Individuele Begeleiding

Iets minder meisjes (45%) dan jongens (55%) nemen deel aan Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk. Dat zoveel meisjes wel gebruik maken van de begeleiding is bijzonder. Traditioneel wordt het jongerenwerk namelijk gedomineerd door jongens. Het merendeel van de deelnemers aan Individuele Begeleiding volgt een opleiding (68%), 13% van de jongeren heeft betaald werk, 6% doet vrijwilligerswerk en 13% van de jongeren zit overdag thuis.

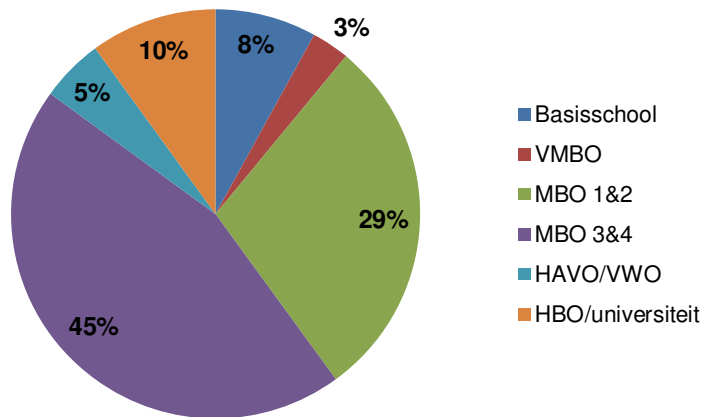
Figuur 26: geslacht deelnemers

Figuur 27: Dagbesteding deelnemers

Drie kwart van de deelnemers aan Individuele Begeleiding die een opleiding volgt, zit op het Mbo. Daarnaast volgt bijna 10% hoger onderwijs, 8% voortgezet onderwijs en een enkeling zit nog op de basisschool.

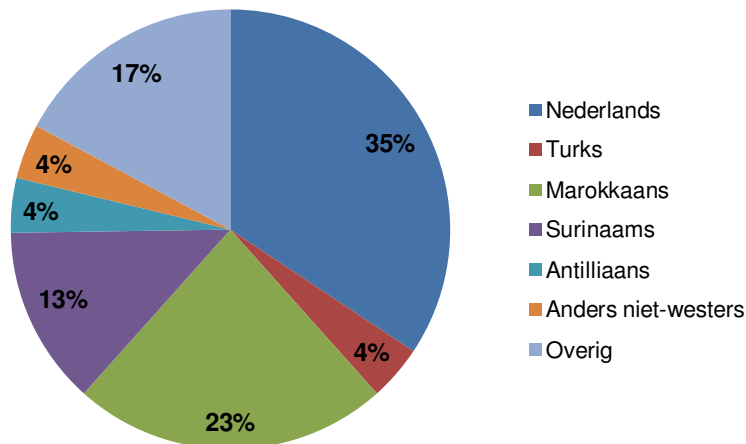
Opleidingsniveau deelnemers

Figuur 28: Opleidingsniveau deelnemers Individuele Begeleiding

Deelnemers aan Individuele Begeleiding hebben verschillende culturele achtergronden. Volgens het vragenlijstonderzoek hebben de grootste deelnemersgroepen een etnisch Nederlandse achtergrond (35%) of Marokkaanse achtergrond (23%). Kleinere groepen zijn: Surinaams (13%), Turks (4%) en Antilliaans (4%). De registratiegegevens in hoofdstuk 4 geven globaal eenzelfde beeld (tabel 10, p 70).

Culturele achtergrond deelnemers

Figuur 29: Culturele achtergrond deelnemers Individuele Begeleiding

Het hebben van dreigende, beginnende of feitelijke bindingsproblemen is een kenmerk van de beoogde doelgroep van Individuele Begeleiding. In het vragenlijstonderzoek is de jongeren niet gevraagd naar achterliggende problemen. Wel beschrijft hoofdstuk 4 Doelen en resultaten van Individuele Begeleiding op basis van het vragenlijstonderzoek in figuur 5 (p. 55) wat de redenen zijn waarom jongeren een beroep doen op Individuele Begeleiding. De meest genoemde redenen zijn hulp bij (het vinden van een)

opleiding/werk/woning/toekomstperspectief (52%) en leren aanpakken van lastige dingen in het eigen leven (43%). Dit suggereert dat bij tenminste de helft van de jongeren, sprake is van minimaal dreigende bindingsproblemen. Ook biedt het een mogelijke verklaring voor de relatief oude doelgroep van Individuele Begeleiding. Van jongeren van 18 jaar en ouder wordt verwacht dat zij volwassen zijn en in staat zijn om zichzelf te kunnen redden. Ook voorzieningen als jeugdzorg hanteren een leeftijdsgrens van 18 jaar. De redenen waarom jongeren een beroep doen op Individuele Begeleiding laten zien dat een groot deel van de jongeren die steun zoekt, worstelt met deze zelfstandigheid.

Per praktijk verschilt het welke deelnemers worden bereikt. Onderstaande tabel maakt zichtbaar dat praktijken over het algemeen oudere jongeren bereiken, tenzij zij zich nadrukkelijk richten op tieners (praktijk 5). Ook blijkt dat niet alle praktijken meisjes en jongens bereiken. Het merendeel is gemengd, anderen bereiken vooral jongens of vooral meisjes. Ook de culturele achtergrond van de deelnemers verschilt per praktijk. Vergeleken met de culturele achtergrond van het stadsdeel waar de begeleiding wordt geboden, blijkt dat de culturele achtergrond van de deelnemers aan Individuele Begeleiding op hoofdlijnen een goede afspiegeling is van de bevolkingssamenstelling van het stadsdeel.

Praktijken	Leeftijd doelgroep	Leeftijd deelnemers	Unieke jongeren per jaar	Geslacht deelnemers	Dagbesteding	Opleiding*	Culturele achtergrond deelnemers	Culturele samenstelling buurt ⁹⁰
Praktijk 1	12-23	19-21	91	Jongens en meisjes	Werk Vrijwilligerswerk Thuis	Onbekend	Nederlands	Nederlands Surinaams Marokkaans
Praktijk 2	18-26	17-23	20 ⁹¹	Jongens en meisjes	School	Mbo	Antilliaans Surinaams Nederlands	Surinaams Nederlands
Praktijk 3	12-23	16-19	8 ⁹²	Jongens	School	Mbo	Marokkaans	Nederlands Surinaams Marokkaans
Praktijk 4	12-23	17-23	93	Jongens en meisjes	School	Mbo	Marokkaans Nederlands	Nederlands Surinaams Marokkaans
Praktijk 5	10-14	11-14	40	Jongens en meisjes	School	Basis-onderwijs Vmbo	Marokkaans Nederlands	Nederlands Surinaams Marokkaans
Praktijk 6	18-23	19-23	1001	Jongens en meisjes	School Werk	Mbo	Nederlands Turks Surinaams	Nederlands Marokkaans Surinaams
Praktijk 7	18-23	19-22	10	Merendeel meisjes	School	Mbo	Nederlands Niet-westers allochtoon	Nederlands Marokkaans Turks

Tabel 15: Overzicht indicatie type deelnemers per IB-praktijk [niet representatief, gebaseerd op een combinatie van registratiegegevens aangevuld met het vragenlijstonderzoek].

* hoogste, gevolgde opleiding. Indien jongeren nog op school zitten, betreft het niveau van de gevolgde opleiding.

⁹⁰ <http://www.os.amsterdam.nl/feiten-en-cijfers/#> geraadpleegd op: 20 januari 2014.

Grootste herkomstgroeperingen, westers-allochtoon en niet-westers allochtoon zijn buiten beschouwing gelaten.

O + S Amsterdam, 2011, Amsterdam in cijfers, Jaarboek 2011, Gemeente Amsterdam, tabel 2.1.15 (p.68)

⁹¹ Dit is een schatting, gebaseerd op uitstroombcijfers (60) in drie jaar.

Bron: XXX (2012). *Concept verantwoording*, 21 januari 2013.

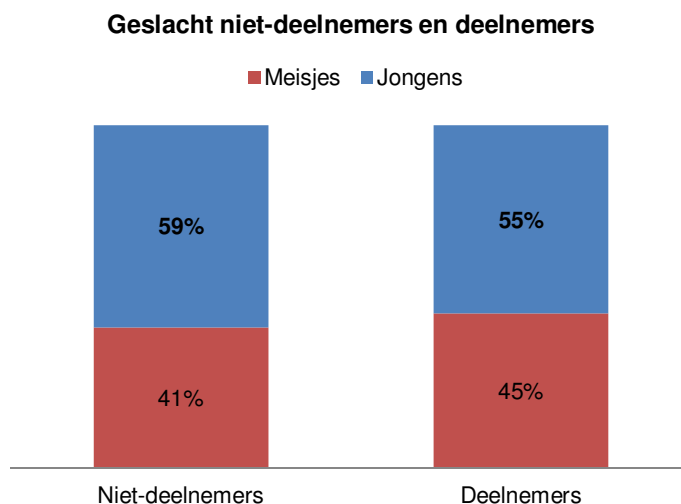
⁹² Interview, Wazir, 2012, met jongerenwerker (2).

5.3 Wie niet?

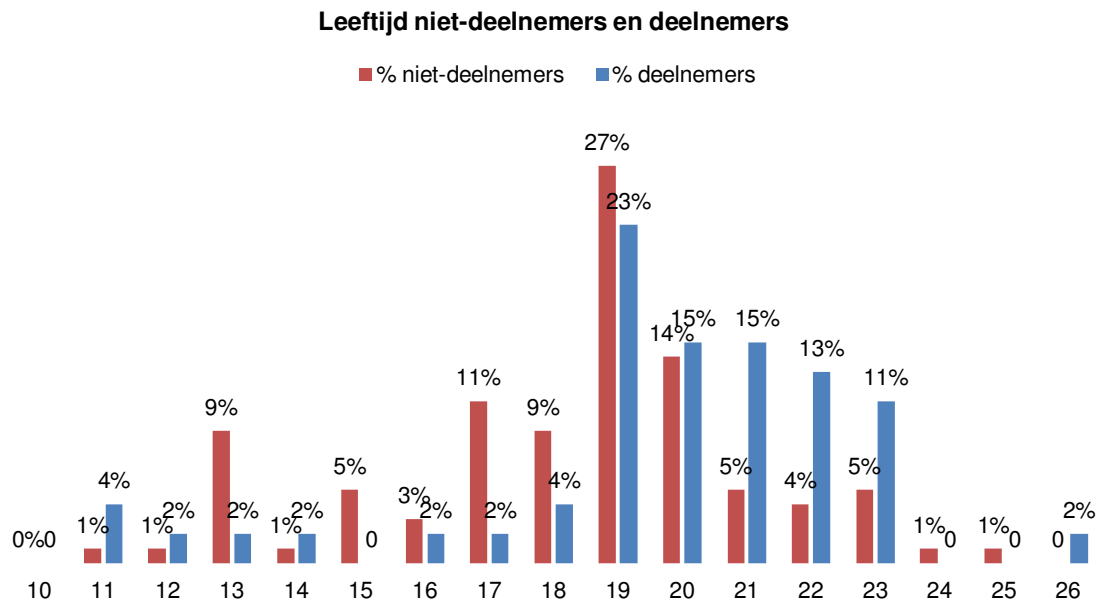
Naast jongeren die bereikt worden met Individuele Begeleiding is er in dit onderzoek ook gekeken naar welke jongeren niet bereikt worden, de niet-deelnemers. Informatie over niet-deelnemers is om twee redenen van belang. Ten eerste biedt het inzicht in de achtergronden van de deelnemers, door hun situatie te vergelijken met jongeren die niet-deelnemen. Ten tweede biedt het inzicht in het bestaan van jongeren die wel behoefte hebben aan Individuele Begeleiding maar deze niet ontvangen. Als eerste schetst deze paragraaf de demografische kenmerken van niet-deelnemers in vergelijking met de deelnemers. Vervolgens zoomen we in op de groep niet-deelnemers die wel behoefte heeft aan begeleiding maar die tot op het moment van onderzoek niet krijgt. Voor het beschrijven van de niet-deelnemers gaan wij er vanuit dat de geïnterviewde jongeren die niet deelnemen aan Individuele Begeleiding representatief zijn voor de hele groep jongeren die niet deelneemt aan Individuele Begeleiding.

Demografische kenmerken niet-deelnemers.

De jongeren die niet-deelnemen aan Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk zijn grotendeels vergelijkbaar met de jongeren die wel gebruik maken van de begeleiding. De verhouding jongens-meisjes is bij niet-deelnemers vergelijkbaar als bij deelnemers. Hetzelfde geldt voor de spreiding van de leeftijd. Wel zijn er onder de niet-deelnemers meer jongeren tussen de 14 en 18 jaar, terwijl onder de deelnemers relatief meer jongeren tussen de 18 en 23 jaar zijn.

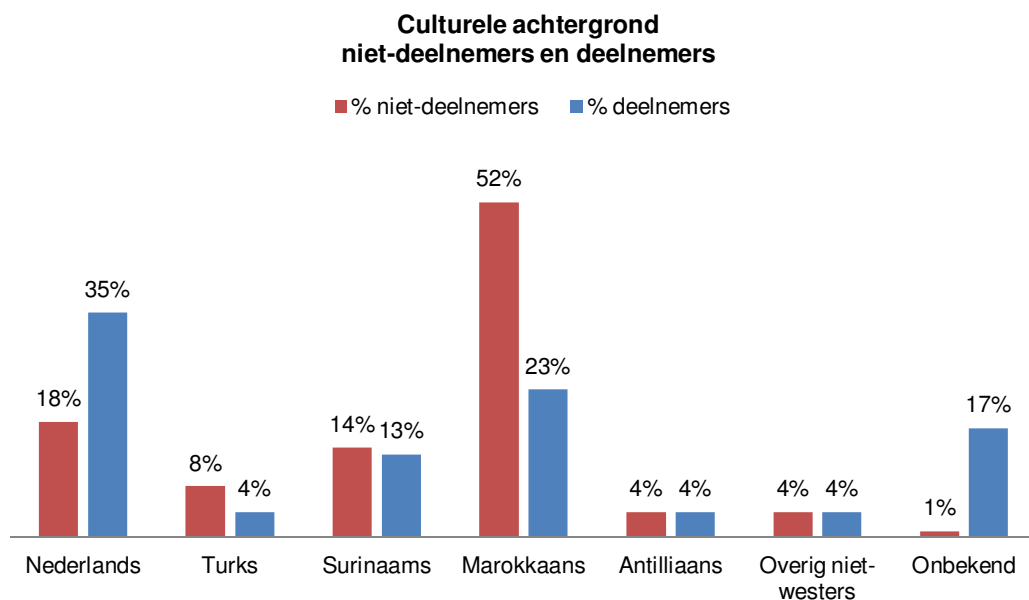

Figuur 30: Geslacht niet-deelnemers vergeleken met geslacht deelnemers.

Figuur 31: leeftijd niet-deelnemers vergeleken met leeftijd deelnemers.

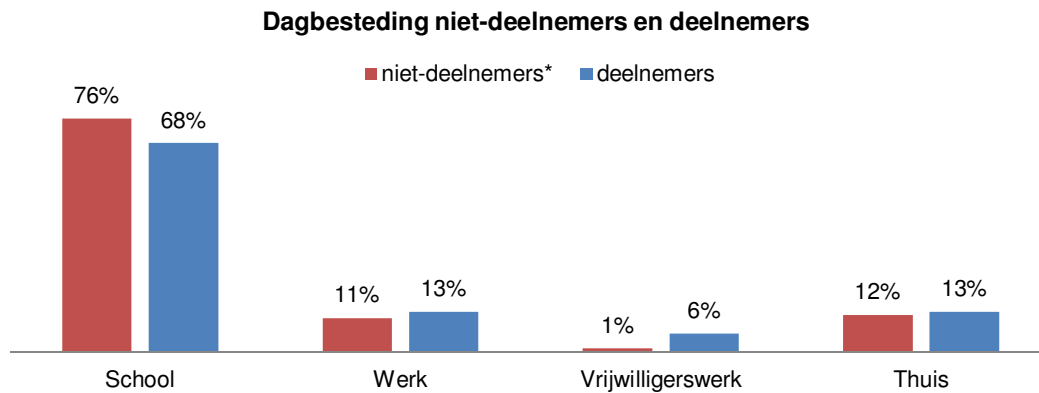
Ook de culturele afkomst van jongeren die wel deelnemen en jongeren die niet deelnemen aan Individuele Begeleiding is grotendeels vergelijkbaar. Wel verschillend is dat onder de niet-deelnemers het percentage jongeren met een Marokkaanse achtergrond beduidend hoger is (52%) en het percentage met een Nederlandse achtergrond aanzienlijk kleiner (18%).

Figuur 32: Culturele achtergrond niet-deelnemers vergeleken met deelnemers.

Net als voor jongeren die gebruik maken van Individuele Begeleiding gaat het merendeel van de niet deelnemende jongeren naar school. Wel is het aandeel jongeren dat naar school gaat onder de niet-deelnemers wat hoger, en het aandeel jongeren dat vrijwilligerswerk doet

als dagbesteding wat lager. Als we kijken naar de opleidingen die de jongeren die naar school gaan volgen, valt op dat de niet-deelnemers wat vaker op het Vmbo zitten en de deelnemers aan Individuele Begeleiding vaker een Mbo niveau 1 of 2 opleiding volgen. Dit verschil in opleiding is een direct gevolg van het verschil in leeftijd: niet-deelnemers zijn jonger dan deelnemers en zitten daarom vaker op het Vmbo tegenover de deelnemers die vaker op het Mbo zitten.

Figuur 33: dagbesteding niet-deelnemers vergeleken met dagbesteding deelnemers.

Opleiding	Deelnemer	Niet-deelnemer
Basisschool	3 (8%)	1 (2%)
Vmbo	1 (3%)	14 (23%)
Havo of VWO	2 (5%)	5 (8%)
MBO 1 of 2	11 (29%)	10 (16%)
MBO 3 of 4	17 (45%)	25 (40%)
HBO of WO	4 (10%)	7 (11%)
Totaal	38 (100%)	62 (100%)

Tabel 16: Opleidingsniveau van de respondenten die naar school gaan.

Reeds aanwezige steun

Reeds aanwezige steun kan Individuele Begeleiding vanuit het jongerenwerk overbodig maken. Om deze reden is aan de niet-deelnemers gevraagd of zij in hun omgeving over een persoon beschikken die hen stimuleert om dingen te ondernemen of helpt bij problemen. Het vragenlijstonderzoek wijst uit dat 80% van de niet-deelnemers een persoon in de omgeving heeft die hen stimuleert om dingen te ondernemen of helpt bij problemen. Dit betekent dat 20% van de niet-deelnemers geen beroep kan doen op een steunend contact in de eigen omgeving voor stimulans of het oplossen van problemen.

Steunend contact in eigen omgeving (geen jongerenwerk)	Aandeel niet-deelnemers
Ja	80%
Nee	20%

Tabel 17: aanwezige steun in eigen omgeving deelnemers en niet-deelnemers

Hoofdstuk 4 Doelen en resultaten, maakt zichtbaar dat het steunend contact in de eigen omgeving bij driekwart van deze jongeren een persoon is uit de privéomgeving en dat voor een kwart de ondersteuning voort komt uit betrokkenheid van instituties (zie ook figuur 8, p 58). Een vijfde van de niet-deelnemers kan geen beroep doen op een steunend contact in de eigen omgeving. Wanneer we kijken naar achtergrondkenmerken van deze groep jongeren valt op dat dit zowel jongens als meisjes zijn, van verschillende culturele achtergronden, van verschillende leeftijden en tenslotte met uiteenlopende dagbesteding en opleidingsniveau. Met andere woorden: er zijn geen aanwijzingen dat er een specifieke groep jongeren is die geen steunend contact heeft in de eigen omgeving.

Behoefte aan begeleiding

Een voor de hand liggende reden voor het niet gebruiken van Individuele Begeleiding is dat jongeren geen behoefte hebben aan contact met een jongerenwerker. Om te achterhalen of niet-deelnemers behoefte hebben aan begeleiding, is de vraag gesteld in hoeverre zij behoefte hebben aan contact met het jongerenwerk als aanvulling op of als alternatief voor de steun van iemand uit de directe omgeving. Reden om deze vraag zo algemeen te formuleren is omdat ervaring uitwijst dat jongeren in hun antwoord geen onderscheid maken tussen de verschillende vormen van het jongerenwerk. In reactie op deze vraag geeft 40% van de niet-deelnemers aan geen behoefte te hebben aan contact met het jongerenwerk. De belangrijkste reden die de jongeren daarvoor geven is dat zij geen interesse hebben in contact met een jongerenwerker (42%), een kwart noemt dat ze niet weet wat het jongerenwerk inhoudt en wat de jongerenwerker kan bieden (25%) en een zesde geeft aan het te druk te hebben voor contact met het jongerenwerk (14%).

Wens om deel te nemen	Percentage
Ja	58 %
Nee	42 %

Tabel 18: Aantal niet-deelnemers dat behoefte heeft aan contact met jongerenwerk.

Redenen waarom niet	Percentage
Geen interesse	42%
Geen tijd / te druk	14%

Weet niet wat jongerenwerker kan bieden	25%
Anders	18%

Tabel 19: Redenen waarom jongeren geen behoefte hebben aan contact met jongerenwerker.

Wanneer we kijken naar achtergrondkenmerken van de niet-deelnemers die wel behoefte hebben aan contact met het jongerenwerk valt opnieuw op dat dit zowel jongens als meisjes zijn, van verschillende culturele achtergronden, van verschillende leeftijden en tenslotte met uiteenlopende dagbesteding en opleidingsniveau. Met andere woorden: er zijn geen aanwijzingen dat er een specifieke groep jongeren is die wel behoefte heeft, maar niet bereikt wordt door het jongerenwerk in brede betekenis.

Zoals gezegd betekent behoefte hebben aan jongerenwerk, niet automatisch dat niet-deelnemers behoefte hebben aan Individuele Begeleiding. Op basis van dit onderzoek heeft naar schatting een vijfde van de niet-deelnemers *wel* behoefte aan Individuele Begeleiding. Hoe komen wij nu tot dat aandeel? Meer dan de helft van de niet-deelnemers (58%) heeft *wel* behoefte aan contact met het jongerenwerk in het algemeen. Echter, contact met jongerenwerk betekent niet automatisch dat jongeren ook specifiek behoefte hebben aan Individuele Begeleiding. Als we kijken naar de redenen die niet-deelnemers noemen waarom zij contact zouden willen met het jongerenwerk, kunnen we stellen dat van deze 58%, in totaal 34% een potentiële begeleidingsvraag heeft. Tabel 20 laat zien dat 29% van de niet-deelnemers die aangeeft behoefte te hebben aan contact met het jongerenwerk contact wil met iemand die luistert naar problemen en 5% wil hulp bij administratieve zaken. Dit betekent dat in totaal 20% van alle niet-deelnemers mogelijk behoefte heeft aan Individuele Begeleiding in het jongerenwerk.⁹³

Redenen waarom wel*	Percentage
Voorkomen overlast in de buurt	17%
Luistert naar problemen	29 %
Biedt hulp bij administratieve zaken	5%
Nodigt uit voor activiteiten	45%
Helpt dingen doen die ik leuk vind	38%
Helpt met het organiseren van activiteiten	31%
Gezelligheid	21%
Uit verveling	19%
Andere reden	11%

Tabel 20: Redenen waarom jongeren wel contact met het jongerenwerk willen. *Meerdere antwoorden mogelijk.

⁹³ De berekening is als volgt. 34% van de niet-deelnemers die behoefte heeft aan contact met het jongerenwerk, heeft een potentiële begeleidingsvraag. In totaal heeft 58% van de niet-deelnemers behoefte aan contact met het jongerenwerk. Dit betekent dat 34% van de 58% van alle niet-deelnemers een potentiële begeleidingsvraag heeft, en dat is 20% ($34 \times 58 : 100 \times 100 = 1972 : 10.000 = 19,72\%$).

De vraag die resteert is in hoeverre de niet-deelnemers die *wel* behoefte hebben aan Individuele Begeleiding een beroep kunnen doen op een persoon in de eigen omgeving. Ook dit brengen wij indirect in beeld. Tabel 21 laat zien dat de niet-deelnemers die aangeven *wel* behoefte te hebben aan Individuele Begeleiding in de vorm van luisteren naar problemen of hulp bij administratieve zaken, over het algemeen jongeren zijn die *wel* over een steunend contact in de directe omgeving beschikken. Met andere woorden: aanwezigheid van steunend contact in de directe omgeving is niet een volledig alternatief voor de behoefte aan Individuele Begeleiding.

Aanwezigheid steunend contact eigen omgeving	Wel behoefte luistert naar problemen of hulp bij administratieve zaken	Geen behoefte
Ja	17%	70%
Nee	0%	13%

Tabel 21: Aanwezigheid steunend contact bij niet-deelnemers in relatie tot behoefte aan Individuele Begeleiding.

5.4 Doelgroepen en deelnemers van Individuele Begeleiding vergeleken

Dit onderzoek maakt zichtbaar dat de beoogde doelgroep van Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk zijn: jongens en meisjes met dreigende, beginnende en feitelijke bindingsproblemen in de leeftijd tussen 12 tot en met 23 jaar.⁹⁴ Binnen de onderzochte praktijken voor Individuele Begeleiding worden twee subdoelgroepen onderscheiden:

Subdoelgroep 1 – Jongeren met dreigende of beginnende problemen.

Subdoelgroep 2 – Jongeren met feitelijke bindingsproblemen.

Binnen de subdoelgroepen voor Individuele Begeleiding wordt geen onderscheid gemaakt naar geslacht, culturele achtergrond, type problematiek en enkelvoudige- dan wel meervoudige problematiek. Wel wordt er op het niveau van de specifieke projecten, aanvullende voorwaarden gehanteerd.

Het vragenlijstonderzoek wijst uit dat deelnemers aan Individuele Begeleiding zijn: meisjes en jongens in de leeftijd tussen 11 en 26 jaar, waarbij vier vijfde tussen de 18 en 23 jaar is. Het merendeel van de deelnemers aan Individuele Begeleiding volgt een opleiding (68%) op Mbo-niveau, 13% van de jongeren heeft betaald werk, 6% doet vrijwilligerswerk en nog eens 13% van de jongeren zit overdag thuis. De deelnemers hebben verschillende culturele achtergronden, die op hoofdlijnen een afspiegeling zijn van de bevolkingssamenstelling in het stadsdeel. Het hebben van dreigende, beginnende of feitelijke bindingsproblemen is een kenmerk van de beoogde doelgroep van Individuele Begeleiding. In het vragenlijstonderzoek is de jongeren niet gevraagd naar achterliggende problemen. Wel is bekend wat de redenen

⁹⁴ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halfhide, A., C. Klijn, E. Mamnouch & J. de Wit (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

zijn waarom jongeren een beroep doen op Individuele Begeleiding. De meest genoemde redenen zijn hulp bij (het vinden van een) opleiding/werk/woning/toekomstperspectief (52%) en leren aanpakken van lastige dingen in het eigen leven (43%). Dit suggereert dat bij tenminste de helft van de jongeren, sprake is van minimaal dreigende bindingsproblemen. Het is niet mogelijk om onderscheid te maken tussen dreigende, beginnende of feitelijke bindingsproblemen. In praktijk zijn het vooral schoolgaande jongeren tussen de 18 en 23 jaar die een Mbo-opleiding volgen die gebruik maken van Individuele Begeleiding.

Daarnaast leert dit onderzoek dat er een groep jongeren bestaat, die wel behoefte heeft aan Individuele Begeleiding, maar er geen gebruik van maakt. In dit onderzoek heeft deze groep een aanzienlijke omvang, het betreft een vijfde van de jongeren die niet-deelnemen aan Individuele Begeleiding. Dit zijn jongeren met verschillende achtergrondkenmerken (seks, culturele achtergrond, leeftijd, opleidingsniveau en dagbesteding) en bovendien vaak *wel* over iemand in hun omgeving beschikken die hen stimuleert of helpt bij problemen.

Wanneer we de deelnemers aan Individuele Begeleiding vergelijken met de beoogde doelgroepen, wordt duidelijk dat de praktijken grotendeels hun beoogde doelgroep bereiken. Immers, zowel meisjes en jongens met verschillende culturele achtergronden in de leeftijd tussen 11 en 23 jaar maken gebruik van Individuele Begeleiding. Bij tenminste de helft van de deelnemers is er bovendien sprake van minimaal dreigende bindingsproblemen. Niet duidelijk is in hoeverre de twee subdoelgroepen worden bereikt. Daarvoor ontbreekt de informatie. Dit onderzoek wijst daarmee uit dat doelgroep van Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk is: jongens en meisjes met dreigende, beginnende en feitelijke bindingsproblemen in de leeftijd tussen 12 tot en met 23 jaar.

6 Pedagogische opdracht

Individuele Begeleiding in het jongerenwerk richt zich op jongeren van 10 tot en met 23 jaar en heeft dus te maken met een doelgroep die zich bevindt in de overgang van jeugd naar volwassenheid. Omdat Individuele Begeleiding een rol heeft in het opvoeden van jongeren, heeft zij een *pedagogische* opdracht. Invulling van die opdracht vraagt een visie op de rol van Individuele Begeleiding in die opvoeding. De pedagogische opdracht binnen Individuele Begeleiding komt tot uiting in de rol van de jongerenwerker (pedagogische relatie) en in de visie op begeleiding (pedagogisch concept). Het volwassen worden impliceert wel dat variatie in manieren van begeleiding gewenst is, naarmate jongeren ouder zijn, zijn zij meer volwassen en krijgt de pedagogische begeleiding een ander karakter.

De pedagogische opdracht heeft recent meer aandacht gekregen. Aanleiding voor die aandacht is het inzicht dat kinderen en jongeren onvoldoende de kans krijgen om te leren wat wel of niet kan, wat wel of niet belangrijk is en daardoor op oudere leeftijd vastlopen in de samenleving (Hermanns, 2007; WRR 2003). Het falen van de opvoeding wordt als een van de oorzaken aangewezen. Expliciete aandacht voor pedagogische processen in de thuissituatie, op school, in sportclubs en binnen het jongerenwerk is het gevolg. De hedendaagse pedagogische opdracht van het jongerenwerk bestaat uit een combinatie van emancipatie met disciplineren (Metz 2013). Het gaat erom dat jongeren zichzelf kunnen ontdekken en leren om zich te verhouden tot de ander en de samenleving als geheel. Dit vraagt van de ander en de samenleving als geheel om betrokken te zijn bij jongeren en op hun beurt leren om zich open te stellen voor de aanwezigheid en de inbreng van jongeren (participatie als wederzijds proces) (Du Bois - Reymond, Poel, & Ravesloot, 1998; Lorenz, 2009; Winter, 2000).

Dit hoofdstuk onderzoekt de pedagogische opdracht van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk. Paragraaf 6.1 zoomt in op de pedagogische relatie, het belangrijkste opvoedmiddel waarover de jongerenwerkers binnen Individuele Begeleiding beschikken. Paragraaf 6.2 beschrijft het pedagogisch concept van Individuele Begeleiding, de visie van Individuele Begeleiding op de opvoeding van jongeren. Deze visie bestaat uit vier uitgangspunten die tot uiting komen in zowel de inrichting van de Individuele Begeleiding als in het handelen in het contact met jongeren.

Dit hoofdstuk is gebaseerd op interviews met jongerenwerkers over hun handelen in contact met jongeren. Reden daarvoor is dat binnen Individuele Begeleiding in het jongerenwerk, de expliciete aandacht voor de pedagogische opdracht beperkt is. Geen van de onderzochte praktijken heeft een pedagogische visie geformuleerd.⁹⁵ De opvoedingsdoelen van Individuele Begeleiding zijn, als aanwezig, beperkt tot het algemene: 'latere zelfstandigheid

⁹⁵ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halfhide, A., C. Klijn, E. Mamnough & J. de Wit (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

als volwassene'.⁹⁶ Ook ontbreekt aandacht voor hoe de begeleiding vanuit het jongerenwerk zich verhoudt tot de andere pedagogische instituties zoals ouders, school of jeugdzorg.⁹⁷ Dit is opvallend omdat in de uitvoering van de begeleiding wel intensief wordt samengewerkt met zowel de formele als de informele sociale infrastructuur. De geringe, expliciete aandacht voor de pedagogische opdracht, staat overigens in schril contrast met de uitgebreide en doordachte methodische benadering van de begeleiding.

6.1 Pedagogische relatie

De pedagogische relatie verwijst naar de relatie van de jongerenwerker met de jongere. Deze relatie is een belangrijk opvoedmiddel in de Individuele Begeleiding van jongeren, naast de wijze van begeleiden. De pedagogische relatie heeft twee kenmerken: (1) de verhouding tussen jongerenwerker en jongere en (2) de omgangsvormen. Over de uiteindelijke verhouding is binnen Individuele Begeleiding door beroepskrachten eenduidigheid: de jongerenwerker staat boven de jongere. De omgangsvormen zijn van belang voor het aansluiten bij de persoon en de leefwereld van de jongeren en het creëren van een relatie die bijdraagt aan de persoonlijke ontwikkeling.

*'Weet je, ik ben altijd degene die daarboven staat. Maar of de jongere dat ook realiseert, dat hangt een beetje van de jongere af. .. Zeg maar gewoon echt, onder vier ogen met de jongeren ben ik altijd de oudere zeg maar, ik denk dat je het gewoon zo moet zien. Ik heb niet met je in de klas gezeten. Dus het is niet umh.. ik kan wel over voetbal praten en over meisjes als het ter sprake komt in het gesprek maar het is niet zo dat ik mijn persoonlijke ervaringen, mijn echte privé ervaringen daarvoor gebruik. Het kan wel zijn dat ik inderdaad voorbeelden uit mijn omgeving haal of inderdaad misschien wel een keer privé voorbeelden gebruik maar dat zal ik de jongere nooit laten weten.'*⁹⁸

Er boven staan

Er boven staan als jongerenwerker houdt in dat de jongerenwerker, als volwassene en als sociale professional, een andere verantwoordelijkheid en rol in het contact heeft dan de jongere. Het er boven staan van de jongerenwerker is belangrijk om twee redenen. Ten eerste, als beroepskracht heeft de jongerenwerker voor de jongeren een voorbeeldfunctie. Jongeren weten dat de jongerenwerker een professional is en verwachten dan ook dat de jongerenwerker zich professioneel gedraagt. Het biedt jongeren bovendien de kans om zich bewust te worden van gewenste omgangsvormen.

*'Ik vind het niet belangrijk om onderdeel te worden van hun leefwijze of leefomgeving. Je bent onderdeel van hun leefomgeving maar het is niet zo, zoals ik je al aangaf, dat je jezelf kan zijn. Ze moeten weten wat ze aan je hebben maar ik ga ze niet aanspreken met; 'hey klootzak of whazzupp' en dat soort dingentjes. Af en toe gebeurt hwt, want je bent jong. Maar je moet niet vergeten dat je die voorbeeldfunctie hebt.'*⁹⁹

'Kijk, deze jongeren hebben moeite om verbaal te handelen en zich goed op te stellen in een gesprek, dus je bent een rolmodel om te beginnen. Doordat ze leren zich goed op te stellen in een gesprek leren de jongeren ook hoe ze met elkaar moeten communiceren. In het begin zouden ze direct gaan vechten met elkaar als ze het ergens niet mee eens waren, nu gaan ze

⁹⁶ XXX (2011). Verantwoording IB-praktijk 2, 27 september 2012.
XXX & XXX (2011). Introductiereader IB-praktijk 4, inwerktraject 2011
Meerjarenbeleid 2012-2014. IB-praktijk 6.
Informatiegids, Project IB-praktijk 7. P.4.

⁹⁷ Idem.

⁹⁸ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2.

⁹⁹ Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3.

*eerst zitten en met elkaar en praten. Dus ze leren als het ware hoe ze met elkaar kunnen praten zonder geweld.*¹⁰⁰

De tweede reden waarom het belangrijk is dat de jongerenwerker boven de jongere staat is omdat het de jongerenwerker is die de afweging maakt op welke manier de jongere het beste benaderd kan worden om zijn of haar ontwikkelingsdoelen te realiseren. Met andere woorden: het is de jongerenwerker die het contact structureert.

*'Ik zoek de balans op met een jongere om op hetzelfde 'level' te staan. Sommige vinden het prettig als ik er boven sta en dirigeer en de ander moet ik letterlijk bij de hand nemen. Sommige jongeren weten veel zelf te regelen en dan houd ik mezelf meer op de achtergrond. Zulke jongeren zijn op zoek naar bevestiging in de zin dat ze goed bezig zijn.'*¹⁰¹

Bij Individuele Begeleiding door vrijwilligers heeft de pedagogische relatie een fundamenteel ander karakter. De vrijwilliger staat naast de jongere, en niet er boven:

*'Je staat naast het kind en niet voor of achter, het gaat om samen iets doen.'*¹⁰²

Informeel

In de omgang met jongeren zijn jongerenwerkers bij voorkeur informeel. Reden is dat dit de begeleiding laagdrempelig maakt. Bovendien past het bij de sfeer in het jongerenwerk.

*'Het belangrijkste is dat we zo laagdrempelig overkomen, bij sommige jongeren, andere hebben meer autoriteit nodig en dan geef je dat.'*¹⁰³

*'En meer een beetje informeel. Dat is gewoon hoe ik ben, in mijn aanpak. En wel streng zijn als het streng moet zijn, maar wel laten zien dat het gewoon leuk is en dat je samen heel veel dingen kan bereiken.'*¹⁰⁴

Tegelijkertijd realiseren jongerenwerkers zich dat er grenzen zitten aan de informele omgangsvorm met jongeren. Sommige jongeren hebben het nodig om streng te worden benaderd. Ook is het nodig om te voorkomen dat er verwarring ontstaat over de aard van de relatie waardoor het risico bestaat dat de jongerenwerker niet meer serieus wordt genomen als professional.

*'En andere jongeren zijn... ja die moet je gewoon wat meer pushen, die moet je echt strak houden, contact houden met de mentor op school. Als ze een keer niet op school zijn, dat ie dat meteen meldt. En aan die jongere moet je ook laten merken dat je de lijntjes strak hebt. En de andere jongeren kan je veel meer laten varen, want die komen toch wel.'*¹⁰⁵

*'Het nadeel is ook dat je te dichtbij kan komen in hun leefwereld, in hun beleving. Daarom moet je goed proeven en aftasten van hoe zien zij mij. Op het moment dat zij het gevoel hebben dat je te dichtbij staat, dan kun je corrigeren, maar als het gaat om correctie om ervoor te zorgen dat ze stoppen met iets dan vinden ze dat je aan hun hoofd aan het zeuren bent. "Zit niet zo te zeiken, zus enzo je bent toch eens van ons ..", dat maakt het wel eens lastig.'*¹⁰⁶

¹⁰⁰ Nooij (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 3.

¹⁰¹ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

¹⁰² Elzinga (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 5, 15 november 2012.

¹⁰³ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1.

¹⁰⁴ Halfhide (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 2.

¹⁰⁵ Halfhide (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 2.

¹⁰⁶ Dwarka (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 1.

6.2 Pedagogisch concept

Het pedagogische concept van Individuele Begeleiding bestaat uit de visie van het jongerenwerk op de wijze waarop zij bijdraagt aan de opvoeding van jongeren. Uit de interviews met jongerenwerkers blijkt dat de visie bestaat uit vier uitgangspunten voor het contact met de jongere(n). Het eerste uitgangspunt is dat de *jongere de regie heeft*. Hierbij gaat het erom dat de jongere eigenaar is van wat er gebeurt binnen Individuele Begeleiding en zo kan leren om verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen leven. Een *positieve benadering* is het tweede uitgangspunt. Hierbij gaat het om het erkennen, waarderen en respecteren van jongeren zoals zij zijn en om het bewust maken van hun positieve eigenschappen en van hetgeen wel goed gaat. Het derde uitgangspunt is *motiveren*. Het verwijst naar het zoeken naar en stimuleren van de eigen motivatie van jongeren. De eigen motivatie vormt de motor van het ontwikkelingsproces waar jongeren met behulp van de begeleiding aan werken. Bij het vierde uitgangspunt *dialogiserend opvoeden* gaat het ten slotte om het aangaan van een open gesprek met de jongere(n) over hun functioneren en hun toekomst. Dit heeft als inzet om jongeren bewust te laten worden van hun kwaliteiten, hun gedrag in relatie tot hun omgeving en hun ambities voor hun toekomst. Hieronder werken wij de vier uitgangspunten uit, en maken wij inzichtelijk hoe de uitgangspunten terugkeren in het methodisch handelen.

6.2.1 Jongere heeft regie

Uitgangspunt van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk is dat de jongere de regie heeft. Aanname is dat wanneer aan jongeren vanaf het begin gevraagd wordt naar hun wensen en behoeften en de realisering daarvan in hun handen wordt gelegd, jongeren verantwoordelijk worden voor hun eigen leven en hun omgeving (Barquioua, Mossel, & Paulides, 2010; Metz & Sonneveld, 2013; Paulides & Thije, 1996; Veenbaas, Noorda, & Ambaum, 2011). Alle geïnterviewde jongerenwerkers onderschrijven dit uitgangspunt, ongeacht hoe moeilijk zij dit persoonlijk soms vinden, omdat zij jongeren graag willen helpen of mogelijkheden zien om het leven van jongeren te vergemakkelijken.

*'.. de jongere moet de stappen gaan ondernemen, wij begeleiden hem daarbij. Hij moet zelf willen en wij helpen hem daarbij. Elke stap die hij doet, staan wij wel bij maar hij moet wel zelf willen.'*¹⁰⁷

Een enkele jongerenwerker benoemt dat jongeren regie geven over hun leven het algemene doel is van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk.

*'..dat is eigenlijk wat ik een beetje doe binnen de Individuele Begeleiding. Ik probeer de jongere zelf zijn plan te laten trekken. Uiteindelijk moet hij het doen, en ik zeg altijd ik ren niet vooruit maar naast je of achter je.'*¹⁰⁸

Hoewel het uitgangspunt van Individuele Begeleiding is, dat jongeren de regie hebben is dit praktisch moeilijk te realiseren. Immers, hoe kan gewerkt worden vanuit zelfregie als jongeren zich geen eigenaar voelen van hun leven of geen idee hebben hoe vorm te geven aan die eigen regie? Het gevolg is dat jongerenwerkers in de uitvoering van Individuele Begeleiding hard aan het werk zijn om jongeren uit te nodigen, te stimuleren, toe te rusten en te ondersteunen bij het nemen van regie over hun leven.

'Dus ik denk dat het belangrijk is dat je jezelf wegcijfert en hem of haar het gevoel geeft dat hij of zij de touwtjes in handen heeft en hij of zij de keuzes maakt die hij maakt. Zonder dat je het

¹⁰⁷ Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4.

¹⁰⁸ Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3.

*weet ben jij degene die hem pusht om die keuze te maken. Ik denk dat het een soort van manipulatie is zonder dat ze het door hebben.*¹⁰⁹

*'Soms is het nodig om achterover te leunen en dat je wacht totdat de jongeren zelf gaat praten. Dat vind ik erg moeilijk maar soms is dat wel nodig. Omdat de jongere telkens in de weerstand zit bijvoorbeeld. In plaats van te denken laten we die en die gaan inschakelen, dit is wel iets wat ik geleerd heb.*¹¹⁰

*'Ik doe mijn best om mijzelf in hun te verplaatsen, want ze verplaatsen zich heel snel in een slachtoffer rol. Van de maatschappij, de politie, de Nederlanders dus heel snel probeer ze dat te doen. En heel snel probeer ik dat te tackelen. In de zin van: Jij bent het onderwerp en niet iemand anders dus probeer je daar ook uit te halen of probeer jezelf daarvan te overtuigen. In de zin van als je het zelf wilt, bereik je ook wat. Maar dan moet je er wel wat voor gaan doen.*¹¹¹

De inrichting van Individuele Begeleiding is als geheel gericht op het versterken van de zelfregie van jongeren. Dit is het meest zichtbaar in de zes methodische stappen van Individuele Begeleiding (zie Hoofdstuk 8). Stap 2 Behoeftes peilen, in de vorm van het samen in kaart brengen van de situatie, draagt bij aan het zelfinzicht van de jongere en het leren inzien van de noodzaak voor verdere verandering. Stap 3 Doel bepalen, zorgt ervoor dat jongeren zelf kunnen aangeven waaraan zij in de begeleiding willen werken. Soms is dit voor het eerst in hun leven dat zij deze gelegenheid krijgen. Stap 4 Plan maken, maakt voor jongeren concreet en inzichtelijk wat er moet gebeuren om hun wens(en) te realiseren zodat zij er werkelijk zelf uitvoering aan kunnen geven. In stap 5 Uitvoering gaan de jongeren zelf aan de slag. Het zelf doen, is opnieuw een uiting van de zelfregie. Nazorg, stap 6, geeft jongeren de gelegenheid om het geleerde te gaan toepassen in andere delen van hun leven. Naast de zes methodische stappen worden drie methodische principes ingezet. Dit om die omstandigheden te creëren waarin jongeren ook praktisch de regierol kunnen vervullen. Het methodisch principe Aansluiten bij de behoefte zorgt ervoor dat er maatwerk in de begeleiding wordt geboden. Het methodische principe Werken met de omgeving maakt het mogelijk om toe te werken naar een goede afstemming tussen omgeving en jongere zodat omstandigheden ontstaan waarin jongeren het zelf *kunnen* doen. Hetzelfde geldt voor het principe Praktische hulp. Daarmee regelt de jongerenwerker zaken die de jongere zelf niet kan, zodat de jongere daar vanuit wel zelf verder kan. In hoofdstuk 8 Methodisch handelen worden deze stappen en principes nader toegelicht en met citaten onderbouwd.

Loslaten?

Een dilemma is wat te doen als jongeren niet zelf willen of kunnen terwijl jongerenwerkers signaleren dat het wel nodig is dat er iets gebeurt. Het dilemma wordt vergroot wanneer Individuele Begeleiding voor jongeren de laatste mogelijkheid voor ondersteuning is.

*'Want je ziet zeg maar de jongere zichzelf in de nesten werken maar je weet dat je het niet uit handen mag nemen. Snap je? En dat is het dilemma. Want hoe ga je het doen want je kan niet je hand boven iemands hoofd houden.*¹¹²

*'Wij zeggen: "wij gaan door waar andere stoppen." Als jij door middel van je aanbod eigenlijk hetzelfde doet als wat die anderen doen, dan doe je eigenlijk niet wat je zegt dat je doet. En dat vind ik soms wel eens lastig.*¹¹³

¹⁰⁹ Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3.

¹¹⁰ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1.

¹¹¹ Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4.

¹¹² De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2.

¹¹³ Dwarka (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 1.

Als het echt dreigt mis te gaan, nemen eigenlijk alle jongerenwerkers de regie over. De redenen daarvoor verschillen. De een hoopt dat als er werkelijk verschil wordt gemaakt, het de jongere motiveert om het weer zelf te doen. Een ander neemt het over in de veronderstelling dat iemand het op dat moment duidelijk niet zelf kan, al is het door een gebrek aan motivatie.

*'Uhm ja ik denk toch het helpende aspect. Zeg maar, doordat je een jongere echt helpt. En dat zij ook zien dat je hen helpt. .. Dus dat is wel de kern van het eh ja, van het omgaan met de jongeren qua methodiek, dat je gewoon oplossingsgericht werkt, zeg maar. Ook al hebben we niet echt een vaste methodiek, van we werken oplossingsgericht of dit of dat, maar toch eh dat je er bent voor de problemen van de jongeren.'*¹¹⁴

*'Weet je, dan heb je gewoon geen keus. Dan moet je gewoon zeggen; als je je post niet open maakt, dan neem je je post mee naar beneden en dan gaan we door tot we elke envelop open hebben gemaakt en tot we elke envelop op zo'n stapeltje ligt. Maar bij bijvoorbeeld blowen, als dat niet zijn prioriteit is, als dat niet in de weg staat bij school, werk of zijn privé, dan kan ik nog zeggen; "nou oké, laten we dat even voor wat het is en dan komen we daar volgende maand op terug." Weet je, je kan er een beetje mee spelen. Maar nogmaals het hangt er heel erg van af wat voor invloed het heeft op zijn leven.'*¹¹⁵

*'Ik laat ze zelf vertellen wat voor hun belangrijk is en dan kijken we daar naar. Ik stuur ze wel bij, maar ze moeten het wel zelf aangeven. Dan kan je de behoefte peilen en niet als ik het allemaal ga doen. Dat gaat hem gewoon niet worden. Ja soms moet je wel als jongeren echt helemaal in de war zijn, dan moet je wel leiding nemen ...'*¹¹⁶

6.2.2 Positieve benadering

Het tweede pedagogische uitgangspunt voor Individuele Begeleiding is dat jongeren erkend, gewaardeerd, gerespecteerd en geaccepteerd worden zoals zij zijn (Metz & Sonneveld, 2013; Milburn, Forsyth, Stephen, & Woodhouse, 2000). In het contact met jongeren ligt de nadruk op de positieve kanten van individuen en hetgeen wel goed gaat (Barquioua et al., 2010; Metz & Sonneveld, 2013; Milburn et al., 2000; Veenbaas et al., 2011). Deze positieve benadering is nodig om het (zelf)vertrouwen van jongeren te herstellen en om de negatieve spiraal van uitsluiting te doorbreken. Voor een deel van de doelgroep van Individuele Begeleiding zijn de sociale voorzieningen een representant van de samenleving die zij niet kunnen of willen bijhouden (Kamerbeek, 2011; Kelderman, 2002; Metz & Sonneveld, 2013). Nagenoeg alle jongerenwerkers die Individuele Begeleiding bieden, onderschrijven dit uitgangspunt:

*'Dat in deze wijk, hier komt de meeste schooluitval, criminaliteit en werkloosheid voor onder jongeren. In 2012. En dat is best wel zorgelijk. Aan de andere kant zie ik dat ook wel terug, veel hangjongeren, blowen, kleine criminaliteit en heel veel dealen. Terwijl jongens en meiden hebben veel talenten en potentie, en dat wil ik gewoon heel graag eruit halen.'*¹¹⁷

Dus je zit heel erg als ik het zo hoor op hun krachten?
'Ja! Op gevoel, kracht daar probeer ik mij een beetje..
'Niet mee te gaan in het negatieve..'

¹¹⁴ Halfhide (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 2.

¹¹⁵ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2.

¹¹⁶ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

¹¹⁷ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3.

*'Nee.. nee.. nee meer in het positieve anders komen ze er niet uit. Soms zijn ze echt zwaar depressief, dat ze echt gewoon erin willen blijven. Ze blijven erin geloven, maar in principe soms is het haalbaar en soms niet.'*¹¹⁸

Jongerenwerkers geven invulling aan de positieve benadering met methodische stap 2 Behoeftte peilen en de methodische principes Betekenisrelatie en Nabijheid. In Methodische stap 2 Behoeftte peilen krijgt de positieve benadering vorm in het werkelijk serieus nemen van de dromen van jongeren. Het bestaat uit twee aspecten. Enerzijds onvoorwaardelijk meegaan met de dromen van de jongeren, ook als direct duidelijk is wanneer zij irreëel zijn. Anderzijds betekent serieus nemen ook dat wanneer dromen irreëel zijn, de jongerenwerker de jongere gaat bevragen op de realisering daarvan. Bij het Methodisch principe Betekenisrelatie gaat het om aandacht voor de persoon. Het houdt in dat de jongerenwerker zich richt op de jongere als individu, in plaats van als geval met problemen. Echt contact maken met de persoon van de jongere vormt daarvan de basis. Het biedt de jongere de ervaring van een individu-zijn en als mens er toe te doen. Met het methodisch principe Nabijheid wordt ingezet op persoonlijke overeenkomsten tussen jongere en jongerenwerker hetgeen kan resulteren in herkenning en een 'klik' tussen beiden. De uitwerking op de ontwikkeling van jongeren is tweeledig. Enerzijds heeft de jongere het gevoel er toe te doen voor de jongerenwerker, en daarmee als mens in tel te zijn. Anderzijds geeft de herkenning in de vorm van vergelijkbare ervaring de jongere het gevoel niet de enige te zijn. In hoofdstuk 8 Methodisch handelen worden deze stappen en principes nader toegelicht en met citaten onderbouwd.

6.2.3 Motiveren

Het derde uitgangspunt van de pedagogische opdracht is motiveren. 'Motiveren' betekent het aanspreken van de eigen motivatie van jongeren om te werken aan de eigen ontwikkeling (Giesecke, 1990). Praktisch heeft het motiveren zowel betrekking op de interactie tussen jongere en jongerenwerker als op het zodanig inrichten van de begeleiding dat het jongeren motiveert. Het motiveren van jongeren binnen Individuele Begeleiding is belangrijk omdat deelname vrijwillig is. Dit betekent dat de eigen motivatie voor het realiseren van de doelen van de begeleiding, de drijvende kracht voor de beoogde ontwikkeling is. Literatuur bevestigt het belang van motivatie voor ontwikkeling. Motivatie wordt beschouwd als een noodzakelijke voorwaarde om tot gedrag te komen (Kooijmans, 2010 pag. 46). Jongerenwerkers bevestigen in de interviews unaniem het belang van motiveren:

*'De kern van het methodisch handelen is eigenlijk het constant motiveren en zorgen dat de jongere de motivatie bij zichzelf vandaan haalt.'*¹¹⁹

*'Hoe graag jij ook wilt uiteindelijk moet hij of zij willen. En hij of zij moet zijn doel zien te behalen en niet jij.'*¹²⁰

Het gemotiveerd *houden* van jongeren is een aandachtspunt. De ervaring is dat jongeren bij aanvang behoorlijk gemotiveerd zijn, maar het moeite kost om die motivatie te houden.

'Welke dilemma's ervaar je bij het uitvoeren van de individuele begeleiding?'
'Nou, dat sommige jongeren ongemotiveerd zijn. Dus dat ze hier aankomen met van, "ik heb heel veel motivatie en ik heb er echt zin in en we gaan het doen." Maar ondertussen zwakt dat een beetje af en dan zie je dat niet echt meer terug. Dus dat jongeren op een gegeven

¹¹⁸ Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4.

¹¹⁹ Bakker (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 4.

¹²⁰ Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3.

*moment denken van, nou ik heb alles wel op orde, terwijl net de kleine dingen nog geregeld moeten worden. Maar dan worden de jongeren bijvoorbeeld een beetje laks en dan uhm ja, komen ze niet meer zelf om een afspraak te maken of komen ze niet meer zelf langs. Dat je er heel erg achteraan moet gaan, terwijl de begeleiding eigenlijk van beide kanten moet komen of ja het initiatief tot de begeleiding. En bij sommige jongeren zie je wel dat het op een gegeven moment niet gebeurt. En dat is wel iets waar elke coach binnen ons team mee te maken heeft.*¹²¹

Voor het motiveren van jongeren maken jongerenwerkers vooral gebruik van vier methodische stappen en drie methodische principes. Met de methodische stappen 2 Behoeftes bepalen en 3 Doelen bepalen, krijgt de jongere de gelegenheid om vast te stellen wat voor hem of haar het ontwikkelingsperspectief is. Behalve zelfregie, biedt dit jongeren de gelegenheid om te werken vanuit datgene wat voor hen zelf belangrijk is. De methodische stappen 4 Plan maken en 5 Uitvoeren, zorgen er vervolgens voor dat het voor jongeren inzichtelijk wordt hoe zij hun ambities kunnen verwezenlijken en welke voortgang zij daarmee boeken. Zichtbaar maken dat verandering mogelijk is en het laten ervaren van het welslagen van verandering, is een tweede belangrijke motivatiebron. Van de methodische principes worden voor het motiveren Betekenisrelatie, Aansluiten bij behoefte, Praktische hulp en Nabijheid ingezet. Vanuit de betekenisrelatie kan de jongerenwerker de jongere (opnieuw) motiveren voor het eigen ontwikkelingsproces. Het principe Aansluiten bij behoefte zorgt ervoor dat de geboden ontwikkelingsperspectief en ondersteuning werkelijk aansluiten bij de persoonlijkheid, mogelijkheden en moeilijkheden van de jongeren. Vanuit de literatuur wordt er op gewezen dat motivatieproblematiek niet het probleem van het individu (de jongere) is, maar een interactieprobleem tussen de jongeren, de professional en belangrijke anderen uit zijn sociale omgeving (Kooijmans, 2010 pag. 10). Met maatwerk wordt getracht te voorkomen dat jongeren afhaken als gevolg van overschatting of onderschatting. Het methodisch principe praktische hulp wordt gebruikt om jongeren te laten ervaren dat het mogelijk is om concrete knelpunten op te lossen. Net als bij methodische stap 5 Uitvoeren zorgt het ervoor dat jongeren kunnen ervaren dat verandering mogelijk is. Het methodisch principe Nabijheid wordt ten slotte gebruikt om jongeren verbondenheid te laten ervaren en herkenning te bieden, wat hen het gevoel geeft dat zij niet de enige zijn die met dergelijke vraagstukken worstelen en dat zij er niet alleen voor staan. In hoofdstuk 8 Methodisch handelen worden deze stappen en principes nader toegelicht en met citaten onderbouwd.

6.2.4 Dialogiserend opvoeden

Dialogiserend opvoeden houdt in: jongeren bewust maken van wie zij zijn in relatie tot de ander en de samenleving als geheel. Dit is nodig om twee redenen. Ten eerste zijn jongeren zich niet altijd bewust van hoe zij handelen en wat daarvan de impact is op henzelf en hun omgeving. Gesprek aangaan draagt bij aan deze bewustwording en geeft jongeren bovendien handvatten om als zij wensen daarin verandering aan te brengen. Een tweede reden is om binnen de begeleidingsrelatie, dromen en pijnpunten bespreekbaar te maken op zo'n wijze dat regie en eigen verantwoordelijkheid van de jongere niet wordt ondermijnd. Immers, verplichten (als dat al mogelijk is) kan er wel toe leiden dat een concrete situatie wordt gerealiseerd maar draagt er niet aan bij dat een jongere in de toekomst zelf verantwoordelijkheid gaat dragen voor haar of zijn leven. Dialogiserend opvoeden krijgt vorm doordat jongerenwerkers zonder te oordelen, en vanuit verschillende normatieve kaders, met jongeren het gesprek aangaan over hun dromen, gedachten en gedrag.

¹²¹ Halfhide (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 2.

Niet oordelen

Het uitgangspunt voor dialogiserend opvoeden is de onvoorwaardelijke acceptatie van jongeren en hun leefwereld. Praktisch betekent dit dat de jongerenwerkers binnen Individuele Begeleiding niet oordelen over de persoon en het gedrag van de jongere.

*'Je moet nooit veroordelend zijn, nooit, zelfs niet al denk je bij jezelf: tyfus, wat is dit nou weer? Nooit je mening uitspreken. Want dan krijg je natuurlijk het risico dat ze zich veroordeeld voelen en dan sluiten ze zich af en dan kunnen ze makkelijk weer weg zijn natuurlijk.'*¹²²

*'En ik laat ze allemaal in hun waarden, kijk ze hebben soms allemaal verhalen dat je denkt daar gaan je oren van klapperen, maar bij alles wat mijn cliënten mij vertellen wil ik ze het gevoel geven van: ik schrik hier niet van, het is oké, naast jou zijn er meer jongeren die van alles hebben meegemaakt. Niet doen alsof het niets is maar ze wel het gevoel geven van je kan het kwijt en je kan er ook iets mee doen.'*¹²³

Waardensensitief werken

Vraag is wel hoe in het contact met jongeren ervoor te zorgen dat jongerenwerkers niet gaan oordelen. In de praktijk komen jongerenwerkers regelmatig met situaties in aanraking die zij persoonlijk niet prettig vinden of waarvan zowel jongeren als jongerenwerker weten dat het maatschappelijk niet wordt gewaardeerd. Waardensensitief werken biedt dan uitkomst. Waar gaat dit over? Waardensensitief werken betekent dat de jongerenwerker in het contact met jongeren er vanuit gaat dat ieder persoon een eigen werkelijkheidsopvatting heeft, en dat het nodig is om in het contact met de ander in te spelen op de verschillen in werkelijkheidsopvatting (zie ook: (Goetschius & Tash, 1967; Krueger, 2000; Metz & Sonneveld, 2013; Schellekens, 1998). Praktisch krijgt waardensensitief werken vorm door dat jongerenwerkers in contact met jongeren aangeven dat mensen situaties of gedrag verschillend ervaren en beoordelen. Vervolgens zoeken jongerenwerkers manieren om jongeren te laten zien wat die verschillende perspectieven zijn.

*'..kijk, als je bij een jongere zit die bijvoorbeeld veroordeeld is voor bedreiging en dan denk je bij jezelf van 'wohh he, wat hebben we hier voor een figuur'. Maar ja, als je daar zelf dan nerveus van wordt, dan voelt die jongere zich ook Hoe ga je daar mee om? Ja je doet gewoon alsof je neus bloed... of je vraagt door natuurlijk he, dat kan ook. Je kan ook zeggen van ja maar... je kan het ook ombuigen. Je kan zeggen; ik vind je daar helemaal niet het type voor. Misschien is hij wel het type ervoor maar als jij zegt; ik vind je daar helemaal het type niet voor dan kan het toch zo maar zijn dat hij dan gaat zeggen; ja maar ik had toen een vriend en die deed toen dit en dat of mijn vader deed dat.'*¹²⁴

*'Ik vind dat je jongeren altijd in hun waarde moet laten. Als ze hier zijn dan mogen ze hun voeten op tafel zetten. Ik zorg er wel voor dat jongeren beseffen dat dit een norm is die wij met z'n tweeën afspreken, hoe spreken we elkaar aan, hoe gaan we met elkaar om, dat de jongeren wel moeten weten dat als ze naar hun werkgever gaan, die een oude strenge man is, dat ze hem geen box kunnen geven en niet daar hun voeten op tafel kunnen leggen.'*¹²⁵

Tussen emancipatie en disciplineren

In de interviews valt op dat er binnen Individuele Begeleiding beperkt aandacht is voor de emancipatie van de jongeren. Als dit wel gebeurt, dan ligt de nadruk op de persoonlijke en

¹²² De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2.

¹²³ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

¹²⁴ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2.

¹²⁵ Dwarka (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 1.

sociale ontwikkeling van jongeren en in mindere mate om hun maatschappelijke ontwikkeling.

*'Voor mij is het persoonlijk echt het persoonlijk actie plan, de jongere echt een eigen beeld laten schetsen van hun eigen leven en inzicht te geven in hun leven en waar hun problemen zijn en hoe je er mee om moet gaan.'*¹²⁶

*En daarnaast vind ik het belangrijk dat je een stukje van je eigen leven mee kan geven aan het kind. Bijvoorbeeld, veel van die kids hebben geen weet van kunst, cultuur, onderwijs, beroepsperspectieven. Ik probeer ze wel een beetje mee te nemen naar een andere wereld. Ik denk dat dat het wel is. Ze in contact brengen met zoveel mogelijk aspecten van het leven hier in Amsterdam.'*¹²⁷

De nadruk van het dialogiserend opvoeden binnen Individuele Begeleiding ligt op het jongeren bewust maken van de waardering van hun gedrag door anderen, en de gevolgen daarvan voor henzelf.

*'En ik ben dan het type dat het en weet en die je er gelijk mee confronteert. Ik laat me niet voor de gek houden. En dan zie je gelijk schrik. En die schrik draait dan uiteindelijk weer om in een bepaalde vorm van respect. Omdat ze dan weten dat ze niet met onzin bij mij aan moeten komen.'*¹²⁸

*'En vooral ook een spiegel voorhouden. Dat hebben ze vaak ook niet gehad, vooral die nou ja misschien soms wel vanuit thuis uit, maar nooit echt vanuit de hulpverlening zelf. Ja die spiegel werkt echt.'*¹²⁹

Het vorm geven aan dialogisch opvoeden komt het meest tot uiting in drie methodische stappen en vier methodische principes. Het methodische principe Betekenisrelatie vormt de basis. De betekenisrelatie zorgt ervoor dat de jongere in haar of zijn ontwikkelingsproces over een gesprekspartner beschikt, die de jongere kan begeleiden en ondersteunen bij het begrijpen en positioneren van eigen wensen, ervaringen en kwetsbaarheden en het ontwikkelen van perspectieven. Het methodisch principe Nabijheid kan de werking van het principe Betekenisrelatie versterken, doordat de jongere een 'klik' heeft met de persoon van de jongerenwerker en toegang heeft tot de ervaringskennis van de jongerenwerker. Randvoorwaarde voor dialogiserend opvoeden is het methodisch principe Veiligheid. Het in openheid met anderen werken aan de eigen ontwikkeling is een kwetsbaar proces waarin de jongere bovendien afhankelijk is van de jongerenwerker. Het principe veiligheid zorgt ervoor dat de persoonlijke veiligheid van de jongere wordt gewaarborgd. Het methodisch principe Werken met de omgeving zorgt er ten slotte voor dat jongeren de gelegenheid krijgen om zichzelf te ontdekken in relatie tot de ander zoals formele instituties, familie en peers. De methodische stappen 2 Behoeftes peilen, 3 Doel bepalen en 5 Uitvoering zorgen voor de nodige impulsen voor het beoogde bewustwordingsproces. Behoeftes peilen en Doel bepalen dragen bij aan de bewustwording van wat wensen en dromen zijn, en wat voor henzelf prioriteit heeft. Stap 5 Uitvoering draagt bij aan inzicht in wat nodig is om eigen ambities te realiseren, en persoonlijke krachten en kwetsbaarheden daarbij. In hoofdstuk 8 Methodisch handelen worden deze stappen en principes nader toegelicht en met citaten onderbouwd.

¹²⁶ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2.

¹²⁷ Halewijn (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 5, 3 december 2012.

¹²⁸ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2.

¹²⁹ De Koster (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 1.

7. Individuele Begeleiding aan de slag

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe Individuele Begeleiding in de praktijk – in het handelen van de jongerenwerkers in interactie met jongeren en hun omgeving – vormgegeven wordt. ‘Hoe ziet een werkdag van een jongerenwerker er uit?’, ‘Hoe komen jongeren terecht bij Individuele Begeleiding?’, ‘Wat is de aard van Individuele Begeleiding?’ en ‘Met wie werken jongerenwerkers samen?’ zijn enkele vragen die in dit hoofdstuk beantwoord worden. De uitvoeringspraktijk geeft ons een beeld of en hoe de doelstellingen omtrent Individuele Begeleiding in de praktijk tot uiting komen. De beschrijving van de uitvoeringspraktijk is gebaseerd op de portretten die studenten hebben gemaakt op basis van hun observaties van de zeven onderzochte praktijken aangevuld met informatie uit beleidsplannen, werkplannen, handboeken, focusgroepen, gesprekken met teamleiders en jongerenwerkers en de leesgroep.

De uitvoeringspraktijk van Individuele Begeleiding wordt thematisch beschreven. Aan de hand van elf verschillende aspecten belichten wij de dagelijkse gang van zaken van Individuele Begeleiding. Hierbij houden wij rekening met overeenkomsten en verschillen tussen de zeven onderzochte praktijken. Aan bod komen de duur, locatie, aanmelding en voorwaarde voor deelname, voorbereiding, dienstverlening, samenwerking binnen de eigen organisatie, samenwerking buiten de organisatie, beëindiging en evaluatie, jongerenparticipatie en betrokkenheid van ouders en vrijwilligers. Voor meer informatie over de methodische verantwoording, zie hoofdstuk 3.

7.1 Systematisch portret van Individuele Begeleiding

Duur

De duur van het gehele traject van Individuele Begeleiding verschilt per jongere omdat de problematiek en ontwikkelbehoefte per jongere anders is en verschilt per organisatie (en is bovendien vaak afhankelijk van financieringsvoorwaarden)(zie tabel 22). Soms neemt de duur van de Individuele Begeleiding vooral toe door wachtlijsten (bij andere instanties), wat zowel van de jongere als de jongerenwerker om uithoudingsvermogen kan vragen.¹³⁰ De dagen dat Individuele Begeleiding wordt aangeboden zijn wisselend per organisatie en hangen af van de aard van de begeleiding. Zo zijn de tijdstippen dat bij IB-praktijk 5 Individuele Begeleiding plaatsvindt meestal in de middag, omdat het voor een groot deel huiswerkbegeleiding betreft.¹³¹

Het karakter van de Individuele Begeleiding is zo dat er doorgaans periodiek contact is, waarbij het per praktijk verschilt of dit elke week is of dat er meer tijd tussen de contactmomenten zit (zie tabel 22).¹³² Bij de meeste praktijken is het periodieke contact gestructureerd vanuit de praktijk, maar er is ook een praktijk waarbij de jongere naar behoefte contact opneemt.¹³³ Een contactmoment duurt meestal een uur, maar kan ook een keer korter of langer zijn afhankelijk van de behoefte van de jongere. Van tevoren is niet altijd duidelijk welke vragen iemand heeft en als jongerenwerker moet je daar op kunnen

130 Sonneveld & Koops (2014) Leesgroep concept Rapport Individuele Begeleiding 7 en 9 april 2014.

131 XXXXXX, rapportage XXXXXX (2010). IB-praktijk 5, 02-2012, blz. 3

132 Werkwijze XXXXXX, datum en auteur onbekend. IB-praktijk 5.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

133 Praktijkbeschrijving IB3: Interview, XXXXX, 2012, met jongerenwerker (2)

anticiperen en in mee bewegen. Sommige problemen vragen erom gelijk opgepakt te worden.¹³⁴

Praktijk	Duur traject	Uren begeleiding per week
IB-praktijk 1	2 maanden tot 1 jaar. tijdslimiet	onduidelijk
IB-praktijk 2	1 tot 2 jaar	3 uur (incl. vergaderen, verantwoording en administratie)
IB-praktijk 3	3 tot 6 maanden	6 uur per jongere per jaar.
IB-praktijk 4	6 maanden (max 2 jaar)	onduidelijk
IB-praktijk 5	1,5 jaar	Min 1 uur per week
IB-praktijk 6	2 tot 4 maanden (verlenging tot 6 mnd)	Meer dan 15 contacturen, omzetten naar langdurig traject.
IB-praktijk 7	1 tot 2 jaar	3 uur (incl. vergaderen, verantwoording en administratie)

Tabel 22: duur trajecten en aantal uren begeleiding per week

Locatie

Individuele Begeleiding is een vorm van jongerenwerk waarbij toegankelijkheid, laagdrempeligheid, privacy en een gevoel van veiligheid van belang zijn. Elke praktijk speelt hier op in en heeft één of meerdere ruimtes in de stad waar de Individuele Begeleiding ‘discreet’ plaats kan vinden. Bij sommige praktijken ligt de locatie voor Individuele Begeleiding meer vast, namelijk op kantoor of in de kantooruimte van de flat waar de jongeren wonen (IB-praktijk 2 en IB-praktijk 7).¹³⁵ Bij andere praktijken wordt de mogelijkheid geboden om buiten de gebruikelijke ruimte af te spreken, op bijvoorbeeld een openbare ontmoetingsplek of bij de jongere thuis (IB-praktijk 1, IB-praktijk 3, IB-praktijk 5 en IB-praktijk 6).¹³⁶ Bij IB-praktijk 1 is er zelfs een budget vrijgesteld om met een jongere op een plek buiten de gebruikelijke ruimte af te spreken, bijvoorbeeld in een café, met het doel op een voor de jongere toegankelijke, laagdrempelige en veilige plek af te spreken. Ook heeft de organisatie die bij IB-praktijk 1 Individuele Begeleiding aanbiedt een ‘Meidenbus’ die rondrijdt door Amsterdam en meiden de mogelijkheid biedt op een laagdrempelige manier Individuele Begeleiding te krijgen.¹³⁷ Bij twee praktijken (IB-praktijk 3 en IB-praktijk 4) is er een combi van een Inloop en een kantoor, waarbij de jongeren via de Inloop naar behoefte bij Individuele Begeleiding terecht komen.¹³⁸ IB-praktijk 3 geeft aan aandacht te besteden aan de sfeer van de ruimte, waarbij het belangrijk is dat de ruimte toegankelijk, uitnodigend, vriendelijk en veilig is.¹³⁹ De praktijken beschikken over diverse voorzieningen voor Individuele Begeleiding, zoals computers, printers, tv’s, spelletjes en smartphones. Afhankelijk van de insteek en de problematiek en ontwikkelbehoefte waar de praktijk zich op richt, verschilt het waarover een praktijk precies beschikt.

134 Sonneveld & Koops (2014) Leesgroep concept Rapport Individuele Begeleiding 7 en 9 april 2014.

135 XXXXXXXX (2012). Concept verantwoording IB-praktijk 2, 27 december 2012.

XXXXXXX Powerpointsheets. Gesprek met XXXXXXXX, IB-praktijk 7, op 26-09-2012.

136 XXXXXXXX (2012) gesprek met jongerenwerker 1, IB-praktijk 1, 22 november.

XXXXXXX (2009) handboek XXXXXX. IB-praktijk 3.

Mailwisseling met feedback van XXXXXXXX n.a.v. Notulen focusgroepbijeenkomst, 17-12-12. IB-praktijk 5.

Gesprek jongerenwerker 1 d.d. 01-10-2012, IB-praktijk 6.

137 XXXXXXXX, gesprek met teamleider, Amsterdam 3 oktober, 2012. IB-praktijk 1.

138 XXXXXXXX (2009) handboek XXXXXX. IB-praktijk 3.

xxxxxxx website IB-praktijk 4.

139 XXXXXXXX (2009) handboek XXXXXX. IB-praktijk 3.

Aanmelding en voorwaarde voor deelname

In tegenstelling tot andere vormen van jongerenwerk worden er bij Individuele Begeleiding vaak meerdere voorwaarden voor deelname gesteld. Alle praktijken hanteren voorwaarden om Individuele Begeleiding te krijgen. Het hebben van een bepaalde leeftijd is bij elke praktijk een voorwaarde, maar verder verschillen de voorwaarden per praktijk. Wel verschilt het per praktijk welke precieze leeftijdsgroep voor Individuele Begeleiding in aanmerking komt. Daarnaast is het hebben van één of meerdere problemen en/of ontwikkelbehoeftes een voorwaarde voor deelname, maar ook hier verschilt het per praktijk hoe strikt dit is, wat onder problemen wordt verstaan en bij welke problemen de Individuele Begeleiding kan helpen. Bij IB-praktijk 2, IB-praktijk 5, IB-praktijk 6 en IB-praktijk 7 gelden strikte en meerdere voorwaarden voor deelname.¹⁴⁰ Bij IB-praktijk 2 bijvoorbeeld moet de jongere onder andere een bepaalde leeftijd hebben, ingeschreven staan in Amsterdam, een Mbo opleiding volgen, gemotiveerd zijn een diploma te halen, volledige inzage geven in financiële en persoonlijke situatie en een inkomen hebben (studiefinanciering of een bijbaan). De reden voor meerdere voorwaarden is dat jongeren er ook meer voor terug krijgen (een plek om te wonen in het geval van IB-praktijk 2) en het daarvoor nodig is dat zij zich meer committeren.¹⁴¹ Bij IB-praktijk 3 is het zelf ervaren van een probleem en/of ontwikkelbehoefte en het hebben van een bepaalde leeftijd al voldoende om Individuele Begeleiding te ontvangen.¹⁴² Bij de praktijken met meer voorwaarden dient soms ook een overeenkomst te worden getekend door de jongere.¹⁴³

Voor alle praktijken geldt dat jongeren op verschillende manieren aangemeld kunnen worden. Jongeren kunnen zich zelf aanmelden voor Individuele Begeleiding, kunnen aangemeld worden via instanties (bijvoorbeeld DWI, Bureau Leerplicht, school, GGD Vangnet, Politie, het stadsdeel, Spirit, andere welzijnsorganisaties), kunnen door hun omgeving worden aangemeld (familie, bekenden) of zij worden benaderd door de jongerenwerker (op straat, thuis, bij de Inloop of via andere activiteiten van het jongerenwerk). Ook hier verschilt het per praktijk (organisatie) hoe de aanmelding verloopt. Na aanmelding wordt er indien dat nog niet is gebeurd contact gezocht met de jongere en een eerste afspraak gepland.

Vorbereiding

Voorafgaand aan de eerste ontmoeting begint de voorbereiding van Individuele Begeleiding met het doornemen van de informatie die aanwezig is over de jongere. Per praktijk verschilt het of er informatie beschikbaar is en wat voor informatie dit is (aanmelding, documenten, eigen logboek, Persoonlijk Actie Plan (PAP)). Soms wordt er contact gezocht met samenwerkingspartners die ofwel de jongere hebben doorverwezen naar de Individuele Begeleiding, ofwel over aanvullende informatie over de jongere beschikken.¹⁴⁴ De jongerenwerker neemt de informatie door en bedenkt voor zichzelf hoe hij het gesprek wil ingaan en met welke doelen en of hij nog belangrijke informatie over de jongere mist. Behalve de voorbereiding voor het eerste contact, bereidt de jongerenwerker zich meestal ook voor bij de contactmomenten die daarna volgen door het logboek, de registratie, het

140 XXXXXXXX (2012). Concept verantwoording, 24 december 2012, IB-praktijk 2.

XXXXXX (2012). Powerpoint presentatie, 24 september 2012, IB-praktijk 2.

XXXXXX, Rapportage XXXXXXXXXX, 02-2012, blz. 1. IB-praktijk 5.

xxxxxxx website IB-praktijk 6.

Stappenplan xxxxxxxxxxxxxx. IB-praktijk 6.

XXXXXXX, XXXXXXXX, plan van aanpak, IB-praktijk 7.

141 XXXXXXXX (2012). Concept verantwoording, 24 december 2012, IB-praktijk 2.

XXXXXXX (2012). Powerpoint presentatie, 24 september 2012, IB-praktijk 2.

142 El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

143 XXXXXXXX. (2012). Concept verantwoording, 24 december 2012, IB-praktijk 2.

¹⁴⁴ Hst 8 methodisch handelen

PAP of andere relevante informatie door te nemen. Hiermee weet hij wat de stand van zaken is en welke stappen er gezet zijn en welke stappen nog gezet moeten worden. Een jongerenwerker van IB-praktijk 3 neemt bijvoorbeeld, naast het doornemen van de Jongerenwijzer, voor aanvang van een gesprek zijn logboek door waarin hij de situatie van de jongere heeft uitgeschreven (zodat hij de situatie kan laten bezinken) en bedenkt welke 'tools' hij de jongere dit keer wil aanreiken.¹⁴⁵ Soms wordt ook met een collega over de situatie van de jongere gesproken.

Voorbereiding kan ook inhouden dat de jongerenwerker voor aanvang van een contactmoment iets geregeld heeft voor de jongere (als dit zo afgesproken is). Behalve dat dit een onderdeel is van de Individuele Begeleiding, laat de jongerenwerker hiermee zeker in het begin ook zien dat hij zich inzet en ook echt dingen kan regelen voor de jongere, wat de jongere kan motiveren om ook in actie te komen.

Dienstverlening

Het uitgangspunt van de jongerenwerker bij Individuele Begeleiding is de jongere onder begeleiding zoveel mogelijk zelf te laten doen en regelen, en daarmee jongeren stimuleren in hun ontwikkeling, in hun eigen kracht zetten en hun eigen netwerk laten versterken. Door het ontwikkelen van kennis, vaardigheden en een goede houding bij de jongere, versterkt de jongerenwerker bij Individuele Begeleiding de zelfredzaamheid van de jongere. De dienstverlening van Individuele Begeleiding is vraaggericht, oplossingsgericht, praktisch en individueel van aard (alleen bij IB-praktijk 2 en IB-praktijk 7 is er soms sprake van dienstverlening in groepsverband). De jongerenwerker brengt samen met de jongere inzicht in de problemen en ontwikkelbehoefte van de jongere en stelt samen met de jongere de doelen voor de jongere binnen de begeleiding op. Daarnaast begeleidt de jongerenwerker in individuele, terugkerende contactmomenten de jongere naar behoefte in het behalen van zijn persoonlijke doelen op verschillende gebieden (wonen, leren, dagbesteding, werk). Hierbij kan het gaan om coachende gesprekken waarin een persoonlijk actieplan (PAP) wordt opgesteld of de voortgang van de doelen van het PAP wordt besproken, maar ook om praktische, ondersteunende zaken zoals het helpen met het schrijven van een sollicitatiebrief, aanmelding bij schuldhulpverlening of regelen van onderdak. Buiten de contactmomenten is de jongerenwerker goed en op een laagdrempelige manier bereikbaar voor de jongere, bijvoorbeeld via Whatsapp.¹⁴⁶ De problemen van de jongeren verschillen in urgentie en daar speelt de jongerenwerker op in door de begeleiding en het plan van aanpak hierop af te stemmen.¹⁴⁷

Afhankelijk van de problematiek en/of ontwikkelbehoefte van de jongere is toeleiden en doorverwijzen naar andere organisaties die de jongere verder of beter kunnen helpen ook een onderdeel van het takenpakket van de jongerenwerker.

Beëindiging en evaluatie

Individuele Begeleiding van een jongere kan om meerdere redenen beëindigen. Het kan zijn dat de problemen van de jongere voldoende zijn opgelost, dat de jongere volledig wordt doorverwezen naar een andere hulpinstantie, dat de vaste periode van Individuele Begeleiding eindigt of dat de jongere is uitgevallen uit het traject van Individuele Begeleiding. In de eerste drie gevallen vindt bijna altijd een afsluitend gesprek plaats, waarbij de Individuele Begeleiding wordt geëvalueerd. In het geval dat de jongere is uitgevallen blijft er vaak wel mogelijkheid voor de jongere om weer contact op te nemen met de jongerenwerker en in sommige gevallen en onder bepaalde voorwaarden weer te starten met de Individuele

¹⁴⁵ Interview, XXXXX, 2012, met jongerenwerker 2, IB-praktijk 3.

¹⁴⁶ Sonneveld & Koops (2014) Leesgroep concept Rapport Individuele Begeleiding 7 en 9 april 2014.

¹⁴⁷ Sonneveld & Koops (2014) Leesgroep concept Rapport Individuele Begeleiding 7 en 9 april 2014.

Begeleiding. Ook als de jongere het traject van Individuele Begeleiding wel heeft afgerond, blijft er vaak de mogelijkheid om contact op te nemen met de jongerenwerker indien daar vanuit de jongere behoefte aan is. De jongere blijft op deze manier in beeld en weet dat hij met vragen altijd terug mag komen.¹⁴⁸ Bij IB-praktijk 6 wordt bijvoorbeeld een periode van drie maanden aangehouden voor 'nazorg', om tijdens die drie maanden met de jongere te kijken of hij zich voldoende heeft ontwikkeld om zonder Individuele Begeleiding te kunnen.¹⁴⁹ Uit de praktijk blijkt echter ook dat jongeren niet sowieso altijd in beeld blijven.¹⁵⁰ Beëindiging van de Individuele Begeleiding na een vaste periode is bijvoorbeeld bij IB-praktijk 2 het geval, omdat de begeleiding daar samen gaat met huisvesting (en huisvesting niet onbeperkt aangeboden kan worden).¹⁵¹

Bij Individuele Begeleiding wordt ruimte gemaakt voor het evalueren. Soms worden deze evaluaties ook teruggekoppeld, bijvoorbeeld aan de instantie die de jongere heeft aangemeld. Behalve dat jongeren de begeleiding evalueren aan het einde (tijdens aan afsluitingsgesprek of eindevaluatie aan de hand van het PAP¹⁵², zijn er vaak ook tussentijdse evaluaties en voortgangsgesprekken om te zorgen dat de jongere nog steeds de juiste begeleiding ontvangt en of er verbeterpunten zijn voor de Individuele Begeleiding. Ook wordt de Individuele Begeleiding geëvalueerd binnen het team en eventueel teruggekoppeld aan het netwerk.¹⁵³

Samenwerking binnen de eigen organisatie

Binnen de eigen organisatie wordt veelal samengewerkt door structureel (tweewekelijks) casusoverleg¹⁵⁴ of wanneer de situatie er om vraagt met collega's een situatie of casus van een jongere te bespreken. Soms is dit ook om te bespreken of een jongere überhaupt in aanmerking komt voor Individuele Begeleiding. Bij IB-praktijk 6 en IB-praktijk 7 is samenwerking tussen collega's soms nog intenser, omdat ze samen bijvoorbeeld een (moeilijk) gesprek aangaan met een jongere.¹⁵⁵

Daarnaast is er variërend van wekelijks, tweewekelijks tot maandelijks een algemeen (team) overleg waarbij de Individuele Begeleiding besproken wordt en vindt er bij sommige praktijken periodiek intervisie plaats.

Overleg met de leidinggevende vindt doorlopend plaats. Ook wordt soms samengewerkt met andere projecten of afdelingen binnen de organisatie waar jongeren naar worden doorverwezen voor activiteiten (vrijtijdsbesteding).

Samenwerking met formele sociale infrastructuur

Samenwerking met instanties is inherent aan Individuele Begeleiding. Dit omdat Individuele Begeleiding jongeren op allerlei gebieden begeleidt waarbij contact met andere instellingen belangrijk is en de jongerenwerker vaak een schakel is tussen de jongere en de instelling. Alle praktijken werken met meerdere instellingen uit verschillende branches samen. Deze

¹⁴⁸ Wendy de Koster, interview met jongerenwerker 1, 14-11-2012, IB-praktijk 1.

¹⁴⁹ Interview jongerenwerker 2 d.d. 10-10-2012 op het kantoor van XXXXX, IB-praktijk 6.

¹⁵⁰ Sonneveld & Koops (2014) Leesgroep concept Rapport Individuele Begeleiding 7 en 9 april 2014.

Jongerencoach 2, (2012, 4 oktober). Informeel gesprek, IB-praktijk 2.

¹⁵¹ Jongerenwerker 2, (2012, 4 oktober). Informeel gesprek, IB-praktijk 2.

¹⁵² Observatie XX, IB-praktijk 1, 11 oktober 2012.

Jongerencoach 1, (2012, 10 oktober). Informeel gesprek, IB-praktijk 2.

XXXXXX (2012) Interview Jongerenwerker (1), 9 oktober 2012, IB-praktijk 3.

Interview jongerenwerker 2 d.d. 10-10-2012 op het kantoor van XXXXXXX, IB-praktijk 6.

Bron onbekend, IB-praktijk 7.

¹⁵³ Hst 5 conclusies en aanbevelingen, daarin bron onbekend, IB-praktijk 2.

Interview jongerenwerker 2 d.d. 10-10-2012 op het kantoor van XXXXXXX, IB-praktijk 6.

¹⁵⁴ Sonneveld & Koops (2014) Leesgroep concept Rapport Individuele Begeleiding 7 en 9 april 2014.

¹⁵⁵ Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Uit interview met Projectleidster XXXXX, IB-praktijk 7.

branches zijn: hulpverlening, gemeentelijke diensten, justitiële organisaties, onderwijs, bedrijven (potentiële werkgevers, leerwerkplekken, sponsors van projecten, lokale ondernemers) en collega-welzijnsorganisaties. Enkele voorbeelden van veelgenoemde organisaties waarmee wordt samengewerkt zijn: scholen, politie, buurtregisseurs, GGZ, jeugdzorg, Jellinek, DWI, Streetcornerwork, woningbouwcorporaties, winkels. Per praktijk verschilt het gezien de aard van de Individuele Begeleiding en de individuele jongere met welke organisatie meer of minder samenwerking is. IB-praktijk 5 heeft bijvoorbeeld veel contact met scholen, omdat ze huiswerkbegeleiding aanbieden.¹⁵⁶ Opvallend is dat ouder en kind centra (OKC) door geen van de praktijken worden genoemd als formele instanties waarmee wordt samengewerkt.

Naast instellingen waar één op één mee wordt samengewerkt nemen de praktijken ook deel aan netwerkgroepen (met verschillende instellingen), die periodiek samenkomen om een snelle schakel te vormen in de begeleiding van jongeren en af te stemmen om samen tot één doel en algemene aanpak te komen. Voorbeelden hiervan zijn: Jeugdnetwerk 12+, 18+ netwerk, Groepsaanpak, Project Jeugd en Veiligheid, Buurtveiligheidsteams (BVT's), wijkaanpak en buurtnetwerken.

Over het algemeen helpt de samenwerking de jongerenwerker in de begeleiding van de jongere, maar soms kan de samenwerking ook lastig zijn omdat dit de vertrouwensband tussen de jongere en jongerenwerker in gevaar kan brengen. Contact met politie of jeugdzorg kan bijvoorbeeld de jongere het gevoel geven niet vrij te kunnen praten, wat de Individuele Begeleiding in de weg zit.

Jongerenparticipatie

Het begrip 'jongerenparticipatie' heeft meerdere vormen. Jongerenparticipatie kan gaan over zeggenschap hebben over de structuur en methode van de Individuele Begeleiding, inbreng hebben in de begeleiding die je als jongere krijgt bij Individuele Begeleiding, over het zelf oppakken, doen en regelen van zaken binnen de Individuele Begeleiding, over het participeren aan activiteiten van de organisatie (los van de Individuele Begeleiding). Van de eerste vorm van jongerenparticipatie is bij Individuele Begeleiding geen sprake. Er is bij geen van de praktijken ruimte voor de inbreng van jongeren in de gang van zaken en de structuur van de organisaties die Individuele Begeleiding aanbieden. Ook is er geen mogelijkheid om inbreng te hebben op de structuur (methode) van de Individuele Begeleiding an sich.

Voor zo ver bekend is er bij vier van de zeven praktijken wel sprake van de andere drie vormen van jongerenparticipatie.¹⁵⁷ Ten eerste hebben jongeren inbreng in de begeleiding die ze krijgen, waarbij de begeleiding zoveel mogelijk afgestemd wordt op hun behoeftes. Dit is het geval wanneer ze samen met de jongerenwerker bijvoorbeeld een PAP opstellen of wanneer ze inbreng hebben in de huisregels van het huis waar ze onder begeleiding wonen. Behalve dat deze inbreng de jongeren wordt gegeven, wordt deze eveneens verwacht van de jongeren bij Individuele Begeleiding. Het doel van Individuele Begeleiding is jongeren ondersteunen en begeleiden het zelf te doen. De tweede vorm van jongerenparticipatie bij Individuele Begeleiding is dus naast inbreng hebben ook zelf zaken oppakken, doen en regelen. Dit kan bijvoorbeeld zijn dat ze zelf werkgevers benaderen voor werk. Omdat jongeren het soms lastig vinden om zelf zaken op te pakken, te doen en te regelen ondersteunt de jongerenwerker daarin, door bijvoorbeeld mee te gaan naar een potentiële

¹⁵⁶ xxxx, Rapportage xxxxxx 2010, 02-2012, IB-praktijk 5.

¹⁵⁷ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Notulen, focusgroepbijeenkomst Amsterdam, 17-12-2012, IB-praktijk 5.

Werkwijze xxxxxx (2010), blz 7, 8, IB-praktijk 5.

Interview jongerenwerker 2 en jongerenwerker 3 d.d. 10-10-2012 op het kantoor van xxx Nieuw West en West, IB-praktijk 6.

werkgever of van tevoren samen voor te bereiden. De derde vorm van jongerenparticipatie is het vergroten van de maatschappelijke participatie van jongeren. Begeleiders leiden jongeren toe naar projecten of activiteiten binnen de organisatie of bij andere organisaties die los staan van de Individuele Begeleiding. Hierbij kan gedacht worden aan een talentenproject, een jeugdraad of de organisatie van een activiteit waarbij de jongere actief kan participeren.

Wat doen vrijwilligers?

Of er vrijwilligers betrokken zijn bij de Individuele Begeleiding en wat hun rol is, verschilt per praktijk. Twee praktijken (IB-praktijk 1 en IB-praktijk 6) maken doelbewust geen gebruik van vrijwilligers. Bij het dagelijks werk van de jongerenwerkers van deze praktijken is veel kennis en expertise nodig is omdat jongeren soms een ingewikkelde problematiek en/of ontwikkelbehoefte hebben.¹⁵⁸ IB-praktijk 1 kan echter net als IB-praktijk 2 wel incidenteel vrijwilligers inschakelen, bijvoorbeeld bij een evenement, het opknappen van een ruimte of het bieden van een training.¹⁵⁹ Bij twee andere praktijken (IB-praktijk 5 en IB-praktijk 7) vormen vrijwilligers juist de basis van de Individuele Begeleiding en vervullen zij dus een grote rol.¹⁶⁰ Bij IB-praktijk 5 zijn de individuele begeleiders vrijwilligers en zijn zij verantwoordelijk voor de gehele Individuele Begeleiding.¹⁶¹ Bij IB-praktijk 7 bieden de vrijwilligers (de zogenaamde 'maatjes') samen met jongerenwerkers de Individuele Begeleiding. Deze vrijwilligers geven de jongerenwerkers ondersteuning bij de Individuele Begeleiding, door onder andere de jongeren te ondersteunen bij het traject, als voorbeeld te dienen voor de jongeren (alle maatjes volgen bijvoorbeeld een Hbo opleiding), en door een oogje in het zeil te houden.¹⁶² IB-praktijk 3 heeft geen vrijwilligers bij Individuele Begeleiding, maar het komt wel voor dat jongeren die Individuele Begeleiding krijgen uiteindelijk vrijwilliger worden of al zijn op een andere plek binnen de praktijk.

Wat doen de ouders?

Ouders worden bij de meeste praktijken wel op een of meerdere manieren betrokken bij de Individuele Begeleiding (alleen bij IB-praktijk 2 en IB-praktijk 7 is er geen of zeer weinig contact).¹⁶³ Of en hoe de ouders betrokken worden, hangt van de aard van de Individuele Begeleiding af, van de leeftijd van de jongere en van de situatie. Soms zijn de ouders onderdeel van het probleem van de jongere en in dat geval is het soms niet wenselijk om

¹⁵⁸ XX (2012). Gesprek met jongerenwerker 2, 22 november, IB-praktijk 1.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁵⁹ XX (2012). Gesprek met jongerenwerker 2, 22 november, IB-praktijk 1.

XXXXXXX. (2012, 10 oktober). Informeel gesprek, IB-praktijk 2.

¹⁶⁰ Notulen focusgroepbijeenkomst 17-12-2012, IB-praktijk 5.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Informatiegids, XXXXXXXXXX. P.4, IB-praktijk 7.

XXXXXXXXXXXXXXXX, IB-praktijk 7.

¹⁶¹ Notulen focusgroepbijeenkomst 17-12-2012, IB-praktijk 5.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁶² Informatiegids, XXXXXXXXXX. P.4, IB-praktijk 7.

XXXXXXXXXXXXXXXX, IB-praktijk 7.

¹⁶³ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Gesprek, XXXXX, 2012, met jongerenwerker (1), IB-praktijk 3.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam

Interview jongerenwerker 2 d.d. 10-10-2012 op het kantoor van XXXXXXX, IB-praktijk 6.

ouders bij de Individuele Begeleiding te betrekken en daarmee mogelijk de relatie tussen de jongere en de jongerenwerker op het spel te zetten. Aan de andere kant kan de jongerenwerker zich wel opstellen als mediator en proberen de relatie tussen de jongere en de ouder(s) te verbeteren. Sommige praktijken hebben ook of vooral te maken met een oudere groep jongeren (18+), wat betekent dat ouderparticipatie minder vanzelfsprekend is omdat de jongere hier dan mee moet instemmen.¹⁶⁴ Bij IB-praktijk 5 hebben ouders een grotere rol bij de Individuele Begeleiding, omdat zij samen met hun kind bepalen wie de mentor van het kind wordt. De ouder moet zich ook prettig voelen bij deze mentor, ook omdat zij in het traject van Individuele Begeleiding met de mentor te maken zullen hebben.¹⁶⁵ Als het betrekken van ouders lastig is, kan ook gekozen worden om een ander familielid te betrekken.¹⁶⁶

Soms worden ouders ingezet als informatiebron om meer te weten te komen over de jongere en zijn achtergrond. Dit kunnen ouders zijn waarvan het kind Individuele Begeleiding krijgt, maar het kunnen ook ouders uit de buurt zijn die informatie hebben over het wel en wee van de jongeren in de buurt. Ook kunnen ouders onder begeleiding van de jongerenwerker helpen hun kind te motiveren.

Behalve dat ouders door de jongerenwerkers betrokken worden, zijn ze soms ook op eigen initiatief betrokken bij de Individuele Begeleiding die hun kind ontvangt. Zo kunnen ouders bijvoorbeeld informeren over de gang van zaken en hulpvragen van hun kind omtrent de Individuele Begeleiding bij de jongerenwerker neerleggen.

Sommige praktijken (IB-praktijk 5 en IB-praktijk 6) bieden ook hulp en ondersteuning aan de ouders aan als onderdeel van de Individuele Begeleiding.¹⁶⁷ Dit kunnen tips voor een gesprek met hun kind zijn (wat belangrijk is om met het kind te bespreken), informatie over de gang van zaken van de Individuele Begeleiding (wie er aanwezig zullen zijn bij een gesprek en van welke instanties de aanwezigen zijn en wie het woord voert), begeleiding in het belang inzien van de Individuele Begeleiding voor de jongere (omdat in sommige culturen de mening overheerst dat problemen binnenshuis of binnen de gemeenschap worden opgelost) en doorverwijzing (bijvoorbeeld naar een instantie waar opvoedtips verkrijgbaar zijn).

¹⁶⁴ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halfhide, A., C. Klijn, E. Mamnouch & J. de Wit (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁶⁵ Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁶⁶ Interview jongerenwerker 1 op d.d. 13-11-2012, IB-praktijk 6.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁶⁷ Notulen focusgroepbijeenkomst 17-12-12, IB-praktijk 5.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

8 Methodisch handelen

Dit hoofdstuk beschrijft de methodische uitgangspunten van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk. Methodisch handelen houdt in dat professionals doelgericht (weloverwogen en welbewust), systematisch en tegelijk ethisch en maatschappelijk verantwoord handelen (Alert en ondernemend 2.0). Methodische uitgangspunten zijn de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan het methodisch handelen van de jongerenwerkers in contact met jongeren. Individuele Begeleiding werkt zoals de naam aangeeft, alleen individueel. Er zijn twee typen uitgangspunten in het werken met jongeren te onderscheiden. Zo is er enerzijds een bepaalde volgorde van handelen, de methodische stappen. Anderzijds zijn er principes die inhoudelijk invulling geven aan het contact met jongeren (J. W. Metz & Sonneveld, 2012). In paragraaf 8.2 wordt uiteengezet welke methodische stappen jongerenwerkers zetten in het contact met jongeren in Individuele Begeleiding. De methodische principes vormen de kern van het handelen in contact met de jongeren. Deze principes worden uiteengezet in paragraaf 8.3. Het hoofdstuk begint met een beknopte beschrijving van de aard van het methodisch werken binnen Individuele Begeleiding. Dit leert op basis van welke factoren de jongerenwerkers in de praktijk hun handelen vorm en inhoud geven.

De beschrijving is gebaseerd op 22 diepte-interviews met jongerenwerkers (betaald (18) en vrijwillig (4)) over wat zij doen in contact met jongere(n) tijdens Individuele Begeleiding en die volgens de *grounded theory* zijn geanalyseerd. Waar mogelijk wordt de relatie gelegd met bestaande literatuur. Voor meer over de methodische verantwoording, zie hoofdstuk 3.

8.1 Aard van het methodisch werken binnen Individuele Begeleiding

In deze paragraaf beschrijven wij kort de aard / het karakter van het methodisch werken binnen het Individuele Begeleiding. Achtereenvolgens komen aan de orde: beschikbaarheid van (uitgeschreven) methoden en de toepassing van bestaande (uitgeschreven) methoden in de praktijk.

Beschikbaarheid van methoden

Een documentenanalyse naar de methoden van werken laat zien dat deze in de meeste praktijken vrij uitgebreid beschreven staat. Dit in tegenstelling tot de twee werkwijzen De Inloop en Ambulant Jongerenwerk die in eerdere versies van dit meerjaren onderzoek zijn onderzocht (Metz & Sonneveld, 2012; Koops, Metz & Sonneveld, 2013).

Voor praktijk 1, 4 en 6 staat in een overkoepelend begeleidsplan, een introductiereader en een methodiekboekje vrij uitgebreid beschreven wat organisatiebreed de methode van werken is en wat hierin belangrijke methodische stappen, principes en kernwaarden zijn. Deze basis is gebaseerd op de methode outreachend werken, waarin het actief opzoeken van en contactleggen met jongeren in hun eigen leefomgeving op voor hun geschikte tijden centraal staat. Vervolgstappen zijn hulpvragen boven tafel krijgen, praktische hulp bieden en verbindingen leggen tussen jongeren, reguliere instellingen en de samenleving.¹⁶⁸

Individuele begeleiding wordt uitgevoerd onder de noemer cliëntgericht veldwerk en individuele trajecten.¹⁶⁹ Voor IB-praktijk 6 bestaat er aanvullend een stappenplan waarin in chronologische volgorde de stappen staan uitgewerkt die begeleiders nemen in het contact met een jongere. Daarnaast beschikt deze praktijk over een beknopte beschrijving waarin aandacht is voor methodische aandachtspunten.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Beleid 2012-2014 IB-praktijk 1, 4 en 6, Introductiereader IN-praktijk 1, 4 en 6

¹⁶⁹ Sterk op straat, IB-praktijk 1.

¹⁷⁰ Stappenplan IB-praktijk 6 en Algemene informatie IB-praktijk 6

‘Jongeren vinden het vaak moeilijk om zelf om hulp te vragen en daarom gaan xxx actief op zoek naar de cliënt. Niet door ongeoorloofd hun leefwereld te betreden maar door een open, geïnteresseerde houding die gebaseerd is op present zijn. XX ondersteunen hen bij dit proces; ze fungeren als de stabiele factor en vraagbaak, gaan mee naar afspraken en onderhouden contacten met het (formele) netwerk.’¹⁷¹

De basis die aan de begeleiding van praktijk 2 en 7 ten grondslag ligt is het sociaal competentie model, waarin de jongerenwerker zich richt op de opbouw en coördinatie van een sociaal ondersteunend netwerk en op competentievergroting daarin. Het Persoonlijk Actieplan is een methodisch instrument om hier invulling aan te geven. Dit plan, een afgeleide van de zelfredzaamheidmatrix van de GGD, dient als basis voor de begeleiding en coaching die wordt gegeven.¹⁷² Het is een leidraad om leerdoelen te bepalen en afspraken te maken. Ook is hierin aandacht voor de mate van ondersteuning vanuit de jongerenwerker gedurende het begeleidingstraject. Van intensieve begeleiding in fase 1 tot coachen in fase 3. Dit persoonlijke plan wordt vier keer per jaar opnieuw opgesteld en/of bijgesteld.¹⁷³ Daarnaast is er een uitgebreid competentieprofiel opgesteld waarin de kerncompetenties, procescompetenties, functiespecifieke competenties van de jongerenwerker die de begeleiding geeft staan uitgeschreven. Dit profiel geeft inzicht in wat belangrijke methodische aandachtspunten zijn in het begeleiden van jongeren. Wat ontbreekt is een strategie hoe een jongerenwerker invulling kan geven aan deze methodische aandachtspunten.¹⁷⁴ IB-praktijk 5 heeft in een werkwijze aandacht voor een aantal procedurele aspecten en verder is er aandacht voor een aantal methodische principes gericht op veiligheid, motivatie en betekenisrelatie.¹⁷⁵

Voor IB-praktijk 3 geldt tot slot dat voor de Individuele Begeleiding nog geen werkwijze staat beschreven. Reden hiervoor is dat op het moment van onderzoek de werkwijze zich bevond in een experimentele fase. Voor deze organisatie geldt dat er wel een handboek is voor het jongerenwerk in brede zin waarin aandacht is voor doelen, doelgroep en programmatische onderdelen.¹⁷⁶

In de praktijken waarbinnen de begeleiding wordt gegeven door een jongerenwerker lijken de methodische stappen in grote lijnen op elkaar en bieden zij handvatten voor het handelen van de jongerenwerker. Zij verschillen met name van elkaar als het gaat over de manier waarop jongeren in contact komen met Individuele Begeleiding. Sommigen praktijken bereiken jongeren door jongeren gericht op te zoeken in hun eigen leefwereld, binnen anderen praktijken komen jongeren vooral in contact met Individuele Begeleiding via doorverwijzing. Verder verschillen de praktijken qua duur en intensiviteit van de begeleiding. Dit heeft onder andere te maken met de soort problematiek waar jongeren mee kampen. Binnen de praktijken waar de begeleiding wordt gegeven door vrijwilligers hebben de professionals een andere rol in de praktijken. Deze richten zich in plaats van het contact met de jongere, vooral op de algehele coördinatie-taken, het matchen van de vrijwilliger en de jongere en het begeleiden van de vrijwilligers.¹⁷⁷

¹⁷¹ Algemene informatie IB-praktijk 6

¹⁷² Powerpoint van het project, IB-praktijk 2 en 7

¹⁷³ Concept verantwoording 2013 IB-praktijk 2, projectplan 2012 IB-praktijk, verantwoording 2012 IB-praktijk 2

¹⁷⁴ Competentieprofiel IB-praktijk 2 en 7 en functiebeschrijving IB-praktijk 2 en 7

¹⁷⁵ Werkwijze IB-praktijk 5

¹⁷⁶ El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁷⁷ Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam

Dat de kennis over het handelen binnen de meeste praktijken expliciet is, wordt bevestigd in de interviews met de jongerenwerkers. Daaruit wordt zichtbaar dat de meeste jongerenwerkers zich bewust zijn van de methodische stappen (volgorde van handelen) en principes die door hun organisatie worden uitgedragen en deze ook goed kunnen verwoorden.

*'Voor ons is dat echt wel de leidraad, persoonlijk actieplan, ja. Iedereen werkt daarmee, elke jongere wordt daarmee beoordeeld, dus binnen praktijk xx is dat echt wel, ja onze methodiek ook zeg maar.'*¹⁷⁸

*'Outreachend werken is ook een methodiek. Outreachend werk is geen wonder methodiek. Anders gezegd op het moment dat je outreachend werkt, wil niet zeggen dat je de doelgroepen goed benadert of contact mee kunt krijgen. Wat zeker wel werkt is doordat jij jongeren in hun eigen leefwereld benadert, ze daar ook respecteert in wie ze zijn, zul je zien dat je dichterbij bij die jongeren kan komen te staan.'*¹⁷⁹

Door een jongerenwerker wordt benadrukt dat de methode niet wordt gezien als een blauwdruk, maar als een leidraad die zich door praktijkervaring en reflectie daarop continu ontwikkelt.

*'Ja nou we zijn een lerende organisatie laat me daarmee beginnen dus voor zover er sprake was van methodiek lag die in grote lijnen vast en in de afgelopen maanden is er ervaring opgedaan waardoor er sprake is van finetuning van de methodiek. Het is nog steeds in ontwikkeling.'*¹⁸⁰

Een aantal jongerenwerkers benadrukt het belang om ruimte te krijgen om de eigen achtergrond, visie en uitgangspunten in het werk te kunnen leggen. Naast de uitgeschreven methode van werken is de persoon van de jongerenwerker met zijn/haar eigen ervaring een belangrijke factor die van invloed is voor de uitvoering van de methode. Tot slot zijn er jongerenwerkers die methodieken of benaderingen toepassen die zij in hun eigen gereedschapskist hebben zitten, bijvoorbeeld aangereikt via hun opleiding of eerdere werkervaring.

*'Als ik iemand kan helpen zijn doel of talent te ontplooien. Dan ben ik tevreden. Dat is de kern van daaruit ga ik opzoek naar methodieken en kijk ik in mijn rugzak. Dan gebruik ik methodieken van motiverende gespreksvoering, bij jongeren werkt dat gewoon heel erg.'*¹⁸¹

Eerdere afleveren van dit meerjaren onderzoek maakten inzichtelijk dat kennis over het handelen van de jongerenwerkers binnen De Inloop of het Ambulant Jongerenwerk grotendeels impliciet van aard is en jongerenwerkers moeite hebben met het verwoorden van hun methodisch handelen (Koops, Metz en Sonneveld, 2013).

In vergelijking met deze eerder onderzochte werkwijzen valt op dat voor de werkwijze Individuele Begeleiding de methodische stappen binnen de meeste praktijken expliciet zijn. Dit houdt in dat de praktijken beschikken over uitwerkingen van de methodische stappen waardoor deze kennis overdraagbaar is (Nonaka en Takeuchi, 1995). Een methodische uitwerking van concrete strategieën die bijdragen aan de ontwikkeling van jongeren is beknopt uitgewerkt in de documentatie die aanwezig is binnen de praktijken.

¹⁷⁸ Halfhide (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 2

¹⁷⁹ Dwarka (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 1

¹⁸⁰ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 7

¹⁸¹ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

De praktijken die leunen tegen het maatschappelijk werk hebben hun strategieën ontleend aan methodieken die binnen deze werksoort zijn onderzocht en ontwikkeld zoals: de oplossingsgerichte benadering, motiverende gespreksvoering en outreachend werken. Binnen het jongerenwerk zelf heeft er nog nauwelijks methodiekontwikkeling plaatsgevonden naar Individuele Begeleiding. Dit is opvallend omdat het in de vorm van informele begeleiding altijd onderdeel is geweest van het jongerenwerk. Sommige projecten waarbinnen de focus ligt op de individuele benadering staan nog figuurlijk in de kinderschoenen. Overigens is het kenmerkend voor de hedendaagse body of knowledge van het sociaal werk, waaronder jongerenwerk, dat die grotendeels impliciet is (Spierts, 2005). Volgens Schön (1983) geldt voor alle sociaal-agogische beroepen dat het methodisch handelen impliciet is. Dit heeft te maken met de aard van dat methodisch handelen, dat bestaat uit het zoeken naar passende oplossingen voor problemen in complexe en unieke praktijksituaties waarin bovendien mogelijk conflicterende waardeoriëntaties aanwezig zijn. De kennis van sociale professionals is vooral impliciete kennis, geworteld in praktijkervaring in tegenstelling tot de academische inzichten uit de technisch-rationele professionaliteit. Impliciete kennis ofwel *'tacit knowledge'* houdt in dat de kennis voor de professionals zelf, zo vanzelfsprekend is, dat zij zich niet meer bewust zijn dat zij over deze kennis beschikken. Behoeftte aan meer inzicht in de werking en de resultaten van Individuele Begeleiding is de aanleiding voor dit onderzoek. In dit hoofdstuk trachten wij bij te dragen aan het creëren van meer helderheid over het methodisch werken van Individuele Begeleiding door op een rij te zetten welke methodische uitgangspunten jongerenwerkers hanteren in het contact met jongeren.

8.2 Methodische stappen

In deze paragraaf beschrijven wij de zes methodische stappen van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk. De methodische uitgangspunten van Individuele Begeleiding kunnen naast een zestal methodische stappen aangevuld worden met een zestal methodische principes (zie paragraaf 8.3). Methodische principes geven inhoudelijk invulling aan het contact met jongeren en vormen de kern van het handelen. Uit wat jongerenwerkers vertellen over hun handelen in contact met jongeren komt naar voren dat er een vaste volgorde in het handelen zit. Uit een analyse van 22 diepte-interviews met jongerenwerkers (betaald (18) en vrijwillig (4)) kan worden geconcludeerd dat een zestal stappen zijn te onderscheiden. Deze stappen zijn:

1. Contact leggen
2. Behoeftte peilen
3. Doel bepalen
4. Plan maken
5. Uitvoeren
6. Afsluiten (en nazorg)

Zoals hierboven genoemd komen de methodische stappen in grote lijnen met elkaar overeen. In de dagelijkse praktijk worden er mogelijk andere woorden gegeven aan de stappen of hanteert een praktijk een stap meer of minder. In de uitwerking hieronder is er aandacht voor zowel de overeenkomsten als de verschillen tussen de zeven onderzochte praktijken.

8.2.1 Stap 1 Aanmelden en contact leggen

Met aanmelden en contact leggen bedoelen we de manier waarop de jongere bij Individuele Begeleiding van het jongerenwerk terecht komt. Uit de interviews met jongerenwerkers blijkt dat op twee verschillende manieren het contact tussen jongere en begeleider tot stand komt.

1) doorverwijzing via ketenpartners, waarna er via een huisbezoek of tijdens een afspraak op

kantoor het eerste contact plaatsvindt, 2) vanuit reeds bestaand contact dat is gelegd in tijdens activiteiten in het jongerencentrum (bv. De Inloop) of tijdens het Ambulante Jongerenwerk of veldwerk. De manier waarop dat eerste contact wordt gelegd, is mede afhankelijk van de specifieke context waarin de Individuele Begeleiding wordt geboden.

1) Doorverwijzing via ketenpartners

Ten eerste komen jongeren met Individuele Begeleiding in contact doordat zij worden doorverwezen via ketenpartners. Onder andere via Bureau Leerplicht, school, DWI, Jongerenloket, Bureau Jeugdzorg, netwerkcoördinatoren van de Gemeente, het jongerenwerk en de politie worden jongeren aangemeld. Redenen waarom jongeren door deze instanties worden doorverwezen naar Individuele Begeleiding in het jongerenwerk kunnen van elkaar verschillen. Vast staat dat er bij jongeren problemen of ontwikkelbehoeftes zijn gesignaleerd op 1 of meerdere leefgebieden.

*'Ze kunnen dus aangemeld worden, door wat ik zei, Bureau Leerplicht of Leerplicht plus, die jongeren boven de 18 nog monitort. DWI, jongerenloket meldt ook wel eens aan.'*¹⁸²

*'Soms krijgen we ook jongeren doorverwezen uit jongerenwerk, dus dat zij jongeren binnen hebben en dat ze merken dat hun hulp en activiteiten niet meer toereikend zijn dan verwijzen ze door.'*¹⁸³

De doorverwijzing via ketenpartners wordt gedaan via de email of mondeling tijdens bijvoorbeeld de netwerkoeverleggen.

*'...dan krijgen we gewoon een mailtje binnen eigenlijk van... "Nou dit is eh, die en die, Jantje de Boer, 19 jaar, is al een jaar niet op school geweest, heeft geen werk, eigenlijk weten we niet wat hij doet. Wij hebben wel eens een brief gestuurd van kan je weten wat je doet, maar nooit een reactie.'*¹⁸⁴

Eerste contact

In de meeste gevallen neemt vervolgens de beoogde jongerenwerker van het project het initiatief om contact te leggen met de jongere. Dit kan gaan door de jongere aangekondigd door de jongerenwerker of een verwijzende instantie, of onaangekondigd thuis te bezoeken. Het zogenaamde huisbezoek. De bedoeling van dit huisbezoek is om met jongeren kennis te maken, te informeren naar hun situatie en ze te informeren over het begeleidingstraject. Het is een eerste stap om jongeren te motiveren om mee te werken aan de begeleiding.

*'Via die aanmeldingen van Bureau Leerplicht en DWI gaan wij op huisbezoek. Onaangekondigd en zonder dat de jongeren daar vanaf weten. In sommige gevallen weten ze het wel maar 9 van de 10 keer weten zij het niet dat wij eraan komen. Zo staan wij er eigenlijk voor en proberen wij het eerste contact te leggen.'*¹⁸⁵

De begeleiding is in de meeste gevallen op vrijwillige basis wat betekent dat het aan de jongere is (eigen initiatief) om wel of niet op de uitnodiging in te gaan. Als jongeren direct besluiten om mee te werken, wordt er een snel vervolgafspraken gepland.

¹⁸² Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

¹⁸³ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

¹⁸⁴ Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

¹⁸⁵ Reiziger (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 6, 12 november 2012.

*'En, naja dat huisbezoek is zelf vaak kort. Aan de voordeur. Nou he, wat doe je, doe je inderdaad niets? Zou je hulp willen? En dan probeer je zo snel mogelijk een afspraak te maken en dat kan bij ons de volgende dag wel meteen.'*¹⁸⁶

Indien jongeren nog twijfelen of weerstand hebben, wordt hen wat tijd geboden om over het aanbod van de begeleiding na te denken. De jongerenwerker spreekt dan af om na een bepaalde tijd contact op te nemen met de jongere om te informeren naar zijn/haar keuze.

*'Maar als ik een jongere heb die twijfelt zeg ik meestal: "Weet je wat we gewoon doen, als ik je nummer mag bel ik je volgende week dan kan je erover nadenken. Vind je dat een goed plan?" Meestal zeggen ze ja want dan zijn ze van je af haha. Na een week bel ik en dan weten ze het meestal wel.'*¹⁸⁷

Naast het huisbezoek dat wordt afgelegd voor de eerste kennismaking wordt binnen andere praktijken een afspraak gepland op de werkplek / kantoor van de jongerenwerker.

*'Wat ik meestal eerst doe is ik maak eerst een kennismakingsgesprek. Dus dan ga ik ook hier zitten, in deze ruimte en dan ga ik gewoon vragen van: 'Nou roep maar, wie ben je? Wie heb ik voor me zitten? 'Eigenlijk gewoon zeg maar alsof je in de kroeg zit. En heel nonchalant.'*¹⁸⁸

Contact leggen door vrijwilliger begeleider

Als de Individuele Begeleiding wordt geboden door vrijwilligers, heeft de organisatie waarbinnen het project wordt georganiseerd voorafgaand een verantwoordelijke taak in het eerste contact tussen vrijwilliger en jongere. Ter voorbereiding gaat de coördinerend jongerenwerker met zowel de vrijwilliger als de jongere onafhankelijk van elkaar in gesprek om een goed beeld te krijgen van wie zij zijn en op welke raakvlakken zij matchen. Vervolgens neemt de coördinator initiatief voor het eerste contact en bekijkt degene zorgvuldig hoe vrijwilliger en jongere in contact op elkaar reageren en hoe de sfeer is.

*'Eigenlijk moet ik trouwens nog eerder beginnen, dat was met XXX erbij. Wat wil hij? En wie ben ik? Wat kan je voor mij doen? Dus dat was eigenlijk het eerste contact.'*¹⁸⁹

*'Dan organiseer ik een speeddate, en dan komen de maatjes en de jongeren die komen bij elkaar. En die gaan binnen 5 minuten elkaar leren kennen..... We kijken echt wat de jongere prettig vindt maar natuurlijk ook wat het maatje fijn vindt maar de aandacht gaat wel het meest uit naar de jongere zelf. Die moeten zich het prettigst voelen.'*¹⁹⁰

2) Contact leggen op straat of in het jongerencentrum

Een tweede manier om in contact te komen met jongeren voor Individuele Begeleiding is door contact te leggen met jongeren in hun eigen leefwereld en te peilen of zij behoefte hebben aan Individuele Begeleiding. Deze manier van contact leggen wordt vooral ingezet door jongerenwerkers die naast Individuele Begeleiding ook actief zijn binnen andere vormen van jongerenwerk, zoals De Inloop of Ambulant Jongerenwerk. Door het contact dat de jongerenwerker legt met een jongere op straat of in een jongerencentrum, kan de drempel voor jongeren om Individuele Begeleiding aan te gaan verlaagd worden. Zodra uit een gesprek (door gerichte vragen te stellen) en signaleren blijkt dat een jongere problemen

¹⁸⁶ Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

¹⁸⁷ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

¹⁸⁸ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

¹⁸⁹ Hagemeijer (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 5, 23 november 2012.

¹⁹⁰ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 7

heeft kan de jongerenwerker jongeren uitnodigen voor een verdere kennismaking in het kader van Individuele Begeleiding.

*'Dan kom ik ergens binnenlopen en dan hebben mijn collega's een Inloop en dan loop ik binnen en begin met een jongere te praten. Ik vraag dan bijvoorbeeld ; "Waar ben je nu mee bezig of wat ben je aan het doen?"'*¹⁹¹

De jongerenwerker laat eventueel zijn/haar contactgegevens achter bij de jongere. Indien jongere besluit om in te gaan op dit aanbod, volgt er een oriënterend gesprek, meestal op kantoor van de jongerenwerker.

*'Hij hangt niet voor niets bepaalde tijdstippen per dag op straat. Dan ga je dus al gericht naar die persoon toe, dan kan je dus gericht vragen stellen van bijvoorbeeld, hoe is het nou op je werk. Dan moet je echt al het vertrouwen hebben gewonnen anders laten zij niets los. Dan zeggen ze nee ben op zoek naar een baan of naar een opleiding. Daar kan ik hem bij helpen. Dan maak je een afspraak of adequaat meteen daar hem meenemen naar het kantoor of ergens anders er is overal plek, maar je kan ook een afspraak maken.'*¹⁹²

Uit de literatuur kan worden aangevuld dat jongeren ook in contact komen met Individuele Begeleiding doordat zij worden aangemeld via familieleden of vrienden (Honhoff & Brink, 2011; Kamerbeek, 2011).

Aandachtspunten

Gesprekken met jongerenwerkers maken duidelijk dat er twee aandachtspunten zijn voor het eerste contact met een jongere in het kader van Individuele Begeleiding. Dit is ten eerste dat het eerste contact laagdrempelig en ongedwongen van aard is. Laagdrempelig zijn houdt onder andere in dat er niet tijdens het eerste contact uitgebreid wordt gesproken over de problemen van jongeren, maar dat er ruimte wordt geboden om met elkaar kennis te maken. Ongedwongen houdt in dat de meeste jongerenwerkers het initiatief aan de jongeren laat om wel of niet mee te werken aan de begeleiding.

*'Ik ga niet te diep en houd het gewoon een beetje bij koetjes en kalfjes. Dan komen ze vaak de volgende keer zelf naar me toelopen. Vaak omdat ze dan geïnteresseerd zijn in "wie is zij dan?"'*¹⁹³

*'... en als ze niet willen zijn we even goede vrienden en dan meld ik ze weer aan bij bureau Leerplicht. Ik probeer niet gedwongen iets neer te zetten.'*¹⁹⁴

Een tweede aandachtspunt is dat je duidelijkheid biedt over wat je voor jongeren kunt betekenen. Een aantal jongerenwerkers benadrukt dat zij tijdens het eerste contactmoment richting jongeren duidelijk maken wat de organisatie / de begeleiding inhoudt zodat de jongere zicht krijgt op het kader waarbinnen de begeleiding vorm krijgt. Is de begeleiding verplicht of op eigen initiatief? Onder welke voorwaarden vindt de begeleiding plaats? Soms werkt het beter om het gesprek over het kader waarbinnen de Individuele Begeleiding plaatsvindt op een later moment te voeren, omdat dit voor het eerste contact te veel informatie is.¹⁹⁵

¹⁹¹ Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3

¹⁹² Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4

¹⁹³ Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3

¹⁹⁴ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

¹⁹⁵ Sonneveld & Koops (2014) Leesgroep concept Rapport Individuele Begeleiding op 7 en 9 april 2014.

*'Ik leg kort en bondig uit wie we zijn en waarom we er zijn. Ik geef aan wat voor hulp wij de jongere kunnen aanbieden en als ze willen kunnen we dan een oriënterend gesprek voeren.'*¹⁹⁶

*'En dan bij de intake wordt er heel duidelijk gezegd dit zijn de voorwaarden om hier te wonen. Je moet niet alleen studiefinanciering hebben maar ook een baantje want je moet een bepaald inkomen hebben om hier te wonen een bepaald basisinkomen om te kunnen leven en je huur te kunnen betalen.'*¹⁹⁷

Transparant zijn over de aard en de bedoeling van het contact is volgens de literatuur belangrijk om drie redenen (Bakker, 2011). Ten eerste is de kern van Individuele Begeleiding om jongeren een steuntje in de rug te geven bij het zelf volwassen worden als deel van de samenleving, en actief de randvoorwaarden te creëren die jongeren nodig hebben om goed volwassen te kunnen worden. Het is praktisch niet mogelijk om jongeren te ondersteunen bij dat proces als zij niet weten dat zij geacht worden om te werken aan hun eigen ontwikkeling en zelf regie te voeren over de inrichting van dat volwassen worden. Daarnaast is het schadelijk voor het (vaak toch al wankel) vertrouwen van jongeren in hun omgeving (volwassenen en instituties) wanneer zij achteraf ontdekken object te zijn geweest van een interventie zonder dat zij daarvan in kennis zijn gesteld en zelf gekozen hebben voor deelname. Tot slot is het moreel problematisch (onethisch) om jongeren object van interventie te laten zijn zonder dat zij zich hiervan bewust zijn en daarvoor gekozen hebben.

8.2.2. Stap 2 Behoeftpeilen

Met stap 2, behoefte peilen, wordt samen met de jongere verkend wat knelpunten, vragen en ambities zijn. Jongerenwerkers gaan samen met jongeren op zoek naar waar een jongere met de begeleiding aan wil gaan werken. Deze verkenning of inventarisatie maakt het mogelijk om met de begeleiding bij te dragen aan de ontwikkeling en participatie van jongeren. (Honhoff & Van den Brink, 2011; Korevaar et al., 2010). Het samen in kaart brengen van de situatie heeft ook een pedagogische functie: het draagt bij aan het zelfinzicht van de jongere en het leren inzien van de noodzaak voor verdere ontwikkeling (Metz & Sonneveld, 2013). Daarnaast geeft het jongerenwerkers inzicht in of het type begeleiding dat gegeven kan worden aansluit bij de behoeftes van de jongere. Uitkomst van deze stap kan ook zijn dat in samenspraak wordt besloten om een jongere door te verwijzen naar een andere vorm van begeleiding of hulpverlening. Om dit in te kunnen schatten is het noodzakelijk om als jongerenwerker inzicht te krijgen in de achtergronden, situatie en persoonlijkheid van de jongere (Bijl et al., 2005).

*'Vervolgens laat je jongeren oriënteren; wat wil ik eigenlijk?'*¹⁹⁸
*'...dus de eerste periode staat voornamelijk voor kennismaking, omgaan met elkaar kijken waar we elkaar kunnen helpen, en soms komen jongeren met hun uitgesproken behoefte dat kan heel praktisch zijn; de stad bv leren kennen, leren omgaan met mensen. Het kan ook iets ingewikkelder zijn omgaan met schuld of achterstand op school.'*¹⁹⁹

Probleemgericht of ontwikkelingsgericht

De praktijk laat zien dat peilen van behoeften enerzijds gericht kan zijn op het in kaart brengen van problemen van jongeren en anderzijds op ontwikkelbehoeften van jongere. Ongeveer een derde van de respondenten benoemt expliciet dat zij tijdens het peilen van de behoefte in eerste instantie vooral focussen op problemen waar jongeren mee kampen en de

¹⁹⁶ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

¹⁹⁷ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 7

¹⁹⁸ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

¹⁹⁹ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 7

hulpvragen die daaraan ten grondslag liggen. Zij brengen in kaart op welke leefgebieden de jongeren problemen ervaren.

*'Je haalt de hulpvragen eruit maar als je langer met iemand bezig bent en de persoon gaat je meer vertrouwen dan komen er beetje bij beetje nieuwe problemen of er stapelt zich van alles op.'*²⁰⁰

*'Individuele begeleiding bestaat bij praktijk X uit; dat je de hulpvraag eerst helemaal helder in kaart krijgt dan kijk je of er op meer leefgebieden hulpvragen zijn, als er meer dan 3 gebieden in kaart komen dan krijgt deze jongere langere begeleiding.'*²⁰¹

Een klein aantal benoemt dat zij de behoeften van jongeren positief benaderen (zie Hoofdstuk 6 positieve benadering, p. 98). Zij stellen de *ontwikkelbehoefte* van jongeren centraal stellen in plaats van problemen van jongeren.

*'Nou ik denk wij vanuit het jongerenwerk vooral echt sturen op wat ze wel kunnen en achterhalen waar liggen je talenten?' Daar leggen wij wel de focus op bij jongeren die we coachen om te achterhalen wat er allemaal speelt en wat zij je dromen, waar wil je naartoe, wat kan je bereiken, wat is realistisch en wat niet en daar richten de gesprekken zich het meest op.'*²⁰²

Het werkelijk serieus nemen van de dromen en ambities is een belangrijke motivator om te werken aan de ontwikkeling. Het serieus nemen van dromen bestaat uit meegaan met de dromen van de jongeren, ook als direct duidelijk is wanneer zij irreëel zijn.

*'... ik denk dat het veel te maken heeft met aansluiting vinden en inleven in de leefwereld van de jongeren. Wat ben je nou aan het doen wat vind je leuk, waar droom je van heel veel vragen die over hun gaan waar ik zelf terug op kan vallen.'*²⁰³

Manieren van behoefte peilen

In de praktijk van Individuele Begeleiding worden er vier verschillende manieren toegepast om de behoefte van jongeren te peilen.

1) Formeel

Een veel gebruikte manier binnen begeleidingstrajecten is de behoeften te peilen door het voeren van een intakegesprek. Aan de hand van een intakeformulier stelt de jongerenwerker vragen zodat verschillende leefgebieden van jongeren aan bod komen.

*'We hebben formulieren, dus intake formulieren. Daar begin je mee van; wie ben je, heb je een kopie van je legitimatie bewijs, wat je allemaal hebt gedaan, wat je allemaal in het verleden hebt gedaan, of hij in de hulpverlening een geschiedenis heeft met een hulpvraag. Daar beginnen we mee.'*²⁰⁴

De uitkomst van het intakegesprek (in de vorm van een ingevuld scoreformulier) is uitgangspunt voor de verdere invulling van de begeleiding.

²⁰⁰ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

²⁰¹ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

²⁰² El Ghani (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 3

²⁰³ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 7

²⁰⁴ Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4

*'Ja naar aanleiding van de leefgebieden kijken we wat ze scoren en waar ze laag scoren zijn punten waar we doelen aan vast kunnen stellen.'*²⁰⁵

Een voordeel van het voeren van een intakegesprek is dat het voor beide partijen helder is in welk kader het contact plaatsvindt. Het nadeel is dat de formele status van het gesprek voor jongeren een drempel kan zijn om hun verhaal te doen (Metz & Sonneveld, 2013). Sommige jongerenwerkers kiezen om deze reden ervoor om dit gesprek te voeren op een plek waar de jongere zich comfortabel voelt, bijvoorbeeld de kroeg. Een andere jongerenwerker houdt zich niet zo strak aan de volgorde van het intakeformulier, maar gebruikt deze meer als vertrekpunt om een goed gesprek te voeren, gericht op het elkaar leren kennen.

*'Wij spreken ook wel eens in hun eigen prettige omgeving af ja. Zo kan je ook wel eens een intake houden in een coffeeshop. Vaak voelen zij zich dan prettiger en zijn ze wat opener, nog opener omdat het hun eigen territorium is. En soms vinden ze het ook wel prettiger om hun eigen omgeving te laten zien.'*²⁰⁶

*'Bij mij duurt een gemiddelde PAP denk ik 2,5 uur. En dat komt gewoon puur omdat je over elk onderwerp gaat praten, je gaat zoeken, je gaat doorvragen, je bent eigenlijk gewoon... het is meer een leidraad die PAP. Het is meer een gespreksstarter zeg maar.'*²⁰⁷

2) Informeel

Een meer informele manier van het peilen van behoeftes binnen de begeleiding kan bijdragen dat jongeren zich meer uitgenodigd en comfortabeler voelen om hun verhaal te doen. Vooral jongerenwerkers die contact leggen met jongeren op straat of in jongerencentra zetten deze manier van behoefte peilen in. Zij ontmoeten jongeren op straat of tijdens activiteiten en gebruiken deze contactmomenten om behoeftes van jongeren te peilen. Dat gebeurt enerzijds door te signaleren; jongerenwerkers letten op het gedrag van jongeren, hun bezigheden en uiterlijke kenmerken. Anderzijds peilen jongerenwerkers behoeften bij jongeren tijdens informele activiteiten, zoals tijdens een potje voetbal.

*'.... soms zie je het ook zelf, want je ziet natuurlijk op verschillende tijdstippen dat een jongen eigenlijk de hele dag op straat is of rondhangt ergens. Één en één is dan twee, hij heeft geen school dan en geen werk anders hang je niet op bepaalde tijdstippen op straat.'*²⁰⁸

*'Uhm dat hebben we als eerste gedaan, we hebben samen wat gevoetbald, beetje gehad over waar hij precies slecht in was en dat heb ik toen ook opgeschreven.'*²⁰⁹

Volgens de literatuur kent deze aanpak twee nadelen. 1) het is tijdsintensief en 2) voor zowel jongere als jongerenwerker is het niet altijd duidelijk wat het kader van het contact is. Ook na drie of vier maanden van behoeften peilen kan een jongere altijd nog besluiten om niet met deze begeleider verder te willen (Selen, 1989).

3) Behoeftarticulatie

Behoeftarticulatie houdt in dat de jongere in dialoog met de jongerenwerker gaat verkennen wat voor hem belangrijke waarden in zijn leven zijn of waar zijn acute problemen liggen, om van daaruit gezamenlijk vervolgstappen te formuleren. Het is een manier om jongeren te begeleiden bij het articuleren van hun behoeften, wensen en noden (Heymann, 2001). In de praktijk van individuele begeleiding krijgt dit vorm doordat de jongerenwerker jongere

²⁰⁵ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 7

²⁰⁶ De Koster (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 1

²⁰⁷ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

²⁰⁸ Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4

²⁰⁹ De Pater (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 5, 22 november 2012.

stimuleert om te durven dromen over de toekomst en na te laten denken wat nodig is om een stapje dichterbij deze toekomst te komen. De jongerenwerkers proberen in het gesprek te werken met bijvoorbeeld metaforen om het voor jongeren meer tot te verbeelding te laten spreken.

*'Uhm ik zit even te denken want wat ik ook gebruik daarbij is de toekomstlijn/ leeftijdslijn, van waar sta je nu en wat heb je allemaal bereikt en wat wil je nog bereiken over bijvoorbeeld 5 jaar en soms doe je kleinere stapjes hoe wil je het volgend jaar zien en als je de lijn maakt, want dan ga je natuurlijk ook even terug van je bent nu 20 en wat is er allemaal gebeurd en wat heb je bereikt en dan komen ze toch wel tot de conclusie van ik heb geen diploma ik heb geen werk ik heb schulden en uhm ja ik had eigenlijk toch wel op mijn 18e een diploma willen hebben. Dus dan maak je ze wel bewust van hé dat is jammer want ik wil over 5 jaar een huis, werk en een gezin. Maar als ik zo doorga als hoe ik de afgelopen 20 jaar heb geleerd dan red ik dat niet.'*²¹⁰

*'..Je hebt mij paar weken geleden verteld over je droom nou een profvoetballer komen ze niet mee maar bijvoorbeeld een dikke vette Audi, dan vraag ik dan nou vertel is wat is er nou zo mooi want ik heb er geen verstand van. Daarna vraag ik door over school en bijbaantje. Welke eigenschappen heeft die auto en dat koppel ik naar hem welke eigenschappen heb jij dan kun je daar iets over vertellen. Hoe kun je dat bereiken, hoe zou jij de eigenschap in je zelf kunnen ontdekken. Dat geeft mij veel houvast en maakt jongeren tastbaar. Je kan zeggen je moet naar school klinkt saai, en als je zegt je droomt van een eigen leven, en zelfstandig, en je wilt die auto maar wat heb je nou nodig behalve geld. Vertel daar is wat over.'*²¹¹

4) Behoeftes peilen via de omgeving van jongeren

Tot slot komt het voor dat jongerenwerkers, aanvullend op de bovenstaande manieren, de behoeftes van jongeren inventariseren door hun omgeving te raadplegen. Naast een gesprek met jongeren zoekt de jongerenwerker uit met welke instanties de jongere nog meer contact heeft en legt zo nodig contact met deze instanties (b.v. school of werk). Daarnaast raadplegen jongerenwerkers ook collega's, ketenpartners of familieleden van de jongere.

'Maak je gebruik van het netwerk van een jongere?'

*'Soms wel ja. Het heeft met de behoefte te maken. Sommige jongeren geven aan dat ze niet willen dat de ouders zich ermee gaan bemoeien maar bijvoorbeeld wel een broer of zus. Dus het is op die manier.'*²¹²

*'Ik heb nu ook een afspraak gehad op school met zijn moeder en zijn vader en hem en de juf ook, dat is dan ook wel goed om te horen van waar loopt ie precies op school tegenaan.'*²¹³

Aangevuld vanuit de literatuur kan worden vermeld dat aanvullende informatie verzameld wordt via de verwijzindex Risicjongeren (VIR). Goede en systematische informatie is nodig om, eventueel in samenwerking met partners, doelgericht aan de ontwikkelingsdoelen van de jongere te kunnen werken (Bakker, 2011; Bijl et al., 2005). Hiervoor kan het nodig zijn om deze informatie te delen (Kamerbeek, 2011). Hierdoor vallen jongeren minder snel tussen wal en schip, en kan er integraal worden gewerkt. Een risico van het verzamelen en delen van informatie met ketenpartners is dat het contact tussen de jongerenwerker en de jongere enigszins negatief beïnvloed kan worden door de aanwezigheid van (voor)oordelen. Als de

²¹⁰ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

²¹¹ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 7

²¹² Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

²¹³ Hagemeijer (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 5, 23 november 2012.

jongerenwerker bij het verzamelen van informatie ook een beroep doet op de jongere zelf, wordt het meer een gezamenlijke onderneming (Bakker, 2011).

Aandachtspunten

Jongerenwerkers noemen drie aandachtspunten bij het peilen van behoeften van jongeren:

1) neem de tijd; 2) de juiste gesprekstechnieken en 3) vastleggen van informatie.

1) Neem de tijd

Een eerste aandachtspunt is dat het peilen van behoeften tijd kost. Jongeren kunnen aan het begin argwanend zijn of het moeilijk vinden / niet gewend zijn om over zichzelf of over hun familie te praten. Er is tijd nodig om het vertrouwen van jongeren te winnen zodat zij zich veilig genoeg voelen en uitgenodigd voelen om met de begeleider hun problemen, behoeften en wensen te delen (zie ook het principe Betekenisrelatie). Het is belangrijk om jongeren het tempo te laten bepalen wanneer ze wat willen vertellen.

*'Maar er zijn ook jongeren die heel verlegen zijn en heel gesloten en waar het heel moeilijk is om ook achter dingen te komen. Bijvoorbeeld met betrekking tot hun problemen of het verleden en dan duurt het gewoon veel langer voordat je iets kan bereiken en is ook de aanpak anders.'²¹⁴
'Vaak zijn er andere dingen die spelen dan wat het probleem eigenlijk is. Of de thuissituatie helemaal naar de klote is of niet. We hebben ook jongeren die heel erg trekken naar het gezin. Die gaan niet zomaar de vuile was buiten hangen. Maar dit kan wel grote gevolgen en problemen geven.'²¹⁵*

Ook hebben jongeren de tijd nodig om zicht te krijgen in hun behoeften. Jongeren kunnen het moeilijk vinden om aan te geven wat hun behoeftes zijn omdat zij zelf onvoldoende zicht hebben op hun eigen situatie om in een gesprek aan te kunnen geven wat er speelt en wat behoeftes zijn. Dit kan zijn omdat ze nog te jong zijn of omdat ze onvoldoende besef hebben wat problemen zijn of wat mogelijke consequenties zijn.

'Hij is nog pre-puber. Het is dus nog allemaal heel beleefd, lief en aardig. Ik denk ook nog niet dat hij, ja hij zal vast wel iets van zijn thuissituatie in de gaten hebben, maar niet zoals een ouder iemand.'²¹⁶

In de praktijk wordt dit punt soms als een dilemma ervaren. De tijd die nodig is om een band op te bouwen met jongeren en om hun behoeftes goed te kunnen peilen is soms onvoldoende beschikbaar binnen organisaties. Soms is het aantal uren begeleiding per jongere per week te minimaal om voldoende te kunnen investeren in het peilen van behoeftes (zie ook Hoofdstuk 9 Randvoorwaarden, 9.4 Middelen, p. 164).²¹⁷

2) De juiste gesprekstechnieken

Een belangrijke vaardigheid die van jongerenwerkers vooral wordt verlangd tijdens het behoefte peilen is het toepassen van een aantal gesprekstechnieken die jongeren uitnodigen om te vertellen over hun problemen en ontwikkelbehoeften. Zo is in het belangrijk om bij het stellen van vragen er bewust van te zijn dat je open vragen stelt en dat er goed wordt doorgevraagd.

'Wat ik zelf heel belangrijk vind is dat je zelf zoveel mogelijk open vragen stelt. Door middel van open vragen open je de dialoog, als je gesloten vragen stelt dan merk je dat jongeren ,

²¹⁴ Halfhide (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 2

²¹⁵ De Koster (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 1

²¹⁶ De Pater (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 5, 22 november 2012.

²¹⁷ Sonneveld & Koops (2014) Leesgroep concept Rapport Individuele Begeleiding 7 en 9 april 2014.

*het zijn jongeren die niet goed over hun gevoelens kunnen praten. Dan worden die vragen heel kort beantwoord. Door door te vragen van : wat is nou het probleem wat je ervaart, wat is hetgeen dat je niet zelf kan oplossen, waarbij heb je ondersteuning bij nodig, wat lukt je niet zelfstandig, wat kan ik voor je doen, wat heb je er zelf aan gedaan, daar vergaar je veel informatie ermee.*²¹⁸

Een andere belangrijk gespreksvaardigheid om toe te passen bij het peilen van behoeften is actief luisteren. Met aandacht en interesse luisteren draagt ertoe bij dat je jongeren het gevoel geeft dat je ze serieus neemt en respecteert.

*'Goed luisteren naar wat iemand zegt, soms is het ook niet altijd realistisch maar ik neem het serieus'*²¹⁹

*'Ehm eh echt luisteren naar wat de jongeren en luisteren naar wat de jongeren echt willen.'*²²⁰

3) Vastleggen van informatie

Het derde aandachtspunt in behoefte peilen is het vastleggen van de verzamelde informatie door middel van het maken van aantekeningen en verslagen. Na afloop van de gesprekken over de behoeften van jongeren wordt de informatie geregistreerd. Soms wordt jongeren gevraagd een verklaring te ondertekenen waarmee zij toestemming geven dat de informatie mag worden geregistreerd in een systeem en dat de jongerenwerker de informatie mag delen met ketenpartners (zie principe 6 Veiligheid, p 154).

*'De jongere doet zijn verhaal en ik maak in mijn mooie boekje allemaal aantekeningen. Dat vullen wij vervolgens allemaal in het registratiesysteem. En dat is zo gebouwd dat je per leefgebied aangeeft wat er speelt. En we maken ook een papieren dossiermap aan, dat is een soort van dat doe je bij aanvang. Je schrijft de contact gegevens op van de persoon en het toestemmingsformulier. Waarbij de jongeren toestemming geven om het registratiesysteem in te kunnen om ook informatie te delen met ander hulpverleners.'*²²¹

De literatuur bevestigt dat het vastleggen van de verzamelde informatie een aandachtspunt is (Bakker 2011). Jongerenwerkers kunnen zowel feitelijke gegevens waaronder afspraken, observaties, namen en bijnamen als intuïties, gedachten, mogelijkheden, onderbuikgevoelens en vermoedens vastleggen (Veenbaas et al., 2011). Verslaglegging helpt de werker begrijpen wat er speelt, hoe processen zich ontwikkelen en wat mogelijke kansen zijn. De informatie vormt tevens een belangrijke basis voor de (tussen)evaluaties voor opdrachtgevers. Voor de werker zelf biedt het een basis voor intercollegiaal advies en supervisie (Goetschius & Tash, 1967). In situaties waarin sprake is van ernstige problemen is melding in de VIR verplicht (Bakker, 2011).

8.2.3. Stap 3 Doelen bepalen

Stap 3 is het bepalen aan welke concrete doelen de jongere gaat werken. Via stap 2 hebben jongere en jongerenwerker in kaart welke ontwikkelbehoeftes en problemen er zijn. Vanuit deze analyse worden vervolgens de doelen bepaald. Het uitgangspunt van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk is dat de jongere de regie heeft. De aanname is dat wanneer aan jongeren vanaf het begin gevraagd wordt naar hun wensen en behoeften en de realisering daarvan in hun handen wordt gelegd, jongeren verantwoordelijk worden voor hun eigen leven en hun omgeving (Barquioua, Mossel, & Paulides, 2010; Metz & Sonneveld,

²¹⁸ Dwarka (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 1

²¹⁹ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

²²⁰ De Koster (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 1

²²¹ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

2013; Paulides & Thijs, 1996; Veenbaas, Noorda, & Ambaum, 2011). Bij stap 3 Doelen bepalen is het de bedoeling dat jongeren hun eigen doelen benoemen.

*'Je stelt dus je eigen doelen op van wat heb ik nog nodig om aan het einde van dit jaar mijzelf op alle vlakken te kunnen bedruipen. Dus dat hoeft niet te betekenen dat al je problemen opgelost zijn maar dat je er een weg mee vindt dat je er mee om kan gaan.'*²²²
*'Het is heel belangrijk dat hij of zij zegt; nou ik wil heel graag dit of dit bereiken kan je mij daarbij helpen?'*²²³

Voortouw nemen

Jongeren zelf de regie geven bij het stellen van doelen wordt belangrijk gevonden maar is in praktijk niet vanzelfsprekend (zie ook hoofdstuk 6 Pedagogische opdracht, p. 93). De interviews maken zichtbaar dat jongerenwerkers jongeren hierin (soms vrij sturend) begeleiden. Ondersteuning is ten eerste nodig omdat sommige jongeren zelf de noodzaak of urgentie van het probleem onvoldoende inzien of zich onvoldoende verantwoordelijk voelen voor problemen. Om jongeren hiervan te overtuigen nemen jongerenwerkers het voortouw in het stellen van doelen.

*'Kijk vaak is het zo dat jongeren schulden hebben en zeg ik: we gaan nu echt aan de slag met die schulden. En sommige jongeren zien dat een beetje als een: ach, van waarom, komt ze weer aan, zeuren. Terwijl, ik doe het niet omdat ik het zo graag wil, weet je, want voor mij part mag je de schulden houden. Maar ik doe het, omdat ik wil, dat jij over drie jaar schuldenvrij bent bijvoorbeeld.'*²²⁴
*'Soms is het nodig als er bijvoorbeeld huiselijk geweld of iemand dakloos is, dan kan je niet meteen hoor maar dan wil je zo snel mogelijk een aanmelding regelen. Je moet kijken of er ontruiming dreigt en dat soort dingen.'*²²⁵

Concreet maken van doelen

Ten tweede bestaat de ondersteuning in deze stap uit het helpen concretiseren van doelen. Soms hebben jongeren onrealistische dromen. De jongerenwerker kan in gesprek met jongeren helpen om het een en ander te concretiseren.

*'Dan ga ik ook met zo'n iemand zitten, wat vind je leuk dat is voor mij het allerbelangrijkste, wat wil je doen. Dan krijg je van die dingen van ik wil astronaut worden of acteur en oke hoe realistisch is dat? Dan trechter je al die ideeën, er komt dan iets uit. 80 procent van de jongeren die ik heb gecoached werkt.'*²²⁶

*'Ik probeer mee te gaan in ideeën van jongeren en dat zoeken we samen uit of het realistisch is. Ook al is het zo onrealistisch als de pest dan zit het bij de jongere in het hoofd en dan ga ik heel duidelijk maken we gaan kijken wat de consequenties zijn, en ik leg uit je moet nooit de ene zekerheid opgeven voordat je de andere zekerheid hebt. Dus ik ga erin mee, dus ik ben ook wel heel eerlijk, het is een goed idee en dat je het graag. Wie ben ik dan om te zeggen dat het niet mogelijk is en dat wij het niet uit kunnen zoeken.'*²²⁷

Een aantal jongerenwerkers maakt duidelijk dat deze vorm van ondersteuning in praktijk soms best lastig kan zijn. Enerzijds willen zij dromen van jongeren serieus nemen, anderzijds willen ze in contact met jongeren eerlijk zijn en realistische verwachtingen scheppen.

²²² De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

²²³ Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

²²⁴ Halfhide (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 2

²²⁵ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

²²⁶ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

²²⁷ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

*'Soms zie je, het gebeurt heel af en toe dat iemand zegt ik wil echt naar school en ik wil niveau 4 doen en dat je zelf denkt ooooh ja oke, maar ik weet niet of je dat gaat redden, misschien zou het zoeken van werken en leren of iets veel beter bij de jongere passen. Dan ga je dat wel voorzichtig opperen.'*²²⁸

*'En je hoeft niet per definitie tegen een jongere te zeggen jij kan geen rapper worden of het lukt niet en dat gaat het nooit worden. Je kan wel op een ondoorzichtige manier proberen om ze in een ander richting te duwen en daar wat ze leuk vinden.'*²²⁹

De literatuur bevestigt dat het belangrijk is dat de doelen concreet en realiseerbaar zijn. Op deze manier wordt het voor de jongere duidelijk waar precies aan gewerkt moet worden en wanneer een doel is behaald (Bakker, 2011). Tevens is dit vaak een belangrijk ontwikkelpunt in het proces van volwassen worden. Het werken aan realistische verwachtingen is bij het vaststellen van de doelen een aandachtspunt. Dit geldt zowel ten aanzien van het verloop van de Individuele Begeleiding (bureaucratie, wachtlijst, noodzaak zelf doen) als voor mogelijke resultaten en vervolgmogelijkheden (Noorda et al., 2008). Wanneer een jongere graag een eigen huis wil of een leuke baan, maar er sprake is van woningnood of jeugdwerkloosheid, kan het gebeuren dat het geen realistisch doel is. Om te voorkomen dat een jongere zichzelf de schuld geeft van maatschappelijke problemen of het vertrouwen in hulpverlening verliest is het belangrijk om een realistisch te zijn over de (on)mogelijkheden. De jongere neemt altijd zichzelf mee en heeft bovendien te maken met een maatschappelijke, economische en sociale context. Ook vanuit de Individuele Rehabilitatie Benadering (IRB) wordt benoemd dat een moeilijkheid is dat gebruikers niet altijd realistische verwachtingen hebben van de mogelijkheden (Korevaar et al., 2010).

8.2.4 Stap 4 Plan maken

Het plan maken houdt in dat de jongere samen met de begeleider de doelen verbinden aan concrete acties, een taakverdeling en een tijdsplan. Een dergelijk plan helpt om zaken concreet te maken, behapbaar en overzichtelijk. Ook kan het jongeren stimuleren om te beginnen en in beweging te komen. In de praktijk worden er verschillende termen gehanteerd voor het plan: persoonlijk actieplan, begeleidingsplan, plan van aanpak, hulpverleningsplan, Jongerenwijzer.

*'.. we maken dit plan en de volgende afspraak gaan we dit en dit doen. Het zijn niet altijd grote dingen maar ze gaan wel iets doen, er gebeurt wat.'*²³⁰

*'Het helpt dat je soms in stapjes moet gaan werken, niet dat je het in één keer alles moet gaan aanpakken.'*²³¹

Binnen 2 praktijken wordt het werken met een Persoonlijk Actieplan zelfs gezien als de basis waar vanuit de begeleiding vormt krijgt. In dit document staan de ontwikkelbehoeften of knelpunten genoemd, de daaraan verbonden doelen en acties. Gedurende de begeleiding wordt dit plan tussentijds geëvalueerd en bijgesteld. Het biedt jongeren een overzichtelijk stappenplan voor het behalen van hun doelen en het is voor de jongerenwerker een leidraad voor het geven van de begeleiding.

²²⁸ Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

²²⁹ El Ghani (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 3

²³⁰ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

²³¹ Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4

'We hebben natuurlijk binnen xxx een heldere methodiek die een leidraad is die je startdocument en die je evalueert, plan van aanpak is een groot woord want er zijn kleine stapjes die je neemt, maar voor mij is dat methodisch mij leidraad. Dus de doelen die jongeren uiteindelijk zelf formuleren door middel van de document daar horen acties aan vast, bv ik wil leren budgetteren ok wie heb je nodig, wat heb je nodig, wanneer gaan we het doen, wie gaat het doen?'²³²

'Een keer in de 3 maanden wordt er een nieuw pap opgesteld om te kijken hoe zit het met de doelen die ze behaald wat streep je weg en wat komt er bij dus dat is dan je leidraad voor jou en de jongeren.'²³³

Ook bij het maken van het plan is het van belang dat deze wordt gemaakt door of samen met jongeren. De onderstaande citaten maken duidelijk dat dit noodzakelijk is om te bereiken dat jongeren inzicht krijgen in hun situatie en op welke manier zij verandering tot stand kunnen brengen. Het draagt bij aan het stimuleren van de eigen verantwoordelijkheid.

'Voor mij is het persoonlijk echt het persoonlijk actie plan, de jongere echt een eigen beeld laten schetsen van hun eigen leven en inzicht te geven in hun leven en waar hun problemen zijn en hoe je er mee om moet gaan.'²³⁴

'Als hij aangeeft...'ik heb liever dat je me thuis ophaalt of wakker belt', gaan we het op die manier proberen. En mocht hij het niet weten ga ik opties voorleggen voor de aanpak. Hopelijk gaat hij meedenken en zich ook verantwoordelijk ervoor voelen. Dat is de nieuwe aanpak.'²³⁵

Ook de literatuur bevestigt dat het heel belangrijk is om dit plan samen met de jongere te maken (Bakker, 2011). Het gebeurt nogal eens dat jongeren teleurgesteld afhaken uit onvrede over de geboden begeleiding en de resultaten. Door nadrukkelijk samen met de jongere te verkennen wat mogelijkheden zijn om problemen op te lossen of dromen te realiseren en wat daarin van wie wordt verwacht, krijgt de jongere meer realistische verwachtingen over de (on)mogelijkheden en zijn/haar eigen inbreng daarin (Noorda et al., 2008). Tevens geeft het de jongere een eerste inzicht in probleemoplossende strategieën, waar zij/hij een volgende keer mogelijk gebruik van kan maken.

Aandachtspunten voor de jongerenwerker bij het maken van een plan

Uit de interviews met jongerenwerkers blijkt dat er bij het maken van het plan een drietal aandachtspunten zijn. 1) het stellen van prioriteiten, 2) maken van een realistisch tijdspad en 3) het maken van samenwerkingsafspraken.

1) Prioriteiten stellen.

Vooral bij de begeleiding van jongeren met problemen op meerdere leefgebieden is het belangrijk om in het plan prioriteiten aan te geven en na te denken over een logische volgorde van acties. Wat moet eerst en wat kan later? Soms is het eerst nodig om bepaalde acties voorrang te geven, omdat het een voorwaarde is om andere acties te kunnen realiseren. Voor jongeren werkt het stellen van prioriteiten aan het krijgen van overzicht en houvast dat nodig is om problemen aan te pakken.

²³² Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 7

²³³ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 7

²³⁴ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

²³⁵ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

‘...en aan de hand van het actieplan gaan we kijken waarmee we beginnen. Bijvoorbeeld iemand heeft geen inkomen en veel schulden. Aanmelding schuldhulp is wenselijk en de jongere wilt naar school. Dan zouden we kunnen beginnen met school en daarna een baan zoeken en zodra er inkomen is aanmelden bij schuldhulp. Voor de jongere een simpele volgorde aanhouden, eerst dit en daarna dat. Zonder inkomen heb je niks bij schuldhulp te zoeken, zonder geld kan je je schulden niet betalen.’²³⁶

2) Realistische tijdspanne

Het verschilt per praktijk hoe lang de totale begeleiding duurt. De begeleidingsduur binnen de verschillende praktijken loopt uiteen van 3 maanden tot 2,5 jaar. Daarnaast verschilt het ook hoe intensief de begeleiding is; het aantal begeleidingsuren dat een jongerenwerker per week inzet voor een jongere. Uit de uitspraken die daarover zijn gedaan wordt duidelijk dat dit uiteenloopt van 1 tot 3 uur per week.

‘Dat houdt in dat ik 1 keer in de week een jongere bij me krijg die een doelstelling heeft opgezet. We hebben een periode van 3 maanden en daar werken we eigenlijk naartoe om zijn doel te behalen.’²³⁷

De praktijk laat zien dat in overleg met jongeren een inschatting wordt gemaakt over hoe intensief en voor welke termijn begeleiding nodig is. Soms ervaren jongerenwerkers dat de tijd die maximaal voor de begeleiding staat soms te krap is om de gestelde doelen te realiseren.

‘Je kunt wel zeggen dat er afhankelijk van de categorie jongeren waarmee je werkt er sowieso verschil in de tijd die er voor staat voor de coaching. En ook daarmee de verschil is in de frequentie waarmee je zit in de KMK categorie zie je 1 keer in de week en de lichte categorie 1 keer in de twee weken voor alles geldt als er een reden is wat daarvoor aanleiding heeft dat gebeurt dan ook, daar zit redelijk structuur in.’²³⁸

‘..en dan stellen we een begeleidingsplan op en welke doelen we moeten bereiken. En in welke periode ze deze doelen bereikt willen hebben, is dat in binnen nu en drie maanden of nu en zes maanden.’²³⁹

3) Vastleggen van samenwerkingsafspraken

Als het plan van aanpak concreet wordt gemaakt is het zaak om duidelijke afspraken te maken over de manier van samenwerken. Dit kunnen vrij praktische afspraken zijn over wie wat moet doen, in welke volgorde en wanneer (Bakker, 2011), tot meer inhoudelijk afspraken over de te behalen doelen en omgangsvormen. Het vraagt van jongerenwerkers (eventueel samen met jongeren) om een inschatting te maken van wat een jongere zelf kan, wat een taak voor de jongerenwerker is en voor welke problemen andere instanties moeten worden ingeschakeld. Inzet is dat de jongere zoveel mogelijk zelf doet, met waar nodig ondersteuning. De verwachting is dat dit enerzijds bijdraagt aan het ontwikkelen van ‘agency’ en anderzijds jongeren de gelegenheid geeft om specifieke dingen te leren (Kamerbeek, 2011). Binnen sommige praktijken worden de samenwerkingsafspraken geformaliseerd door de ondertekening van een contract. Hierin staat onder andere opgenomen onder welke voorwaarden de begeleiding plaatsvindt.

²³⁶ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

²³⁷ Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3

²³⁸ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 7

²³⁹ Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4

*'Met die achtergrond ga je het kind ontmoeten, heb je een kennismakingsgesprek. En aan de hand daarvan spreek je dan een aantal dingen af, teken je ook echt een overeenkomst van 'wij gaan met elkaar dit jaar werken aan dit en dit en dit'. En dan ga je zo'n project in.'*²⁴⁰

*'Dan stel je doelen op met jongeren en maak je afspraken waar gaan zij aan werken en jij aan werken. Waar moet hij zich aanhouden, rechten en plichten etcetera. Je gaat een contractje aan.'*²⁴¹

Volgens de literatuur is het vastleggen van afspraken van groot belang omdat het naar alle betrokkenen helderheid geeft over wat van de ander verwacht mag worden. Zeker omdat jongeren nogal eens ontevreden zijn over de inspanningen van de begeleiding en omgekeerd de jongerenwerker veel aan te merken heeft op de eigen inspanningen van de jongeren. Als afspraken schriftelijk vastgelegd zijn, bestaat de mogelijkheid om hier bij verschil in inzicht op terug te grijpen (Kamerbeek, 2011). Wanneer derden betrokken zijn bij de uitvoering van het plan van aanpak, is het belangrijk het plan van aanpak met die derden te bespreken en hen ook op te nemen in de afspraken over de uitvoering (Bakker, 2011).

8.2.5 Stap 5 Uitvoeren plan

Als de behoefte is gepeild, de doelen zijn bepaald en het plan van aanpak is opgesteld, is het tijd voor de uitvoering van het plan. Hoe deze uitvoering precies vorm krijgt verschilt per plan. Kenmerkend voor Individuele Begeleiding is dat de jongere zelf de primaire uitvoerder is van het plan en daarbij ondersteund wordt door de jongerenwerker.

*'Hij moet de kar trekken, ik ben dus degene die het een beetje in kaart brengt.'*²⁴²

De ondersteuning van de jongerenwerker tijdens het uitvoeren van het plan is gericht op de ontwikkeling van jongeren. Om steeds weer een stapje verder te komen. Concreet bestaat de ondersteuning van de jongerenwerker tijdens de uitvoering uit:

- Het onderhouden van contact.
- De voortgang monitoren en eventueel doelen bijstellen
- Versterken zelfredzaamheid

Onderhouden van contact

De eerste ondersteuningstaak tijdens het uitvoeren van het plan bestaat uit het onderhouden van het contact met de jongere. Tijdens de uitvoering van het plan ontmoeten jongerenwerker en jongere elkaar regelmatig. De intensiteit van de contactmomenten tijdens de uitvoering van de begeleiding is meestal 1 keer in week. Indien nodig is er vaker dan 1 keer per week contact. Ook komt het voor dat het voldoende is om 1 keer in de 2 weken contact te hebben.

*'Sommige jongeren zie ik een keer in de twee weken en sommige jongeren zie ik twee of drie keer in de week maar het gemiddelde is een keer in de week.'*²⁴³

Het onderhouden van contact is ten eerste belangrijk om richting jongeren duidelijk te maken dat de begeleider er is voor de jongere. Ze laten door dit contact merken richting de jongere dat hij/zij zich om bekommert om hem/haar (zie ook principe 1 Betekenisrelatie, p 135).

²⁴⁰ Halewijn (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 5, 3 december 2012.

²⁴¹ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

²⁴² Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4

²⁴³ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

*'Ik bel de jongeren regelmatig zelfs als we geen afspraken hebben. Ik toon interesse en vraag hoe het met ze gaat op school en andere zaken. Ik geef ze het stukje aandacht en peil de behoefte bij hen.....Ik laat gewoon zien dat ik er ben in tijden dat het goed en slecht gaat. Ik ben een aanspreekpunt als ze vragen hebben en geef ze het stukje aandacht dat ze vaak niet krijgen, er is bijna geen aandacht meer voor hen.'*²⁴⁴

Daarnaast zijn deze contactmomenten er voor bedoeld om praktische zaken te kunnen regelen.

*'Van de structuur van zo'n mentoravond is dan wel dat we het eerste kwartier de week doornemen, dan de opdracht die we van tevoren hadden bedacht om die week te gaan doen. Vorige week was dat een begrijpend lezen opdracht van school. En even kijken of hij een agenda kon regelen, want dat soort kleine dingen zijn soms een big deal. En dan de opdracht evalueren en dan iets bedenken voor volgende week. Dus dat is dan wel in het klein.'*²⁴⁵

Contact onderhouden tijdens de uitvoering gebeurt, naast elkaar face-to-face ontmoeten (op kantoor, thuis bij de jongere of elders) ook dikwijls via social media kanalen. Veel respondenten vertellen dat het gebruik van Whatsapp een prettig middel is om met jongeren te communiceren.

Voortgang monitoren

Een tweede vorm van ondersteuning die tijdens de uitvoering door jongerenwerkers wordt geboden is het monitoren van de voortgang. In de meeste simpele vorm houdt dit in dat de jongerenwerker de planning bewaakt.

*'Ik doe dat eigenlijk altijd als ik ze zie dan kijk ik altijd weer terug op wat we al hebben gedaan en wat er moet gebeuren.'*²⁴⁶

Naast het bewaken van de planning betekent de voortgang monitoren ook dat de jongerenwerker volgt hoe een jongere zich ontwikkelt en welke bijkomende problemen of belemmeringen zich eventueel voordoen. Het begeleidingsplan of plan van aanpak is een leidraad om de planning en het ontwikkelproces tijdens de uitvoering te monitoren. De jongerenwerker bekijkt als een vogel in de lucht naar het proces dat een jongere doormaakt. Tegelijkertijd houdt hij/zij scherp voor ogen wat er in het vooraf opgestelde plan van aanpak is afgesproken. Op basis van deze observaties wordt het plan, indien wenselijk, in samenspraak met de jongere bijgesteld. Doelen kunnen bijvoorbeeld bijgesteld worden omdat later in het proces blijkt dat een jongere bijkomende problemen heeft of dat er sprake is van onderliggende problemen die bij intakegesprek of kennismaking niet boven tafel zijn gekomen. Juist nu een jongere de jongerenwerker beter leert kennen en vertrouwen, wordt het gemakkelijker om deze problemen bespreekbaar te maken.

*'Eigenlijk is een begeleidingsplan een proces. Je hebt 1 keer een echte intake bij iemand en dan schets je vaag wat er allemaal om de persoon heen speelt en wat er allemaal is gebeurd. Je haalt de hulpvragen eruit maar als je langer met iemand bezig bent en de persoon gaat je meer vertrouwen dan komen er beetje bij beetje nieuwe problemen of er stapelt zich van alles op. Daar moet je jezelf weer aanpassen en automatisch mee gaan.'*²⁴⁷

²⁴⁴ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

²⁴⁵ Halewijn (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 5, 3 december 2012.

²⁴⁶ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

²⁴⁷ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

Of het blijkt tijdens de uitvoering dat een jongere nog onvoldoende in staat is om zaken zelfstandig aan te pakken. Deze constatering kan consequenties hebben voor de begeleiding die wordt gegeven. Zo kan het bijvoorbeeld nodig zijn dat een jongere een training volgt om bepaalde competenties te versterken (zie ook stap 5: versterken zelfredzaamheid, p. 131).

*'Je moet wel steeds blijven toetsen of de cliënt dat inderdaad kan.'*²⁴⁸

Als er twijfel is over de haalbaarheid, er belangrijke informatie ontbreekt of er zorgen zijn over de motivatie van de jongere, kan het reden zijn om dit met direct betrokkenen te bespreken. Indien de zorgen blijven bestaan of groter worden, kan het reden zijn om het begeleidingstraject alsnog af te blazen (Bakker, 2011) (zie ook stap 6: afronden en nazorg, 131). Vanuit literatuur kan verder worden aangevuld dat het monitoren van de voorgang motiverend werkt voor jongeren, omdat op deze manier zichtbaar wordt wat er allemaal is gerealiseerd. Voor het jongerenwerk zelf biedt monitoring de mogelijkheid om op organisatieniveau het succes van de begeleiding te monitoren (doelen, aanpak, resultaten) (Bakker, 2011).

Versterken zelfredzaamheid

Een derde ondersteuningsvorm van jongerenwerkers tijdens de uitvoering is gericht op het versterken van de zelfredzaamheid van jongeren. Om bepaalde doelen te kunnen realiseren is het nodig dat jongeren bepaalde kennis, vaardigheden en houdingsaspecten gedurende de uitvoering kunnen ontwikkelen.

*'We hebben een jongere die beginnend ondernemer is. Hij heeft niet heel veel tools, dus hem willen wij ook tools geven om door te kunnen groeien in zijn ambities en in zijn doelen zijn levensdoelen zegmaar.'*²⁴⁹

Het versterken van de zelfredzaamheid van jongeren tijdens de uitvoering gebeurt vooral door jongeren 'zelf' actuele problemen te laten aanpakken (zoals het bellen van schuldeisers)²⁵⁰, het aanbieden van trainingen en oefenen met situatie via rollenspellen.

*'Ja als de jongere wil leren solliciteren dan bieden wij die training aan, budgettrainingen en in krachtrainingen. Daar leren jongeren omgaan met conflicten. Verder rots en water training dat een weerbaarheid training en dat is voor meiden en jongens apart.'*²⁵¹

*'Als ik denk dat een jongere niet precies weet hoe zoiets in z'n werk gaat dan gaan we het nabootsen en daar kan je heel veel uithalen, vooral voor zo'n jongere, die vinden dat spannend om opeens zo'n rollenspel te doen. Je kan het rollenspel ook toepassen voor bijvoorbeeld een afspraak met de dokter, DWI, schuldhulpverlening.'*²⁵²

Ook voeren jongerenwerkers (coachings)gesprekken waarin zij jongeren uitnodigen om te reflecteren op hun handelen. Door een analyse te maken van acties die in het verleden mis gingen of juist heel succesvol waren. Hierdoor krijgen jongeren inzicht in hun eigen handelen en welke acties nodig zijn om verandering te realiseren.

²⁴⁸ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

²⁴⁹ Wazi (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

²⁵⁰ Sonneveld & Koops (2014) Leesgroep concept rapport Individuele Begeleiding 7 en 9 april 2014.

²⁵¹ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 7

²⁵² Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

*'Ik probeer ze uit te dagen van wat kan er mis gaan. Nogmaals waarom ging het eerst niet en waarom zou het nu wel lukken.'*²⁵³

Een andere manier waarop jongerenwerkers de zelfredzaamheid van jongeren proberen te versterken is door de systeemwijsheid van jongeren te vergroten. Dit houdt in dat zij informatie overdragen over procedures en wet- en regelgevingen die van kracht zijn.

8.2.6 Stap 6 Afronden en nazorg

De individuele begeleiding wordt afgesloten als de doelen zijn bereikt, er geen nieuwe thema's zijn en de jongerenwerker dat ook heeft gecheckt bij de jongere en de netwerkpartners (Bakker, 2011; Kamerbeek, 2011).

*'Ik ben wel iemand die altijd navraagt van 'is het gelukt?', kan ik je nog helpen, waar ben je nu mee bezig? Op het moment dat ze niets meer aangeven dan laat ik het ook bij die jongere liggen. Maar er is wel een moment van nazorg/na-evaluatie. Dit hebben we zo gedaan, wat is eruit gekomen? Is het doel behaald? Is het dan niet nodig om een ander doel op te stellen?'*²⁵⁴

*'Ja dat was toch wel een jongen die heb ik niet zo lang geleden afgesloten, die had ook schulden, lang niet naar school gegaan. En die had bijna geen werkervaring. Best wel traumatische dingen meegemaakt twee jaar geleden waardoor die eigenlijk een beetje een hoopje ellende was. Door die schulden kon hij niet meer thuis blijven wonen. Hij werd het huis uit gezet en op het moment dat hij hier kwam had hij dus eigenlijk helemaal niets maar wel motivatie. ...En het stomme was dat ik eerst dacht dit wordt helemaal niks. En dat hij echt zoveel doorzettingsvermogen heeft getoond. En uiteindelijk is hij nu dus in begeleid wonen. Heeft hij ook echt 5 maanden op moeten wachten voor hij daar in kwam. Hij heeft een baantje gevonden waarin hij doorgroeien kan. Schuldhulpverlening loopt en hij heeft een leuk vriendinnetje gevonden. Hij krijgt nu psychische hulp voor de trauma's.'*²⁵⁵

Andere redenen waarom de begeleiding wordt afgesloten zijn: uitval van de jongere, een jongere is doorverwezen naar een andere instantie, een jongere zit in detentie of de maximale tijd voor de begeleiding is bereikt.²⁵⁶ Vrijwel aan alle jongerenwerkers is gevraagd hoe zij in de praktijk de Individuele Begeleiding afsluiten en of er een vorm van nazorg wordt ingezet. Uit de antwoorden blijkt dat er geen standaard procedure voor afronden en nazorg wordt uitgevoerd. De vorm van afronding en nazorg hangt af van het type begeleidingstraject en de (ontwikkelings) behoefte van de jongere. De Individuele Begeleiding wordt in de meeste gevallen afgerond via een eindgesprek met de jongere waarin wordt teruggeblikt op het proces en de behaalde doelen. Tijdens dit eindgesprek wordt de behoefte aan nazorg besproken.

*'Meestal als ik ze zie zeg ik nou we hebben begeleidingstraject gehad we hebben dit en dit gedaan je kan altijd bellen en ik bel jou ook weer hoe het gaat. Wel een soort van laatste gesprek van de begeleiding die we gehad hebben is minder intensief als die er nu gaat komen.'*²⁵⁷

Vanuit de literatuur kan worden aangevuld dat het belangrijk is om de afronding van de begeleiding enigszins op tijd aan te kondigen, zodat afbouwen van het contact mogelijk is en er tijd is voor bestendinging (Bakker, 2011). Bestendinging krijgt vorm doordat in het proces

²⁵³ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

²⁵⁴ Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3

²⁵⁵ Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

²⁵⁶ Sonneveld & Koops (2014) Leesgroep concept Rapport Individuele Begeleiding 7 en 9 april 2014.

²⁵⁷ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

van afronding door jongere en jongerenwerker verkend wordt wat nodig is om de nieuwe verworvenheden te behouden (Richter & Krooneman, 2008)

Nazorg

Nazorg is een periode van een aantal maanden waarin nog contact momenten tussen jongerenwerker en jongere plaatsvinden. Deze fase is ervoor bedoeld om enerzijds de intensiviteit van het contact af te bouwen en anderzijds vinger aan de pols te houden. Kan een jongere zich nu zelf redden? Treden er knelpunten op?

*'Als er op een gegeven moment blijkt dat iemand klaar is, dan is de nazorg, dan is de frequentie van contact, in het begin is het 2 keer per week, dan is het 1 keer in de twee weken. Iemand zomaar loslaten, dat vind ik slecht.'*²⁵⁸

*'Ik dacht een maand of 3 dan vraag je wel hoe gaat het of kijkt of ze zelf nog iets willen en of je er nog voor ze bent. Ik heb het zelf persoonlijk meegemaakt dat een meisje met plezier hier is weggegaan, ze heeft een leuke woning gevonden ben er zelf een keer geweest ook op de thee maar de sfeer van coaching is dan wel weg maar in de zin van kijken hoe het met haar gaat.'*²⁵⁹

Soms is de behoefte/ interesse van de jongere een graadmeter voor jongerenwerkers om wel of geen nazorg uit te voeren. Als jongerenwerkers een goed gevoel erbij hebben om jongeren 'los' te laten dan geldt ook hier dat de keuze aan de jongeren is of zij wel of geen contact willen na enige tijd.

*'Een heleboel jongeren hebben ook zoiets van; ik heb in een project gezeten, daar wil ik het bij laten. Want het is natuurlijk een bepaald hoofdstuk, een bepaalde tijd in je leven waar een heleboel jongeren ook niet aan herinnerd willen worden.....En van sommige jongeren weet ik gewoon van, daar gaat het wel goed mee. Dus dat hangt van de jongeren af.'*²⁶⁰

*'Soms vinden ze dat ook helemaal niet belangrijk. Die zeggen van ja nou ja prima, mag ik je nog wel eens bellen gewoon in de komende drie maanden om je iets te vragen. Of het goed gaat of ze komen zelf nog en dan gaat het heel natuurlijk. Maar bij sommigen met wie je wat langer bezig bent geweest die zijn toch wat gevoeliger, bijvoorbeeld weer meiden, die zijn van; ohh en mag ik nou niet meer komen en dan moet je het wel wat meer afbouwen.'*²⁶¹

Er zijn verschillende vormen van nazorg te onderscheiden. De meest ingezette manier is het zo nu en dan contact onderhouden met jongeren. Uiteenlopend van: bellen, langsgaan en contact via social media. In dit contact informeren jongerenwerkers naar hoe het met jongeren gaat en om vinger aan de pols te houden.

*'Dan ga je, dan bel je op of ik ga langs op het werk als iemand dat leuk vindt.'*²⁶²
*'Even een keertje daar eten en dat vinden ze erg fijn en dat vind ik ook leuk en dan kan je zien hoe het met de jongeren gaat. Dus dat en via Whatsapp, soms in de vorm van zoals nu, er zit iemand bij hvo querido met een eigen woning, vind je het leuk om met een interview mee te doen, dat vinden ze ook helemaal geweldig, weet je wel. Dan kunnen ze vertellen hoe het gaat.'*²⁶³

²⁵⁸ Dwarka (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 1

²⁵⁹ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 7

²⁶⁰ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

²⁶¹ Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

²⁶² Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

²⁶³ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

*'Ik heb er een of twee zelfs toegevoegd aan mijn Facebook. En een of twee die ik af en toe nog een smsje stuur.'*²⁶⁴

Sommige jongerenwerkers onderhouden contact met jongeren omdat zij hen met regelmaat blijven tegenkomen binnen andere vormen van het jongerenwerk (Inloop, Ambulant Jongerenwerk, Youth Organizing). Het contact is dan vaak informeel en alledaags. Voordeel aan deze vorm van nazorg is dat deze niet tijdgebonden is en jongerenwerkers (vanuit andere taak/functie) voor een langere tijd vinger aan de pols kunnen houden.

'Hoe zit zo'n nazorg eruit? Als ze hun doelen hebben behaald? En dan?'
*'Dan willen ze altijd bij ons komen, om vragen te stellen. Omdat we Ideeën hebben dan kunnen we op die manier met ze aan de slag. We kunnen ze misschien als vrijwilliger, als er wat oudere jongens kunnen ze zich vrijwillig inzetten en credits mee verdienen. Er zijn genoeg mogelijkheden waardoor wij ze betrokken houden. We ambulanten op straat dus we zijn ook op straat en dan heb je ook een vinger aan de pols.'*²⁶⁵

*'Als de begeleiding gewoon afgelopen is ga ik ook gewoon voor de deur even een babbeltje met hem maken over alledaagse zaken. Ik ben oprecht geïnteresseerd.'*²⁶⁶

Een andere manier waarop invulling wordt gegeven aan nazorg is dat de jongerenwerker contact opneemt met de omgeving van de jongere (school, werkgever, familie) om ook bij hen te informeren hoe het gaat met de betreffende jongere.

*'... en soms spreek je ook met de teamleider of zo van hoe gaat het, vinden ze niet allemaal leuk. Maar dat doe ik alleen als ze het leuk vinden en dan heb je echt zicht van hoe het gaat en je blijft contactpersoon.'*²⁶⁷

Een ervaring die uit reeds beschreven projectbeschrijvingen kan worden ingebracht is dat de meeste aanbieders van trajecten vinden dat de nazorg over het algemeen veel tijd kost, terwijl deze niet altijd is meeberekend in de standaard trajectduur. Steeds meer projecten geven aan dat zij binnen het totale proces na afsluiting nog drie of zes maanden als vangnet aanwezig zijn voor de jongere (Kamerbeek, 2011). Dit geldt zowel voor trajecten voor zware doelgroepen als voor lichte trajecten. Praktisch wordt dit opgelost doordat jongerenwerkers die nazorg wel gewoon bieden, met het gevolg dat jongerenwerkers vaak een zware caseload hebben of dat dit ten koste gaat van de start van nieuwe trajecten (Noorda et al., 2008)

Voortijdige afronding

Een enkele keer komt voor dat de begeleiding voortijdig wordt afgerond. De reden hiervoor kan zijn dat het contact tussen jongerenwerker en jongere gedurende de uitvoering is verwaterd, omdat 1) de jongere tussentijds is uitgevallen of 2) omdat een jongere op den duur vrij zelfstandig zijn weg heeft gevonden naar nieuwe perspectieven voor hem/haar.

*'Afsluiting is soms ook minder rooskleurig; als de jongere uitgevallen is en bij ons van de radar is verdwenen.'*²⁶⁸

²⁶⁴ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

²⁶⁵ El Ghani (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 3

²⁶⁶ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

²⁶⁷ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

²⁶⁸ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

*'Ik moet eerlijk zeggen, als je een lang traject met iemand hebt en dingen lopen al goed voor zo'n jongere, dan verwatert het contact al langzaam. Dus je hebt een intake...intensief contact...gaan de dingen lopen...en wordt alles steeds minder en minder. Dus eigenlijk heb je al minder contact. Tot eindgesprekken komt het niet echt omdat de jongeren naar school gaan of ze werken.'*²⁶⁹

8.3 Methodische principes

In deze paragraaf beschrijven wij de zes methodische principes van het werken met jongeren binnen Individuele Begeleiding. De methodische uitgangspunten van Individuele Begeleiding bestaan naast een zestal methodische stappen (die verwijzen naar de volgorde van het methodisch handelen en chronologisch worden doorlopen) uit een zestal methodische principes. Methodische principes geven inhoudelijk invulling aan het contact met jongeren en vormen de kern van het handelen.

De methodische principes bestaan naast elkaar en worden afhankelijk van de jongere(n), de situatie, de doelen, de persoon van de jongerenwerker en de beschikbare middelen door de jongerenwerker ingezet. In tegenstelling tot de methodische stappen, zit er geen volgorde in het toepassen van de methodische principes. Een tweede verschil met de methodische stappen is dat niet alle methodische principes worden ingezet.

Jongerenwerkers maken van datgene gebruik wat op dat moment nodig en passend is. De gereedschapskist van de timmerman is een metafoor voor de methodische principes van Individuele Begeleiding. De gereedschapskist is goed gevuld, maar de concrete klus bepaalt welk type gereedschap nodig is. Om een schilderij aan de muur te hangen, gebruikt de timmerman een hamer met spijker, of een boormachine, schroevendraaier, pluggen en schroeven. Andere gereedschappen zoals de zaag, een inbussleutel en de nijptang zijn niet nodig. Op basis van een analyse van 22 diepte-interviews met jongerenwerkers kan worden geconcludeerd dat er zes methodische principes van Individuele Begeleiding zijn:

1. Betekenisrelatie
2. Aansluiten bij behoefte
3. Werken met de omgeving
4. Praktische hulp
5. Nabijheid
6. Veiligheid

In de onderstaande paragrafen worden de principes uitgewerkt en onderbouwd met citaten en waar nodig met literatuur.

8.3.1 Principe 1 Betekenisrelatie

Het eerste methodische principe dat inhoudelijk richting geeft aan het contact met jongeren is de betekenisrelatie. Centraal in de Individuele Begeleiding staat de betekenisrelatie tussen jongerenwerker en jongere (Bakker, 2011; Honhoff & Van den Brink, 2011; Idema et al., Van Montfoort et al., 2010). Volgens de literatuur drukt het begrip betekenisrelatie uit dat het contact met de jongerenwerker van dermate groot belang en diepgaand is dat het verschil maakt in het leven van de jongere. (Idema et al., Van Montfoort et al., 2010). De aanwezigheid van een betekenisrelatie betekent dat een jongere de jongerenwerker als serieuze gesprekspartner beschouwt bij onderwerpen die van belang zijn voor zijn of haar ontwikkeling. Onderdeel daarvan is dat de jongere gevoelig is voor wat de jongerenwerker inbrengt. Dat maakt het mogelijk om als jongerenwerker jongeren kracht en motivatie te geven om zich in positieve zin te ontwikkelen.

²⁶⁹ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

*'De band die je kan creëren met iemand, die kan je gebruiken om iemand te motiveren.'*²⁷⁰

*'Hij vertelt mensen nu wat blowen met hem deed en hoe hij er van af is gekomen, hij laat mijn naam heel vaak vallen, hoeft niet, maar dat doet hij wel dus blijkbaar heeft hij toch wel iets aan mij gehad ondanks dat ik hem in feite alleen heb doorverwezen. Dus dat kan Individuele Begeleiding zijn.'*²⁷¹

In het contact met jongeren werken jongeren toe naar een betekenisrelatie. Het opbouwen en onderhouden van een betekenisrelatie gaat niet vanzelf. Het verschilt per individu hoe lang het duurt om de betekenisrelatie op te bouwen en productief te laten zijn. Deze kan in twee weken zijn opgebouwd, maar het kan ook een half jaar in beslag nemen.

*'...er zijn ook jongeren die heel verlegen zijn en heel gesloten en waar het heel moeilijk is om ook achter dingen te komen. Bijvoorbeeld met betrekking tot hun problemen of het verleden en dan duurt het gewoon veel langer voordat je iets kan bereiken en is ook de aanpak anders. Daar duurt het vertrouwen winnen bij wijze van, een half jaar, terwijl bij sommigen heb je dat in twee weken al.'*²⁷²

Uit onderzoek naar de normale en positieve ontwikkeling van kinderen en jongeren komt steeds naar voren dat het hebben van persoonlijke en emotionele bindingen met anderen een voorwaarde is voor een gezonde en positieve ontwikkeling van jongeren (Larson et al., 2005; Dubois et al., 2011). De verklaringen over het belang van die verbindingen verschillen overigens. In de praktijk en de literatuur wordt de betekenisrelatie ook wel omschreven als werkrelatie of vertrouwensrelatie. Wij kiezen hier voor het begrip 'betekenisrelatie' omdat dit benadrukt dat het om een breed, betekenisvol en professioneel contact gaat waarbij zowel de jongere als de jongerenwerker specifieke belangen hebben en daarnaar handelen. De band tussen beiden is niet gelijkwaardig (Schellekens, 2013).

Kernelementen van de betekenisrelatie

Binnen Individuele Begeleiding zijn drie kernelementen te onderscheiden die van belang zijn voor het opbouwen en productief maken van de betekenisrelatie. Dit zijn: 1) aandacht voor de persoon; 2) vertrouwen en 3) toegankelijkheid.

1) Aandacht voor de jongere

Aandacht voor de jongere is een belangrijk kernelement om invulling te geven aan de betekenisrelatie. Het draagt zowel bij om een betekenisrelatie op te bouwen als om deze te onderhouden. Het betekent dat de jongerenwerker in de jongere als individu is geïnteresseerd, in plaats van als geval met problemen of de resultaten die een jongere behaalt. Echt contact maken met de jongere als individu vormt daarvan de basis. Het gaat daarbij om werkelijk contact maken, jongeren serieus nemen, vragen hoe het gaat en oprechte interesse tonen in de jongere en daar de tijd voor nemen. Door deze aandacht aan te geven voelen jongeren zich gezien en ertoe doen.

'Op het moment dat ze zien dat je je hand uitsteekt en iemand met respect behandelt en iemand in de ogen aankijkt als je een gesprek hebt. Het zijn vaak de kleine dingen. Iemand aankijken in de ogen betekent dat je contact maakt, echt contact maakt. Ik zeg ook altijd als ik met je in gesprek ben dan wil ik ook 100% je aandacht dus ik wil niet dat je met je telefoon

²⁷⁰ Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

²⁷¹ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

²⁷² Halfhide (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 2

*bezig bent en dat je me ook aankijkt. Want dan voel je emotie in een blik, in de mimiek. Dat soort dingetjes probeer ik te gebruiken en te doen om toch contact te maken met jongeren.*²⁷³

*'Ik neem ze serieus, ook al zijn het niet mijn problemen of dingen ik neem ze serieus, ik neem de tijd voor ze ...*²⁷⁴

*'Maar het belangrijkste vind ik om eerst contact met hem te krijgen, omdat hij echt merkt dat ik er echt voor hem ben, zeg maar en niet zo zeer dat hij het gevoel heeft van ohh zij staat aan mijn moeders kant, om het zo te zeggen, maar dat hij meer het gevoel heeft van oke. Dus dat is wel mijn hoofd insteek.*²⁷⁵

Manieren om jongeren de aandacht te geven en daarmee bijdragen aan een productieve betekenisrelatie zijn onder andere samen iets leuks doen of te praten over onderwerpen die hun bezighouden. Hierdoor ontstaat er een energie die een verbinding teweeg brengt (De Boer, 2014).

*'Ook moet het leuk zijn even relaxen ergens bijvoorbeeld wat drinken want dat gebeurt zo weinig met hun. Dat ze het gevoel hebben "we are together".*²⁷⁶

*'Ik probeer ook de goede balans te vinden tussen lekker aan de gang gaan en het informele aspect zodat we ook over voetbal, of meiden kennende over The Bold & The Beautiful of GTST praten hahaha. De balans moet er gewoon zijn.*²⁷⁷

De impact van de aandacht voor de persoon is groot. Het geeft jongeren het gevoel dat zij er mogen zijn. Dat geeft zelfvertrouwen en het motiveert jongeren om aan de slag te gaan.

*'Als je extra aandacht geeft aan het kind dat het voor je zelfvertrouwen goed is, wie wil er niet een uurtje aan extra aandacht jij bent bijzonder. Het motiveert een kind. Ik vind het leuk om te doen en dat komt over op het kind.*²⁷⁸

*'Ja, ik sta wel naast de jongeren. Dat is ook het werk van mij he, je hoeft ook niet altijd hulpverlener te zijn. Zodat een jongere ook aandacht krijgt enzo. Iemand is misschien al 2 maanden niet gevraagd hoe het met hem gaat begrijp je. Ja en dan, ja dan kan jij wel je ding ermee halen (vertrouwensband).*²⁷⁹

Een ervaren dilemma bij het geven van aandacht aan jongeren is dat de jongerenwerker zorgt dat er een juiste balans is tussen het geven van persoonlijke aandacht en het werken aan de professionele handeldoelen (bijdragen aan de ontwikkeling van jongeren). Ofwel het geven van aandacht moet wel functioneel blijven. Het onderstaande citaat geeft hiervan een illustratie.

'Maarja het kan natuurlijk ook zijn dat iemand behoefte heeft aan heel veel contact.'

'En begrens je dat dan, wanneer iemand zegt oh ik kom morgen weer en overmorgen weer.'

'Tot op bepaalde hoogte begrens je dat ja. Je kan die aandacht geven als dat op dat moment nodig is. Maar het moet niet zo worden dat dat de betekenis van de relatie wordt. Ik heb in net begin wel eens een meisje gehad die dan gezellig een uur lang thee kwam drinken met

²⁷³ Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3

²⁷⁴ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 7

²⁷⁵ Hagemeljer (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 5, 23 november 2012.

²⁷⁶ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

²⁷⁷ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

²⁷⁸ Elzinga (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 5, 15 november 2012.

²⁷⁹ De Koster (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 1

*lekkers. Dat was voor haar wel heel fijn maar ik duwde haar niet meer een bepaalde kant op. En het stagneerde een beetje.*²⁸⁰

2) Vertrouwen

Een tweede kernelement om de betekenisrelatie tussen jongerenwerker en jongere op te kunnen bouwen en productief te maken is vertrouwen. Met vertrouwen bedoelen wij dat de jongeren de Jongerenwerker dermate serieus neemt dat de jongere zich zelf durft te laten zien, met krachten, dromen en kwetsbaarheden (Bakker, 2011; Honhoff & Brink, 2011; Idema et al., 2010; Montfort, Opvoedhulp, & Schrikkergroep, 2010). Jongeren willen zeker weten dat jongerenwerkers handelen in het belang van en vanuit het perspectief van de jongere. Vertrouwen geeft jongeren de garantie dat jongerenwerkers hen niet zullen benadelen. Het vertrouwen in de jongerenwerker kan jongeren de kracht geven om de eerste stap te zetten om zichzelf positief te ontwikkelen (Koops, Metz en Sonneveld, 2013). Jongerenwerkers in de praktijk zijn zich ervan bewust dat het 'vertrouwen' van jongeren in de bedoelingen van Individuele Begeleiding een belangrijk issue is. Om jongeren dit vertrouwen te bieden zijn jongerenwerkers in contact met jongeren bezig om betrouwbaar over te komen. Het vragenlijstonderzoek onder jongeren maakt zichtbaar dat jongeren die gebruik maken van Individuele Begeleiding hun begeleiders vertrouwen. 98% van de jongeren geeft aan hun begeleider te vertrouwen (zie ook hoofdstuk Doelen en resultaten p. 50).

*'.. ja maar het hangt heel erg van de jongere af wat voor band je er mee hebt zeg maar, en hoe erg die jongere jou vertrouwt en of hij je gaat vertrouwen. Want met sommige jongeren heb je in het begin ook helemaal niets en dat komt dan door het wantrouwen van de jongere want die heeft natuurlijk al tienduizenden hulpverleners al gezien en ik ben natuurlijk de zoveelste. Totdat ze zich realiseren dat ik eigenlijk helemaal niet zo veel van ze hoeft.'*²⁸¹

*'Hij kwam hier vanochtend ook gewoon om iets te vragen en dat is wel eigenlijk het belangrijkste. Dat ze de weg weten te vinden naar ons en dat ze ook een soort van vertrouwen in ons hebben, van die gaat me helpen of die gaat..eh uhm ja.. dat wordt een goede werkrelatie.'*²⁸²

Om het vertrouwen van jongeren in de begeleider te laten groeien geven jongerenwerkers aan dat het in het contact met jongeren ten eerste belangrijk is om oprecht, authentiek en betrouwbaar over te komen op jongeren. Concreet betekent dit onder andere gemaakte afspraken nakomen en vasthouden aan eigen ideeën, normen en waarden.

*'Je moet altijd oprecht geïnteresseerd zijn in een jongere en dat is ook de enige manier waarop je serieus genomen wordt door een jongere. Dat zij ook het gevoel hebben dat het je wat kan schelen. Als je dat doet dan kun je volgens mij ontzettend veel met jongeren doen. Dat is iets wat ik altijd probeer vast te houden. Dat je niet meegaat praten over iets of tof gaat lopen doen. Wees jezelf gewoon. Ik moet altijd mezelf blijven en mijn eigen normen en waarden en ideeën vasthouden. Dat niet opleggen bij jongeren want dat werkt ook niet en ja werkelijk geïnteresseerd zijn in wat hun doelen zijn.'*²⁸³

'Uh hoe bouw je dit dan op die vertrouwensrelatie?'

'Uh ja door heel erg betrouwbaar te blijven. Ik denk dat je heel erg oprecht en eerlijk blijven en je afspraken nakomen en dat heeft even tijd nodig. Maar als een jongere ziet van ze doet wel wat ze zegt dus oké ze heeft het gedaan en het is gelukt. ... Ik moet heel erg betrouwbaar zijn

²⁸⁰ Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

²⁸¹ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

²⁸² Halfhide (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 2

²⁸³ El Ghani (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 3

*in wat ik zeg. Dat heeft bij de ene veel tijd nodig en bij de ander heb je dat snel. Je biedt ook een luisterend oor en actief luisteren.*²⁸⁴

3) Toegankelijkheid

Een laatste kernelement van de betekenisrelatie is toegankelijk zijn voor jongeren. Jongeren moeten zich uitgenodigd en welkom voelen om met de jongerenwerker in gesprek te gaan over hetgeen wat hen bezighoudt.

*'En meestal zeg ik wel ook tegen de jongeren van, 'nou als jij niet komt met je dingen dan hebben wij ook geen werk, dus kom maar gewoon,' want vaak voelen ze zich een beetje bezwaard. 'Kom maar gewoon, want dat is voor ons leuk. Dan kunnen we ermee aan de slag, anders zitten wij hier ook maar'. Weet je, dat overdrijf ik altijd een beetje, want we hebben genoeg te doen. Maar meer om te laten zien van: je bent altijd welkom, weet je, de deur staat voor iedereen open en als je iets wil regelen dan kom je maar en dan doen we dat. Dus door dat in het begin heel erg aan te kaarten, is het ook ja, de bedoeling dat de jongeren inzien van: oh we kunnen daar echt terecht, als ik iets moet doen of als ik iets op de computer moet doen, dan kan dat.*²⁸⁵

Voor toegankelijkheid kan er een onderscheid worden gemaakt tussen emotionele en fysieke toegankelijkheid. Met emotionele toegankelijkheid gaat het om dat jongerenwerkers zich kunnen verplaatsen en inleven in de situatie van jongeren en begrijpen wat hetgeen voor een jongere werkelijk betekent. Dit draagt eraan bij dat een jongere zich vrij voelt om te praten over wat er speelt.

*'Ik doe mijn best om mijzelf in hun te verplaatsen, want ze verplaatsen zich heel snel in een slachtoffer rol. Van de maatschappij, de politie, de Nederlanders dus heel snel proberen ze dat te doen.*²⁸⁶

*'Je staat erg stil bij wat de cliënt voelt en kan en ik denk dat je daar vaker bij stil moet staan. Je werkt heel praktisch ook met je helpt met dit en dat maar ga ook terug naar het begin, voelt het goed, gaat het niet te snel. Je moet dit wel blijven toetsen om te zien of dit de juiste tijd is.*²⁸⁷

Eenzijds zijn jongerenwerkers emotioneel toegankelijk voor lastige situaties waarmee jongeren worden geconfronteerd. Als een jongere bijvoorbeeld met teleurstellingen wordt geconfronteerd kan de jongerenwerker de jongere steunen door met de jongere mee te balen of door wat relativerende woorden of humor te gebruiken. Ook als er weinig positiefs is, is humor een goede manier om te relativeren en situaties dragelijk te maken. Ook draagt het er aan bij dat de begeleiding tenminste leuk is.

*'En humor. Humor werkt standaard. Neem ze maar in de maling. Het relativeert heel erg. Want door te lachen denk je bij jezelf oke, het is misschien wel kut maar er is licht aan het eind van de tunnel. Het is niet alleen maar kommer en kwel, je bent toch goed op weg. En dan kan je daar geintjes over maken.*²⁸⁸

'Als een jongere verschrikkelijk aan het balen is omdat schuldhulpverlening weer niet terugbelt ga ik gezamenlijk met zo'n jongere balen. Dus: "Ja dat is ook echt shit, wat gaan wij doen?"

²⁸⁴ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

²⁸⁵ Halfhilde (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 2

²⁸⁶ Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4

²⁸⁷ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

²⁸⁸ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

Dus niet steeds zeggen: “je moet gewoon opnieuw bellen”, maar echt mee te gaan balen ik probeer heel erg op de flow van de jongeren mee te gaan maar dan wel om die flow positief te krijgen. Ik probeer veel humor te gebruiken en jongeren met een goed gevoel weg te laten gaan. Niet altijd hoor soms moet er ook gehuild worden maar ik probeer grapjes te maken en lol te hebben zodat de jongere niet denkt moet ik er alweer heen maar er plezier in heeft. Dat houdt het leuk voor de jongeren en zo hou ik het ook voor mijzelf leuk.²⁸⁹

Fysieke toegankelijkheid houdt in dat jongerenwerkers duidelijk naar jongeren communiceren hoe zij elkaar kunnen bereiken en op welke momenten. Laagdrempelig en flexibel zijn richting jongeren zijn hierin belangrijk, maar ook het aangeven van grenzen hierin.

‘Dus je zorgt ervoor dat ze heel duidelijk je nummer hebben. Door ze echt de kennis te geven van je kan me altijd bellen, je kan me altijd smsen. Ik zal niet altijd komen maar als er echt wat aan de hand is, ben ik iemand die kan je vertrouwen en waar je bij terecht kan.’²⁹⁰

‘Ik geef altijd aan dat een jongere mij altijd kan bellen dus dat de jongeren het gevoel heeft dat ze altijd kunnen bellen. Ik moet wel mijn eigen grenzen bewaken, aanvankelijk zei ik altijd dat ik altijd bereikbaar was maar dat werkt niet.’²⁹¹

Aandachtspunt

Voor het opbouwen en productief maken van de betekenisrelatie is continuïteit in begeleiding een aandachtspunt. Allereerst is het belangrijk dat jongerenwerker en jongere regelmatig contact met elkaar hebben waarbinnen ruimte is voor aandacht voor de jongere en er gewerkt kan worden aan het vertrouwen (zie ook stap 5: Uitvoeren plan, p. 128). Daarnaast is het belangrijk dat de jongere gedurende begeleiding wordt begeleid door 1 persoon waarmee hij/zij een betekenisrelatie hoeft op te bouwen.

‘Hebben jullie allebei jullie eigen jongeren?’

‘Ja’

‘En hoe werkt dat voor jou?’

‘Ja perfect, want je leert echt de jongeren kennen en de jongere heeft ook meteen door van;

“He, dat is mijn coach in plaats van dat als hij binnen komt, dat hij dan weer een andere coach heeft en dat hij hetzelfde verhaal nog een keer moet gaan uitleggen etc etc. Dus nee dat houden we er wel in.”²⁹²

De literatuur bevestigt dat continuïteit een belangrijke randvoorwaarde is voor een productieve betekenisrelatie met zowel betaalde als vrijwillige begeleiders. Voor de doelgroep is vertrouwdsheid met de medewerkers een belangrijke factor in het binnengaan en vooral: het vasthouden van de jongeren (De Groot & Lagendijk, 2010; Rigter & Krooneman, 2008). Wisseling in medewerkers brengt het risico met zich mee dat de begeleiding voortijdig eindigt.

8.3.2 Principe 2 Aansluiten bij behoefte

Aansluiten bij de behoefte van jongeren vormt het tweede methodische principe van Individuele Begeleiding. Ondersteuning bieden bij het volwassen worden als deel van de samenleving is alleen zinvol als er ingespeeld wordt op de individualiteit van de jongere (Metz & Sonneveld, 2013).

²⁸⁹ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

²⁹⁰ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

²⁹¹ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

²⁹² De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

Met stap 2, behoefte peilen (paragraaf 8.2.2, p. 118) wordt samen met de jongere verkend wat knelpunten, vragen en ambities zijn. Bij het methodische principe 'aansluiten bij de behoefte' gaat het erom de inrichting van het begeleidingsproces in contact met jongeren werkelijk op de eigen behoeften van jongeren af te stemmen. Deze afstemming op behoefte is nodig te kunnen werken aan ontwikkeling van jongeren.

Maatwerk leveren

Veel jongerenwerkers geven aan dat zij door het leveren van 'maatwerk' aansluiten bij de behoefte van jongeren. Maatwerk leveren houdt in dat jongerenwerkers binnen de uitvoering van de basismethode van Individuele Begeleiding, een goede inschatting maken van hoe iemand is als persoon, de problemen die er zijn en de mogelijkheden. Op basis van deze inschatting wordt de begeleiding gegeven op een manier die bijdraagt aan de ontwikkeling van een specifieke jongere. Wanneer blijkt dat een jongere iets (nog) niet kan, dan is het belangrijk dat een dergelijke taak niet bij de jongere wordt neergelegd. Falen ligt op de loer, wat schadelijk is voor het vertrouwen in het traject. Ook bestaat er de kans op 'bijkomende schade', zoals schulden wanneer een jongere die niet met geld kan omgaan wel zelf de financiën moet beheren.

*'Het is gewoon maatwerk leveren, wat werkt wel en wat werkt niet? Het hangt van het individu af.'*²⁹³

*'Iedereen is ook anders iedereen heeft ook een andere aanpak nodig. Je hebt grote lijnen. De methodiek is hetzelfde natuurlijk maar hoe je invult is bij iedereen anders. Bijvoorbeeld de ene jongere heeft ook een lager opleidingsniveau bijvoorbeeld, we hebben ook te maken met heel veel jongeren die lichtverstandelijk beperkt zijn.'*²⁹⁴

Jongerenwerkers maken de inschatting door de jongeren en zijn/haar (on)mogelijkheden te leren kennen. Er zijn duidelijke verschillen tussen jongeren, qua intelligentieniveau, qua sociale emotionele ontwikkeling of persoonlijke ontwikkeling. Om maatwerk te kunnen bieden is het nodig dat de jongerenwerker goed inzicht krijgt in de achtergronden, situatie en persoonlijkheid van de jongere (Bijl et al., 2005). Hoe leert deze jongere? Welke ervaringen heeft een jongere? Op welke gebieden sterk ontwikkeld of juist zwak ontwikkeld? De behoeften van jongeren hierin zijn bepalend voor het niveau, de manier van leren en het tempo van de begeleiding.

*'... omdat er ook een groot intelligentieverschil bestaat tussen de jongere onderling is het echt maatwerk en kijken waar de behoeftes per jongere ligt. Bij de één kan je veel sneller gaan dan bij de ander.'*²⁹⁵

*'Dus je moet wel goed in kunnen schatten hoe iemand is. Bij de een kan het wel, die wilt zo snel mogelijk zijn ding klaar hebben. Maar bij een ander, ja dat gaat wat langzamer want die moet zijn weg nog een beetje vinden.'*²⁹⁶

Jongerenwerkers sluiten aan bij de behoefte van jongeren door 1) het tempo en het niveau af te stemmen op de behoefte van jongeren en door 2) de begeleidingsvorm af te stemmen op de behoefte van een jongere.

²⁹³ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

²⁹⁴ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

²⁹⁵ Bakker (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 4

²⁹⁶ De Koster (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 1

1) Tempo en niveau afstemmen

Als het proces te snel gaat of onvoldoende is te volgen voor een jongere bestaat het risico dat de regie wordt overgenomen door de jongerenwerker, waardoor het leerrendement voor een jongere afneemt. Het is juist de bedoeling van de begeleiding dat een jongere meer grip krijgt op zijn eigen leven. In het slechtste geval kunnen jongeren afhaken. Overigens valt op dat het soms lastig inschatten is aan het begin van de begeleiding wat het niveau en tempo van een jongere is. Vaak wordt dit pas gedurende de begeleiding zichtbaar en wordt dit bijgeschroefd.

*'En soms als jij geneigd bent, dan neem jij bijvoorbeeld een stapje te ver, zouden wij volgen. Alleen soms lopen wij toch wel sneller en dan verlies je ze meestal. Je zult rustig met ze moeten meelopen en nogmaals de stap die je al neemt is perfect. Dus ga niet sneller lopen dan zij, want daar leren zij ook niets van. Of je doet alles voor ze dat is voor hun perfect of je gaat te snel en ze denken van: "ik volg je niet meer". Dan komen ze de volgende keer de afspraak niet na, want hebben ze zoiets van ik begrijp je niet en weet niet wat ik moet doen.'*²⁹⁷

*'Ik heb soms wel eens een half uur gesproken met een jongere voordat ik erachter kwam dat ik even moest terugschakelen.Soms de simpelste dingen zijn voor iemand ander niet simpel. Hij heeft een heel ander referentiekader en heel andere rugzak weet je.'*²⁹⁸

2) Begeleidingsvorm afstemmen

De bedoeling van Individuele Begeleiding is om de regie zoveel mogelijk bij jongeren zelf te leggen (zie ook hoofdstuk 6 Pedagogische opdracht, p. 93). De praktijk laat zien dat dit in praktijk soms een flinke klus is. Een veel genoemde verklaring daarvoor is dat jongeren niet gewend zijn om deze regie te hebben. Om jongeren wel de kans te geven dit te leren, wordt er binnen begeleidingstrajecten onderscheid gemaakt naar mate(n) van zelfstandigheid. Jongerenwerkers sluiten aan bij de behoefte van jongeren door goed te kijken naar de mate van zelfstandigheid die jongeren kunnen dragen. Jongerenwerkers maken een inschatting in van wat de jongere wel of niet kan en proberen in hun de vorm van begeleiding hierop aan te sluiten.

*'We hebben wel een soort standaardformaat die gekaderd is die bestaat uit 2 begeleidingsvormen kort durend 2 maanden of lang durend 4 maanden. Maar dit is ook afhankelijk hoe de jongeren zich hier in gedraagt. Of hij zijn afspraken na komt, hoe hij zelf is en zelf ook initiatief toont. Wij kunnen zelf een afwachtende houding aannemen om te kijken hoe de jongeren daar zelf mee omgaat. Het is niet zo dat we de jongeren constant aan het handje meenemen. Voor sommige jongeren is dit wel echt nodig deze jongeren hebben dan echt een pure setje in de rug nodig.'*²⁹⁹

'Nou ja, we zijn nu wel bezig, of we zijn net begonnen om de jongeren... in het begin gaf ik aan dat we coachen. Dat we de jongeren echt zelf hun ding moeten laten doen. Maar omdat we merken in de praktijk dat het inderdaad vrij lastig kan zijn om jongeren meteen al te beginnen te coachen, zijn we nu de jongeren in fases aan het indelen. En de eerste fase is echt begeleiden. Dus dan ben je echt dingen... nog niet eens echt dingen aan het doen voor ze maar ze wel bijvoorbeeld achter een computer neerzetten en zeggen op die en die website moet je dit en dit invullen. Dus dan zit je echt nog in de begeleidingsfase. Dan komt instrueren, coachen etc, etc. Dus het zijn vier fases. En dat willen we ook de jongeren mee gaan geven. We kunnen dus zeggen zodra er een jongeren binnen komt van; deze jongen heeft zulke zware problematiek, die gaan we eerst begeleiden. en naarmate de begeleiding

²⁹⁷ Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4

²⁹⁸ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

²⁹⁹ Reiziger (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 6, 12 november 2012.

*goed gaat, gaan we het langzaamaan loslaten tot je op een moment komt dat je echt 100% kan coachen. Dus daar zijn we nu wel echt heel erg op geënt.*³⁰⁰

Aandachtspunten

Aansluiten bij de behoeften kent twee aandachtspunten. Het eerste aandachtspunt is om open te staan voor de behoeften van jongeren in de begeleiding en deze niet veroordelen of te spiegelen aan bepaalde maatschappelijk heersende normen of aan eigen referentie kader. Een vrijwillige begeleider geeft aan dat dit soms best lastig is.

*'Nou bijvoorbeeld ... Wat ik lastig vond was toch te accepteren dat er niet meer in zit dan dat er in dat kind zit. Zij had niet zo'n hoog IQ. Sociaal emotioneel had ze een achterstand en dan moet ik echt opletten dat ik niet mijn eigen projecties, mijn eigen ideeën, over hoe je als 12-jarige in de maatschappij zou moeten functioneren, dat je die niet projecteert. En dat je ook niet projecteert hoe je zelf was toen je 12 was. Want dat is gewoon niet aan de hand. Je moet elke weer tegen jezelf zeggen, we hebben nu te maken met persoon en zij is gewoon een heel ander mens met heel andere behoeften. En die moet je wel zien. Die moet je niet gaan invullen en niet gaan projecteren. Dus dat was wel iets waarin ik me weer actief moest wakker schudden.'*³⁰¹

Het tweede aandachtspunt voor het aansluiten bij de behoefte is dat het tijd kost. Dit vraagt enerzijds om een geduldige houding van de jongerenwerker. Anderzijds vraagt het om een organisatie die tijd biedt om aan te kunnen sluiten bij behoefte van jongeren.

*'Ik moet soms loslaten en geduld hebben en mocht het niet lukken dan is het ook goed. Mocht een jongere zijn of haar doel niet behalen of er langer over doen dan is dat ook goed. Het moet op zijn tijd gaan en dat is wel belangrijk als jongerenwerker maar ook de instelling zelf dat je tijd krijgt om ergens naartoe te werken en geduld hebt om ergens naartoe te werken.'*³⁰²

8.3.3 Principe 3 Werken met de omgeving

Werken met de omgeving is het derde methodische principe. De omgeving wordt zowel als een risicofactor als een beschermende factor voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren gezien (Loeber et al., 2006). De sociale kwaliteit van de omgeving bepaalt de waarde voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren (De Winter, 2011). Het samenspel van aan- of afwezige materialen, regels en begeleiding zijn van invloed op de mogelijkheden die een omgeving kinderen en jongeren biedt om zich te ontwikkelen (De Waal, 2008). Het principe Werken met de omgeving wordt door jongerenwerkers ingezet om de brugfunctie te kunnen vervullen tussen jongeren en hun omgeving om zo bij te dragen aan de maatschappelijke binding van jongeren.

*'Het is niet alleen maar bezig zijn met jongeren maar je probeert eigenlijk ook je tentakels bij andere organisaties te krijgen om een soort van brugbouwer functie te hebben.'*³⁰³

*'Netwerkpartners ja, die zijn essentieel in het werk, want zonder netwerkpartners dan doe je eigenlijk niets. Het gaat om de klus samen te klaren en dat is om ervoor te zorgen dat jongeren goed aansluiten in de maatschappij.'*³⁰⁴

Tevens draagt het werken met de omgeving bij aan de probleemoplossing van een jongere, door problemen in de leefsituatie aan te pakken (Noorda et al., 2009) of door in de omgeving

³⁰⁰ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

³⁰¹ Halewijn (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 5, 3 december 2012.

³⁰² Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3

³⁰³ Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3

³⁰⁴ Dwarka (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 1

bronnen aan te boren die nodig zijn om jongeren te ondersteunen (Goetschius & Tash, 1967).

*'... maar goed de jongere die wilde gewoon weg dus die is de deur uitgelopen. En toen ben ik naar mn collega's gegaan en toen hebben we een actie plan bedacht en hebben we zijn familie gebeld. En die heeft hem uiteindelijk opgepikt. Die hebben hem eigenlijk dezelfde dag nog of de dag daarna voor zes weken naar zijn familie gebracht in het buitenland. En daar heeft hij zes weken, is hij bijgekomen. En vervolgens is hij gewoon weer terug gekomen in het project.'*³⁰⁵

Vanuit de literatuur kan worden aangevuld dat zeker in de begeleiding van jongeren met een lichte verstandelijke beperking het belangrijk is om de omgeving te betrekken bij de ondersteuning. Zij kunnen de begeleiding en ondersteuning van de jongere gaandeweg overnemen (Honhoff & Van den Brink, 2011; Van Montfoort et al., 2010).

Overeenkomstig met de literatuur over Individuele Begeleiding kunnen er in de praktijk vier vormen van omgevingen onderscheiden: 1) formele sociale infrastructuur met instituties en voorzieningen, 2) de informele netwerken als buurt, familie en vrijwilligers, 3) ouders en 4) peers.

1) Formele sociale infrastructuur

Met welke organisaties?

Uit de gesprekken met jongerenwerkers komt naar voren dat er binnen de formele sociale infrastructuur wordt samengewerkt met ondermeer: Dienst Werk en Inkomen (DWI), Jeugdhulpverlening, Doras (schuldhulpverlening), Gemeente, Stadsdeel, Altra, FIOM, HVO Querido, GGD Vangnet, Stichting MEE, Punt P, UWV, Cordaan, Refresh, re-integratiebedrijven, jongerenwerk, Streetcornerwork, Jongereninformatiepunt, Jongerenloket Bureau Leerplicht, roc's (onderwijs), Meldpunt huiselijk geweld, woningcorporaties en politie.

Doel van de samenwerking

Jongerenwerkers hebben met bovenstaande instanties contact om:

- informatie over jongeren te kunnen delen;
- af te stemmen welke vorm van hulpverlening/aanpak het beste past bij een jongere;
- een oplossing te kunnen vinden voor problemen van jongeren;
- jongeren door te kunnen verwijzen naar bijvoorbeeld hulpverleningsinstanties of toe te kunnen leiden naar onderwijs of werk.

Vormen van samenwerken

Jongerenwerkers onderhouden contact met formele sociale infrastructuur door deelname aan relevante structurele netwerkoeverleggen waarin men elkaar informeert over belangrijke ontwikkelingen en casuïstiek voorlegt. Voorbeelden hiervan zijn het netwerk 12+, de veldtafel en Zorg Advies Teams binnen scholen. Binnen deze netwerkoeverleggen worden bijvoorbeeld jongeren die niet goed mee komen op school of op bepaalde terreinen problemen ondervinden besproken. Er wordt gedeeld wie deze jongere kent, welke begeleiding of hulp de jongere krijgt en wat knelpunten zijn. Verkend wordt welke interventie voor een jongere het best passend is en handelingsacties worden met elkaar afgestemd. Naast deelname aan netwerkoeverleggen onderhouden netwerkpartners contact via telefoon of mail.

³⁰⁵ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

'Die om de 6 weken een 18 plus overleg geven of een 12 plus. Daar gaan we jongeren bespreken die in de knel zitten en die bij andere instanties niet aanbod komen. Dan zitten er meerdere partijen bij en brengen wij deze contacten met elkaar in contact en stellen wij de vragen van waarom loopt het niet? Misschien kunnen wij dit doen.³⁰⁶
'GGD vangnet is een soort coördinator van een veldtafel. Daar meld je de jongeren aan en dan gaan zij kijken wat de hulpvraag is en de achtergrond en of die in aanmerking voor wat voor woontraject, dit wordt bij de veldtafel besproken en de veldtafel. De veldtafel bestaat uit Streetcorner, gemeente, GGD vangnet, stichting MEE, HVO-Querido en misschien nog wat. Daar wordt de jongere dan voorbereid.³⁰⁷

Naast deelname aan netwerkoeverleggen is er individueel contact met samenwerkingspartners. Dit kan face-to-face-contact zijn of via telefoon of mail. Indien jongeren fysiek aanwezig zijn in het contact met een institutie uit de formele sociale infrastructuur is het belangrijk om het contact zo laagdrempelig en informeel mogelijk te maken. Vaak is er een grote afstand tussen de leefwereld van de jongere en de systeemwereld van de instanties. Een jongerenwerker probeert deze afstand te verkleinen door professionals van instituties uit te nodigen in leefomgeving van jongeren; professionals aan te spreken op voornaam; met jongeren mee te gaan op afspraak met de institutie.

'Als het dingen zijn waar ik geen weet van heb dan zoek ik iemand die het wel heeft. Ik verwijst jongeren ook door en dan ga ik met ze mee op afspraak. ...Wat ik ook doe is dat ik mensen naar dit centrum laat komen. Het is heel vertrouwd voor de jongeren, dus als iemand hier van DWI langskomt dan is dat toch heel anders dan dat een jongere naar DWI gaat om een uitkering aan te vragen of whatever. Dan noemen ze die persoon bij voornaam en dan is het toch wat makkelijker om aan te sluiten. Dus aansluiting is heel belangrijk.³⁰⁸

Dilemma

Een ervaren dilemma in de samenwerking met de formele sociale infrastructuur is dat door de heersende wet- en regelgeving en gebruikte procedures binnen de verschillende instituties sommige jongeren tussen wal en schip vallen, jongeren van het kastje naar de muur worden gestuurd en daardoor het begeleidingsproces vertraagt. De onderstaande voorbeelden illustreren dit.

'Sommige jongeren zitten in het grijze gebied, deze jongeren zijn net niet LVB maar ook geen gemiddeld IQ, ze zitten tussen 70 en 80 en komen niet in aanmerking voor de WAJONG, dus die groep zitten jongeren bij van wat ik denk wat moet ik ermee, ze kunnen niet werken dan vallen ze uit en ook niet hoger dan niveau 1. Ook voor die jongeren moet er begeleiding zijn. Deze jongeren vind ik echt lastig.³⁰⁹

'Waar ik soms tegen aanloop is dat wij de jongeren terugverwijzen en dat wij alle jongeren terugverwezen krijgen. Wij kunnen dit wel doen maar jullie moeten dat doen. Terwijl dit dan niet bij ons hoort. Het is soms zoeken wie doet nou wat. Gelukkig is het al een tijd lang beleid dat iedereen contact houdt en afstemmen wat iedereen doet.³¹⁰

Het hebben van korte lijnen met professionals binnen de instituties is een belangrijke voorwaarde die bijdraagt aan een succesvolle samenwerking met de formele sociale infrastructuur.

³⁰⁶ Reiziger (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 6, 12 november 2012.

³⁰⁷ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

³⁰⁸ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

³⁰⁹ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

³¹⁰ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

‘.. misschien nog iets over de samenwerking. Ik vind dat dit veel beter kan. Er moeten veel kortere lijnen zijn. Dat je makkelijker contact kan krijgen en makkelijker kan doorverwijzen. Er is echt teveel bureaucratie onderling. Terwijl het werk veel makkelijker kan en veel sneller.’³¹¹

Vanuit de literatuur kan worden aangevuld dat de samenwerking met de formele sociale infrastructuur extra belangrijk is geworden met het ontstaan van de ketenvorming (Metz, 2011a; Veenbaas et al., 2011; Verhagen, 2008). Door informatie te delen en onderling afspraken te maken over vervolgacties wordt het effect van Individuele Begeleiding versterkt en wordt het optreden van de afzonderlijke partijen vele malen effectiever (Bakker, 2011; Berkeley & Uden, 2009; Idema et al., 2010; Kamerbeek, 2011; Noorda et al., 2009). Hierdoor kunnen jongeren worden ondersteund die zouden ontglippen als iedere organisatie op zijn of haar eigen eilandje bezig was (Kamerbeek, 2011).

2) Informele netwerken

Uit de interviews blijkt dat over deze manier om te werken met de omgeving van jongeren minder is gezegd. Een reden hiervoor kan zijn dat naar dit deelonderwerp minder is doorgevraagd. Zichtbaar wordt dat binnen twee praktijken het werken met de buurt een belangrijk aspect is in de begeleiding. Dit omdat jongeren in het kader van de begeleiding voor een langere periode wonen in een wooncomplex. Er wordt bijvoorbeeld samengewerkt met buurtbewoners om overlastsituaties bespreekbaar te maken of om gebruik te kunnen maken van elkaars expertise of kracht.

‘We hebben bijvoorbeeld een paar reguliere bewoners..... Eentje bijvoorbeeld is wel contactpersoon geworden voor de buurtbewoners hier beneden namens de jongeren die nog weleens last hebben van ze. Hier wonen Marokkaanse families die hier wonen en die spreken de taal niet zo goed en die snappen er allemaal niks van en zij wel en die kan dan beetje dingen uitleggen. En die buddy’s, dat kan ook een jongere zijn die begeleiding krijgt van een coach maar die misschien wel heel goed is in sport en die neemt dan misschien wel iemand mee om te gaan joggen en die geeft dan weer een beetje conditietraining.’³¹²

Een ander voorbeeld van samenwerking met de buurt is het contact dat een praktijk heeft met een stagebureau dat is opgericht en wordt gerund door maatschappelijk betrokken zelfstandige ondernemers die wonen in dezelfde buurt.

‘Stage Zuid in de Pijp, maar nu is het officieel. Ze hebben het goed gedaan afgelopen jaar. Dus daar kunnen wij ze ook naar doorverwijzen voor stage.’³¹³

Een enkeling vertelt dat er voor Individuele Begeleiding contact wordt gelegd met informele netwerken zoals, broers of zussen.

*‘Maak je gebruik van het netwerk van een jongere?’
‘Soms wel ja. Het heeft met de behoefte te maken. Sommige jongeren geven aan dat ze niet willen dat de ouders zich ermee gaan bemoeien maar bijvoorbeeld wel een broer of zus. Dus het is op die manier.’³¹⁴*

³¹¹ De Koster (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 1

³¹² Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 7

³¹³ Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4

³¹⁴ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

3) Ouders

Ouderbetrokkenheid is de derde manier waarop jongerenwerkers werken met de omgeving. Uit de interviews blijkt dat veel jongerenwerkers met regelmaat samenwerken met ouders. Er zijn twee redenen waarom jongerenwerkers ouders betrekken bij de Individuele Begeleiding.

Inzicht in de thuissituatie

Ten eerste biedt contact met de ouders/verzorgers van een jongere inzicht in de thuissituatie van jongeren. Een beeld van de thuissituatie kan voor een jongerenwerker zeer nuttig zijn om de situatie van een jongere inzichtelijk te krijgen. Vaak gebeurt dit in de vorm van een kennismaking thuis bij de jongere of bij de organisatie. Voor de ouders is deze ontmoeting een mogelijkheid om kennis te maken met de jongerenwerker waarmee hun zoon of dochter contact heeft.

*'Ik ben mee naar zijn huis geweest om er ook een beetje achter te komen waar hij precies vandaan komt en uit wat voor gezin hij komt... ik vind dat wel fijn om te zien en ook dat zij mij kennen. Als je als ouder of broertje niet weet wie de coach is waarbij Mounir elke week een uur of 2 of op zondag naar de film gaat lijkt het mij best wel raar als je zo'n persoon niet kent. Dus enerzijds om mezelf voor te stellen en anderzijds te kijken hoe die gezinssituatie er precies uit ziet.'*³¹⁵

Vergroten van ontwikkelkansen

Een tweede reden waarom met ouders wordt samengewerkt is om de kans op een succesvol begeleidingsproces zo groot mogelijk te maken. Door bijvoorbeeld met ouders af te stemmen wat de behoeftes en problemen van een jongere zijn, in gesprek te gaan over hun opvoedrol of ze op de hoogte te brengen over de doelen die zijn gesteld en de afspraken om deze te realiseren. Naast de jongerenwerker zijn op deze manier ook de ouders op de hoogte van het plan en de werkwijze en kunnen zij hun zoon/dochter de nodige ondersteuning bieden om de doelen te realiseren.

*'Vaak zeg ik van te voren tegen de klant dat ik de ouders ga bellen of dat ik langsga en dan leg ik contact. Vaak zijn de ouders al betrokken en dan stimuleer ik alleen de betrokkenheid om de afspraken na te komen. Ik begeleidde een meisje en na elke afspraak belde ik haar moeder om aan te geven dat zij haar dochter kan herinneren aan de volgende afspraak en welke benodigdheden ze nodig heeft en naar welke locatie we gaan. Zo zorg je ervoor dat je buffers inbouwt zodat het minder fout gaat lopen.'*³¹⁶

Aandachtspunt

Of ouders betrokken worden bij de begeleiding hangt af van de leeftijd van jongeren en de problemen waar jongeren mee kampen. Voor tieners in begeleiding geldt dat er vrij veel contact is met ouders, simpelweg omdat je van tieners nog niet kunt verwachten dat zij volledig hun eigen verantwoordelijkheid dragen. Maar ook omdat het soms nodig is om met ouders in gesprek te gaan over opvoeding. Voor oudere jeugd in begeleiding geldt dat het minder vanzelfsprekend is dat ouders betrokken worden bij de begeleiding. Overigens is dit niet vreemd: één van de redenen waarom jongeren naar het jongerenwerk gaan is omdat zij niet thuis kunnen of willen zijn. Ook zijn een gebrek van steun van thuis en de aanwezigheid van problemen thuis belangrijke redenen dat jongeren terecht komen bij het jongerenwerk (Goetschius & Tash, 1967; Kelderman, 2002; Milburn et al., 2000; Schellekens, 1998). Indien hier sprake van is dan vraagt dit van de begeleider om op basis van signalen een inschatting

³¹⁵ De Pater (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 5, 22 november 2012.

³¹⁶ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

te maken van de situatie en te bepalen of het wel of niet verstandig is om ouders te betrekken.

*'Wij hebben niet standaard contact met de ouders. Het hangt af van problematiek..... Je moet heel voorzichtig zijn vaak hoe ernstiger de problematiek dan moet je overleggen en zijn er veel hulpverleners bij betrokken dus dan moet je echt goed afstemmen.'*³¹⁷

Belangrijk is dat jongeren op de hoogte zijn dat de jongerenwerker contact gaat opnemen met zijn/haar ouders. Contact leggen met ouders buiten de jongeren om, brengt het risico met zich mee dat jongeren het vertrouwen in hun begeleider kwijtraken en uiteindelijk afhaken.

*'Ik doe dat altijd met toestemming met de jongeren, dat is altijd heel belangrijk want als je op eigen houtje dat ouders gaat benaderen dan haken ze af. Dan voelen ze zich bedrogen. Ik ben naar de ouders toe heel eerlijk dat zeg ik ook tegen de jongeren. Ik probeer transparant te zijn en dat verwacht ik ook van de ouders.'*³¹⁸

4) Peers

Tot slot zijn peers een krachtbron in de omgeving van jongeren. Veel vragen van jongeren betreffen kwesties waar alle jongeren mee te maken hebben en bijna altijd is het zo dat er in de groep andere jongeren zijn die zoiets al hebben meegemaakt. De benodigde kennis is dan al in de groep beschikbaar (Metz & Sonneveld, 2013). Een aantal jongerenwerkers vertelt dat zij bij het begeleiden van jongeren gebruik maken van deze kennis.

Peers met zelfde levenservaringen

De praktijk wijst uit dat er peers worden betrokken die in een zelfde levenssituatie verkeren of hebben gezeten. Door deze jongeren, naast de Individuele Begeleiding, samen te brengen als groep zorgt er bijvoorbeeld voor dat zij zich aan elkaar kunnen optrekken. Het geeft ze het gevoel er niet alleen voor te staan en zij kunnen elkaar een krachtige omgeving bieden waarbinnen zij zich kunnen ontwikkelen.

*'.. de jongeren die bij hun in huis wonen hebben ook dezelfde situatie, dus automatisch creëert dat dan wel, want, hebben wij gemerkt, omdat iedereen hier komt met één doel. En dat is gewoon eh dingen regelen en zorgen dat je zelfstandig kan worden.'*³¹⁹

Twee andere jongerenwerkers vertellen dat zij groepsbijeenkomsten organiseren over drugs of alcohol waarin leeftijdsgenoten vertellen over eigen ervaring en informatie geven. Het idee hierachter is dat het indruk maakt op jongeren als zij de voorlichting ontvangen van iemand waarmee zij zich meer kunnen identificeren.

*'Wat in zijn geval heeft geholpen is, ik heb collega's die bij Jellinek werken natuurlijk bij uh Cia, cannabis intelligent agency. Het zijn allemaal peereducators, het zijn allemaal jonge mensen en ervaringsdeskundige die allemaal zelf hebben geblowd en drugs hebben gebruikt, die nu dus voorlichtingen geven en lessen geven. Of ze trainen ook jongeren zodat die ook peers worden, dus deze jongen heeft een baan omdat hij een peer is geworden en omdat hij dus in het proces loopt en in contact is met professionele hulpverleners. Hij heeft die mensen om zich heen en is hij gestopt.'*³²⁰

³¹⁷ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

³¹⁸ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

³¹⁹ Halfhide (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 2

³²⁰ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

*'Ik maak ook wel eens gebruik, maar dat doe ik samen met netwerkpartners van peer to peermethodiek. Dan gaat het om jongeren voor te lichten op het gebied van alcohol en drugs, dan laat ik leeftijdsgenoten die aan het traject verbonden zijn de voorlichting doen. Het voordeel hiervan is dat jongeren sneller iets aannemen van leeftijdsgenoten dan van zo 'n volwassen vent. Dat werkt ook heel erg goed.'*³²¹

Peers als maatje

Binnen 1 praktijk worden peers betrokken bij de begeleiding die een steunend contact kunnen zijn voor jongeren in begeleiding omdat zij competenties eigen hebben gemaakt die de doelgroep wil leren. Deze jongeren worden aan elkaar gekoppeld en trekken voor een bepaalde periode met elkaar op.

*'Als je maatje wil worden in dit project kamers met kansen dan vragen wij of je een HBO opleiding volgt. We hebben wel een maatje die MBO doet laatste jaar maar deze jongen wil ook naar het HBO en op de een of andere manier was hij goed genoeg om aan het maatjesproject mee te werken.'*³²²

Negatieve invloed van peers

Peers kunnen binnen het jongerenwerk ook een negatieve invloed hebben op de ontwikkeling van jongeren. De groepsdruk binnen een vriendengroep kan er bijvoorbeeld voor zorgen het voor een jongere extra lastig is om te stoppen met blowen of bepaald gedrag niet meer te vertonen. Een veel gehoorde reden om Individuele Begeleiding in te zetten in het jongerenwerk is om de groepsdruk binnen vriendengroepen enigszins te kunnen omzeilen. De gedachte is dat jongeren beter zijn te bereiken en voor verandering open staan via Individuele Begeleiding, dan via groepsactiviteiten waaraan de hele of een deel van de vriendengroep deelneemt. Het onderstaande citaat maakt zichtbaar dat de negatieve invloed van peers op een jongere ook een lastige factor is bij jongeren die Individuele Begeleiding krijgen.

*'Veel jongeren hebben verkeerde vrienden zit gelijk aan 1 jongen te denken waarvan ik ook contact heb met de moeder. Jongen wil wel maar die is zo beïnvloedbaar door zijn vrienden uit de buurt dat uh ouders willen dat hij naar school gaat maar vrienden beïnvloeden hem met blowen en dat hij dan weer uitvalt. Jongeren die in bepaald circuit leven houden dingen niet super goed vol. Hebben het grootste risico terug te vallen naar oude situatie.'*³²³

De literatuur leert ons dat het inzetten van peers van de jongerenwerker vraagt dat die alert is op wat er in de groep reeds aanwezig is, zodat degene kan stimuleren dat jongeren van elkaars kennis en ervaring gebruik maken (Veenbaas et. al., 1986). Dit is niet alleen om het beroep op de jongerenwerker te doen verminderen. Ook is het belangrijk dat jongeren de ervaring opdoen dat zij elkaar kunnen steunen, dat mensen samen sterker zijn dan alleen, dat zij niet de enige zijn die dat soort problemen hebben en dat sommige problemen bovendien niet persoonlijk zijn. Ten slotte is het prettig te ervaren hoe het is om anderen te helpen (Veenbaas et. al., 1986).

8.3.4 Principe 4 Praktische hulp

Het vierde methodische principe van Individuele Begeleiding is het bieden van praktische hulp. Praktische hulp kan gezien worden als een concrete invulling van de begeleiding. Met praktische hulp wordt bedoeld: het bieden van concrete oplossingen voor bestaande,

³²¹ Dwarka (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 1

³²² Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 7

³²³ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

ervaren en zichtbare problemen of behoeften van jongeren, zoals het opstellen van een C.V., het vinden van een stageplek, of het aanvragen van huurtoeslag.

*'Je gaat dus actief mee op pad en je regelt regelzaken, ja echt. Bijvoorbeeld digicode aanvragen. Misschien eens een keer betalingsregeling treffen of bellen met schuldeisers.'*³²⁴

Veel jongeren in het jongerenwerk hebben een hekel aan leren, ook als het verplicht is. De beste manier om laaggeschoolde jongeren iets bij te brengen is door het leeraspect te verweven in praktische activiteiten waar zij wel veel belangstelling voor hebben (Veenbaas et al., 1986). Dit is de reden om praktische hulp te identificeren als een methodisch principe. De praktijk maakt inzichtelijk dat praktische hulp ondermeer bestaat uit: het aanvragen van toeslagen, regelzaken uitvoeren, helpen met koken, samen met jongeren langsgaan bij instanties, hulp bij het opstellen van een C.V. of sollicitatiebrief, hulp bij het contact leggen met instanties.

Uit de gesprekken met jongerenwerkers valt op dat het methodische principe praktische hulp ingezet wordt om twee redenen. Ten eerst als motivatiestrategie om jongeren te binden aan de begeleiding en ten tweede om jongeren te ondersteunen en meer zelfredzaam te maken.

1) Praktische hulp als motivatiestrategie

Allereerst wordt praktische hulp aan een jongere geboden als een motivatiestrategie om problemen aan te pakken of kansen aan te grijpen. Jongerenwerkers doen dit vooral door aan het begin van het begeleidingstraject praktische hulp te bieden bij regelzaken of door met jongeren mee te gaan naar instanties. Een jongere ervaart dan dat de begeleiding hem/haar iets op kan leveren en kan motiveren om verder te gaan. Jongerenwerkers kiezen hiervoor vooral regelzaakjes uit die vrij gemakkelijk zijn te regelen en veel opbrengst kunnen hebben voor een jongere. Het vertrouwen in de begeleiding en de daarbij horende begeleider groeit. De praktische hulp wordt in dit soort situatie ingezet als 'wisselgeld'.

*'Je kan het contact ook sneller aansterken door iets te doen voor ze. Iets regelen waardoor ze weggaan met het idee van; Oh ja oke, hier haal ik wel iets uit. Hier krijg ik iets voor terug. ...bijvoorbeeld een betalingsregeling regelen... Sommige weten niet dat ze recht hebben op zorgtoeslag. Dan vragen we dat bijvoorbeeld aan zodat ze meteen al denken wow ik krijg geld, dit is in mijn voordeel.... Je kan ze een beetje paaien zodat ze in ieder geval terug komen.'*³²⁵

'Ik ga ook mee naar afspraken. Ik loop echt naast de cliënt neem ze bij de hand als ze bijvoorbeeld een intake hebben bij een instelling. Ze haken vaak af, maar omdat ik meegaan ze wel.'

'Extra stimulans.'

*'Ja je zorgt echt dat ze aankomen, dat werkt echt goed.'*³²⁶

Ten tweede wordt praktische hulp door jongerenwerkers ingezet om jongeren ondersteuning te bieden en meer zelfredzaam te maken. Jongerenwerkers doen dit onder andere door jongeren hulp te bieden bij het oefenen van sollicitatiegesprekken of het oefenen in het bellen van instanties. Maar ook door met jongeren in contact te brengen met anderen of door mee te gaan naar instantie zoals: schuldhulpverlening, DWI of een dokter. De rol van de jongerenwerker hierbij is enerzijds om jongeren ondersteuning te bieden (zowel praktisch,

³²⁴ Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

³²⁵ Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

³²⁶ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

inhoudelijk als emotioneel) en anderzijds is hij zij een intermediair tussen twee werelden die elkaar soms niet goed begrijpen of kennen.

*'Soms gaan we ook mee naar andere afspraken toe, naar het DWI bijvoorbeeld. Omdat zij toch een andere taal spreken dan onze jongeren probeer ik te bemiddelen, proberen te begrijpen, proberen te motiveren, maar ook te vertolken. Soms begrijpen ze elkaar niet en dan zeg ik: "Ik denk dat jullie elkaar niet begrijpen" en probeer je het toch wat meer uit te leggen.'*³²⁷

*'Ik help ze dan met praktische zaken zoals een cv opstellen, sollicitatiebrief, presentatie. Kijk dat zijn van die dingen die ik machtig ben. Ik heb dat geleerd door middel van trainingen en studie en dat geef ik ze dus mee.'*³²⁸

*'Bijvoorbeeld, veel van die kids hebben geen weet van kunst, cultuur, onderwijs, beroepsperspectieven. Ik probeer ze wel een beetje mee te nemen naar een andere wereld. Ik denk dat dat het wel is. Ze in contact brengen met zoveel mogelijk aspecten van het leven hier in Amsterdam.'*³²⁹

Het onderstaande voorbeeld maakt tevens duidelijk dat de praktische hulp niet altijd door de jongerenwerker zelf hoeft te worden geboden. De jongerenwerker kan ook anderen inzetten om de praktische hulp te bieden aan jongeren.

'Ik heb je een keer horen zeggen dat je soms jongeren helpt met koken.'
*'Nou, we hebben weleens een kookcursus. Iemand die hier dan kwam om de kookcursus te geven. Dus dan geven jongeren zich op, van nou dat zou ik nog wel willen. En dan komt hier gewoon iemand die hen daarmee helpt zeg maar. We kunnen zelf natuurlijk ook wel de nodige dingen uitleggen, maar het is toch leuker als er iemand is die hier in de avond komt, met wie ze dan samen koken, dat soort dingen. Dus dat was wel eh ja als ze daar behoefte aan hebben, dan regelen we dat zeg maar.'*³³⁰

Aandachtspunt

Een aandachtspunt bij het principe praktische hulp is te voorkomen dat je via het bieden van de praktische hulp de eigen verantwoordelijkheid van de jongere wegneemt. Jongeren kunnen proberen om onder hun verantwoordelijkheid uit te komen of er tegenop zien om een instanties op te bellen. In dit soort situatie is het beter om de jongere te helpen bij het oefenen om bijvoorbeeld een telefoongesprek te voeren in plaats van zelf als jongerenwerker te bellen voor de jongere. Het risico van te veel praktische hulp bieden, in de zin van 'het voor de jongeren doen of regelen' kan zijn dat jongeren passief worden.

*'Heel vaak willen ze van bel jij maar want jij kan dat heel goed, maar dan zeg ik ik doe het voor en dan ga je zelf bellen. Dat is echt oefenen. Ik kijk heel erg, probeer ze uit te dagen van wat kan er mis gaan. Nogmaals waarom ging het eerst niet en waarom zou het nu wel lukken. Sommige durven geen initiatieven te nemen en zitten dus thuis en willen graag dat je ze meeneemt aan de hand en dat wil ik ook zeker doen. Ik wil vaak alles eruit halen als iemand uitvalt kan ik best wel lang doorgaan, dat vind ik moeilijk. Waar moet je stoppen?'*³³¹

³²⁷ Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4

³²⁸ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

³²⁹ Halewijn (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 5, 3 december 2012.

³³⁰ Halfhude (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 2

³³¹ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

Ook de literatuur maakt inzichtelijk dat jongerenwerkers praktische hulp bieden aan jongeren om hen 1) te motiveren; 2) competenties versterken en 3) horizonverbreding. Ervaring binnen de lokale trajectbegeleiding is dat het helpen bij praktische zaken jongeren enthousiast maakt en helpt bij het volhouden van hun ontwikkelproces (Idema et al., 2010). Praktische hulp draagt bij aan het stimuleren van de zelfredzaamheid van jongeren. Wanneer jongeren weten hoe ze dingen zelf kunnen aanpakken, zullen ze dat in de toekomst sneller en makkelijker doen (Idema et al., 2010). Dit is vooral van belang voor jongeren met een migratieachtergrond en voor jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Veel jongeren met een migratieachtergrond hebben behoefte aan iemand die hen wegwijs maakt in de Nederlandse samenleving. Excursies dragen bij aan horizonverbreding. Voor jongeren met een lichte verstandelijke beperking geldt dat het samen doen en toepassen van praktische, sociale en cognitieve vaardigheden heel belangrijk is om opgedane inzichten en vaardigheden ook in de eigen omgeving in praktijk te brengen. Ook is het voor deze jongeren met een korte spanningsboog goed om meer structuur aangeboden te krijgen. Het praktisch uitvoeren van zaken helpt om in hun vaak chaotische leven met oplossingen voor problemen te komen (Honhoff & Van den Brink, 2011; Van Montfort et al., 2010).

8.3.5 Principe 5 Nabijheid

Nabijheid is het vijfde methodische principe van Individuele Begeleiding. Met nabijheid verwijzen we naar het bewust gebruiken van persoonlijke overeenkomsten tussen de jongere en de begeleider om zo extra mogelijkheden te bieden voor ontwikkeling en leren. Deze persoonlijke overeenkomsten brengt het gevoel van herkenning en het gevoel van iets kunnen en willen delen met de ander met zich mee. Het is een belangrijk element om een 'klik' te krijgen of hebben met de ander. Als een jongere een 'klik' ervaart met zijn/haar begeleider zorgt dat ervoor dat hij/zij zichzelf bij diegene durft te zijn. Het hebben van de 'klik' maakt de begeleidingsrelatie krachtig en is van belang voor de ontwikkeling van jongeren. Dit methodische principe schuurt aan tegen het principe Betekenisrelatie. Het gevoel van nabijheid (de klik) kan in het voordeel kan zijn voor het opbouwen en onderhouden van de betekenisrelatie, welke gaat over een relatie waarin je elkaar beschouwd als serieuze gesprekspartner.

Sommige jongerenwerkers benoemen expliciet het belang van nabijheid bij Individuele Begeleiding. Duidelijk wordt dat gelijkenis in sekse, zelf jong zijn, dezelfde etnische achtergrond hebben, levensovertuiging en het hebben van (bepaalde) ervaringen kenmerken zijn die bij kunnen dragen aan de ontwikkeling van jongeren. Wel valt op dat twee van de onderstaande voorbeelden gaan over hoe het is als er geen sprake is van nabijheid tussen jongere en jongerenwerker.

*'Ik heb wel jongeren met wie ik minder goed kan omgaan. Ik heb het bijvoorbeeld heel af en toe wel eens met meisjes gehad. En dan hangt het ook een beetje van het type meisje af maar dan heb je gewoon op een of andere manier niet echt dezelfde raakvlakken. Of je zit niet in hetzelfde wereldje. En met jongens kan dat ook wel maar jongens zijn wat meer... ja hoe zeg je dat... wat meer "straat". Dus dan is het ook makkelijk om daarop in te springen. Want stel dat een jongere, een jongen, brutaal en bijdehand is, dan ben ik als man zijnde..., dan kan ik me verbaal heel anders uitdrukken dan wanneer ik een meisje heb zitten, die verbaal agressief is.'*³³²

*'Ik ben zelf jong, ik heb ook een Marokkaanse achtergrond en heb al heel wat meegemaakt. Ik denk wel dat dat mijn voordeel is ik ben gewoon super laagdrempelig.'*³³³

³³² De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

³³³ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

*'Ik ben los van geloof opgegroeid en ik vind het moeilijk als iemand bijna tegen vervreemde en extremisme aanhangt. Het is niet zo dat ik iemand moet bekeren of overtuigen maar vaak zijn beweegredenen zo ver van mijn bed en kan ik er weinig mee. Ik wil juist open zijn en over alles kunnen praten, en soms de man vrouw verhouding ik wil wel maar het is soms is het lastig om door die weerstand heen komen, en ik vind dat de jongeren zich veilig moeten voelen en niet veroordeeld moeten worden op wie of wat ze vinden en dat is soms heel moeilijk en dan blijft het heel zakelijk. Dan moeten we iemand anders zoeken die hem kan begeleiden op sociale en psychische kanten. Want ik ben heel eerlijk daarin en zeg ook wel ik snap je niet. Maar het is niet zo dag ik zeg het klikt niet die persoon is lelijk of zo die wil ik niet. Maar het is soms lastig om die klik te vinden.'*³³⁴

Twee jongerenwerkers vertellen dat het voorkomt dat er van jongerenwerker wordt gewisseld of dat een jongere wordt doorverwezen als duidelijk wordt dat er totaal geen 'klik' is of op bepaalde kenmerken geen 'klik' is in de huidige match van jongere en begeleider.

*'Weet je wel, als het echt meidendingen zijn, bijvoorbeeld onzekerheid bij jongens, dan vraag ik bijvoorbeeld aan Jor, ja misschien wil jij eventjes met haar gaan zitten en haar een beetje gaan doen en andersom gebeurt dat ook. Soms gebeuren er gewoon dingen waarop je niet kan anticiperen. Dat is gewoon heel moeilijk.'*³³⁵

Ook uit de literatuurstudie komt naar voren dat in de meeste projecten voor Individuele Begeleiding een match tussen begeleider en jongere zorgvuldig wordt gemaakt. Inzet van een match is het realiseren van een 'klik' tussen de jongere en de begeleider. Om die 'klik' te realiseren wordt gezocht naar een vorm van nabijheid ofwel sociale gelijkheid (Newton, 2004). Naast de identiteitskenmerken die hierboven zijn genoemd in de praktijk kan vanuit de literatuur worden aangevuld dat gelijkheid in gezondheid, opleidingsniveau of buurt bevorderlijk kunnen zijn voor de begeleidingsrelatie.

Gebruik maken van de ervaringskennis

Als er sprake is van nabijheid, dan biedt dit gedeelde persoonlijke kenmerk (welke de grond is voor de 'klik') mogelijkheden voor de ontwikkeling van jongeren. De eigen ervaring van bijvoorbeeld jong-zijn, man-zijn of leven in achterstand is voor een deel van de jongerenwerkers een belangrijke krachtbron binnen het principe nabijheid. Jongerenwerkers hebben deze kennis opgedaan door te reflecteren op persoonlijke ervaringen. Jongerenwerkers zetten om diverse redenen hun ervaringskennis in binnen een begeleidingsrelatie.

1) om problemen en behoeftes van jongeren goed in te kunnen schatten.

*'Ik weet ook dingen van de straat omdat ik zelf ook zelf maar uit dat milieu kom, dus je kan me niet heel erg voor de gek houden. Als we bijvoorbeeld bij een intake te horen krijgen; ik rook voor 100 euro aan wiet op een maand. Dan zal er bij een intake bijvoorbeeld worden gezegd; oke, hoeveel rook je dan? En als een jongen dan zegt; ja dat is twee a drie jointjes in de week. Ik weet dat als je 100 euro per maand rookt, dan je dan niet twee jointjes op een week rookt. Dan rook je gewoon elke avond twee.'*³³⁶

2) om onzekerheid weg te nemen bij jongeren. Vooral bij meiden in begeleiding is het bespreekbaar maken van de eigen ervaring van de begeleiding een krachtig middel.

³³⁴ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 7

³³⁵ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

³³⁶ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

*'Want als er een meid zit die iets meemaakt en denkt dit is zo raar, dan vertel ik bijvoorbeeld wel eens iets over mezelf op datzelfde gebied om dat gevoel weg te nemen. Nou dat heb ik ook wel eens gehad. Of ik heb ook vroeger wel eens geblowd. Dat soort dingen.'*³³⁷

3) door via ervaringskennis een voorbeeld te zijn voor jongeren om problemen aan te pakken of op te lossen. Door het vertellen van hun eigen levensverhaal en met hun gedrag en positie, laten ze jongeren zien welke mogelijkheden er zijn (Noorda et al., 2009).

*'Deze jongen wil heel graag stoppen hij weet alleen niet hoe, als je zegt tegen deze jongen stop gewoon, dan werkt dat niet. Dus wat doe je, ja ervaringsdeskundige, ik heb zelf dus ook geblowd. Dat heeft natuurlijk ook voordelen ik kan natuurlijk dus ook vertellen hoe ik daaruit ben gekomen.'*³³⁸

*'... het komt regelmatig voor nou voor die keuzes heb ik ook gestaan en dat had ik ook gedaan. Ik zit hier nu wel omdat ik je coach ben maar dat houd niet in dat mijn leven perfect was, dus soms moet je ieder doet het op zijn eigen manier maar ik neem voorbeelden uit mijn leven.'*³³⁹

*'...wat ik doe ik geef vaak voorbeelden, want ik heb zelf ook allemaal dingen gedaan en meegemaakt, want dan ga je gewoon zeggen, ik heb dit en dat mee gemaakt en ik heb zo, gehandeld, duidelijk vertellen en ook dat gevoel over brengen van ik heb het ook meegemaakt.... zo krijg je een band met de jongeren, want de jongeren krijgt een gevoel dat hij er niet alleen voor staat, weetje, want ik heb het ook meegemaakt, ik heb het ook gedaan en ik ben er ook uit gekomen snap je?'*³⁴⁰

Aandachtspunt

De praktijk maakt zichtbaar dat distantie nodig is om op een professionele manier de jongere te begeleiden en te motiveren. Volgens jongerenwerkers moet het in de communicatie richting jongeren duidelijk zijn dat je geen vriend bent maar een begeleider.

*'Ja ik sta dicht bij de jongere maarja de jongere moet wel direct die lijn kunnen trekken. Van ik ben hulpverlener, en we zijn geen vrienden.'*³⁴¹

*'Je moet grenzen aangeven. Kijk wat ik net al zei, het zijn jongeren en op het moment dat je ze gaat aanspreken als een jongere dan gaat zij dat ook doen en dat moet je niet hebben. Je moet wel serieus genomen worden en we hadden het net ook over die professionele lijn die je toch moet hebben, die professionele functie die je moet hebben tegenover jongeren maar ook tegenover samenwerkingspartners.'*³⁴²

Een concreet voorbeeld daarvan is door niet mee te gaan in het taalgebruik van jongeren, maar jongeren te corrigeren zodra dit ongepast is.

*'Ik houd wel professionele afstand in de zin van, ik wil een goed voorbeeld zijn. Net hoorde je ook iemand schelden met kanker, en dan corrigeer ik hem ook direct. En dat weet hij ook het is wel een vriend en een luisterend oor, maar het is ook een professional ik moet me gedragen.'*³⁴³

³³⁷ Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

³³⁸ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

³³⁹ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 7

³⁴⁰ Nooij (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 3

³⁴¹ De Koster (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 1

³⁴² Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3

³⁴³ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

‘Je bent onderdeel van hun leefomgeving maar het is niet zo, zoals ik je al aangaf, dat je jezelf kan zijn. Ze moeten weten wat ze aan je hebben maar ik ga ze niet aanspreken met; ‘hey klootzak of whazzupp’ en dat soort dingetjes. Af en toe gebeurt het want je bent jong. Maar je moet niet vergeten dat je die voorbeeldfunctie hebt.’³⁴⁴

Door literatuur kan worden bevestigd dat jongerenwerkers vaak uit eigen ervaring putten als basis voor advies (McLeod, 2010). Ervaringskennis wordt in toenemende mate erkend als belangrijke kennisbron voor sociale dienstverlening. Ervaringskennis is individueel en gekoppeld aan de persoon van de jongerenwerker. Het is persoonlijke kennis. Deze kennis is verworven door na te denken over persoonlijke ervaringen, en de betekenis van deze ervaringen vast te stellen. Op deze manier worden ervaringen niet alleen geplaatst in een levensperspectief, maar kunnen ze ook gebruikt worden ten behoeve van persoonlijke versterking van de ander (Van Haaster et. al., 2009). Hoewel de persoonlijke ervaring een belangrijke bron van advies is, wordt vanuit de literatuur tevens terughoudendheid bepleit in de toepassing daarvan. Het is niet altijd een passende bron van advies. Het doet onvoldoende recht aan de individuele eigenschappen van de jongerenwerker enerzijds en de jongere anderzijds. De situatie is wel vergelijkbaar, maar de reacties, gevoelens en passende handelingsperspectieven kunnen verschillend zijn. Ook zijn er vaak verschillen in leefomstandigheden tussen de jongerenwerker toen, en de jongere in kwestie nu. Denk daarbij aan de fysieke en economische omstandigheden, de thuissituatie en de positie van de jongere in de *peergroep*? (McLeod, 2010). Of en op welke wijze ervaringskennis werkelijk bijdraagt aan de ontwikkeling van de cliënt, is nog onderwerp van onderzoek (Metz & Sonneveld, 2012).

8.3.6 Principe 6 Veiligheid

Veiligheid is het zesde en laatste principe van Individuele Begeleiding. Met veiligheid gaat het primair om het zorg dragen voor het borgen van de persoonlijke vrijheden van de jongere. Daarnaast is binnen dit principe de veiligheid van de jongerenwerker een aandachtspunt.

Waarborgen van de veiligheid van jongeren

Dit principe is vooral van belang omdat in het kader van de Individuele Begeleiding wordt samengewerkt rondom jongeren en informatie wordt gedeeld. Jongerenwerkers ervaren deze ingewikkelde kwestie en ervaren dit als een dilemma van het werk. Het liefst zien zij dat jongeren zich naar hun toe zo open mogelijk opstellen en werken daarom aan een relatie waarin sprake is van vertrouwen (zie ook principe 1 Betekenisrelatie, p. 135). Jongeren weten ook dat een begeleider samenwerkt of contact heeft met de omgeving van jongeren. Niet alleen met de formele sociale infrastructuur maar ook met familie en vrienden. Dit kan voor jongeren een reden zijn om in het contact met de begeleider terughoudend te zijn met het delen van (vertrouwelijke) informatie.

‘Alleen wat altijd zo moeilijk is in het jongerenwerk is, je staat ook dicht bij ze. Heel veel dingen vinden ze moeilijk om aan jou of aan mij te vertellen als jongerenwerker. Soms wil je ook niet dat zij weten, dat wij weten dat ze politiecontacten hebben of dat dit is gebeurd of dat dat is gebeurd. We kennen moeders, we kennen vaders, broertjes en zusjes politie en hulpverlening. Dat is bedreigend...’³⁴⁵

³⁴⁴ Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3

³⁴⁵ El Ghani (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 3

*'De jongeren moeten vertrouwen in je hebben en los van het vertrouwen moeten ze ook het gevoel hebben dat ze alles aan je kwijt kunnen en dat het niet bij anderen terechtkomt.'*³⁴⁶

Uit de interviews met jongerenwerkers valt op dat een drietal zaken van belang is om de persoonlijke vrijheden van jongeren te kunnen waarborgen. 1) Transparantie richting jongere, 2) zorgvuldige afstemming met partners en 3) veilig opbergen van vertrouwelijke informatie.

1) Transparantie richting jongere

Een eerste manier om de veiligheid van jongeren te kunnen waarborgen is door duidelijk en transparant te zijn richting jongeren over hoe er wordt omgegaan met informatie die een jongere deelt. Blijft het tussen vier muren? Of wordt informatie gedeeld met derden indien daar aanleiding voor is? Het is dan aan jongeren zelf om te besluiten wat ze wel en niet vertellen.

*'Ik bespreek ook van te voren, wat je hier met mij bespreekt, blijft ook tussen jou en mij. Het gaat niet naar je vrienden en niet naar buiten dus het blijft ook tussen jou en mij. Ik spreek je niet op straat aan, dat wij vandaag een afspraak hebben. Jij moet zelf naar mij toe komen en je vraagt zelf of we vandaag morgen of op een andere datum de afspraak hebben staan. Je hoort het niet van mij waar je vrienden of kenniskring bij staan.'*³⁴⁷

*'Alles gaat in overleg met de jongere. Je moet wel alles aan hen uitleggen en toestemming krijgen van de jongeren. Dat is het belangrijkste want anders schaad je het vertrouwen, contact en de band met de jongere.'*³⁴⁸

*'Jongeren vertellen mij dingen in vertrouwen, als het de jongere ten goede komt of de samenleving ten goede komt dan geef ik het door van he deze jongen loopt overvallen te plegen of berooft oma's. Maar dan weet de jongere het ook van mij. Als hij deze informatie aan mij geeft dan zeg ik doe hier ook iets mee anders ga ik dat doen. Daar ben ik ook echt heel helder in.'*³⁴⁹

Binnen sommige organisatie wordt aan jongeren gevraagd om hiervoor een verklaring te ondertekenen waarin ze aangeven toestemming te geven dat informatie wordt gedeeld met samenwerkingspartners.

*'En we maken ook een papieren dossiermap aan, dat is een soort van dat doe je bij aanvang. Je schrijft de contact gegevens op van de persoon en het toestemmingsformulier. Waarbij de jongeren toestemming geven om het registratiesysteem in te kunnen om ook informatie te delen met ander hulpverleners.'*³⁵⁰

2) Zorgvuldige afstemming met partners

Ten tweede vraagt het waarborgen van persoonlijke vrijheden om een zorgvuldige afstemming met partners over welke informatie wordt gedeeld en welke vervolgacties er worden ondernomen en door wie. Vooral bij problemen zoals eerwraak of huiselijk geweld kan een onzorgvuldige afstemming met partners rampzalige gevolgen hebben voor een jongere.

³⁴⁶ Baktawar (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 3

³⁴⁷ Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4

³⁴⁸ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

³⁴⁹ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

³⁵⁰ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

‘...je moet heel voorzichtig zijn als er eerwraak problematiek is, want dan ga je niet zomaar naar ouders. En als een meisje stiekem zichzelf prostitueert maar ze woont nog thuis dan loop je het risico dat zij het huis uitgezet wordt. Je moet heel voorzichtig zijn vaak hoe ernstiger de problematiek dan moet je overleggen en zijn er veel hulpverleners bij betrokken dus dan moet je echt goed afstemmen. Ik heb het 1x mis zien gaan. En dat 1 organisatie zonder overleg met informatie naar de ouder gestapt is en dan ligt zo’n cliënt ook nog in conflict met de ouders en dan verdwijnt de cliënt van de radar omdat hij zich verraden voelt en niet weet wie er gepraat heeft.’³⁵¹

De meeste instellingen die samenwerken hebben daarom onderling afspraken gemaakt over de omgang van informatie. Ook staan er in cao’s en in gedragscodes afspraken over het delen van informatie (Veenbaas et al., 2011). In Amsterdam is er bijvoorbeeld de *Gedragscode jongerenwerkers Amsterdam* opgesteld.³⁵²

3) Veilig opbergen van vertrouwelijke informatie

Een meer praktische zaak is dat vertrouwelijke informatie over jongeren in begeleiding wordt gearhiveerd achter slot en grendel om te voorkomen dat anderen daarbij kunnen.

‘Veiligheid is ook gewoon de dossiers, dossiers houden we achter slot en grendel, alleen de werkers kunnen daarbij. Dus mocht iemand iets voor in het dossier mee naar binnen nemen, mogen wij alsnog niet in de dossierkast.’³⁵³

Het delen van informatie is ingewikkeld omdat veel van wat de jongerenwerker (maar ook politie, school, hulpverlening) weet in vertrouwen verteld is en omdat Europa een strenge privacy wetgeving kent. Met de introductie van de Centra voor Jeugd & Gezin, netwerk 12+ en de Verwijs Index Risicjongeren (VIR) wordt getracht te waarborgen dat persoonlijke en maatschappelijke veiligheid kan worden gegarandeerd. Voor de jongeren die object zijn van monitoring betekent dit dat naast dat hun gedrag veroordeeld wordt, deze veroordeling tevens wordt geregistreerd en gedeeld met derden. Het monitoren van personen en hun gedrag is evenals het registreren en delen van die informatie ingewikkeld vanwege de vertrouwensrelatie tussen begeleider en jongere en vanwege de persoonlijke vrijheidsrechten die zijn vastgelegd in de Grondwet. De literatuur bevestigt dat het van belang is dat een jongerenwerker op de hoogte is van de afspraken rondom het delen van informatie en dat hij/zij deze tijdig communiceert richting de jongeren. Jongeren weten dan hoe het jongerenwerk met informatie omgaat (Veenbaas et al., 2011). Een alternatief is dat de jongerenwerker vooraf met de betrokkenen bespreekt wat hij/zij wel en niet wilt vertellen over de jongeren aan anderen, zoals ouders of school (Veenbaas et al., 2011). Desondanks kunnen er situaties voorkomen waarin de jongerenwerker de regie overneemt en in het uiterste geval zonder overleg met de jongere vertrouwelijke informatie deelt of ingrijpt. Dit kan voorkomen bij situaties waarin de wet, het publieke belang of de persoonlijke veiligheid en/of gezondheid in gevaar zijn. Voorbeelden daarvan zijn crimineel gedrag, verspreiding van Hiv of TBC, of slachtofferschap van (seksuele) mishandeling (Milburn et al., 2000). Gezien de ernst van de situatie en het schenden van het vertrouwen is het verstandig dat de jongerenwerker deze stappen nooit op eigen houtje neemt, maar altijd vooraf bespreekt in het team en met de teamleider. In veel organisaties zijn hier afspraken over gemaakt (Veenbaas et al., 2011).

³⁵¹ Mayenburg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 1

³⁵² OSA (2009). Gedragscode jongerenwerkers Amsterdam. http://www.osa-amsterdam.nl/images/stories/pdf/OSA_gedragscode_mail.pdf

³⁵³ Leesberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 4

Veiligheid van de jongerenwerker

Tot slot is de veiligheid van de jongerenwerker ook een aandachtspunt dat behoort tot dit principe. Slechts één jongerenwerker spreekt in het interview over zijn/haar eigen veiligheid. Contact leggen met jongeren via huisbezoeken kan leiden tot onveilige situaties. Jongerenwerkers bellen vaak onaangekondigd aan bij een gezin en weten niet wat zij achter de voordeur aantreffen. Om hun veiligheid binnen deze situaties te waarborgen kiest deze jongerenwerker ervoor om niet naar binnen te gaan als zij de situatie niet vertrouwt. Daarnaast wordt ervoor gezorgd dat collega's op de hoogte zijn van het afleggen van het huisbezoek, zodat zij actie kunnen ondernemen indien een situatie daarom vraagt.

*'Nou bij huisbezoeken ga ik niet meer naar binnen. Dat heb ik zelf bepaald al een tijdje terug. Toen stond ik ineens alleen in een huis met een vader. En toen bedacht ik mij dat ik helemaal niets over deze man wist. Maar je wou niet onbeleefd zijn. Maar ik ga nu niet meer naar binnen. Zolang ik buiten sta voel ik mijzelf niet onveilig. Dat is wat ik doe met huisbezoeken... Of er moet een heel gezin zijn en de thee en koekjes staan klaar en er is een moeder. Dan wil ik nog wel naar binnen gaan.'*³⁵⁴

'Maar is het dan ook zo dat voor dat je op huisbezoek gaat collega's inlicht van nou ik ga nu daar en daar heen. Zodat iedereen weet dat je ergens heen bent?'
*'Nou de laatste tijd doen we dat wel. In het begin deden we dat helemaal niet maar nu vertellen we wel even van: Hey ik ben nu op huisbezoek. Als ik er dan niet weer ben bel even. Eigenlijk zijn we niet zo heel veel met veiligheid bezig maar gelukkig is het in de afgelopen twee jaar dat ik hier werk ook nog niet echt nodig geweest.'*³⁵⁵

Naast dit voorbeeld is uit de interviews niet af te leiden dat veiligheid voor jongerenwerkers een issue is. Mogelijke reden hiervoor is dat het individuele contact met jongeren tot minder problemen rondom hun eigen veiligheid leidt, dan het werken met groepen. Binnen andere werkwijzen van het jongerenwerk (De Inloop en Ambulant Jongerenwerk) is het borgen van de veiligheid van jongerenwerkers een belangrijke randvoorwaarde. Onder andere door huisregels, een toegangsbeleid en nauw contact met politie wordt getracht de veiligheid van jongerenwerkers en jongeren te borgen (Metz & Sonneveld, 2012). Wel valt op dat er bij Individuele Begeleiding de keuze wordt gemaakt om kansen te geven aan jongeren, ook als het in het verleden wel eens is misgegaan.

*'Maar heeft iemand een verleden en heeft hij een slechte naam en wil heel graag veranderen. En deze jongen wordt echt neergehaald, dat gebeurt wel eens dan vertel ik wat ik zie aan positieve dingen. Dat mogen ze dan lekker op de weegschaal leggen met de dingen die zij zien. Dus ik ga vaak ook uit van het positieve van jongeren. Ik ben nooit zo geweest maar ik geef nu iedereen de voordeel van de twijfel en meerdere kansen.'*³⁵⁶

³⁵⁴ Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

³⁵⁵ Sahetapy (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 3 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

³⁵⁶ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

9. Randvoorwaarden

In dit hoofdstuk beschrijven wij de randvoorwaarden van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk. Hiermee bedoelen we de voorwaarden in de organisatie, aansturing en samenwerking die bijdragen aan het uitvoeren van Individuele Begeleiding. Inzicht in de randvoorwaarden van Individuele Begeleiding is verkregen door in de voorgaande analyses te zoeken naar omstandigheden die hebben bijgedragen aan het welslagen dan wel mislukken van de Individuele Begeleiding. Hiervoor is gebruik gemaakt van de volgende bronnen: formele documenten van organisaties, interviews met jongerenwerkers en teamleiders, observaties van de uitvoeringspraktijk door studenten en praktijkbeschrijvingen van studenten. De uitkomsten van dit onderzoek worden gekoppeld aan de (vak)literatuur. Dit onderzoek wijst op vier randvoorwaarden van Individuele Begeleiding in het jongerenwerk:

1. Toegankelijkheid
2. Samenwerking met formele sociale infrastructuur
3. Kwaliteit
4. Middelen (voorzieningen, tijd, monitoringsysteem, budget)

9.1 Toegankelijkheid

Toegankelijkheid voor jongeren is een eerste randvoorwaarde voor Individuele Begeleiding. Binnen Individuele Begeleiding werken jongerenwerkers met jongeren met (beginnende) bindingsproblemen. Om aansluiting te vinden bij deze doelgroep is het belangrijk dat de doelgroep zich uitgenodigd en welkom voelt om in contact te treden met jongerenwerkers die Individuele Begeleiding aanbieden. Een andere aanduiding voor toegankelijkheid is laagdrempelig. In hoofdstuk 8 wordt toegankelijkheid als kernelement genoemd voor het opbouwen en het productief laten zijn van de Betekenisrelatie (Hoofdstuk 8, paragraaf 8.3.1, Principe 1: Betekenisrelatie, p. 134).

De belangrijkste manier waarop praktijken werken aan toegankelijkheid is door het contact met jongeren zoveel mogelijk te laten plaatsvinden in de eigen leefwereld van jongeren (zie Hoofdstuk 8; paragraaf 8.2.1. Stap 1 Aanmelden en contact leggen, p. 114). De meeste praktijken zijn met hun kantoor daarnaast zichtbaar gevestigd in de wijk, soms in pandig bij andere instanties waar jongeren komen, zoals het jongerenservicecentrum, informatiepunt of een jongerencentrum.³⁵⁷ Belangrijk is dat deze locaties een open, veilige, vriendelijke en uitnodigende uitstraling hebben.³⁵⁸ Om toegankelijk te zijn voor moeilijk te bereiken groepen, zoals meiden en (licht) criminele jongeren worden nog extra middelen ingezet. Het meest gangbare middel hiervoor is om Individuele Begeleiding te bieden vanuit laagdrempelige inloopvoorzieningen. De kracht van een inloop is dat jongerenwerker en jongere elkaar eerst in een informele, veilige setting, op een ongedwongen wijze kunnen ontmoeten. Vanuit dit contact kunnen dan de mogelijkheden met betrekking tot de begeleiding worden besproken. Tegelijkertijd is dit een vindplaats voor jongerenwerkers om actief jongeren te benaderen voor Individuele Begeleiding.³⁵⁹ Een vernieuwend en experimenteel middel voor meiden is de inzet van de Meidenbus. Deze bus is toegankelijk voor meiden die worden uitgenodigd om in

³⁵⁷ Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁵⁸ El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁵⁹ Broekx, I. M. Drabbe en J. Robinson (2002) Veilige vindplaatsen. Methodiek van het straathoekwerk. Amsterdam: xxx

de bus wat te drinken of even te kletsen. Een volgende keer zal de drempel lager zijn om te praten over eventuele problemen.³⁶⁰

Ook door het gebruik van (voor jongeren) vertrouwde en toegankelijke communicatiemiddelen en sociale media, zoals aansprekende websites, Whatsapp en Facebook³⁶¹ proberen jongerenwerkers toegankelijk te zijn. Deze middelen worden ingezet om met jongeren die behoefte hebben aan begeleiding in contact te komen en om met jongeren contact te onderhouden tijdens de begeleiding.

Tot slot is het belangrijk dat jongeren op korte termijn terecht kunnen voor een afspraak en dat er enigszins flexibel wordt omgegaan met tijdstippen waarop er contactmomenten kunnen zijn. Dus voorkom wachtlijsten.

*'En niet per se het gevoel kweken dat je een instelling bent waar je vier weken van te voren een afspraak plant en je wordt verwacht bij de balie om 10:00 uur. Het moet laagdrempelig zijn en dat zorgt er weer voor dat ze even uit beeld kunnen raken maar dan weer bij je terecht kunnen komen. Dat is belangrijk.'*³⁶²

Diverse evaluatieonderzoeken maken zichtbaar dat in meerdere Individuele Begeleidingsprojecten de toegankelijkheid (in eerste instantie) een knelpunt is gebleken. Te strikte instroomeisen leiden er bijvoorbeeld toe dat jongeren werden afgewezen. Ook is het van belang dat het aanbod van begeleiding bekend en zichtbaar is bij organisaties die jongeren naar de begeleiding kunnen toeleiden, zoals het CWI en scholen. Voor projecten die werken met vrijwillige begeleiders is, naast toegankelijk zijn richting jongeren, het ook van belang om toegankelijk te zijn voor vrijwilligers. Voorkom bijvoorbeeld dat je vrijwilligers te veel belast met ingewikkelde registratieprocedures. Als zij te veel worden belast met administratie kan dit een reden zijn om af te haken (Berkeley & Uden, 2009; Buysse & Duijvestijn, 2009; Kamerbeek, 2011; Rigter & Krooneman, 2008). Traditioneel gezien is de toegankelijkheid een kracht van het jongerenwerk terwijl veel andere institutionele voorzieningen, waaronder jeugdzorg en het onderwijs, met hun bejegening en procedures beperkt in staat zijn om jongeren te bereiken. Aandachtspunt voor Individuele Begeleiding is dan ook dat het laagdrempelige karakter wordt behouden (Noorda et al., 2008).

9.2 Samenwerking met de formele sociale infrastructuur

Samenwerking met de formele sociale infrastructuur is een tweede randvoorwaarde voor het succesvol uitvoeren van Individuele Begeleiding. Deze samenwerking is belangrijk om jongeren te kunnen begeleiden in het vinden van hun weg naar reguliere voorzieningen op het terrein van onderwijs, hulpverlening (zorg), veiligheid en maatschappelijke dienstverlening. Jongerenwerkers bieden zelf geen of in beperkte mate hulpverlening aan jongeren. Samenwerking met voorzieningen is nodig om jongeren door te verwijzen of om informatie over jongeren te kunnen delen. Met wie jongerenwerkers in het kader van Individuele Begeleiding ondermeer samenwerken binnen de formele sociale infrastructuur staat beschreven in H7 en H8 (Zie hoofdstuk 8, paragraaf 8.3.3., Principe 3: Werken met de omgeving, p. 142). Randvoorwaarde voor het goed kunnen begeleiden van jongeren is dat jongerenwerkers over een brede sociale kaart beschikken en directe relaties hebben met belangrijke partners (zie Principe 3: Werken met de omgeving, p. 142).

³⁶⁰ XXX (2013) Brochure IB-praktijk 1, 4 en 6.

³⁶¹ Albergh, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁶² Albergh (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

*... als er wat is, moet ik weten waar ik de jongere naartoe kan verwijzen en wat de snelste weg is. Dat moet je blijven uitzoeken, dat houdt mij dus ook bezig. Altijd de sociale kaart nog groter maken. Dat is wel heel belangrijk ja.*³⁶³

Directe relaties in de betekenis van elkaar kennen en regelmatig elkaar ontmoeten of spreken is noodzakelijk voor het afstemmen van de begeleiding. Het zorgt ervoor dat signalen tijdig worden afgegeven en opgepakt en het begeleidingstraject kan worden afgestemd met alle betrokkenen en een soepel verloop heeft. Voorkomen moet worden dat jongeren belanden in ingewikkelde en bureaucratische procedures die zij niet overzien, vertragend werken en hun de moed doet verliezen.

Met de transitie van de jeugdzorg krijgt de samenwerking binnen de jeugdinfrastructuur in steeds meer gemeenten vorm in wijkteams. Om ook in de toekomst vanuit het jongerenwerk jongeren goed individueel te kunnen begeleiden, is het noodzakelijk dat het jongerenwerk een duidelijke positie heeft binnen de wijkteams. Immers, zonder intensieve samenwerking met partner-organisaties in de formele sociale infrastructuur kan het jongerenwerk de begeleiding niet vormgeven (Alders & Metz, 2013, p. 22).

Tot slot wordt in de literatuur continuïteit als een aandachtspunt genoemd voor de samenwerking met de formele sociale infrastructuur. Reeds genoemd is dat directe relaties met partnerorganisaties noodzakelijk zijn voor de begeleiding van jongeren. Het realiseren van samenwerking wordt bemoeilijkt doordat er niet altijd sprake is van een inbedding van de Individuele Begeleiding in de reguliere infrastructuur (onderwijs en welzijnsinstellingen) (Kamerbeek, 2011; Rigter & Krooneman, 2008). Er worden vaak geen toezeggingen voor de lange termijn gedaan. Zo kunnen scholen bijvoorbeeld voor een jaar participeren. Als het jaar om is moet de aanbieder op zoek naar nieuwe instroomkanalen. Het gevolg aldus van projectmatig werken is dat het structurele samenwerking met partners uit de formele sociale infrastructuur in de weg staat (Rigter & Krooneman, 2008). Om jongeren een stevig vangnet te kunnen bieden is het van belang dat jongerenwerkers binnen de Individuele Begeleiding (naast samenwerking met de formele sociale infrastructuur) nauw samenwerken met de directe informele omgeving van jongeren zoals ouders, familie, de buurt en peers (Zie hoofdstuk 8, paragraaf 8.3.3., Principe 3: Werken met de omgeving, p. 142).

9.3 Kwaliteit

Vanzelfsprekend is een goede kwaliteit van Individuele Begeleiding van belang. Om de kwaliteit te waarborgen maken praktijkorganisaties gebruik van ervaren en opgeleide jongerenwerkers, deskundigheidsbevordering, inbedding in de organisatie en kwaliteitsbewaking.

Vereisten jongerenwerkers

Het inzetten van ervaren en gekwalificeerde jongerenwerkers is een eerste manier waarop organisaties proberen om de kwaliteit van Individuele Begeleiding te borgen. Vrijwel alle praktijken spreken zich op papier uit over opleidingseisen voor zowel betaalde krachten als vrijwilligers. Een praktijk die werkt met betaalde krachten geeft bijvoorbeeld aan te streven naar een goede mix van werkers met een hbo of mbo achtergrond.³⁶⁴ De praktijken 1, 4 en 6

³⁶³ De Koster (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 1

³⁶⁴ El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

stellen dat de begeleiders naast een afgeronde hbo diploma ook werkervaring met jongeren met risicogedrag moeten hebben.³⁶⁵ En de praktijken 2 en 7 eisen voor betaalde krachten een hbo werk- en denkniveau, bij voorkeur op het gebied van sociaal-pedagogische hulpverlening of maatschappelijk werk.³⁶⁶ Een praktijk die naast betaalde krachten ook werkt met vrijwilligers stelt als criterium dat vrijwilligers een hbo studie moeten volgen.³⁶⁷ Uit de opleidingsachtergronden van de jongerenwerkers die voor dit onderzoek zijn geïnterviewd kan worden bevestigd dat er in de praktijk inderdaad vaak wordt gekozen voor professionals die minimaal hbo zijn geschoold. De vier geïnterviewde vrijwilligers hebben een hbo (2) of wo (2) opleiding. Van de betaalde krachten heeft een ruime meerderheid een afgeronde opleiding: mbo Sociaal Cultureel Werk (1), hbo (10) en wo (3). Twee betaalde krachten volgen momenteel naast hun werk een hbo opleiding. Slechts twee betaalde krachten hebben geen vooropleiding afgerond. De meeste hbo-ers (vrijwillig en betaald) hebben een sociaal agogische opleidingsachtergrond: MWD (6), CMV (2), SPH (1), SJD (1).

Naast bovenstaande opleidingseisen hebben organisaties vaardigheden (competenties) of kenmerken beschreven waarover jongerenwerkers zouden moeten beschikken. Enkele voorbeelden hiervan zijn: goede communicatieve en sociale vaardigheden; empathisch vermogen;³⁶⁸ flexibiliteit;³⁶⁹ besluitvaardig; het kunnen stimuleren en motiveren van deelnemers; analytisch vermogen; zelfstandig kunnen werken, resultaatgericht, creatief en kennis hebben van doelgroep, sociale kaart en relevante sociaal pedagogische methodieken.³⁷⁰ De praktijken die met vrijwillige begeleiders werken stellen eisen met betrekking tot de leeftijd en woonomgeving.³⁷¹

Tot slot benoemt het merendeel van de organisaties expliciet dat het belangrijk wordt gevonden dat de samenstelling van het team divers is qua sekse, etniciteit en leeftijd.³⁷² Ten eerste is dit van belang om een diversiteit aan jongeren te bereiken en hun mogelijkheden te bieden qua begeleiding.³⁷³ Bij het methodisch principe Nabijheid (Hoofdstuk 8, paragraaf 8.3.5, p. 152) staat genoemd dat nabijheid, in de vorm van persoonlijke overeenkomsten, extra mogelijkheden kan bieden binnen Individuele Begeleiding voor de ontwikkeling van jongeren. Daarnaast draagt diversiteit in het team met zich mee dat er een breed palet aan kennis en ervaring beschikbaar is waaruit geput kan worden.

*'En dat is het mooie als je collega's hebt die uit alle lagen van de samenleving komen, want iedereen heeft wel een bepaald punt waar die iets mee kan.'*³⁷⁴

Vanuit de literatuur kan worden bevestigd dat wanneer het gaat om beroepskrachten die de begeleiding uitvoeren, er vaak wordt gekozen voor Hbo-geschoolde professionals

³⁶⁵ xxxxx (2011) Introductiereaders van IB-praktijk 1, 4 en 6

³⁶⁶ Functiebeschrijving jongerencoach van IB-praktijk 2 en 7

³⁶⁷ Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁶⁸ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁶⁹ Functiebeschrijving jongerencoach van IB-praktijk 2 en 7

Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁷⁰ Functiebeschrijving jongerencoach van IB-praktijk 2 en 7

³⁷¹ Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁷² IB-praktijk 1, 4 en 6 (2012) Beleid 2012-2014

XXX (2009) Handboek IB-praktijk 3

³⁷³ IB-praktijk 1, 4 en 6 (2012) Beleid 2012-2014

³⁷⁴ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

(Kamerbeek, 2011) van wie verwacht wordt dat zij, naast bovenstaande kenmerken: persoonlijk betrokken zijn, kunnen doorzetten, een goede balans kunnen vinden tussen nabijheid en distantie, bruggen kunnen bouwen tussen jongeren en hun netwerk en kennis hebben van alle relevante regelingen (Bakker, 2011, Groot & Lagendijk, 2010, Kamerbeek, 2011; Veenbaas et al., 1986; Noorda et al., 2009).

Deskundigheidsbevordering

Deskundigheidsbevordering is een instrument dat door alle praktijken wordt ingezet om de kwaliteit van begeleiders te waarborgen. Het type deskundigheidsbevordering loopt uiteen. Zo worden er binnen een aantal praktijken verplichte introductie- of basistrainingen georganiseerd voor nieuwe begeleiders binnen de organisatie³⁷⁵ en worden op basis van behoeftes van begeleiders periodieke in company trainingen georganiseerd om de deskundigheid van begeleiders te vergroten. Voorbeeld zijn trainingen over: motiverende gespreksvoering, psychiatrische problematiek, jongeren met een licht verstandelijke beperking (lvb), omgaan agressie,³⁷⁶ ambulante werken³⁷⁷ zelfsturend en zelfoplossend vermogen versterken³⁷⁸, EHBO, assertiviteitstraining, BHV. Daarnaast bieden organisaties de mogelijkheid om externe studiedagen of conferenties bij te wonen.³⁷⁹ Van twee organisaties is bekend dat de ontwikkeling van jongerenwerkers wordt gestimuleerd door te werken met persoonlijke ontwikkelingsplannen.

‘... ik heb natuurlijk mijn eigen persoonlijk ontwikkelingsplan, en daarin ben ik natuurlijk wel een beetje bezig geweest met mijzelf capabel te maken dus met gesprekstechnieken en hoe je überhaupt zeg maar een beetje professioneel je werkt doet zeg maar. Met administratie en contacten onderhouden en dat soort dingen en daarin heb ik mijzelf wel een beetje moeten bijschaven...’³⁸⁰

Inbedding in de organisatie

Binnen alle praktijken wordt de Individuele Begeleiding geboden vanuit een team. Het team, bestaande uit jongerenwerkers, een teamleider en/of een werkbegeleider komt variërend van wekelijks, tweewekelijks of maandelijks bij elkaar.³⁸¹ Voor de praktijk die met vrijwillige begeleiders werkt, geldt dat het team van vrijwilligers eens per kwartaal bij elkaar komt.³⁸² Doel van het teamoverleg is om met elkaar dilemma’s, ervaringen, casuïstiek, en problemen te bespreken, te reflecteren en agenda’s af te stemmen. Naast het teamoverleg vinden er

³⁷⁵ xxxxx (2011) Introductiereaders van IB-praktijk 1, 4 en 6

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeyer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁷⁶ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁷⁷ El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁷⁸ Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeyer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁷⁹ xxxxx (2011) Introductiereaders van IB-praktijk 1, 4 en 6

³⁸⁰ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

³⁸¹ Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halfhide, A., C. Klijn, E. Mamnouch & J. de Wit (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁸² Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeyer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

bilaterale overlegmomenten plaats tussen jongerenwerkers en teamleiders. Jongerenwerkers hebben op hun beurt zelf ook behoefte om individuele begeleiding te krijgen binnen dit type 1-op-1-gesprekken met hun leidinggevende.³⁸³

*'Daar heb ik mijn werkbegeleider voor. En daar bespreek je elke week al je jongeren mee en daar vertel je ook de kleine bijzonderheden. De grote bijzonderheden doe je in de vergadering met het hele team. Dus als je echt knopen moet gaan doorhakken, dat doe je met z'n allen en de dingen aan de kantlijn bespreek ik met mijn werkbegeleider.'*³⁸⁴

*'We hebben wekelijks vergaderingen cliëntvergadering en teamvergadering en in elke vergadering kan je jongeren inbrengen en dat werkt wel. Je zegt ik heb die jongere en weet niet wat ik ermee aan moet. De teamleider zegt heb je dat al geprobeerd en zegt een collega ik hoorde dit en dit. Je krijgt input van andere en dat ga je toch proberen. Met elkaar kom je tot een oplossing.'*³⁸⁵

Binnen praktijken waar gewerkt wordt met vrijwilligers is er een coördinator actief die de vrijwilligers inhoudelijke en praktische begeleiding/ondersteuning biedt en meedenkt in oplossingen voor problemen. Ook in het werken met vrijwilligers is het uitgangspunt is dat begeleiders niet het gevoel moeten hebben dat zij er alleen voor staan.³⁸⁶

Dit onderzoek wijst uit dat de behoefte aan intercollegiale consultatie onder jongerenwerkers erg groot is. Naast dat collega's elkaar tijdens werkoverleggen of in de wandelgang consulteren, wordt er in vrijwel alle praktijken een vorm van intervisie of supervisie georganiseerd.³⁸⁷

*'...gelukkig heb ik ook wel mensen om mij heen. Kijk als ik het alleen zou doen ik dit werk dan zou het misschien er heel anders uitzien. Maar we werken in een team, we hebben intervisie momenten dan leg je casussen voor. Dan word je ook wel scherp gehouden door je collega's.'*³⁸⁸

Intervisie is ten eerste een belangrijk instrument voor de kwaliteit van de begeleiding, maar draagt daarnaast bij aan de verdere professionalisering van de jongerenwerkers en aan het ontwikkelen van een organisatiebenadering (Bakker, 2011).

Voor het management is het van belang dat er zorg wordt gedragen voor een goede balans tussen werkuren en het aantal begeleidingszaken (caseload).³⁸⁹ Daarnaast is het van belang dat er inhoudelijke (beleids)kaders en gedragscodes worden aangereikt waar vanuit gewerkt wordt. Deze kaders geven jongerenwerkers enige houvast om hun professioneel handelen vorm te geven en verder te ontwikkelen. Een voorbeeld hiervan is dat jongerenwerkers geen kado's van jongeren in begeleiding aannemen.

³⁸³ Sonneveld & Koops (2014) Leesgroep concept Rapport Individuele Begeleiding 7 en 9 april 2014.

³⁸⁴ De Wit (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 2

³⁸⁵ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

³⁸⁶ Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁸⁷ El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁸⁸ Wazir (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 3

³⁸⁹ Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

*'Nee, ik leg het goed uit en dat ik heel dankbaar ben voor de uitnodiging maar vanuit de organisatie kan ik dat niet maken. Dan zeggen ze vaak "Jullie Nederlanders met jullie strenge regels altijd hahaha. Ik maak ze duidelijk dat ik problemen op het werk krijg.'*³⁹⁰

9.4 Middelen

Tot slot is het van belang om een aantal praktische zaken te noemen die nodig zijn om Individuele Begeleiding mogelijk te maken. Achtereenvolgens werken wij uit: tijd, voorzieningen, een monitoringsysteem en een budget voor calamiteiten of sociaal verkeer.

Voorzieningen

Een randvoorwaarde is dat jongerenwerkers gebruik kunnen maken van voorzieningen. Dit is enerzijds nodig om toegankelijk te kunnen zijn richting jongeren (zie 9.1, p. 158) en anderzijds om jongeren de begeleiding praktisch mogelijk te kunnen maken. Belangrijke voorzieningen zijn: een geschikte ruimte waar jongerenwerker en jongere elkaar ongestoord kunnen ontmoeten³⁹¹, computers waarop jongeren huiswerk kunnen maken of administratieve zaken kunnen regelen³⁹² en smartphones waarmee jongerenwerkers zowel telefonisch als via sociale media contact kunnen hebben met jongeren.³⁹³ Voor twee praktijken geldt dat een randvoorwaarde is dat er woonruimtes beschikbaar zijn voor jongeren met verschillende faciliteiten. In samenwerking met een woningcorporatie wordt aan deze randvoorwaarde voldaan.³⁹⁴

Tijd

Wil Individuele Begeleiding werkelijk kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van jongeren, dan is tijd een belangrijke randvoorwaarde. Tijd is nodig om ondermeer met jongeren een begeleidingsrelatie aan te kunnen gaan en er naartoe te werken dat jongeren zelf de regie nemen om behoeften inzichtelijk te krijgen, doelen te stellen en de doelen te realiseren. Als we kijken naar tijdsinvestering zijn er twee typen te onderscheiden: 1) het aantal uren begeleiding per week en 2) de totale duur van een begeleidingstraject. De praktijken die voor dit onderzoek zijn onderzocht verschillen qua begeleidingsduur als begeleidingsuren per week (zie Hoofdstuk 7, tabel 22, p. 104). Hoeveel tijd precies nodig is, is afhankelijk van het type jongere (staat de jongere open voor begeleiding, over welke vaardigheden beschikt de jongere?), de aanwezigheid en kwaliteit van het sociale netwerk, de ernst van de problemen waarmee de jongere te maken heeft en de toegankelijkheid van de reguliere voorzieningen (wel of geen wachtlijsten). Belangrijk is dat jongerenwerkers voldoende flexibel kunnen zijn om mee te kunnen bewegen met de situatie en de behoeften van jongeren. Soms kan het nodig zijn om aan het begin van een traject intensiever te begeleiden en dat een jongere na

³⁹⁰ Alberg (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 2 van IB-praktijk 6, 14 november 2012.

³⁹¹ Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁹² Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁹³ Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Emanuels, J., S. Dwarka, W. de Koster, W. Mayenburg & G. Wullings (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁹⁴ Halfhide, A., C. Klijn, E. Mamnourh & J. de Wit (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Harkisoen, A., S. Visch & M. Yildirim (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 7. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

enkele maanden af kan met minder begeleidingsuren. Ook maakt de praktijk zichtbaar dat sommige jongeren gebaat zijn bij een langer lopend traject dan anderen.

*'Je kunt wel zeggen dat er afhankelijk van de categorie jongeren waarmee je werkt er sowieso verschil zit in de tijd die er voor staat voor de coaching. En ook daarmee de verschil is in de frequentie. Bij de XXX-categorie zie je 1 keer in de week en de lichte categorie 1 keer in de twee weken.'*³⁹⁵

*'Je hebt er echt wel goede bij zitten die niet heel lang begeleiding nodig hebben, die vinden het gewoon lastig om dingen uit te zoeken en die net even dat zetje nodig hebben..... maar sommige jongeren die hebben echt langere begeleiding nodig om er voor te zorgen dat je dat kunt blijven t monitoren... dat je gewoon nog meer een vangnet bent ofzo.'*³⁹⁶

Sommige praktijken ervaren een spanningsveld tussen de tijd die nodig is om jongeren te kunnen begeleiden en de prestaties die worden gesteld door de opdrachtgever.

*'Als je een jongere goed wilt begeleiden moet je er tijd voor hebben en dat is heel intensief. En die tijd hebben we eigenlijk niet. Als je kijkt naar de prestaties die we met de stadsdeel hebben dan zit het er ook helemaal niet in.'*³⁹⁷

Vanuit de literatuur kan worden aangevuld dat over het algemeen geldt dat bij een traject van drie maanden, wekelijks meer begeleiding wordt geboden dan bij trajecten van zes tot twaalf maanden. Ook is bij de start van een traject het contact intensiever dan in de periode wanneer het begeleidingstraject loopt of wordt afgerond.

Duur traject	Uren begeleiding per week	Bron
8 weken	10 uur	(Berger, 2005)
26 weken	3,5 uur	(Kamerbeek, 2011)
52 weken	1,25 - 2,5 uur	(Bakker, 2011; Berkeley & Uden, 2009; Kamerbeek, 2011)

Tabel 23: Duur traject en uren begeleiding per week van Individuele Begeleiding

Monitoringsysteem

Om jongeren gericht te kunnen ondersteunen in hun ontwikkeling is een voorwaarde dat organisaties beschikken over een goed werkend monitoringsysteem. Dit onderzoek maakt inzichtelijk dat de meeste praktijken via een systeem informatie registreren voor een of meerdere doeleinden. Zo geeft praktijk 6 bijvoorbeeld aan als organisatie te werken aan een zorgvuldige dossieropbouw of registratie waarin alle belangrijke informatie over een jongere in begeleiding is te vinden (zoals wensen, problemen, achtergronden, afspraken en voortganggegevens).³⁹⁸ Praktijk 3 geeft aan het systeem daarnaast te gebruiken om jongeren te helpen om hun ontwikkelingsdoelen te formuleren, als een steun of leidraad voor de werker bij de begeleiding van de jongeren en als instrument om resultaten van inspanningen te verantwoorden richting opdrachtgever.³⁹⁹ Tot slot benoemt praktijk 4 dat het

³⁹⁵ Harkisoen, Visch & Yildirim (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 7

³⁹⁶ Van Bon (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 1 van IB-praktijk 6, 5 november 2012.

³⁹⁷ El Ghani (2012) Diepte-interview methodisch handelen met begeleider 4 van IB-praktijk 3

³⁹⁸ Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁹⁹ El Ghani, N., C. Baktawar, F. Nooij & S. Wazir (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

systeem ook een goed middel is om binnen de eigen organisatie transparant te kunnen zijn, bijvoorbeeld als het nodig is om een jongeren over te dragen aan een collega.⁴⁰⁰ Volgens de literatuur (Metz & Sonneveld, 2013) zou een goed uitgebreid monitoringsysteem voor alle bovengenoemde doelen ingezet kunnen worden. De huidige systemen die in de praktijk worden gebruikt maken zichtbaar dat dit nog niet in alle gevallen zo is (zie ook Hoofdstuk 4, paragraaf 4.2 Resultaten van Individuele Begeleiding volgens aanbieders, p. 70).

Een belangrijk aandachtspunt bij de ontwikkeling en het gebruik van een monitoringsysteem is dat er zorgvuldig wordt omgegaan met de ingewikkelde context waarbinnen het jongerenwerk zich bevindt.⁴⁰¹ Positieve bijkomstigheid is dat het monitoringsysteem kan dienen als basis voor kwaliteitsverbetering. Als is vastgelegd op welke manieren, met welk resultaat aan specifieke doelen is gewerkt kunnen op basis daarvan zowel de werkzame bestanddelen als indicaties voor effectiviteit worden gedestilleerd. Recent ontwikkelde systemen voor monitoring zijn:

- Jongeren in Kaart www.saassolutions.nl/jongeren-in-kaart
- Jongeren in Beeld <http://www.xlab.nl/jongereninbeeld>
- Jongerenwijzer <https://www.jongerenwijzer.com/> (Metz & Sonneveld, 2013)

Budget voor calamiteiten of sociaal verkeer

Om jongeren te kunnen ondersteunen is een laatste voorwaarde dat jongerenwerkers beschikken over een klein budget waar zij jongeren mee kunnen helpen in geval van calamiteiten of dat zij kunnen gebruiken ter bevordering van het contact en de binding tussen jongerenwerker en jongeren. Praktijk 1, 4 en 6 krijgen hiervoor als jongerenwerker een bedrag van €60,- per maand voor alle jongeren die zij begeleiden. Jongeren die gebruik maken van Individuele Begeleiding hebben vaak serieuze problematiek, waarbij regelmatig een gebrek aan financiële middelen een groot struikelblok vormt. Geld kan bijvoorbeeld nodig zijn voor de financiering van een identiteitsbewijs, het maken van pasfoto's of het betalen van een deel van de opleiding. Om het contact en de binding te versterken kan het goed werken om samen een kop koffie te drinken of pizza te eten. Daarnaast beschikt ieder team binnen deze drie praktijken over een activiteitenbudget dat zij kunnen inzetten om met een groepje jongeren iets te ondernemen, zoals een survivalweekend of een meidenweekend. Doel van deze groepsactiviteit is eveneens om het contact en de binding met de jongeren te versterken. Andere doelen zijn voorlichting en het bieden van een krachtige leeromgeving vanuit de peergroup (zie Hoofdstuk 8, 8.3.3., Methodisch principe 3: Werken met de omgeving, p. 142)⁴⁰² Binnen praktijk 5 krijgen begeleiders en jongeren een bedrag van €70,- per 1,5 jaar per jongere beschikbaar gesteld waarmee zij leuke dingen kunnen doen.⁴⁰³

Naast dat er budget beschikbaar is vanuit organisaties zijn er externe stichtingen en fondsen waar jongeren, vaak met behulp van de jongerenwerker, een beroep op doen. Voorbeelden hiervan zijn de Stichting Urgente Noden Nederland⁴⁰⁴, het Sportfonds en Stichting babyspullen.⁴⁰⁵ Praktijk 6 beschikt over een fonds bijzondere noden. Jongeren kunnen aanspraak maken op deze stichtingen en fondsen als zij geen geld hebben voor de eerste levensbehoefte en zij geen ondersteuning krijgen uit voorliggende voorzieningen.

⁴⁰⁰ Bakker, M., G. Heijnis, N. Issever & E. Leesberg (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁴⁰² Sonneveld & Koops (2014) Leesgroep concept Rapport Individuele Begeleiding 7 en 9 april 2014.

⁴⁰³ Halewijn, J., S. Elzinga, L. Hagemeijer & L. de Pater (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁴⁰⁴ Alberg, D., F. van Bon, M. Reiziger & D. Sahetapy (2013). Praktijkbeschrijving IB-praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁴⁰⁵ Sonneveld & Koops (2014) Leesgroep concept Rapport Individuele Begeleiding 7 en 9 april 2014.

Literatuur

Abdallah, S. E. (2012). Samir's Gym. De emotionele energie van succeservaringen in het jongerenwerk. In J. Uitermark, A.-J. Gielen, & M. Ham (Eds.), *Wat werkt nu echt? Politiek en praktijk van sociale interventies*. Amsterdam: Van Genneep.

Alders, D. & Metz, J.W. (2013). *Onmisbare schakel. Het belang van jongerenwerk binnen de jeugdhulpverlening*. In: PIP, Pedagogiek in praktijk, pp 18-23, december 2013.

Patricia Almquist, P, Brekke, B. Croymans, S. R., Fruechte, K., Matlack, M., McAndrews, B., Morreim, P., Ogg-Graybill, J., Piehl, B., Walker, J., & Zurcher, T. (1999). *Keys to Quality Youth Development*. Minnesota: University of Minnesota Extension Center for Youth Development.

Anker, M. van den, Rotteveel, M., & Quekel, M. (2011). *Effectieve aanpak risicojongeren. Achtergrond en toepassingen van de trainingen kennisfundament*. Den Haag: NICIS Institute.

Baart, A. (2001). *Een theorie van de presentie*. Utrecht: Lemma.

Backer, K. de, & Effelterre, E. van. (2001). Ooievaars en bloemkolen. Historisch-pedagogische schets. In B. van Bouchaute, I. van de Walle, & D. Verbist (Eds.), *Strax. Jeugdwerk verkent de toekomst* (pp. 11–21). Leuven/Apeldoorn: Garant.

Baillergeau, E., & Hoijtink, M. (2010). Youth work and “youth at risk” in the Netherlands. *Sociétés et Jeunesses en Difficulté, Social Int.*

Bakker, P. P. (2011). *Individuele begeleiding van jongeren. Uitgangspunten en handvatten voor de praktijk*. Nijmegen: Tandem Welzijnsorganisatie.

Barquioua, N., Mossel, B. van, & Paulides, H. (2010). *Adviseurs van de straat. Werkwijze ambulante jongerenwerk*. Rotterdam: Stichting Welzijn Feijenoord / Jongerenwerk IJsselmonde (IJJ).

Batsleer, J., & Davies, B. (2010). *What is Youth Work*. Exeter: Learning matters.

Berden, C., & Kok, L. (2011). *Kosten en baten van welzijn en maatschappelijke dienstverlening*. Amsterdam: SEO, Universiteit van Amsterdam.

Berger, M. (2005). *Vertrektraining*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Berkeley, E., & Uden, A. van. (2009). *Risicojongeren. Een bundeling van inzichten uit onderzoek, beleid en praktijk over een effectieve aanpak*. Den Haag: Nicis Institute.

Bernstein, S. (1964). *Youth on the streets. Work with alienated youth groups*. New York: Association Press.

Bersselaar, V. van den (2004). *De casus als basis. Theorie en methode bij het leren van casuïstiek*. Soest: Nelissen.

- Bijl, B., Beenker, L. G. M., & Baardewijk, Y. van. (2005). *Individuele trajectbegeleiding op papier en in praktijk. Een onderzoek naar de programmatheorie en de uitvoering van ITB harde kern en ITB-criem*. Duivendrecht: PI Research.
- Bochardt, R., & Buijze, J. (2003). *Nieuwe kansen. Het jeugdprogramma van Kanaleneiland*. Amsterdam: Salome.
- Bolt, A., & Van der Wekke, I. (2012). *Dit is mijn leven, vriend. Begeleiden van jongeren in de straatcultuur. Handboek voor professionals*. Amsterdam: SWP.
- Bouchaute, B. van, I. van de Walle, & D. Verbist (Eds.), *Strax. Jeugdwerk verkent de toekomst* (pp. 11–21). Leuven/Apeldoorn: Garant.
- Boutellier, J. A. J., & Stokkum, B. A. M. van. (1995). Consumptie van veiligheid. Van verzorgingsstaat tot veiligheidsstaat. *Justitiële Verkenningen*, 21(5), 96–111.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base. Parent-child attachment and healthy human development*. Cambridge: Basic Books.
- Broeders, A. M., & Hilhorst, N. (2008). *De verwachting rond 18. Uitstroom van 17-plussers uit de provinciaal gefinancierde jeugdzorg in Zuid-Holland*. Amsterdam: DSP-groep.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1989). Ecological systems theory. In: Vasya, R. (ed.) (1989). *Six Theories of Child Development: Revised Formulations and Current Issues*. Vol. 6. Greenwich, Connecticut: JAI Press.
- Bryman, A. (2004) *Social Research Methods*. London: Oxford University Press.
- Buyse, W., & Duijvestijn, P. (2009). *De sport-zorgtrajecten in beeld. Eerste tussenrapportage: beschrijving, typologie en succesfactoren*. Amsterdam: DSP-groep.
- Carr-Saunders, A. M. & Wilson, P. M. (1933). *The professions*. Londen: Oxford University Press.
- Collins, N. L., & Miller, L. C. (1994). Self-disclosure and liking. A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, (116), 457-475.
- Coombs, P. H., & Ahmed, M. (1974). *Attacking rural poverty. how non-formal education can help*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Coumou, H. (1986). Problemen met politie en justitie. In R. Veenbaas, J. Noorda, M. Borsjes, & H. Westerhoff (Eds.), *Jongeren op straat. Jongeren in de jaren tachtig* (pp. 246–253). Den Haag: Vuga.
- Crimmens, D., Factor, F., Jeffs, T., Pitts, J., Pugh, C., Spence, J., & Turner, P. (2004). *Reaching socially excluded young people. A national study of street-based youth work*. Leicester: National Youth Agency.

- Dam, C. van, & Zwikker, N. (2008). *Jongerenwerker*. Utrecht: Movisie.
- Dronkers, G. (2008) *Grondslagen van veranderen. Naar een methodiek zonder keurslijf*. Den Haag: Boom/Lemma.
- Du Bois - Reymond, M., Poel, Y. te, & Ravesloot, Y. (1998). *Jongeren en hun keuzes*. Bussum: Coutinho.
- Dubois, D. L., Holloway, B. E., & Valentine, J. C. (2002). Effectiveness of mentoring programmes. a meta-analytical view. *American Journal of Community Psychology*, 30(1), 157–197.
- Dubois, D. L., Portillo, N., Rhodes, J. E., Silverthorn, N., & Valentine, J. C. (2011). How effective are mentoring programmes for youth? A systematic assessment of evidence. *Psychological Science in Public Interest*, 12(2), 57-91.
- Duncan, G. J., & Raudenbush, S.W. (1999) Assessing the effects of context in studies of child and youth development. *Educational psychologist*, 34(1), 29-41.
- Fabri. W. (2009) Jongerenwerk moet voldoen aan steeds hogere eisen. In *JeugdenCo*, 01, 17-26.
- Felner, R.D., Ginter, M., & Primavera, J. (2000). Primary prevention during school transitions : Social support and environmental structure. *American Journal of Community Psychology*, 10(3), 277-290.
- Frank, M., & Megens, M. (2007). *Catch the Coach to Be Catch the Coach to Be. Eindevaluatie*. Amsterdam.
- Furlong, A. (2006). Not a very NEET solution: representing problematic labour market transitions among early school-leavers. *Work, employment and society*, 20(3), 553–569.
- Fusco, D. (2011). *Advancing youth work. Current trends and critical questions*. New York: Routledge.
- Garfinkel, H. (1967). *Studies in ethnomethodology*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Garret, P. M. (2002). Encounters in the new welfare domeins of the third way: social work, the connexions agency and personal advisers. *Critical Social Policy*, 22, 596–618.
- Gerritsen, S. (1994). Van begin tot eind. 25 jaar alternatieve hulpverlening als beweging in de tijd. In S. Gerritsen & T. Schrama (Eds.), *Hulp in nood. Opbouw, groei en verantwoording in een kwart eeuw jeugdhulpverlening*. Amsterdam: SWP.
- Giddens, A. (1984) *The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge : Polity
- Giesecke, H. (1990). *Pedagogiek als beroep. Grondvormen van pedagogisch handelen*. Groningen: De Meerval.

- Gilovich, T. (1993) *How we know what isn't so?* New York: The free press.
- Ginkel, F., Veenbaas, R., & Noorda, J. (2006). *Jongerenwerk. Stand van zaken en perspectief*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Glaser, B.G. & Strauss, A.L. (1967) *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Goetschius, G. W., & Tash, M. J. (1967). *Working with unattached youth. Problem, approach, method*. Routledge and Kegan Paul.
- Griensven, R. van, & Smeets, K. (2003). *Jeugd en jongerenwerk in Nederland. Huidige stand van zaken vanuit gemeentelijk perspectief*. Den Haag: VNG.
- Groeneweg, R. (1993 AD). *Eigenwijs? Eigenwijs!* Rotterdam: Ambulant jongerenwerkn Bloemhof-Hillesluis.
- Groot, M. de, & Lagendijk, E. (2010). *Vier jaar in het Amsterdamse BOS. Kwalitatieve evaluatie van negen Amsterdamse BOS-projecten*. Amsterdam: DSP-groep.
- Haan, I., & Duyvendak, W. G. J. (2002). *In het hart van de verzorgingsstaat: Het ministerie van maatschappelijk werk en zijn opvolgers* (CRM, WVC en VWS), 1952-2002. Zutphen: Walburg Pers.
- Haaster, H. van, D. Hidajattoellah, J. Knooren & J.P. Wilken (2009). *'Kaderdocument ervaringsdeskundigheid'*. Landelijke Denktank Opleidingen Overleg Ervaringsdeskundigheid.
- Hazekamp, J. (1976). Streetcornerwork. Een plaatsbepaling. *Jeugd en Samenleving*, 6, 503-518.
- Hazekamp, J., & Zande, I. van der. (1992a). *Het jongerenwerk in hoofdlijnen*. Amsterdam: Uitgeverij Balans.
- Hazekamp, J., & Zande, I. van der. (1992b). *Jongerenwerk in hoofdlijnen*. Amsterdam: Balans.
- Hermanns, J. M. S. (2007). Opvoeden en opgroeien: een visie achter het beleid. In P. A. H. Lieshout, M. S. S. van der Meij, & J. C. I. de Pree (Eds.), *Bouwstenen voor een betrokken jeugdbeleid. WRR Verkenningen*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Herrera, C., Grossman, J. B., Kauh, T. J., Feldman, A. F., McMaken, J., & Jucovy, L. Z. (2007). *Big brothers, big sisters school-based mentoring impact study*. Philadelphia: Public/Private Ventures.
- Heymann, F (2001). *Denken en doen in dialoog. Een methode voor behoeftearticulatie en ontwikkeling*. Den Haag: Boom Lemma.
- Honhoff, J., & Brink, M. van den. (2011). *Beschrijving "Titan Plus."* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

- Horjus, B., & De Jong, J. (2006). *Evaluatie Kamers met Kansen*. Den Haag.
- Hortulanus, R. P., Liem, P. P. N., & Sprinkhuizen, A. M. M. (1997). *Welzijnsbeleving en welzijnsbeleid in de jaren '90*. Den Haag: VUGA.
- Houkes, A. & Kok, L. (2009). *Effectiviteit informele netwerken*. In opdracht van de Raad voor Volksgezondheid en Zorg en de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. Amsterdam.
- Hueting, E. (1989). *De permanente herstructurering van het welzijnswerk*. Zutphen: Walburg Press.
- Idema, W. S., Krooneman, P. S., & Rigter, J. A. E. (2010). *Evaluatie Bijzondere trajecten risicojongeren 2008 – 2009*. Amsterdam: Regioplan.
- Jaarrapportage 2009 JIT. "Hoe je net het verschil kunt maken". (2009). Schiedam.
- Jeffs, T., & Smith, M. K. (2005). *Informal education. conversation, democracy and learning*. Ticknall: Education Now.
- Jordan, J. V. (1997). The relational model is a source of empowerment for women. In M. R. Walsch (Ed.), *Women, men and gender. ongoing debates*. New Haven: Yale.
- Kaldenbach, H. (2010). *Respect! 99 tips voor het omgaan met jongeren in de straatcultuur*. Soest: Prometheus.
- Kamerbeek, S. (2011). *Methodebeschrijving Jongeren Interventie Team Schiedam (JIT)*. Utrecht: Databank Effectieve Sociale Interventies / Movisie.
- Karcher, M. J. (2008). The study of mentoring in the learning environment (SMILE): a randomized evaluation of the effectiveness of school-based mentoring. *Prevention Science*, 2(99), 113.
- Karcher, M. J., Davis, C., & Powell, B. (2002). The effects of developmental mentoring on connectedness and academic achievement. *School Community Journal*, 12(1), 35–50.
- Kelderman, I. (2002). *Straathoekwerk*. Amsterdam: Stichting Streetcornerwork.
- Koball, H. et al. (2011). *Synthesis of Research and Resources to Support at-Risk Youth*. Washington: Mathematica Policy Research.
- Kooijmans, M. (2009). *Battle zonder knokken. Talentcoaching van risicojongeren*. Amsterdam: SWP.
- Kooijmans, M (2010). *Integraal motiveren in het jongerenwerk van de Twern*. 's-Hertogenbosch: Avans Hogeschool
- Korevaar, L., Droes, J., & Wel, T. van. (2010). *Methodebeschrijving Individuele Rehabilitatie Benadering (IRB)*. Utrecht: Movisie.
- Krueger, M. (2000). Presence, fear, curiosity, and other themes in community youth work. *Applied Developmental Science*, 4(S1), 21–27.

- Kwakman, K. (2003) *Anders leren, beter werken. Lectorale rede*. Nijmegen: Hogeschool Arnhem en Nijmegen.
- Laan, P. van der, & Slotboom, A. M. (2002). Wat werkt? In P. J. van Koppen, D. J. Hesing, H. L. G. J. Merckelbach, & H. F. M. Crombag (Eds.), *Het recht van binnen*. Deventer: Kluwer.
- Larson, R., Walker, K., & Pearce, N. (2005). A comparison of youth-driven and adult-driven youth programs: Balancing inputs from youth and adults. *Journal of Community Psychology*, (33), 57-74.
- Lerner, R. M., & Lerner, J. V. (2012). *THE POSITIVE DEVELOPMENT Report Of The Findings from the First Eight Years*.
- Lerner, R. M., Lerner, J. V., Almerigi, J., Theokas, C., Phelps, E., Gestsdottir, S., Naudeau, S., Jelicic, H., Alberts, A. E., Ma, L., Smith, L. M., Bobek, D. L., Richman-Raphael, D. (2005). Positive youth development. Participation in community youth development programs and community contributions of fifth grades adolescents: findings from the first wave of the 4H study of Positive Youth Development. *Journal of Early Adolescence*, 25(1), 17-71.
- Loeber, R., Slot, W., & Stouthamer-Loeber, M. (2006). A three-dimensional, cumulative developmental model of serious delinquency. In P.O.H. Wikström & R.J. Sampson (red.), *The explanation of crime. Context, mechanisms and development* (pp. 153-194). Cambridge: Cambridge University Press.
- Loef, L., Nauta, O., & Abraham, M. (2011). *Recidivemonitor. Recidivemeting trajecten Jeugd & Veiligheid 2010*. Amsterdam: DSP-groep.
- Lorenz, W. (2009). The function of history in the debate on social work. In G. Verschelden, F. Coussée, T. van de Walle, & H. Williamson (Eds.), *The history of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy* (pp. 19-28). Strasbourg: Council of Europe publishing.
- Marsh, P. (2007) *Developing an enquiring social practice. Practitioners, researchers and users as scientific partners*. Marie-Kamphuis-lezing 2007. Houten: Bohn, Stafleu & Van Loghum.
- Maso, I. & A. Smaling (2004) *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- McLeod, G. (2010). Advising and mentoring. In T. Jeffs & M. K. Smith (Eds.), *Youth Work Practices* (pp. 101-110). Hampshire: Palgrave, Macmillan.
- Meer, D. van der, & Polstra, L. (1999). *Doelbewust aan het werk*. Assen: DAAT - Drente.
- Metz, J. (2006) *De tweeledige werking van intermediairen voor burgerparticipatie*. Amsterdam: Humanistic University Press.

- Metz, J. (2009a) 'Shopping in answer to feminist-methodological dilemma's: the method practice description. In: *Feminist research methods, conference proceedings*. Stockholm: Centre for Genderstudies, Stockholm University.
- Metz, J. (2009b) *Zoeken naar zicht. Functioneren Dordtse sociale infrastructuur. Verdiepingsonderzoek Sociale Staat*. Zwijndrecht: Onderzoekcentrum Drechtsteden.
- Metz, J.W. (2011). *Vinden, binden en doorleiden. De actuele relevantie van de klassieker Ambulant Jongerenwerk*. Amsterdam.
- Metz, J W. (2011a). *Kleine stappen, grote overwinningen. Jongerenwerk als historisch beroep met perspectief*. Amsterdam: SWP.
- Metz, J W. (2011b). *Welzijn in de 21ste eeuw. Van sociale vernieuwing naar welzijn nieuwe stijl*. Amsterdam: SWP.
- Metz, J W. (2011c). Molensteen of groeidiamant. Over de waarde van talentontwikkeling voor het jongerenwerk. *Cultuur & Educatie*, 10 (30).
- Metz, J.W. (2011d) *Welzijn in de 21e eeuw. Van sociale vernieuwing naar Welzijn Nieuwe Stijl*. Amsterdam: SWP.
- Metz, J W, & Sonneveld, J. (2012). *De inloop als ingang. Onderzoeksrapport over de werking en de resultaten van De Inloop als werkwijze in het grootstedelijk jongerenwerk* (Vol. Aflevering). Amsterdam: Youth Spot.
- Metz, J. W. & Sonneveld, J. J. J. (2013). *Het mooie is dat je er niet alleen voor staat. Individuele Begeleiding aan jongeren*. Amsterdam: SWP.
- Metz, J. W. (2013). *De waarde(n) van het jongerenwerk*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Milburn, T., Forsyth, B., Stephen, S., & Woodhouse, H. (2000). *Thinking on your feet. Outreach and detached youth work with vulnerable young people*. Edinburgh: Prince Trust.
- Montfort, V., Opvoedhulp, S. J. en, & Schrikkergroep, W. (2010). NPT - LVB. Nieuwe perspectieven bij terugkeer. Nazorg en preventie van terugval voor jongeren met een lichtverstandelijke beperking na vrijheidsbeneming. Amsterdam. Retrieved from <http://www.williamschrikkergroep.nu/upload/pages/NPT-LVB.pdf>
- Nauta, O. (2008). *Recidivemeting trajecten aanpak en preventie jeugdcriminaliteit. Een recidivemeting onder trajectdeelnemers van zes Amsterdamse Jeugdinterventies en de Jeugdreclassering*. Amsterdam: DSP-groep.
- Newton, K. (2004). Social trust: Individual and cross national approaches. *Portogese Journal of Social Science*, (3), 1, 15-35.
- Nijenhuis, H. (1987). *Werken in de schaduw. Club- en buurthuiswerk in Nederland, 1892-1970*. Amsterdam: IISG.

- Nonaka, I. & H. Takeuchi, (1995). *The knowledge creating company: how Japanese companies create the dynamics of innovation*. New York: Oxford University Press.
- Noorda, J. (2009). *De staat van professioneel jeugd en jongerenwerk in Nederland*. Utrecht: MO Groep.
- Noorda, J., Clement, D., & Dobbe, I. (2008). *Evaluatie IMAR 2006-2008. Resultaten en adviezen*. Amsterdam: Noorda en Co.
- Noorda, J., Clement, D., & Dobbe, I. (2009). *Van Traha Brug naar Mi Ta Bon*. Amsterdam: Noorda en Co.
- Oliveira, W. de. (2000). *Working with children on the streets of Brazil. Politics and practice*. England: Haworth Press.
- Oostrom-Van der Meijden, S. van, Aa, B. van der, & Metz, J.W. (2011). *Brug tussen jeugdzorg en maatschappelijke opvang*. Evaluatie van By way 23. Zwijndrecht.
- Paulides, H., & Thijs, N. ten. (1996). *Bemoei je ermee! Leefwereldgericht werken met groepen kwetsbare jongeren*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Poel, J. te (1997) *De volwassenheid voorbij. Professionalisering van het jeugdwerk en de crisis in de pedagogische verhouding, 1945-1975*. DSWO Press.
- Rensen, P., Kooij, A. v. d., Booijink, M., Zwet, R. v. d., & Verduin, M. (2009) *Passend bewijs voor effectiviteit in de sociale sector. discussiestuk*. Utrecht: Movisie. Retrieved from http://www.movisie.nl/onderwerpen/effectieve_interventies/Discussiestuk_Passend_bewijs_voor_effectiviteit_in_de_sociale_sector.pdf.
- Rhodes, J. E., Reddy, R., & Grossman, J. B. (2005). The protective influence of mentoring on adolescents substance use: direct and indirect pathways. *Applied Developmental Science*, 9, 31–47.
- Rigter, J. A. E., & Krooneman, P. S. (2008). *Evaluatie bijzondere trajecten risicojongeren 2006-2007*. Amsterdam: Regioplan.
- Roderick, M., Nagaoka, J., & Coca, V. (2009). College readiness for all. The challenge for urban high schools. *The future of children*, 19(1), 185–210.
- Rosenbaum, J. E., Deil-Amen, R., & Person, A. (2006). *After admission. From college access to college success*. New York: Russell Sage Foundation.
- Sampson, R.J., Raudenbush, S.W., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multi level study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), 918.
- Scales, P.C., Benson, P.L., & Mannes, M. (2006). The contribution to adolescent well-being made by non-family adults: An examination of developmental assets as contexts and processes. *Journal of Community Psychology*, (34), 410-423.

Schatzki, T. S. (2001) Introduction. In T. S. Schatzki, K. Knorr Cetina & E. v. Savigny (Eds.), *The practice turn in contemporary theory* (pp. 1-14). London & New York: Routledge.

Schellekens, J. (1998). *Hoeklijnen ambulant jongerenwerk*. Amsterdam: SWP.

Schellekens, J. (2013) *De grote vergissing in het jongerenwerk: de Vertrouwensrelatie*. Retrieved from: <http://www.jeugdenjongerenwerk.nl/wp-content/uploads/2012/05/De-grote-vergissing-in-het-jongerenwerk-de-vertrouwensrelatie.pdf>

Schön, D. (1983). *The reflective practitioner. How professionals think in action*. Aldershot: Ashgate.

Schuyt, C. J. M. (1995). *Kwetsbare jongeren en hun toekomst*. Amsterdam / Rijswijk: VWS.

Selen, P. (1989). *Een stap vooruit. evaluatieverslag van het tweede intertekstproject in '88/'89 van het Ambulant Jongerenwerk Utrecht*. Utrecht: Vakgroep Ontwikkeling en Socialisatiestudies, sectie Jeugdstudies, Universiteit Utrecht.

Sluys, K. (1980). *10 jaar JAC Amsterdam*. Amsterdam: SUA.

Smith, D. (1987) *The everyday world as problematic. A feminist sociology*. Boston: Northeastern University Press.

Smith, M. K. (2007). The connexion service in England.

Sonneveld, J., Metz, J., & Koops, K (2013). Methodiekbeschrijving Ambulant Jongerenwerk. *Methodiekbeschrijving Ambulant Jongerenwerk. Aflevering 2 Portfolio Jongerenwerk*. Meppel: Edu'Actief.

Spierts, M. (2005). *Een 'derde' weg voor sociaal-culturele professies*. Journal of Social Intervention, (1), 13-21.

Spierings, F., & Steketee, M. (2004). Jongerenwerk: op het spoor van nieuwe groepen. *Journal of Social Intervention*, 13(1), 13–34.

Sprinkhuizen, A. M. M. (2012). 1970 Jongeren Advies Centrum (JAC) Bloei en inkapseling van de Alternatieve Hulpverlening. http://www.canonsociaalwerk.eu/nl_jz/details.php?cps=14&canon_id=259.

Steketee, M., Vandenbroecke, M., & Rijkschroeff, R. (2009). *(Jeugd)zorg houdt niet op bij 18 jaar*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Steyaert, J., T.v.d. Biggelaar & J. Peels (2010) *De bijziendheid van evidence based practice. beroepsinnovatie in de sociale sector*. Amsterdam: SWP.

Swilders, W., Keijzerswaard, A. van, & Valenkamp, M. (2001). *Rehabilitatie. Hoe langer, hoe beter*. Amsterdam: SWP.

- Tilanus, C. P. G. (1994). Jongerenadviescentra: product van hun tijd? In S. Gerritsen & T. Schrama (Eds.), *Hulp in nood. Opbouw, groei en verwording in een kwart eeuw alternatieve hulpverlening*. Amsterdam: SWP.
- Tilanus, C. P. G. (1997). *Jeugdbeleid*. Amsterdam: SWP.
- Tillekens, G. (1990). *Nuchterheid en nozems. De opkomst van de jeugdcultuur in de jaren vijftig*. Muiderberg: Coutinho.
- Tonkens, E. (2008). Mondige burgers, getemde professionals. Marktwerking, vraagsturing en professionaliteit in de publieke sector. Amsterdam: Van Gennep.
- Tonkens, E. & J.W. Duyvendak (2001). *Themanummer: Accountability. Tijdschrift voor de Sociale Sector*, december.
- Van Lieshout, M. (2007). *Raad en daad. De vele gezichten van bureau jeugdzorg*. Amsterdam: SWP.
- Van Oostrom-Van der Meijden, S., & Metz, J. W. (2011). Een brug tussen jeugdzorg en maatschappelijke opvang. *Jeugdbeleid*, 5(1), 9–12.
- Van Oostrom-Van der Meijden, S., & Stoffers, I. A. C. (2009). *Monitor Route 23*. Dordrecht.
- Van Strijen, F. (2009). *Van de straat. De straatcultuur van jongeren ontrafeld*. (S. Postma, Ed.). Amsterdam: SWP.
- Vedivo. (2002). *Perspectief in jeugdreclassering. Missie en methodische uitgangspunten*. Utrecht: Vedivo.
- Veenbaas, R., Noorda, J., & Ambaum, H. (2011). *Handboek modern jongerenwerk. Visie, methodiek en voorwaarden*. Amsterdam: VU Uitgeverij.
- Veenbaas, R., Noorda, J., Borsjes, M., & Westerhoff, H. (1986). *Jongeren op straat. Jongerenwerk in de jaren tachtig*. Den Haag: VUGA.
- Verhagen, R. (2008). *Ambulant jongerenwerk Maastricht en Gulpen-Wittem. Praktijkvoorbeeld*. Utrecht: Movisie.
- Vonk, D. (n.d.). *Literatuuronderzoek naar de zin en onzin van ketens in het maatschappelijk middenveld*. Dordrecht: Sector MAatschappelijke Ontwikkeling, gemeente Dordrecht.
- Waal, V. de (2008). *Uitdagend leren: Culturele en maatschappelijke activiteiten als leeromgeving*. Bussum: Coutinho.
- Wheeler, M. E., Keller, T. E., & Dubois, D. L. (2010). Review of three recent randomized trials of school-based mentoring. Making sense of mixed findings. *Social Policy Report*, 24(3).
- Whelan, M. (2010). Detached youth work. In J. Batsleer & B. Davies (Eds.), *What is Youth Work?* (pp. 47–60). Exeter: Learning matters.

Winter, M. de. (2000). *Beter maatschappelijk opvoeden. Hoofdlijnen van een eigentijdse participatiepedagogiek. Oratie*. Assen.

Winter, M. de. (2007). Opvoeding, onderwijs en jeugdbeleid in algemeen belang. De noodzaak van een democratisch-pedagogisch offensief. (P. A. H. Lieshout, M. S. S. van der Meij, & J. C. I. de Pree, Eds.) *Bouwstenen voor een betrokken jeugdbeleid. WRR Verkenningen*.

Winter, M. de (2011). *Verbeterde wereld begin, bij de opvoeding. Van achter de voordeur naar democratie en verbinding*. Amsterdam: SWP.

Wisman, M. (2011). *Youth work practice. A status report on professionalization and expert opinion about the future of the field*. New England.

Workers, T. I. N. of S. S. (2009). *Street work. An international handbook*. Bruxelles: Dynamo International.

WRR (2003). *Waarden, normen en de last van gedrag*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

WRR (2004) *Bewijzen van goede dienstverlening*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Yperen, T. van & Veerman, J. W. (2008). *Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon.

Projecthandleiding

Portfolio jongerenwerk

Individuele Begeleiding

Studiejaar
2012-2013

Youth Spot
Onderzoek- en praktijkcentrum jongerenwerk

Dr. Judith Metz
Jolanda Sonneveld, Msc

1. Inhoudsopgave

2.	Voorwoord	3	
3.	Inleiding	4	
4.	Aanleiding en doel Portfolio jongerenwerk	5	
5.	Onderzoeksopzet [structuur]	7	
6.	Rol student	10	
7.	Competenties	12	
8.	Programma	14	
9.	Personen en organisaties	28	
10.	Toetsing en beoordeling		30
11.	Startdatum	30	
12.	Literatuurlijst	31	
13.	Bijlagen:	32	
-	Bijlage 1 Verklaring van vertrouwelijkheid	33	
-	Bijlage 2 Format praktijkbeschrijving Portfolio jongerenwerk	34	
-	Bijlage 3 Richtlijnen bronvermelding	42	

2. Voorwoord

Dit jaar is alweer het derde jaar van Portfolio jongerenwerk. Portfolio jongerenwerk is een uniek project waarin verschillende jongerenwerkaanbieders samenwerken met studenten van diverse sociaal-agogische opleidingen en onderzoekers. De afgelopen twee jaar zijn de eerste twee afleveringen van dit meerjaren project positief geëvalueerd door studenten, docenten, jongerenwerkers en Youth Spot. Met wat kleine verbeterlagen, wordt het succesvolle project voor derde keer in rij uitgevoerd.

Youth Spot staat voor *praktijkontwikkeling, professionalisering en profilering* van het jongerenwerk via onderzoekswerkplaatsen waarin professionals, studenten, docenten en onderzoekers samenwerken.⁴⁰⁶ De samenwerking tussen de minor Jongerenwerk en Youth Spot is belangrijk voor de kwaliteitsverbetering en doorontwikkeling van de jongerenwerkpraktijk. De samenwerking betekent dat Youth Spot over voldoende menskracht beschikt om wetenschappelijk onderzoek te doen naar de methodiek van het jongerenwerk. Dit is erg belangrijk omdat er bij jongerenwerkers, opleidingen, aanbieders en overheid dringend behoefte is aan inzicht in de werkzame delen en de resultaten van het jongerenwerk. Tot op heden is daar, om verschillende redenen, weinig van terecht gekomen.

Ook om andere redenen is de samenwerking tussen de minor jongerenwerk en Youth Spot relevant. Aankomende sociale professionals komen uitgebreid in contact met de jongerenwerkpraktijk en kunnen leren wat het jongerenwerk inhoudt. Sommigen van hen zullen in de toekomst in het jongerenwerk aan de slag gaan. Anderen zullen in hun toekomstige werkkringen het jongerenwerk weten te vinden als samenwerkingspartner. Ook kan de jongerenwerkpraktijk veel leren van de kritische blik en creativiteit van de aanstormende generatie sociale professionals. Ten slotte zal de gezamenlijke inspanning resulteren in een methodiekbeschrijving van het jongerenwerk die opleidingen gaan gebruiken voor het opleiden van weer volgende generaties jongerenwerkers.

Wij heten jullie welkom in de Amsterdamse jongerenwerkpraktijk,

Youth Spot
Combiwel
Stichting Streetcornerwork
Stichting Dock

⁴⁰⁶ Youth Spot is een officieel samenwerkingsverband van Combiwel, Streetcornerwork, IJsterk, Dock, Click F1, Roc ASA, Roc van Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam.

3. Inleiding

Inzet van het onderzoeksproject Portfolio jongerenwerk is het inzichtelijk en overdraagbaar maken van de werkzame bestanddelen en de resultaten van het jongerenwerk. Met het project Portfolio jongerenwerk beschrijft Youth Spot jaarlijks van verschillende jongerenwerkaanbieders één activiteit of werkwijze aan de hand van een vaste systematiek. Door een vaste systematiek te hanteren wordt het mogelijk om op basis van de losse beschrijvingen, één methodiekbeschrijving te maken. Door dit project de komende jaren te herhalen voor diverse activiteiten of werkwijzen van het jongerenwerk, zal er een *body of knowledge* (wetenschappelijk kennisdomein) ontstaan die omvangrijk genoeg is om het samen te voegen in een handboek jongerenwerk.

Dit studiejaar, 2012-2013, staat op het programma de Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk. Individuele Begeleiding verwijst naar een breed palet aan activiteiten uitgevoerd door jongerenwerkers of vrijwilligers. De kern bestaat uit individuele aandacht. Voor het overige varieert de geboden begeleiding tussen regelmatig terloops een praatje maken waarin de jongere gestimuleerd wordt om bepaalde zaken te realiseren, maatjescontact waarin samen gesport of huiswerk gemaakt wordt, vaste afspraken waarin gericht wordt gewerkt aan het behalen van bepaalde doelen tot intensief dagelijks contact waarin de jongere ondersteuning krijgt bij het op orde brengen van kwesties als huisvesting, dagbesteding, inkomen en sociale relaties. Hoewel Individuele Begeleiding altijd onderdeel is geweest van het jongerenwerk, heeft op dit terrein nauwelijks methodiekontwikkeling plaatsgevonden. Met aandacht voor vroegsignalering en het voorkomen van uitval is Individuele Begeleiding als werkwijze in de schijnwerpers komen te staan.

In 2010 hebben 16 studenten van de minor onderzoek gedaan naar 'De Inloop' en in 2011 hebben 23 studenten het 'Ambulant jongerenwerk' onderzocht.

Het project is onderdeel van de programmalijn *Professionalisering* van Youth Spot. Een speerpunt van deze programmalijn is het opbouwen van een eigen wetenschappelijk kennisdomein, de 'body of knowledge' voor het jongerenwerk. Onderzoek naar de *tacit knowledge*, de werkstijlen en de strategieën van jongerenwerkers staat hierin centraal. Het project Portfolio jongerenwerk wordt uitgevoerd conform de richtlijnen van de Databank Effectieve Sociale Interventies van Movisie (http://www.movisie.nl/120393/def/home/effectieve_interventies_in_de_sociale_sector) en de Databank Methodieken Pedagogische Kwaliteit van het Nederlands Jeugdinstituut. (<http://www.nji.nl/eCache/DEF/1/25/350.html>)

In deze studiehandleiding vind je informatie over de aanleiding, het doel en de onderzoeksopzet van het project Portfolio jongerenwerk, de rol van studenten, het programma dat wordt aangeboden als onderdeel van de minor en praktische informatie zoals het rooster, de contactgegevens van de meewerkende organisaties en de literatuurlijst.

4. Aanleiding en doel Portfolio jongerenwerk

De noodzaak van professionalisering van het jongerenwerk wordt breed gedragen (Fabri, 2009). Jongerenwerkers willen graag terugkoppeling over de impact van hun handelen. Aanbieders hebben behoefte aan inzicht in de (on)mogelijkheden van hun aanbod en handvatten om hun producten door te ontwikkelen. Opleidingen hebben kennis nodig over jongeren en methodieken om de toekomstige jongerenwerkers goed op te kunnen leiden. De stadsdelen en centrale stad willen de besteding van publieke middelen aan het jongerenwerk kunnen verantwoorden.

Tot nu toe heeft het jongerenwerk, net als de andere werkvormen uit het *social work* een smalle wetenschappelijke fundering. De oorzaak daarvan is driedelig en geldt voor het vakgebied *social work* als geheel:

- Ten eerste is *social work* in vergelijking met andere professies zoals de geneeskunde, de advocatuur en het onderwijs een jonge professie (Jacobs e.a. 2008).
- Ten tweede is de wijze waarop de Nederlandse overheid sturing geeft aan het *social work* permanent in beweging (Huetink, 1989; Hortulanus e.a. 1997; Haan & Duyvendak, 2002; WRR 2004, Metz, 2009).
- Ten derde zijn in het *social work* de ervaringen met het in beeld brengen en meten van resultaten van interventies en *accountability* niet eenduidig positief (Steyaert & Biggelaar, 2008; Tonkens & Duyvendak, 2001; Tonkens, 2008; Spierts, 2005).

Doel

De doelstelling van dit onderzoek luidt:

In bestaande jongerenwerkpraktijken werkzame bestanddelen inzichtelijk en overdraagbaar maken om zo de kwaliteit en effectiviteit van het jongerenwerk te verbeteren.

Vraagstelling

Inzet van het project Portfolio jongerenwerk is het inzichtelijk en overdraagbaar maken van de werkzame bestanddelen en de resultaten van het jongerenwerk. Omdat vooraf niet duidelijk is wat de werkzame bestanddelen en de resultaten van de verschillende jongerenwerkpraktijken zijn start het project met het maken van een praktijkbeschrijving. De beschrijving geeft in ieder geval antwoord op de volgende vier vragen:

5. Waaruit bestaat het aanbod van de jongerenwerkpraktijk? [doel, doelgroep, activiteit, beoogde begeleiding]
6. Hoe verloopt de uitvoering van het aanbod? [bereikte doelgroep; instroom, doorstroom, uitstroom; geboden ondersteuning (methodisch handelen); taken, verantwoordelijkheden en competenties professionals]
7. Wat is het resultaat van het aanbod? [ervaring gebruikers (jongeren), ervaring sociale netwerk jongeren (opvoeders, school, *peers*), ervaring professionals, ervaring stakeholders en maatschappelijke effecten]
8. Hoe is het aanbod georganiseerd? [institutionele inbedding; aansturing, financiering, samenwerkingsrelaties, lokaal beleid]

Resultaten

De resultaten van dit project zijn:

- Studenten, docenten en professionals doen ervaring op met onderzoek en met de praktijk van het jongerenwerk;
- Inzicht in de doelen, resultaten, krachten en kansen van Individuele Begeleiding;
- Methodiekbeschrijving van Individuele Begeleiding;
- Uitwisseling en deskundigheidsbevordering van professionals en docenten over Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk.

Literatuur

- Haan, I. de & J.W. Duyvendak (2002). *In het hart van de verzorgingsstaat: het Ministerie van het Maatschappelijk Werk en zijn opvolgers (CRM, WVC en VWS), 1952–2002*. Zutphen: Walburg Pers.
- Hortulanus, R.P., P.P.N. Liem & A.M.M. Springhuizen (1997). *Welzijnsbeleving en welzijnsbeleid in de jaren '90*. Den Haag: VUGA.
- Hueting, E. (1989). *De permanente herstructurering van het welzijnswerk* [The permanent restructuring of the welfare work]. Zutphen: Walburg Pers.
- Jacobs, G., R. Meij, H. Tenwolde, Y. Zomer (red.) (2008) *Goed werk; verkenningen van normatieve professionalisering*; Amsterdam, Uitgeverij SWP.
- Metz, J. (2009b). *Zoeken naar zicht. Functioneren Dordtse sociale infrastructuur. Verdiepingsonderzoek Sociale Staat*. Zwijndrecht: Onderzoekcentrum Drechtsteden.
- Spierts, M. (2005). 'Een 'derde weg' voor sociaal-culturele professies'. In: G. van den Brink e.a. eds. *Beroepszeer, waarom Nederland niet goed werkt*. Amsterdam: Boom.
- Steyaert, J. & T. van den Biggelaar (2008). *Eigentijds verantwoorden in de sociale sector: van zakelijker naar beter*. Eindhoven: Fontys Hogescholen.
- Tonkens, E. (2008). *Mondige burgers, getemde professionals: marktwerking, vraagsturing en professionaliteit in de publieke sector*. Amsterdam: Van Gennep.
- Tonkens, E. & J.W. Duyvendak (2001). Themanummer: Accountability. Tijdschrift voor de Sociale Sector, december.
- WRR (2004). *Bewijzen van goede dienstverlening*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

5. Onderzoeksopzet [structuur]

Voordat we kunnen beginnen met het onderzoek naar de werkzame bestanddelen en resultaten van Individuele begeleiding moeten we eerst de vraag beantwoorden *welk type* kennis nodig is. Een klassieke fout in onderzoek is namelijk dat de gekozen onderzoeksopzet niet geschikt is om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Welke kennis nodig is, is weer afhankelijk van de *beschikbare* kennis over het jongerenwerk. In het vorige hoofdstuk hebben jullie kunnen lezen dat op dit moment de beschikbare wetenschappelijke kennis over het jongerenwerk beperkt is. Met andere woorden, we moeten beginnen met het begin: het beschrijven van de jongerenwerkpraktijk. Sinds enkele jaren worden binnen en buiten het jongerenwerk concrete stappen ondernomen om enerzijds methodieken te ontwikkelen en anderzijds de effectiviteit van sociale interventies te meten. Drie daarvan zijn van belang voor dit onderzoek: de *Partnership Approach*, de effectladder en de praktijkbeschrijving.

Partnership Approach

Ten eerste is daar de in Groot Brittannië ontwikkelde *Partnership Approach*. Het hedendaagse *social work* in Groot Brittannië heeft als uitgangspunt dat de cliënt een actieve rol speelt in de sociale dienstverlening, in plaats van dat de cliënt een passieve ontvanger is. De Britse hoogleraar *Social work* Peter Marsh heeft dit idee vertaald naar een benadering voor praktijkgericht onderzoek in de sociale sector. **In de *Partnership Approach* vormen onderzoekers en professionals uit de onderzoekspraktijk samen een team dat verantwoordelijk is voor de formulering van de vraagstelling, de materiaalverzameling, de analyse en de uiteindelijke resultaten.** De onderzoekers hebben dan direct toegang tot de in de praktijk aanwezige kennis, ervaringen en vragen. Omgekeerd profiteert de onderzoekspraktijk van de inzichten en de analytische vaardigheden van de onderzoekers, die kunnen helpen om enerzijds te achterhalen wat eigenlijk al bekend is en anderzijds onderscheid te maken ‘tussen inzicht en de waan van de dag’.

In het Portfolio jongerenwerk werken we daarom in teams waarin jongerenwerkers, jongeren, docenten, studenten en medewerkers van Youth Spot zitting hebben. Globaal ziet de taakverdeling er als volgt uit:

- Studenten verrichten alle onderzoekswerkzaamheden: onderzoek doen [inclusief vraaggesprekken met jongerenwerkers, jongeren en beleidsmedewerkers], maken van de beschrijving, organiseren focusgroepsbijeenkomst, en formuleren van conclusies en aanbevelingen.
- Docenten begeleiden de studenten in hun leerproces en hebben daarin aandacht voor het, conform het format en tijdsplan, organiseren en uitvoeren van de werkzaamheden, het contact leggen en onderhouden met de verschillende niveaus en personen van de jongerenwerkpraktijk en het reflecteren over de onderzochte praktijk.
- Youth Spot treedt op als opdrachtgever en zorgt voor de kwaliteit- en tijdbewaking. Omdat de uitkomsten van het onderzoek van belang zijn voor het werkveld, kan Youth Spot optreden als co-auteur in die situaties dat de studenten er ook met ondersteuning niet alleen uitkomen.
- De contactpersonen in de jongerenwerkpraktijk zorgen voor de toegang van de studenten tot de onderzoekspraktijk, het leveren van de benodigde gegevens [beleidstukken organisatie, projectplannen, registraties etc]. Samen met collega jongerenwerkers en managers beantwoorden zij vragen van studenten en verlenen zij medewerking aan de interviews en de focusgroepsbijeenkomst.
- Jongeren worden via gestructureerde vragenlijsten geïnterviewd over de betekenis die ‘Individuele Begeleiding’ voor hen heeft. Enkel nemen deel aan de focusgroepsbijeenkomst.

Effectladder

Ten tweede is er de effectladder Van Yperen en Veerman. Uitgaande van de huidige uitvoeringspraktijk van de jeugdzorg en van de stand van zaken van wetenschappelijk onderzoek hebben Van Yperen en Veerman een kader ontwikkeld om de effectiviteit van interventies te meten. Concreet hebben zij rekening gehouden met (1) de mate waarin methodieken zijn beschreven, (2) de mate waarin theoretisch onderbouwing mogelijk is en (3) de mate waarin de praktijk klaar en de omgeving geschikt is voor een bepaalde onderzoeksstrategie. Onderstaand model vat de effectladder samen:

Soort effect	Omschrijving	Soorten onderzoek
4. Werkzaam	Als 1 t/m 3, maar nu is er evidentie dat positieve uitkomsten veroorzaakt worden door de interventie en is er zicht op de werkzame ingrediënten.	• Experimenteel onderzoek • Herhaalde case studies (N=1 designs)
3. Doeltreffend	Als 1 en 2, maar nu kan empirisch worden aangetoond dat de gestelde doelen zijn bereikt, problemen afgenomen en competenties toegenomen, en cliënten tevreden zijn.	• Quasi-experimenteel onderzoek • Veranderingstheoretisch onderzoek • Normgerelateerd onderzoek
2. Veelbelovend	Als 1, maar nu is er tevens een acceptabele interventietheorie die duidelijk maakt hoe de problemen van de doelgroep zijn ontstaan waarom de interventie de beoogde uitkomsten zal bereiken.	• Veranderingsonderzoek • Doelrealisatie-onderzoek • Cliënttevredenheidsonderzoek
1. Potentieel	De kernelementen van een interventie (doelgroep, interventie, uitkomsten) en de personele, organisatorische en materiële randvoorwaarden zijn duidelijk en begrijpelijk beschreven	• Meta-analyse • Literatuurstudie • Kennisontlokkend onderzoek
		• Descriptief onderzoek • Observationeel onderzoek • Documentanalyse • Interviews

Tabel: Niveaus van onderzoek in praktijkgestuurd effectonderzoek voor zicht op effectiviteit (Van Yperen en Veerman, 2008)

De effectladder leert dat als er weinig bekend is over een methodiek, je begint met het beschrijven van de kernelementen van een interventie (doelgroep, methodiek, uitkomsten) en de personele, organisatorische en materiële randvoorwaarden.

Praktijkbeschrijving

Ten derde is er de onderzoeksmethode praktijkbeschrijving. Omdat wij het onderzoek naar het jongerenwerk volgens de effectladder moeten beginnen met het beschrijven van de werkzame bestanddelen en resultaten van 'Individuele Begeleiding' maken wij in dit project gebruik van de onderzoeksmethode praktijkbeschrijving. De praktijkbeschrijving is een instrument om diep in de huid van de praktijk te kruipen met als doel het tot op de bodem uitzoeken wat er in de desbetreffende praktijk gebeurt rond een zekere kwestie of vraag. Uitgangspunt van de methode is dat de complexiteit en dynamiek van het dagelijkse leven (praktijk) van invloed is op zowel de uiteindelijke vorm van de interventie als het resultaat van de interventie. De praktijkbeschrijving beoogt op handelingsniveau inzicht te geven in een interventie in een bestaande situatie in tijd en plaats vanuit het perspectief van in die situatie aanwezige actoren (Metz 2006; Metz 2009).

De praktijkbeschrijving wordt gemaakt volgens een *vaststaand* format, zie bijlage 2. Studenten werken samen in projectgroepen van minimaal drie personen. Iedere projectgroep maakt een

praktijkbeschrijving over Individuele Begeleiding binnen één jongerenwerkorganisatie in Amsterdam.

Voor Youth Spot is het belangrijk dat het format gebruikt wordt. Doordat de verschillende groepen studenten eenzelfde structuur hanteren, worden de uitkomsten van de praktijkbeschrijvingen onderling vergelijkbaar. Het format is ontwikkeld in samenwerking met het Nederlands Jeugdinstituut. Op basis van het onderzoek dat door de verschillende groepen wordt verricht, kan Youth Spot een methodiekbeschrijving maken over Individuele Begeleiding die uiteindelijk zal worden opgenomen in de Databank Methodieken Pedagogische Kwaliteit van het NJI. (<http://www.nji.nl/eCache/DEF/1/25/350.html>)

Literatuur:

Marsh, P. & M. Fisher (2008). The development of problem-solving knowledge for social care practice. *British Journal of Social Work* 38 (5).

Marsh, P. (2007). *Developing an enquiring social practice. Practitioners, researchers and users as scientific partners*. Marie-Kamphuis-lezing 2007. Houten: Bohn, Stafleu & Van Loghum.

Marsh, P. & M. Fisher (2005). *Developing evidence for social work and social care practice*. London: Social Care Institute for Excellence.

Metz, J. (2006). *De tweeledige werking van intermediairen voor burgerparticipatie*. Amsterdam: Humanistic University Press.

Metz, J. (2009). 'Shopping in answer to feminist-methodological dilemma's: the method practice description. In: *Feminist research methods, conference proceedings*. Stockholm: Centre for Genderstudies, Stockholm University.

Yperen, T.A. van & J.W. Veerman (2008). *Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon.

6. Rol student

Als student werk je mee aan het project Portfolio jongerenwerk vanuit jouw eigen perspectief: de beginnende sociale professional die inzicht wil krijgen in de werkzame bestanddelen en resultaten van het jongerenwerk en de ambitie heeft om bij te dragen aan de professionalisering en het eigentijds houden van het jongerenwerk.

Meewerken aan het project Portfolio jongerenwerk betekent dat je:

- samenwerkt in een groep van minimaal drie studenten
- colleges, opfrustrainingen en instructiebijeenkomsten die worden aangeboden door Youth Spot bijwoont (aanwezigheidsplicht)
- aanwezig bent bij begeleidingsgesprekken
- de jongerenwerkorganisatie bezoekt
- contact hebt met het management
- met de jongerenwerker meeloopt
- met jongeren spreekt
- bij het stadsdeel langsgaat
- in de buurt gaat kijken
- verslag legt

Door voor het onderzoek gegevens te verzamelen leer je je bewegen door alle niveaus van het jongerenwerk: de institutionele organisatie, de uitvoeringspraktijk, het methodisch handelen en de resultaten. De verslaglegging dwingt je om concreet te zijn in je constatering en onderscheid te maken tussen eigen mening en wat er in de praktijk speelt. Het trekken van conclusies en het formuleren van aanbevelingen bied je de mogelijkheid om te reflecteren op de jongerenwerkpraktijk om op basis daarvan bij te dragen aan de verdere ontwikkeling van het vakgebied. Het werken volgens een vast format, bied je ten slotte handvatten om diep in de praktijk van het jongerenwerk door te dringen en je te concentreren op de hier bovengenoemde leermogelijkheden.

Voor het meewerken aan het project Portfolio Jongerenwerk zijn de volgende houdingsaspecten van belang:

Actief en zelfstandig

Gedurende het hele project wordt een actieve houding gevraagd. Het format fungeert als kader waarbinnen je het onderzoek uitvoert. **Van jou als student wordt gevraagd dat je aanwezig bent bij de colleges, opfrustrainingen en instructiebijeenkomsten, dat afspraken worden nagekomen en dat je in samenspraak met je groepsgenoten de werkzaamheden organiseert, tijdig uitvoert en daarvan verslag doet.** Daar staat tegenover dat het project zo is opgezet dat je klaar bent met het onderzoek en de verslaglegging als de minor Jongerenwerk is afgelopen.

Openheid, respect, doorvragen

Je vertegenwoordigt Youth Spot in de jongerenwerkpraktijk. Doel van je aanwezigheid is enerzijds zelf leren over die praktijk en anderzijds bijdragen aan het verbeteren van die beroepspraktijk. Het jongerenwerk als sociaal-agogisch beroep is sterk in ontwikkeling. Ook krijg je te maken met het verschil tussen theorie en praktijk. Een beroemde dichtregel van Elsschot luidt niet voor niets: *Tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren*. Gedurende je theorie- en praktijkuren ga je dingen tegenkomen die voor verbetering vatbaar zijn. Van jou als student vragen wij om met respect om te gaan met de praktijk, open te staan voor wat je tegenkomt en je oordeel uit te stellen. Als je iets opvalt, positief of negatief,

vraag dan door. Gebruik je intuïtie en mening om te achterhalen waarom iets is zoals het is. Daarmee help je Youth Spot om de dynamiek van het jongerenwerk te begrijpen, de jongerenwerkpraktijk om zich verder te ontwikkelen en verwerf jij als aankomende sociale professional inzicht in de eigen dynamiek van sociale interventiepraktijken.

Vertrouwelijkheid en anonimiteit

Meewerken aan het project Portfolio jongerenwerk betekent dat je als student in diverse rollen in aanraking komt met vertrouwelijke informatie. Door je aanwezigheid in de uitvoeringspraktijk, heb je informatie over de interne bedrijfsvoering. Ook krijg je te maken met de vertrouwelijkheid tussen professional en jongere(n). Doordat je informatie verzamelt voor Youth Spot geldt voor jou ten slotte de vertrouwelijkheid tussen respondenten en de onderzoeker. Wij vragen de studenten die meewerken aan het Portfolio jongerenwerk daarom om een verklaring te ondertekenen waarin je aangeeft vertrouwelijk met bovengenoemde informatie om te gaan.

De ervaring met het doen van onderzoek in concrete praktijken waarin bovendien kleine aantallen mensen werkzaam zijn is dat uitspraken en gebeurtenissen, ondanks dat zij geanonimiseerd zijn, herleidbaar zijn tot personen en situaties. Youth Spot gaat hier als volgt mee om:

1. In de praktijkbeschrijving zelf wordt gewerkt met pseudoniemen voor locaties, buurten en personen;
2. De praktijkbeschrijving is vertrouwelijk en wordt alleen ter beschikking gesteld aan de onderzochte organisatie en Youth Spot; de onderzochte organisatie kan zelf besluiten of zij de praktijkbeschrijving verder gaat verspreiden;
3. In gesprek met professionals vertellen wij wederom dat wij vertrouwelijk omgaan met de informatie en de daarop gebaseerde beschrijvingen maar dat onze ervaring is dat in onderzoek met kleine aantallen (<5) uitspraken en gebeurtenissen intern herleidbaar zijn. Dit herhalen is nodig omdat respondenten dan voor zichzelf kunnen beslissen wat zij wel en niet willen vertellen.

Transparantie en zorgvuldigheid

Transparantie is een belangrijke kwaliteitsnorm voor wetenschappelijk onderzoek.

Transparantie betekent dat het helder moet zijn waarop constatering en uitspraken zijn gebaseerd. De lezer van het onderzoek kan dan zelf achterhalen hoe de resultaten geïnterpreteerd kunnen worden. Is het, *uitzonderlijk*, *mogelijk*, *waarschijnlijk* of *waar*. Geldt het voor *sommige* personen (en voor wie dan?) of is het voor *alle* Amsterdammers het geval?

Een manier om transparantie van onderzoek te realiseren is door zorgvuldig te zijn in bronvermelding. Daarom geldt als richtlijn voor de praktijkbeschrijving: **vermeld bij alle bevindingen, uitspraken en constatering en waarop deze gebaseerd zijn**. Dit geldt voor literatuur, maar ook voor het aanhalen van informatie uit observaties, interviews of de dagboekantekeningen van de onderzoeker/student.

Richtlijnen voor bronvermelding zijn te vinden in bijlage 3, pagina 42.

7. Competenties

Voor dit onderdeel staan 14 studiepunten. Het project Portfolio jongerenwerk schept voor studenten de mogelijkheid om de onderstaande competenties te behalen. Deze competenties zijn een bewerking van het CMV-competentieprofiel en van de Dublin descriptor.

Het competentieprofiel CMV

A. Agogisch handelen

1. Verkennen, onderzoeken en analyseren.

De student verkent, onderzoekt en analyseert maatschappelijke ontwikkelingen en situaties en zoekt daarbij het perspectief van mogelijkheden en kansen.

2. Contact leggen en begeleiden.

De student legt contact, bevraagt en werkt samen met groepen, individuen, organisaties en samenlevingsverbanden, zodat nieuwe mogelijkheden ontstaan tot leren, samenwerking en maatschappelijke participatie.

3. Ontwerpen en ontwikkelen.

De student ontwerpt in het kader van agogische dienstverlening (culturele, recreatieve, educatieve en sociale) programma's en activiteiten met en voor diverse groepen. Hij doet dat doelgericht en in dialoog met (potentiële) deelnemers. Hij verantwoordt het ontwerp inhoudelijk, instrumenteel-technisch en ethisch-normatief. In het ontwerpen zoekt hij een combinatie van persoonlijke ontwikkeling, beïnvloeding van bestaansvoorwaarden en vormgeving van het sociale en culturele leven.

4. Organiseren, netwerken en bemiddelen.

De student organiseert - veelal in samenwerking met de deelnemers - programma's en activiteiten. De jongerenwerker stemt tijd en ruimte, doelen en middelen op elkaar af en schept adequate voorwaarden, zodat programma's kunnen worden uitgevoerd en deelnemers in staat worden gesteld hun doelen te realiseren, die zij zich hebben gesteld. In het organiseren gebruikt de jongerenwerker relaties en netwerken om productieve verbindingen te leggen tussen verschillende actoren en deelnemersgroepen.

B. Ondernemend handelen

5. Bedrijfsmatig en organisatorisch handelen.

De student functioneert als ondernemende professional in en vanuit een organisatie en levert een bijdrage aan bedrijfsmatige aspecten van de organisatie.

6. Beleidsmatig en strategisch handelen.

De student levert een bijdrage aan het beleid van de organisatie, ontwikkelt als ondernemende professional nieuwe initiatieven en onderhoudt professionele netwerken.

C. Beroepsontwikkeling

7. Eigen professionaliteit ontwikkelen

De student ontwikkelt de eigen professionaliteit en stuurt de eigen loopbaan.

8. Het ontwikkelen van de beroepspraktijk en het beroepsmatig handelen.

De student levert een bijdrage aan de ontwikkeling en vernieuwing van het beroepsmatig handelen van het vak jongerenwerker.

9. Profileren, legitimeren en maatschappelijke steun verwerven.

De student levert een bijdrage aan de maatschappelijke profilering, en legitimering van het vak en weet daarvoor maatschappelijke steun te verwerven.

Niveau bachelor Dublin Descriptoren

A. Kennis en inzicht

Heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.

B. Toepassen van kennis en inzicht

Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.

C. Oordeelsvorming

Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en te interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.

D. Communicatie

Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek bestaande uit specialisten of niet-specialisten.

E. Leervaardigheden

Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.

8. Programma

Opbouw programma

Voor het studiejaar 2012-2013 staat de werkwijze 'Individuele Begeleiding' op de agenda om te worden onderzocht binnen het project Portfolio jongerenwerk. Wij gaan dat doen door als van een ui, laag voor laag, de werkwijze 'Individuele Begeleiding' in beeld te brengen, totdat we op de kern stuiten: het methodisch handelen van de professional. Het programma bestaat uit zes fasen die logisch op elkaar voortbouwen. Per fase brengen we één laag van de jongerenwerkpraktijk in beeld, waaronder de resultaten volgens de jongeren en de opdrachtgevers, en te eindigen met het teruggeven van onze bevindingen aan de uitvoeringspraktijk.

Samenwerking is een belangrijk kenmerk van de jongerenwerkpraktijk. Samen weet je meer en kan je meer dan alleen, jongerenwerkers werken dan ook meestal in teams. Daar buiten werkt het jongerenwerk samen met andere jongerenwerkorganisaties, met organisaties uit de jeugdketen zoals onderwijs, politie, het jongerenloket en jeugdzorg en met sleutelfiguren in het leven van jongeren. Om die reden werken studenten samen in projectgroepen van minimaal drie personen. Iedere projectgroep maakt een praktijkbeschrijving over 'Individuele Begeleiding' binnen één organisatie.

Overzicht programma 2012-2013

Fase	Thema	Periode	Opdracht
	Introductie (4-9) Kick off (10-9)	Week 36 Week 37	Lezen projecthandleiding Inschrijving voor onderzoekspraktijk
1	Institutionele organisatie	Week 38-39	Documentenanalyse Schrijven hoofdstuk 1
2	Uitvoeringspraktijk	Week 40-43	Meelopen/meewerken met het jongerenwerk Schrijven hoofdstuk 2
3	Methodisch handelen	Week 44-46	Diepte-interviews professionals Schrijven hoofdstuk 3
4	Resultaten		
4.1	Resultaat volgens jongeren	Week 47-51	Vragenlijstonderzoek jongeren Schrijven hoofdstuk 4.2
4.2	Resultaat volgens organisatie	Week 49-51	Analyse registratiegegevens Schrijven hoofdstuk 4.1
4.3	Resultaat volgens financier	Week 49-51	Interview beleidsmedewerker Schrijven hoofdstuk 4.3
	Vorbereiden en uitvoeren focusgroep bijeenkomst	Week 48-51	Terugkoppeling uitkomsten praktijkbeschrijving naar praktijk [=beoordelingspresentatie]
5	Conclusies en aanbevelingen	Week 2-3	Schrijven hoofdstuk 5
6	Slotmanifestatie & definitieve praktijkbeschrijving	Week 4-5	Actieve bijdrage aan slotmanifestatie (29-1) Afronden en inleveren definitieve

			rapportage (1-2-2013)
--	--	--	-----------------------

Instructiebijeenkomsten, colleges en opfrustrainingen

De zes fasen kennen eenzelfde opbouw. Het begint met een gezamenlijke instructiebijeenkomst op maandagochtend en afhankelijk van het onderwerp een college of opfrustraining (ZIE ROOSTER). Deelname aan de instructiebijeenkomsten, de (werk)colleges en opfrustrainingen is verplicht. Het laatste deel van de les is gereserveerd om in de eigen groep verder te werken aan het maken van de praktijkbeschrijving. Voor vragen is er begeleiding aanwezig.

Aanvullende (werk)colleges en opfrustrainingen gaan over:

- College over theorie over 'Individuele Begeleiding' binnen het jongerenwerk
- Opfrustraining: Observeren als onderzoeksmethode
- College over methodisch handelen: expliciteren *'tacit knowledge' en methodische uitgangspunten van Individuele Begeleiding*.
- Opfrustraining: Uitvoeren van een diepte-interview
- Opfrustraining: Interviewen van jongeren
- Opfrustraining: Uitvoeren van een focusgroep-gesprek.

Vervolgens is er per fase twee tot vijf weken de tijd om de noodzakelijke werkzaamheden te verrichten en daarvan verslag te doen.

Tussentijdse producten

Bij aanvang van de instructiebijeenkomst van een volgende fase wordt het hoofdstuk van de voorgaande fase (inclusief bijlagen) schriftelijk ingeleverd. Bij inlevering wordt direct een afspraak gemaakt voor een *feedbackmoment*. Vervolgens wordt de *feedback* verwerkt. Het programma is zo opgebouwd dat er bij de laatste fase een volledige praktijkbeschrijving ligt en het project kan worden afgesloten.

Gebruik van het format (bijlage 2)

De praktijkbeschrijving wordt gemaakt volgens een *vaststaand* format, zie bijlage 2. Doordat de verschillende groepen studenten een zelfde structuur hanteren, worden de uitkomsten van de praktijkbeschrijvingen onderling vergelijkbaar. Het format bestaat uit een vaste hoofdstuk- en paragraafindeling, met per paragraaf te beantwoorden vragen.

De vragen in het format dienen als leidraad voor het onderzoek. Het is niet de bedoeling dat de vragen letterlijk worden gesteld aan de jongerenwerkers of de manager, noch dat zij letterlijk in het verslag terugkomen. De vragen dienen als leidraad voor de materiaalverzameling en analyse. Vervolgens schrijven studenten per hoofdstuk aan de hand van het verzamelde materiaal hun bevindingen. In de hoofdstukken zijn de antwoorden op de vragen in het format verwerkt.

Het kan zijn dat je bepaalde vragen niet kan beantwoorden, bijvoorbeeld omdat hetgeen waarnaar gevraagd wordt niet aanwezig is in de praktijk die je onderzoekt. In dat geval is het van belang dat je beschrijft dat in deze jongerenwerkpraktijk dat en dat niet aanwezig is. Ten slotte, de titels van de hoofdstukken liggen vast, wel mag je eigen paragraaftitels bedenken.

Bijhouden dagboek

Je houdt gedurende het hele project een dagboek bij. Enerzijds dient het als ondersteuning van het eigen leerproces gedurende het project. Anderzijds fungeert het als belangrijke bron voor informatie over de jongerenwerkpraktijk. Het dagboek is van de student persoonlijk en hoeft niet ingeleverd of getoond te worden. Schaf hiervoor zelf een schrift of notitieboek aan.

Contact Youth Spot

Als je vragen hebt of behoefte aan overleg kan er altijd een afspraak gemaakt worden met medewerkers van Youth Spot (zie hoofdstuk 9 voor contactgegevens).

Wat ga je doen per fase?

Introductie en Kick off

Periode week 36 – 37.

Introductie

1. Zorg dat je aanwezig bent tijdens de introductie op dinsdag 4 september om 13:30 uur.

Kick off op maandag 10 september (inclusief LUNCH)

1. Lees ter voorbereiding de projecthandleiding Portfolio Jongerenwerk aandachtig door.
2. Noteer de punten die onduidelijk voor je zijn, zodat je deze kunt verhelderen tijdens de Kick off.
3. Zorg dat je aanwezig bent op maandag 10 september van 10.10 uur – 12.40 uur.
4. Maak persoonlijk kennis met jongerenwerkers en hun praktijk tijdens hun presentatie en de informele lunch.
5. Maak via het inschrijvingsformulier aan Youth Spot bekend welke onderzoekpraktijk jouw voorkeur heeft. Dinsdagmiddag 11 september hoor je voor 17.00 uur van Youth Spot in welke groep je zit en ontvang je de contactgegevens van je collega's.
6. Maak in de loop van week 37 kennis met je teamleden en maak goede werkafspraken om het proces van samenwerken goed te laten verlopen (vergadertijden, rolverdeling, etc.).
7. Maak op korte termijn een afspraak met de begeleider vanuit Youth Spot en de begeleidende docenten vanuit de opleiding.
8. Maak op korte termijn een kennismakingsafpraak met de teamleider / manager van de betreffende organisatie. Bereid deze eerste afspraak met de jongerenwerkorganisatie goed voor door als groep een agenda op te stellen. Ga na over welke punten je het moet hebben om het project zowel inhoudelijk als praktisch goed uit te voeren.

Bespreekpunten zijn onder andere:

- Planning tussentijdse overlegmomenten met de manager en/of jongerenwerker
- Planning en bedoeling van het meelopen met de jongerenwerker
- Interviews afnemen met jongerenwerkers (hoeveel, wanneer, met wie?)
- Interviews afnemen met jongeren (wanneer, met wie, op welke manier?)
- Focusgroep (wie moet er bij zijn, wanneer vindt deze plaats?)
- Benodigde contactgegevens en informatie (handboeken, beleidsdocumenten, registratiegegevens)

Fase 1 – Institutionele organisatie

Periode week 38 – 39. Hoofdstuk 1 inleveren op maandag 1 oktober.

Alle jongerenwerkpraktijken bestaan uit een institutionele organisatie en een uitvoeringspraktijk. In deze fase staat het in beeld brengen van de institutionele organisatie centraal. Met institutionele organisatie wordt bedoeld: de formele structuur, regels en missie van de organisatie. Ofwel alles binnen de organisatie waarover afspraken zijn gemaakt. De institutionele organisatie vormt de structuur en de randvoorwaarden van de Individuele Begeleiding.

Over het algemeen worden formele afspraken vastgelegd. Een goede manier om te onderzoeken hoe de institutionele organisatie eruit ziet, is door op zoek te gaan naar die afspraken. Formele afspraken vind je bijvoorbeeld in werkplannen, beleidsplannen, het organogram, jaarverslagen, handboeken, samenwerkingsconvenanten en veiligheidsprotocollen.

Aanpak fase 1

1. Volg de instructie op maandag 17 september.
2. Bestudeer de vragen voor H1 in het format en maak een plan voor de analyse en de aanvullende materiaal verzameling.
 - Welke informatie heb je nodig? (werkplannen, beleidsplannen, jaarverslagen, folders, protocollen, handboeken, registratiegegevens, organogram, website)
 - Waar kun je deze informatie vinden?
 - Hoe ga je de informatie verzamelen?
 - Wie gaat wat verzamelen?
3. Neem contact op met de teamleider / manager van de organisatie als je informatie niet kunt vinden of ontbreekt.
4. Bestudeer de verzamelde informatie en bedenk wat deze gegevens je leren over de wijze waarop de Individuele Begeleiding georganiseerd is.
5. Bestudeer de richtlijnen voor bronverwijzing in het format (p 42). Transparantie is een belangrijke kwaliteitsnorm voor wetenschappelijk onderzoek. Daarom geldt als richtlijn voor de praktijkbeschrijving: vermeld bij **alle** bevindingen, uitspraken en constateringën waarop deze gebaseerd zijn. Dit geldt voor literatuur, maar ook voor het aanhalen van informatie uit observaties, interviews of dagboek aantekeningen van de onderzoeker/student.
6. Schrijf hoofdstuk 1 Institutionele organisatie van Individuele Begeleiding volgens het format (bijlage 2). Vermeld bij alle bevindingen, waarop zij zijn geconstateerd conform de richtlijnen voor bronvermelding. De vragen in het format dienen als leidraad voor het onderzoek.

Nogmaals, het is niet de bedoeling dat de vragen letterlijk worden gesteld aan de jongerenwerkers of de manager, noch dat zij letterlijk in het verslag terugkomen. Het is de bedoeling dat je aan de hand van de data die je hebt verzameld de hoofdstukken voor de praktijkbeschrijving 'Individuele Begeleiding' schrijft. In de hoofdstukken verwerk je de antwoorden op de vragen in het format.

NB: Houd er bij de materiaalverzameling en analyse rekening mee dat het jongerenwerk sterk in ontwikkeling is. Praktisch heeft dit tot gevolg dat sommige informatie (nog) niet aanwezig is en bepaalde vragen niet beantwoord kunnen worden. Vermeld dan in het hoofdstuk dat datgene ontbreekt of in ontwikkeling is. Bijvoorbeeld: 'een pedagogische visie op Individuele Begeleiding is in ontwikkeling.'
7. Lever het concept van hoofdstuk 1 in op 1 oktober voor feedback van Youth Spot.

Fase 2 - Uitvoeringspraktijk

Periode week 40-42. *Inleveren hoofdstuk 2 op maandag 5 november.*

Bedoeling van deze fase is om zicht te krijgen op de uitvoeringspraktijk, alles wat jongerenwerkers doen (handelingsniveau) ter voorbereiding, tijdens en na afloop van de Individuele Begeleiding. Dat kan alleen door een hele dag mee te lopen (en desgewenst te werken) met de jongerenwerkers in al hun werkzaamheden (contact met jongeren, contact/overleg met netwerkpartners, overleg met collega's, voorbereiding etc.).

Het apart in beeld brengen van de institutionele organisatie en de uitvoeringspraktijk is belangrijk. De logica van de organisatie (institutie) kan namelijk botsen met die van de uitvoeringspraktijk van het jongerenwerk. Wat betekent dat nu, dat de logica van instituties kan botsen met de logica van het sociaal werk? In het boek *Mondige burgers, getemde professionals* (2008) legt Evelien Tonkens het spanningsveld als volgt uit: In de marktlogica is de vraag van de koopkrachtige klant het uitgangspunt. Centraal staat wat de klant wil en kan betalen. Het einde van de eigen portemonnee is de enige, logische grens. De markt wordt gereguleerd door concurrentie. In een bureaucratie zijn belangrijke waarden zorgvuldigheid, voorspelbaarheid en

rechtsgelijkheid. Wetten en procedures geven houvast en maken de bureaucratie betrouwbaar. Het ingewikkelde voor sociale professionals is dat er binnen een bureaucratie geen ruimte is voor maatwerk en uitzonderingen. Als de een iets krijgt, dan hebben anderen er ook recht op. Ten slotte is een bureaucratie heel zorgvuldig en daarmee vanzelfsprekend traag. Hier tegenover staat de professionele logica. De socioloog Freidson heeft die onderscheiden (2001) met het concept *third logic*. De professional wil elke cliënt zo goed mogelijk helpen, bijna ongeacht hoeveel geld en tijd dat kost. De professional stelt zich in dienst van het welzijn van de cliënt. Deze dienstbaarheid is, anders dan op de markt, niet een echo van wat de klant wil, maar komt voort uit een eigen visie, gebaseerd op opleiding en specialisatie en dus op kennis en ervaring met vergelijkbare personen en situaties. Niet wat de klant wil en kan betalen staat centraal, maar wat de persoon nodig heeft. Ook verschilt de dienstbaarheid van de bureaucratische waarde rechtsgelijkheid: professionals willen iedere cliënt bieden wat degene nodig heeft, niet wat standaard is op basis van een algemene deler.

Literatuur:

Tonkens, E. (2008). Hoofdstuk 1 Meer ruimte voor professionals?. In: *Mondige burgers, getemde professionals. Marktwerving en professionaliteit in de publieke sector*. Amsterdam: Van Genneep.
Freidson, E. (2001). *Professionalism. The third logic. On the practice of knowledge*. Chicago: University of Chicago Press.

Aanpak fase 2

1. Volg de instructie en de opfrustraining Observeren als onderzoeksmethode op maandag 1 oktober. Bestudeer de vragen voor H2 in het format en maak een plan voor de informatieverzameling.
 - Wat wil je gaan observeren?
 - Welke rol ga je aannemen als onderzoeker?
 - Hoe ga je observaties vastleggen?
 - Wie kan wanneer observeren / meelopen?
 - Wie gaat waar op letten?
2. Iedere student loopt alleen of in een koppel tenminste 1 hele werkdag mee met een jongerenwerker die jongeren Individuele Begeleiding geeft (eventueel kan dit worden verdeeld over twee halve werkdagen). Hierbij is het de bedoeling dat je aanwezig bent bij *alle* werkzaamheden van de jongerenwerker. Naast het meelopen, gaat het om aanwezig zijn bij de voorbereiding, meegaan naar een netwerkbijeenkomst of meekijken bij het afhandelen van de administratie. Neem voor de planning tijdig contact op met de jongerenwerker (in september) en stem jullie plan van aanpak zorgvuldig af met de jongerenwerker. Denk hierbij b.v. aan het omgaan met vertrouwelijke informatie en de mogelijke impact die jullie aanwezigheid kan hebben op de jongeren waar de jongerenwerker contact mee heeft.
3. Loop mee en observeer de uitvoeringspraktijk. NB maak aantekeningen in jouw dagboek. Enerzijds schrijf je op wie wat doet en wat er gebeurt. Anderzijds reflecteer je daarop vanuit de vragen van het onderzoek. Het onderscheid maken tussen gebeurtenissen en reflectie is belangrijk om twee redenen: ten eerste dwingt het je om onderscheid te maken tussen wat er in de uitvoeringspraktijk gebeurt en jouw persoonlijke ervaring en visie. Ten tweede helpt het je om een onderzoekende houding te ontwikkelen en te houden.
4. Werk jouw veldaantekeningen uit in een observatieverslag. Let erop dat je bij het verwijzen naar stukken uit de dagboeken ook de data vermeldt en onderscheid maakt tussen observaties, (informele) interviews en reflectie.
5. Schrijf hoofdstuk 2 De uitvoeringspraktijk van Individuele Begeleiding. Volg hiervoor de instructie op maandag 15 oktober over analyseren van observaties en schrijven van hoofdstuk 2.

6. Overleg met je teamgenoten welke informatie je hebt en wat nog ontbreekt. Kijk wie van jullie nog tijd heeft om mee te lopen en maak een afspraak om door middel van aanvullende observaties de resterende informatie te verzamelen..
7. Lever het concept van hoofdstuk 2 op 5 november in voor feedback van Youth Spot.

Fase 3 - Methodisch handelen

Periode week 44-46. Inleveren Hoofdstuk 3 en verslagen diepte-interviews op maandag 26 november.

In deze fase breng je het methodisch handelen van de jongerenwerkers in beeld. Kenmerkend van het methodisch handelen van het jongerenwerk, is dat het meestal impliciet is. Dit is niet uniek voor het jongerenwerk. Volgens Schön (1983) geldt voor alle sociaal-agogische beroepen dat het methodisch handelen impliciet is. Dit heeft te maken met de aard van dat methodisch handelen, dat bestaat uit het zoeken naar passende oplossingen voor problemen in complexe en unieke praktijksituaties waarin bovendien mogelijk conflicterende waardeoriëntaties aanwezig zijn. De kennis van sociale professionals is vooral impliciete kennis, geworteld in praktijkervaring in tegenstelling tot de academische inzichten uit de technisch-rationele professionaliteit.

Impliciete kennis ofwel '*tacit knowledge*' houdt in dat de kennis voor de professionals zelf, zo vanzelfsprekend is, dat zij zich niet meer bewust zijn dat zij over deze kennis beschikken. Het gevolg kan zijn dat als de professional gevraagd wordt naar het waarom van zijn of haar handelen, de professional antwoordt: '*ik doe gewoon mijn ding*'. Veel professionals zijn zich niet bewust dat datgene wat voor hen automatisch onderdeel is van hun professionele handelen, zij zich eigen hebben gemaakt via opleiding, ervaring en intuïtie.

Voor de ontwikkeling van het jongerenwerk als sociaal-agogische professie is het nodig dat deze impliciete kennis, expliciet wordt gemaakt. Het vakgebied wordt daarmee transparanter en het methodisch werken wordt beter overdraagbaar. In deze fase is het aan jullie om deze impliciete kennis expliciet te maken.

Het expliciet maken van de *tacit knowledge* van de jongerenwerkers gebeurt door het interviewen van de betrokken professionals over hun handelen in contact met jongeren. Hiervoor maken jullie gebruik van het diepte-interview, met één beginvraag en enkele topics om door te vragen.

Literatuur:

Schön, D. (1983). *The reflective practitioner. How professionals think in action*. Aldershot: Ashgate.

Aanpak fase 3

1. Volg de instructiebijeenkomst en het college over Methodisch handelen (inclusief de opfrustraining afnemen van een diepte-interview) op maandag 5 november.
2. Zorg ervoor dat je de afspraken met de jongerenwerkers voor het afnemen van het interview ruim van te voren hebt gemaakt (in oktober!!), zodat je zo snel mogelijk na de instructie het interview kunt gaan afnemen. Plan de afspraken eventueel in overleg met de teamleider. Houd met de keuze van de respondenten rekening met diversiteit in sekse, leeftijd, opleidingsniveau en etniciteit. Reserveer 1,5 uur voor het interview.
3. Overleg in je team wie welke jongerenwerker gaat interviewen. Iedere student interviewt 1 professional.
4. Bereid je goed voor op het interview (hoe ga je jezelf introduceren?, vragen doornemen, opnameapparaat testen).
5. Neem het interview af en zorg dat het gesprek wordt opgenomen.

6. Werk het interview woordelijk uit en stuur indien afgesproken het verslag naar de respondent.
7. Analyseer samen met je teamleden de interviews. Geef in je analyse antwoord op de vraag: Hoe handelen jongerenwerkers tijdens Individuele Begeleiding in contact met jongeren? En hoe is de uitwerking daarvan op de jongeren?
8. Schrijf hoofdstuk 3 Methodisch handelen conform format H3. Onderbouw je analyse van de interviews met letterlijke citaten uit de verschillende interviews.
9. Lever het concept van hoofdstuk 3 + de woordelijk uitgewerkte verslagen van interviews op 26 november in voor feedback van Youth Spot.

Fase 4 - Resultaat

De laatste jaren wordt de roep om inzicht in de resultaten van het jongerenwerk steeds luider. Jongerenwerkers en aanbieders zetten zich met hart en ziel in voor de jongeren. Ook dan is het de vraag of zij datgene wat zij willen bereiken, eigenlijk wel realiseren. Financiers van het jongerenwerk, zoals de stadsdelen, hebben inzicht in de resultaten nodig om de besteding van publieke middelen aan het jongerenwerk goed te kunnen verantwoorden. Kortom, helderheid over de resultaten van het jongerenwerk is nodig om te kunnen achterhalen wat de best mogelijke aanpak is.

Het is evenwel niet makkelijk om de resultaten van het jongerenwerk te achterhalen. Het resultaat voor een jongere kan verschillen van het resultaat voor het jongerenwerk of het resultaat voor de financier [denk aan de boodschap, *operatie geslaagd, patiënt overleden*]. Om die reden brengen wij in fase 4 op drie manieren de resultaten van het jongerenwerk in beeld.

Fase 4.1 Resultaat volgens de jongeren

Periode week 47-51. Inleveren hoofdstuk 4.1 (inclusief vragenlijsten) op maandag 7 januari.

Met fase 4.1 breng je de resultaten volgens de jongeren in kaart. De resultaten volgens jongeren breng je in beeld door jongeren te interviewen aan de hand van een bestaande vragenlijst. Hiervoor benader je jongeren die Individuele Begeleiding ontvangen en jongeren die dat niet krijgen.

Aanpak fase 4.1

1. Volg de instructie Resultaat volgens jongeren en de Opfrustraining jongeren interviewen op maandag 12 november.
2. Maak een plan voor hoe je de twee groepen jongeren gaat benaderen. Overleg met de jongerenwerker hoe je de jongeren waar hij/zij contact mee heeft wilt gaan benaderen.
3. Zorg ervoor dat je over voldoende vragenlijsten beschikt voor de interviews met de jongeren. Ieder interview moet op een apart formulier worden ingevuld. NB er is een vragenlijst voor jongeren die wel deelnemen aan een individueel traject en er is een vragenlijst voor jongeren die niet deelnemen aan een individueel traject. De vragenlijsten zijn af te halen bij Youth Spot.
4. Neem per persoon 10 enquêtes af. Je benadert 5 jongeren die Individuele Begeleiding ontvangen binnen het jongerenwerk. Als controlegroep neem je vrijwel dezelfde enquête af onder 5 willekeurige jongeren in de meest nabijgelegen supermarkt of school en geen Individuele Begeleiding ontvangen.
5. Als alle enquêtes zijn afgenomen, verwerk je de antwoorden van de jongeren in een overzichtstabel. Een voorbeeld van deze tabel is digitaal verkrijgbaar bij Youth Spot en kun je als bijlage opnemen in het eindrapport.
6. Analyseer de gegevens

7. Schrijf op basis van de tabel de analyse (hoofdstuk 4.1 Resultaten jongeren conform het format H 4.1).
8. Lever het concept van hoofdstuk 4.1 + de ingevulde vragenlijsten in op 7 januari voor feedback van Youth Spot.
9. NB: Gooi de ingevulde vragenlijsten niet weg. Bewaar ze en lever ze aan het einde van het project in bij Youth Spot.

Fase 4.2 – Resultaat jongerenwerkorganisatie

Periode week 49-51. Inleveren hoofdstuk 4.2 op maandag 7 januari.

Met fase 4.2 breng je de resultaten van de Individuele Begeleiding volgens de jongerenwerkorganisatie in beeld. Deze resultaten beschrijf je door middel van de (registratie)gegevens zoals die door de medewerkers worden bijgehouden. Deze gegevens vind je in het jaarverslag, verantwoordingsrapportages of op het kantoor van de jongerenwerkers.

Aanpak fase 4.2

1. Volg de instructie Resultaat volgens de jongerenwerkorganisatie op maandag 26 november.
2. Bestudeer de vragen van H4.2 in het format, bespreek met je team de strategie om de informatie te verzamelen en verdeel de taken.
3. Verzamel de registratiegegevens, verslagen en evaluaties van de organisatie m.b.t. Individuele Begeleiding. Neem voor ontbrekende gegevens contact op met de teamleider/manager van de organisatie.
4. Analyseer de gegevens.
5. Schrijf hoofdstuk 4.2 Resultaten organisatie conform het format H 4.2.
6. Lever het concept van hoofdstuk 4.2 op 7 januari in voor feedback van Youth Spot.

Fase 4.3 – Resultaat volgens de opdrachtgever

Periode week 49-51. Inleveren hoofdstuk 4.3 (inclusief verslag interview) op maandag 7 januari.

Resultaat volgens de opdrachtgever

Voor fase 4.3 breng je tot slot de resultaten van Individuele Begeleiding volgens de financier in beeld. Dit wordt gedaan door de belangrijkste financier van de Individuele Begeleiding te interviewen over wat volgens diegene het resultaat van de werkwijze is [vaak is het de beleidsmedewerker van het stadsdeel].

Aanpak fase 4.3 (resultaat opdrachtgever)

1. Volg de instructie Resultaat volgens opdrachtgever op maandag 26 november Vraag ruim van te voren aan de teamleider/manager van de jongerenwerkorganisatie de contactgegevens van hun belangrijkste opdrachtgever voor de Individuele Begeleiding. (b.v. tijdens het kennismakingsgesprek in september).
2. Neem ruim van te voren (november) contact op met deze persoon en maak een afspraak voor een interview (duur ongeveer 45 minuten).
3. Bestudeer de vragen van H4.3 in het format en zorg dat je beschikt over de bestaande vragenlijst.
4. Bereid je voor op het gestructureerde interview (hoe ga je je introduceren?, vragen doornemen, opnameapparatuur regelen).
5. Neem het interview af en *vraag door* om erachter te komen waarop de opdrachtgever zijn of haar antwoorden baseert. Laat de opdrachtgever onderzoek uitvoeren? Heeft degene contact met jongeren? Vinden er werkbezoeken plaats?
6. Maak een helder verslag van het interview (hoeft niet woordelijk) en stuur het verslag (indien gewenst) naar de respondent.

7. Analyseer met je teamleden het interview. Wat zijn volgens de financier de resultaten?
8. Schrijf hoofdstuk 4.3 Resultaten volgens de opdrachtgever conform format H4.3. Onderbouw je analyse met letterlijke citaten uit het interview. Het verslag van het interview dient als bijlage opgenomen te worden in de definitieve praktijkbeschrijving.
9. Lever het concept van hoofdstuk 4.3 en de uitwerking van het interview in op 7 januari voor feedback van Youth Spot.

Tussenstap: voorbereiden en uitvoeren focusgroepsbijeenkomst (wk 48 t/m 51)

Het is de vraag of datgene wat tot nu toe beschreven is ook daadwerkelijk klopt [interne validiteit]. Door middel van een focusgroepsbijeenkomst leg je daarom de belangrijkste bevindingen voor aan de teamleiders en de jongerenwerkers en vraag je hun te reageren. Centrale vraag aan de deelnemers is: zijn de uitkomsten herkenbaar voor de respondenten? Wat, waarom wel/niet? En, als bevindingen niet kloppen, hoe zit het dan wel. Omdat een focusgroepsbijeenkomst agenda technisch moeilijk te organiseren is, begin je vroegtijdig met de voorbereiding.

Onderzoekstechnische reden voor de terugkoppeling van resultaten aan de uitvoeringspraktijk is de interne validiteit. Methodologische kwaliteitseisen zoals herhaalbaarheid of intersubjectiviteit zijn lastig in onderzoek naar unieke praktijken waarin het bovendien nodig is om de perspectieven van de verschillende actoren van elkaar te onderscheiden. Wel is het mogelijk om de uitkomsten aan de direct betrokkenen voor te leggen en te vragen of er feitelijke onjuistheden zijn en na te gaan in hoeverre de uitkomsten herkenbaar zijn voor betrokkenen (Maso & Smaling 2004; Migchelbrink 2006). De terugkoppeling naar de uitvoeringspraktijk is overigens ook van belang voor de uitvoeringspraktijk zelf. Het biedt een spiegel van hun dagelijks functioneren en gelegenheid om daar gezamenlijk op te reflecteren. In de waan van de dag komt het daar niet altijd van.

Literatuur:

Maso, I. & A. Smaling (2004). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Boom: Amsterdam.
Migchelbrink, F. (2007). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP.

Aanpak voorbereiden en uitvoeren focusgroepsbijeenkomst

1. Volg de opfrustraining Focusgroepsbijeenkomst op maandag 26 november
2. Plan ruim op tijd (november!!) de focusgroepsbijeenkomst (2 uur) in overleg met de genodigden voor de kerstvakantie (tijd, duur, locatie). Minimaal aanwezig moeten zijn: de teamleider/manager, twee jongerenwerkers, begeleider vanuit CMV, begeleider vanuit Youth Spot (opdrachtgever). De bijeenkomst vindt plaats op een locatie van de jongerenwerkorganisatie.
3. Schrijf als team de praktijkbeschrijving (conceptversie) H1 t/m H4.
4. Verstuur het concept rapport *minimaal drie werkdagen* vooraf per mail naar de genodigden voor de focusgroepsbijeenkomst.
5. Bereid de focusgroepsbijeenkomst voor met je teamleden.
 - Wat is een aansprekende vorm / opbouw?
 - Wie gaat het gesprek leiden?
 - Wie gaat notuleren?
 - Welke middelen heb je nodig?
 - Welke inhoudelijke onderwerpen wil je tijdens de focusgroep uitdiepen?

NB De presentatie en uitwisseling met de uitvoeringspraktijk in de focusgroepsbijeenkomst moet voldoen aan de richtlijnen voor de eindpresentatie. De focusgroepsbijeenkomst wordt namelijk beoordeeld als eindpresentatie door zowel de docent als de opdrachtgever.

6. Voer de focusgroepsbijeenkomst uit voor de kerstvakantie. Maak van de bijeenkomst een audio-opname.
7. Maak een helder thematisch verslag van de bijeenkomst. Het verslag dient als bijlage te worden toegevoegd in de definitieve praktijkbeschrijving.
8. Gebruik de uitkomsten van de focusgroepsbijeenkomst om de praktijkbeschrijving aan te vullen en te corrigeren.
9. Lever de aangepaste versie van de praktijkbeschrijving (H1 t/m H 4) + het verslag van de focusgroepsbijeenkomst in op maandag 7 januari 2013 voor feedback van Youth Spot.

Fase 5 – Conclusies en aanbevelingen

Periode week 2 – 3. Inleveren Hoofdstuk 5 op 21 januari 2013.

Conclusies

De afgelopen maanden heb je doorgebracht met het doen van onderzoek naar Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk. Je hebt uitgezocht waarom er Individuele Begeleiding wordt uitgevoerd, hoe het werk wordt georganiseerd, wat er gebeurt en wat de resultaten zijn. In de conclusies verbind je doel en doelgroep, met de visie, de organisatie, de werkwijze en de resultaten. Ofwel, beschrijf wat de krachten en zwakten van de Individuele Begeleiding zijn en wees daarin zo concreet mogelijk.

Aanpak fase 5.1 Conclusies

1. Volg de instructie Conclusie op maandag 7 januari 2013
2. Bestudeer de vragen voor H5 in het format.
3. Lees nog eens heel goed H1 t/m H4 door.
4. Wissel met je teamleden uit wat volgens jullie de belangrijkste conclusies van het onderzoek zijn. Formuleer deze conclusies in krachten en verbeterpunten van de Individuele Begeleiding die jullie onderzocht hebben en beargumenteer waarom dat zo is. Let bij de formuleer op de onderbouwing van je constatering.
5. Schrijf hoofdstuk 5.1 Conclusies conform format H5.
6. Lever het concept van hoofdstuk 5.1 in op 21 januari voor feedback van Youth Spot.

Aanbevelingen

Met het schrijven van de conclusies is de praktijkbeschrijving zo goed als af. Je weet wat de krachten en zwakten van de Individuele Begeleiding zijn. Formuleer tot slot aanbevelingen voor het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van deze werkwijze. Maak hierin onderscheid tussen de verschillende lagen binnen het jongerenwerk: (1) de (institutionele) organisatie van de werkwijze; (2) het sociaal-agogisch handelen tijdens ambulant werken; (3) het verbeteren van de professionaliteit van de jongerenwerker, MBO & HBO en (4) het doorontwikkelen van Individuele Begeleiding als werkwijze in het jongerenwerk.

Aanpak fase 5.2 Aanbevelingen

1. Volg de instructie Aanbevelingen op maandag 7 januari 2013
2. Beschrijf wat de organisatie, de jongerenwerkers, de opleidingen en/of de wetenschap kunnen of moeten doen om de kwaliteit en effectiviteit van Individuele Begeleiding te verbeteren of te behouden. Leg daarbij kort uit waarom de voorgestelde aanbeveling(en) daadwerkelijk bijdraagt aan de kwaliteit en effectiviteit van het jongerenwerk.
3. Schrijf hoofdstuk 5.2 Aanbevelingen conform format H5.2
4. Lever het concept van hoofdstuk 5 in op 21 januari 2013 voor feedback van Youth Spot.

Fase 6 – Afronding en inleveren definitieve praktijkbeschrijving

Periode week 4-5. Slotmanifestatie is op dinsdag 29 januari 2013 van 10.30 – 14.00 uur (inclusief lunch).

Deadline inleveren definitieve praktijkbeschrijving Individuele Begeleiding, vrijdag 1 februari 2013.

De laatste fase van het Portfolio jongerenwerk bestaat uit de slotmanifestatie en het definitief maken van de praktijkbeschrijving.

Als gezamenlijke afsluiting van het project Portfolio jongerenwerk, aflevering Individuele Begeleiding vindt er een slotmanifestatie plaats in een jongerencentrum. Deze bijeenkomst heeft een driedelig doel:

- Het presenteren van de conclusies en aanbevelingen aan het werkveld als geheel.
- Het uitwisselen van kennis en ervaringen. Wat heb je als opleiding (docenten en studenten) geleerd van het werkveld? Wat heb je als werkveld geleerd van studenten en de opleiding?
- Het vervolg: wat betekenen de uitkomsten van het project Portfolio aflevering Individuele Begeleiding voor de professionalisering van jongerenwerk in Amsterdam.

Genodigden voor de slotmanifestatie zijn: docenten minor Jongerenwerk in de grote stad, docenten jongerenwerk Roc ASA en Roc van Amsterdam, studenten minor Jongerenwerk in de grote stad, jongeren, jongerenwerkers en managers van de onderzochte praktijkorganisaties en medewerkers Youth Spot. Youth Spot organiseert de slotbijeenkomst. Studenten worden gevraagd hun belangrijkste bevindingen te presenteren.

Aanpak Slotmanifestatie

1. Volg de instructie Slotmanifestatie op maandag 14 januari 2013
2. Bereid met je team een korte presentatie voor (max. 5 min.)
3. Zorg dat je aanwezig bent bij de slotbijeenkomst op dinsdag 29 januari 2013.
4. Presenteer op een aansprekende wijze een kracht en een verbeterpunt van de Individuele Begeleiding die jullie als team hebben onderzocht.

Aanpak opleveren definitieve praktijkbeschrijving

1. Maak van de praktijkbeschrijving een concept rapport die voldoet aan de gestelde richtlijnen en lever het 21 januari 2013 in bij Youth Spot en bij je docent (Check op spelling, leesbaarheid, lay-out, bijlagen (Let op: dit geldt niet voor de uitwerkingen van de interviews!!)).
2. Je krijgt van Youth Spot en van de docent binnen vijf werkdagen feedback op het concept
3. Verwerk de laatste feedback en lever de definitieve beschrijving uiterlijk vrijdag 1 februari 2013 in. Nu is het rapport definitief.
4. Lever alle data (verslagen interviews en observaties, vragenlijsten jongeren) en geprinte versie praktijkbeschrijving (min, 3 exemplaren) in bij Youth Spot. Geef aan Youth Spot aan wanneer je de definitieve praktijkbeschrijving wilt printen en inbinden, dan kan Youth Spot dit betalen.
5. Zorg ervoor dat Youth Spot, de jongerenwerkorganisatie en de docent vanuit CMV een definitieve versie ontvangen van het eindrapport.

Rooster Portfolio jongerenwerk 2012-2013

Periode 1

W	W	Datum	Programma	Programma
			10.10-12.40	13.30-15.10
1	36	Di 4-09		Introductie project Portfolio jongerenwerk.
2	37	Ma 10-09	Kick off bijeenkomst Uitleg onderzoeksproject Speeddate met jongerenwerkers Aansluitend lunch Onderzoeksgroepjes samenstellen	
3	38	Ma 17-09	Instructie format praktijkbeschrijving + bronvermelding Instructie anonimiteit & bejegening Instructie Institutionele organisatie (fase 1)	
4	39		Tijd voor begeleiding en overleg met YS begeleider. Geen plenaire bijeenkomst.	Tijd voor begeleiding en overleg met YS begeleider
5	40	Ma 1-10	Instructie uitvoeringspraktijk (fase 2) Opfrustraining observeren als onderzoeksmethode Uitwisselen ervaringen en inzichten Institutionele organisatie <i>Inleveren H1!!</i>	
6	41	Ma 8-10	Tijd voor begeleiding en overleg met YS begeleider. Geen plenaire bijeenkomst.	Tijd voor begeleiding en overleg met YS begeleider
7	42	Ma 15-10	College 'Individuele Begeleiding' Instructie analyse observaties en schrijven H2 Uitwisselen ervaringen en inzichten uitvoeringspraktijk	

8	43	Ma 22-10	Herfstvakantie	Herfstvakantie
9	44	Ma 29-10	Werkcollege expliciteren ' <i>tacit knowledge</i> ' + methodisch uitgangspunten Individuele Begeleiding. Instructie Methodisch handelen (fase 3) + opfrustraining diepte-interview afnemen <i>Inleveren H2!!!</i>	
10	45	Ma 5-11	Tijd voor begeleiding en overleg met YS begeleider. Geen plenaire bijeenkomst.	Tijd voor begeleiding en overleg met YS begeleider

Periode 2

W	W	Datum	Programma.	Programma.
			11.00-12.40	13.30-15.10
1	46 ma	12-11	Tijd voor begeleiding en overleg met YS begeleider. Geen plenaire bijeenkomst.	
2	47	Ma 19-11	Uitwisselen ervaringen en inzichten methodisch handelen Instructie resultaat jongeren (fase 4.1) Opfrustraining interviewen van jongeren <i>Inleveren H3!!</i>	
3	48	Ma 26-11	Instructie focusgroep bijeenkomst [eindpresentatie] Opfrustraining leiden focusgroepen (organiseren in wk 48 t/m 51)	
4	49	Ma 3-12	Instructie resultaat organisatie (fase 4.2) Instructie resultaat opdrachtgever (fase 4.3)	
5	50	Ma 10-12	Tijd voor begeleiding en overleg met begeleider YS. Geen plenaire bijeenkomst.	
6	51	Ma 17-12	Instructie: analyseren en schrijven H4	
7	52	Ma 24-12	Kerstvakantie	
8	1	Ma	Kerstvakantie	

		31-12			
9	2	Ma 7-01	Instructie: conclusie en aanbevelingen (fase 5) Uitwisselen ervaringen focusgroepen en eerste conclusies <i>Inleveren H4!!</i>		
10	3	Ma 14-01	Instructie bijdrage slotmanifestatie (fase 6)		
11	4	Ma 21-01	<i>Inleveren conceptrapport praktijkbeschrijving conform format</i>		
12	5	Di!!!! 29-01		10.30 – 14.00 uur <i>inclusief lunch</i> Slotmanifestatie Portfolio jongerenwerk Locatie: jongerencentrum JM & JSo	
12	5	Vrij 1-02	<i>Inleveren definitieve praktijkbeschrijvin g.</i>		

10. Toetsing en beoordeling

De beoordeling van het onderdeel Onderzoek binnen de minor is als volgt:

1. Het onderzoeksplan (inclusief dataverzameling) is volgens plan uitgevoerd, eventuele afwijking daarvan is gemotiveerd. Op basis van de dataverzameling zijn interpretaties gemaakt en conclusies getrokken.
2. Er is voldoende relevante literatuur bestudeerd.
3. Er is een bruikbaar onderzoeksproduct gerealiseerd dat bijdraagt aan de methodiekontwikkeling en de kwaliteitsverbetering van het jongerenwerk. Het product is op voldoende hoog niveau verantwoord en onderbouwd.
4. De presentatie* heeft plaatsgevonden. In de presentatie wordt voor de opdrachtgever en de gebruikers zichtbaar wat de belangrijkste resultaten van het onderzoek zijn. De presentatie is boeiend, overzichtelijk, begrijpelijk en overtuigend.
5. De studenten hebben actief deelgenomen aan de colleges, opfrustrainingen, instructies en de begeleidingsgesprekken.

* De presentatie van het onderzoek vindt in principe plaats binnen de organisatie waar het onderzoek is uitgevoerd. De presentatie heeft de vorm van een focusgroepsbijeenkomst waarin de studenten hun bevindingen voorleggen aan de uitvoeringspraktijk (zie ook hoofdstuk 8, focusgroepsbijeenkomst). De begeleider van de opleiding en de opdrachtgever vanuit Youth Spot zijn bij de presentatie aanwezig.

De beoordeling vindt plaats na de definitieve oplevering van het product. De eindbeoordeling wordt na overleg tussen opdrachtgever, student en docentbegeleider vastgesteld door de docentbegeleider. De fases 1 tot en met 6 worden gemiddeld naar één cijfer. Als er in een groep is gewerkt is er een groepsbeoordeling. De begeleidende docent kan hierop een uitzondering maken als blijkt dat een student zijn aandeel niet heeft geleverd.

11. Startdatum

Op dinsdag 4 september is de presentatie van het project Portfolio jongerenwerk in de minor. Maandag 10 september is de Kick off van het project waarbij ook de organisaties uit het werkveld aanwezig zijn. Het eerste deel van de ochtend wordt besteed aan een kennismaking met Youth Spot, het tweede deel bestaat uit een kennismaking met de jongerenwerkpraktijk. De verschillende jongerenwerkorganisaties stellen zich voor en introduceren de Individuele Begeleiding die zij aanbieden aan jongeren. Onder het genot van een broodje kan er informeel worden doorgepraat.

12. Literatuurlijst

Aanbevolen literatuur:

Theorie van Individuele Begeleiding binnen het jongerenwerk

- Metz, J.W. (2012, te verschijnen) [Literatuuronderzoek naar Individuele Begeleiding binnen het professionele jongerenwerk](#). Uitgave: Hogeschool van Amsterdam, Youth Spot, Onderzoek- en praktijkcentrum voor jongeren en jongerenwerk in Amsterdam.

Werkcollege observeren en training afnemen diepte-interview

- Baarda, D., M. de Goede, J. Teunissen (2005) *Basisboek Kwalitatief Onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff bv
- Migchelbrink, F. (1996) Hoofdstuk 20: Participerende observatie. In Migchelbrink, F. *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP.

Werkcollege expliciteren methodisch handelen

- Fabri, W. (2009) Jongerenwerk moet voldoen aan steeds hogere eisen. In *JeugdenCo*, 01, 17-26.
- Spierts, M. (1994). *Balanceren en Stimuleren. Methodisch handelen in het sociaal-cultureel werk*. Maarssen: Elsevier / De Tijdstroom. (p. 87 t/m 101, 103 t/m 113, 122 t/m 133 en paragraaf 9.1 en 9.2)
- Winkelaar, P. (1990) *Methodisch werken. Inleiding tot methodisch handelen met en voor mensen*. Utrecht: De Tijdstroom.

Wetenschappelijk onderzoek in sociale interventiepraktijken

- Rensen, P., S. van Aarum & A. van der Kooij (2008). Passend bewijs. Nut en noodzaak van evidence based practice in de sociale sector. In: *Maatwerk, Vakblad voor maatschappelijk werk*, nummer 6. december 2008.
- Steyaert, J., T. van den Biggelaar & Johan Peels (2010). De bijziendheid van evidence based practice. Beroepsinnovatie in de sociale sector. Amsterdam: SWP.
- Yperen, T.A. van & J.W. Veerman (2008). Hoofdstuk 1: Wat is praktijkgestuurd effectonderzoek. In Yperen, T.A. van & J.W. Veerman eds. *Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon.

13. Bijlagen

- Bijlage 1 Verklaring van vertrouwelijkheid
- Bijlage 2 Format praktijkbeschrijving Portfolio jongerenwerk
- Bijlage 3 Richtlijnen bronvermelding

VERKLARING VAN VERTROUWELIJKHEID

Meewerken aan het project Portfolio jongerenwerk betekent dat studenten vanuit diverse rollen in aanraking komen met vertrouwelijke informatie. Daarnaast krijgen studenten te maken met de vertrouwelijkheid tussen professional en jongere(n). Doordat studenten informatie verzamelen voor Youth Spot hebben zij tenslotte te maken met de vertrouwelijkheid tussen respondenten en de onderzoeker.

Met het ondertekenen van deze verklaring verplicht de student zich zowel tijdens als na de projectperiode tot strikte geheimhouding van alle informatie waarvan het vertrouwelijke karakter geacht kan worden hem/haar bekend te zijn. Rapportage over het project vindt plaats volgens de afgesproken richtlijnen voor vertrouwelijkheid en anonimiteit. Er wordt gewerkt met pseudoniemen voor locaties, buurten en personen. De rapportage zelf is vertrouwelijk en wordt alleen ter beschikking gesteld aan de onderzochte organisatie en Youth Spot; De onderzochte organisatie kan zelf besluiten de praktijkbeschrijving verder te verspreiden op voorwaarde van vermelding van de auteurs.

.....
(naam)

.....
(handtekening)

.....
(datum + plaats)

Bijlage 2:

Format praktijkbeschrijving

Portfolio jongerenwerk Individuele Begeleiding

Studiejaar 2012-2013

Youth Spot, onderzoek- en praktijkcentrum jongerenwerk

Inleiding

Dit document is het *format* voor het maken van de praktijkbeschrijving 'Individuele Begeleiding'. Voor Youth Spot is het belangrijk dat dit format gebruikt wordt. Doordat de verschillende groepen studenten eenzelfde structuur hanteren, worden de uitkomsten van de praktijkbeschrijvingen onderling vergelijkbaar. Het format is ontwikkeld in samenwerking met het Nederlands Jeugdinstituut. Op basis van het onderzoek dat door de verschillende groepen is verricht, kan Youth Spot een methodiekbeschrijving maken van 'Individuele Begeleiding' binnen het professionele jongerenwerk.

Hoe te gebruiken?

Het format bestaat uit een vast hoofdstuk en paragraafindeling, met per paragraaf te beantwoorden vragen. De vragen in het format dienen als leidraad voor het onderzoek. Het is niet de bedoeling dat de vragen letterlijk worden gesteld aan de jongerenwerkers of de manager, noch dat zij letterlijk in het verslag terugkomen. De vragen dienen als leidraad voor de materiaalverzameling en analyse. Vervolgens schrijven studenten per hoofdstuk aan de hand van het verzamelde materiaal hun bevindingen. In de hoofdstukken zijn de antwoorden op de vragen in het format verwerkt.

Het kan zijn dat je bepaalde vragen niet kan beantwoorden, bijvoorbeeld omdat hetgeen waarnaar gevraagd wordt niet aanwezig is in de praktijk die je onderzoekt. In dat geval is het van belang dat je beschrijft dat in deze praktijk dat niet aanwezig is. Ten slotte, de titels van de hoofdstukken liggen vast, wel mag je eigen paragraaftitels bedenken.

Aandachtspunten:

- De praktijkbeschrijving is vertrouwelijk;
- Gebruik pseudoniemen;
- Zorg er in de beschrijving voor dat de verschillende rollen goed zichtbaar zijn (beleidsmaker, manager, jongerenwerker, jongeren);
- Wees zorgvuldig met bronvermelding (zie richtlijnen bronvermelding p42);
- Maximaal 30 pagina's.

1. Institutionele organisatie Individuele Begeleiding

Toelichting. Alle sociale interventiepraktijken bestaan uit een institutionele organisatie en een uitvoeringspraktijk. De institutionele organisatie verwijst naar hoe de praktijk formeel ingebed is terwijl de uitvoeringspraktijk gaat over wat er dagelijks gebeurt. In dit hoofdstuk staat de institutionele organisatie centraal, die bepaalt binnen welke visie en welke formele lijnen er gewerkt wordt. Hier beschrijf je het beleid, de structuur, en de randvoorwaarden van de Individuele Begeleiding. Dat doe je op basis van documentanalyse.

1.1	• Welke organisatie voert de Individuele Begeleiding uit? • Wat is de aanleiding voor de inzet van Individuele Begeleiding? • Hoe lang bestaat de Individuele Begeleiding al en wat is de verwachting voor haar toekomst? • Wat zijn de kenmerken (demografisch/sociaaleconomisch/cultureel/politiek bestuurlijk) van de omgeving waar de begeleiding worden uitgevoerd? • Vormen de Individuele Begeleiding onderdeel van een groter aanbod op het gebied van jongerenwerk? • Zijn er samenwerkingsafspraken rondom de Individuele Begeleiding en hoe zien die afspraken eruit? [onderwijs, politie, bedrijven, hulpverlening, gemeentelijke diensten, collega-welzijnsorganisaties, bewonersorganisaties] • Hoe wordt de Individuele Begeleiding gefinancierd?
-----	--

1.2	• Wat zijn de doelen van de Individuele Begeleiding? • Wie zijn de doelgroep(en) van de Individuele Begeleiding?⁴⁰⁷ [en wie niet] • Wat is het pedagogische en/of agogische concept van de Individuele Begeleiding? • Op welke momenten in de week wordt de Individuele Begeleiding uitgevoerd? • Waaruit bestaat de dienstverlening van de Individuele Begeleiding? • Welke veiligheidsmaatregelen zijn er?
-----	--

1.3	• Hoe is de Individuele Begeleiding ingebed in de organisatie? • Wat is het beleid van deze organisatie ten aanzien van Individuele Begeleiding? • Is er in het beleid aandacht voor diversiteit [inclusief seksuele diversiteit]? • Is er in het beleid aandacht voor bejegening? • Hoe is jongerenparticipatie georganiseerd (zowel binnen de organisatie als binnen de Individuele Begeleiding)? • Hoe en aan wie wordt er verantwoording afgelegd over de Individuele Begeleiding? • Is er een registratiesysteem? Zo ja, hoe ziet het eruit?
-----	--

1.4	• Hoeveel jongerenwerkers zijn er die Individuele Begeleiding uitvoeren? Welke achtergrond hebben zij? [Hbo-Mbo professionals, opleiding, sekse, etniciteit, leeftijd]. • Wat is hun rol en taak en verantwoordelijkheid? [leidend, meewerkend] • Hoe ziet de aansturing van de professionals eruit? • Hoe is de deskundigheidsbevordering van jongerenwerkers georganiseerd?
-----	--

⁴⁰⁷ Ook aandacht voor sekse, etniciteit, leeftijd, opleidingsniveau, werk, inkomen.

1.5	Over welke middelen beschikt het jongerenwerk voor de uitvoering van Individuele Begeleiding: • Lokatie • Faciliteiten • Financiële middelen • Wat is er niet, maar is wel nodig [wat ontbreekt]?
-----	---

2. Uitvoeringspraktijk

Toelichting. In dit hoofdstuk probeer je te achterhalen wat er nu eigenlijk gebeurt binnen de Individuele Begeleiding. Om hier goed zicht op te krijgen loopt/werkt iedere student minimaal twee dagdelen mee met een jongerenwerker. Let op dat je niet alleen aanwezig bent tijdens de feitelijke begeleidingsmomenten, maar ook een beeld krijgt van de achterliggende organisatie zoals de voorbereiding en evaluatie van bijeenkomsten of netwerkgesprekken. Dit hoofdstuk beschrijf je op basis van observaties.

2.1	• Met welke jongeren heeft de jongerenwerker contact en wat zijn hun kenmerken? [seks, leeftijd, etnisch-cultureel, opleidingsniveau, werk, inkomen]? • Hoe worden jongeren bereikt door de jongerenwerker? • Hoe zit het met het contact leggen met nieuwe jongeren? • Hoe zit het met de toeleiding en doorverwijzing [naar activiteiten binnen het jongerenwerk, naar andere vormen van vrijetijdsbesteding, naar vrijwilligerswerk, naar hulpverlening, naar school en/of betaald werk]?
2.2	• Hoe wordt de Individuele Begeleiding voorbereid? • Wat doen de professionals concreet in contact met jongeren? [contact maken, signaleren, doelen stellen, motiveren, voortgang monitoren] • Wordt er met vaste methodiek(en) gewerkt? Zo ja, met welke en op welke manier? • Hoe wordt de veiligheid gewaarborgd? • Is er in het werken expliciet aandacht voor bejegening? Zo ja, op welke manier? • Hoe is er in het werken aandacht voor uitsluitingprocessen? • Hoe is er in het werken aandacht voor diversiteit [inclusief seksuele diversiteit]? • Hoe wordt de Individuele Begeleiding geëvalueerd? En wat wordt er met de constateringen gedaan?
2.3	• Met welke organisaties heeft de jongerenwerker werkelijk contact? [onderwijs, politie, bedrijven, hulpverlening, gemeentelijke diensten, collega-welzijnsorganisaties] • Hoe wordt deze samenwerking concreet vormgegeven? [samen iets doen, overleggen, doorverwijzen] • Is er contact met de buurt/ buurtbewoners? Hoe ziet dat contact eruit?
2.4	• Hoe wordt vormgegeven aan de jongerenparticipatie? • Welke groep(en) zijn betrokken en wat zijn hun kenmerken [seks, leeftijd, etnisch-cultureel, opleidingsniveau, werk, inkomen] • Aan welke voorwaarden moeten jongeren voldoen om te kunnen participeren? • Wat doen de jongeren concreet? Wat is hun rol en taak en verantwoordelijkheid? • Hoe worden jongeren begeleid door de professionals?

2.5	• Is er sprake van ouderbetrokkenheid? Hoe ziet dat eruit? • Welke groep(en) ouders zijn betrokken en wat zijn hun kenmerken [seks, leeftijd, etnisch-cultureel, opleidingsniveau, werk, inkomen] • Wat doen de ouders concreet? Wat is hun rol en taak en verantwoordelijkheid? • Hoe worden ouders begeleid door de professionals?
-----	---

2.6	• Welke vrijwilligers zijn er betrokken, hoeveel en wat zijn hun kenmerken? [opleidingsniveau, seks, etniciteit, leeftijd, werk, inkomen] • Wat doen de vrijwilligers concreet? Wat is hun rol en taak en verantwoordelijkheid? • Hoe worden vrijwilligers begeleid door de professionals?
-----	--

2.7	• Wanneer wordt de Individuele Begeleiding beëindigd? [vaste periode; doel bereikt] • Hoe wordt de Individuele Begeleiding afgesloten? • Vindt er met de jongere een eindevaluatie plaats? Zo ja, op welke manier?
-----	--

3. Methodisch handelen

Toelichting: Het professionele handelen in sociaal-agogische beroepen bestaat uit het zoeken naar passende oplossingen voor problemen in complexe en unieke praktijksituaties. De kennis van sociale professionals is vooral impliciete kennis ('tacit knowledge') geworteld in praktijkervaring. Voor de ontwikkeling van het jongerenwerk als sociaalagogische professie is het nodig dat deze impliciete kennis, expliciet wordt gemaakt. In dit hoofdstuk is het aan jullie om deze impliciete kennis expliciet te maken. Beschrijf het methodisch handelen van de betrokken professionals aan de hand van de diepte-interviews. Iedere student interviewt minimaal 1 jongerenwerker die Individuele Begeleiding biedt en maakt daarvoor gebruik van de half gestructureerde vragenlijst. Als uit de interviews blijkt dat de betrokken professionals hun eigen werkwijzen hanteren, werk dan de verschillende aanpakken uit.

3.1	Omschrijf in de woorden van de jongerenwerker, hoe degene vertelt over wat degene doet in het contact met jongeren. Besteed in de weergaven van het verhaal van de jongerenwerker, aandacht aan de volgende kwesties: ○ Uitgangspunten of centrale noties in contact met jongeren [vertrouwensband; aansluiten bij behoefte; jongere heeft regie; positieve aandacht]; ○ Volgordelijkheid van handelen [bv dromen – plannen – doen; tussentijds evalueren en bijstellen] ○ Dilemma's of spanningsvelden in het werken met jongeren; ○ Inspiratiebronnen.
-----	---

4. Resultaten

Toelichting: Dit hoofdstuk beschrijft wat de resultaten zijn van de Individuele Begeleiding. De laatste jaren wordt de roep om inzicht in de resultaten van sociale interventies zoals het jongerenwerk steeds luider. Als jongerenwerker en aanbieder zet je je vanzelfsprekend met hart en ziel in voor de jongeren. Ook dan is het de vraag of je datgene wat je wilt bereiken, eigenlijk wel realiseert. Inzicht in de resultaten van een interventie is nodig om te kunnen achterhalen wat de best mogelijke aanpak is. Het is evenwel niet makkelijk om de resultaten van het jongerenwerk te achterhalen. Het resultaat voor een jongere kan verschillen van het resultaat voor de jongerenwerker of het resultaat voor de financier [denk aan de boodschap, *operatie geslaagd, patiënt overleden*]. Om die reden brengen wij de resultaten op verschillende manieren in beeld:

4.1	• Wat zijn de resultaten van de Individuele Begeleiding volgens de jongeren? • Waarop baseren zij dat?
-----	--

4.2	• Wat zijn de resultaten van de Individuele Begeleiding volgens de aanbieder? • Waarop baseren zij dat?
-----	---

4.3	• Wat zijn de resultaten van de Individuele Begeleiding volgens de financier en de beleidsmaker [stadsdeel]? • Waarop baseren zij dat?
-----	--

5. Conclusies en aanbevelingen

Toelichting conclusies: De afgelopen maanden heb je doorgebracht met het doen van onderzoek naar 'Individuele Begeleiding'. Je hebt uitgezocht waarom deze begeleiding wordt ingezet, hoe het is georganiseerd, wat er gebeurt en wat de resultaten zijn. Wat kan je nu zeggen over het functioneren van de 'Individuele Begeleiding'? In de conclusies verbind je doel en doelgroep, met de visie, de organisatie, de werkwijze en de resultaten. Op basis daarvan beargumenteer je wat de krachten en zwakten van de 'Individuele Begeleiding' binnen de betreffende organisatie zijn, en welke factoren bijdragen aan de kracht en welke factoren bedreigend zijn voor het succes van de Individuele Begeleiding.

5.1	• Hoe functioneert de Individuele Begeleiding met betrekking tot het bereiken van de doelgroep, het realiseren van de doelen, de werkwijze en de achterliggende organisatie? • Wat zijn de krachten van de Individuele Begeleiding? En waarom? • Wat zijn de zwakten van de Individuele Begeleiding? En waarom?
-----	---

Toelichting aanbevelingen: Het doel van het maken van de praktijkbeschrijving is het inzichtelijk en overdraagbaar maken van de werkzame bestanddelen van het jongerenwerk om zo de kwaliteit en effectiviteit van het jongerenwerk te verbeteren. De praktijkbeschrijving is af. Je weet wat de krachten en zwakten voor de Individuele Begeleiding zijn. Formuleer in dit laatste hoofdstuk aanbevelingen voor het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van de Individuele Begeleiding.

5.2	• Aanbevelingen voor de organisatie van de Individuele Begeleiding • Aanbevelingen voor de uitvoering van de Individuele Begeleiding in contact met jongeren • Aanbevelingen voor het doorontwikkelen van Individuele Begeleiding als werkwijze in het jongerenwerk • Aanbevelingen voor het verbeteren van de professionaliteit van de jongerenwerker, Mbo & Hbo, maak hierbij onderscheid tussen de rol van de opleidingen, werkveldorganisaties en onderzoek.
-----	--

Bijlage 3:

Richtlijnen bronvermelding

Transparantie is een belangrijke kwaliteitsnorm voor wetenschappelijk onderzoek. Transparantie betekent dat het helder moet zijn waarop constatering en uitspraken zijn gebaseerd. De lezer van het onderzoek kan dan zelf achterhalen hoe de resultaten geïnterpreteerd kunnen worden. Is het, *uitzonderlijk, mogelijk, waarschijnlijk* of *waar*. Geldt het voor *sommige* personen (en voor wie dan?) of is het voor *alle* Amsterdammers het geval? Een manier om transparantie van onderzoek te realiseren is door zorgvuldig te zijn in bronvermelding. Daarom geldt als richtlijn voor de praktijkbeschrijving: **vermeld bij alle bevindingen, uitspraken en constatering waarop deze gebaseerd zijn**. Dit geldt voor literatuur, maar ook voor het aanhalen van informatie uit observaties, interviews of de dagboekantekeningen van de onderzoeker/student.

Voorbeelden van verwijzingen naar literatuur

- Literatuurverwijzingen in de tekst: (auteur, jaartal, paginanummer).
- Voorbeeld: (Tonkens, 1994, p. 5)
- Bij een verwijzing naar een artikel van twee auteurs: & ertussen.
- Dus niet Brouns en Tonkens, maar Brouns & Tonkens.
- Het is niet van Oost, maar Van Oost als de naam los staat.
- Volledige literatuurverwijzingen opnemen in een bibliografie (onder de kop: Literatuur) aan het eind van het artikel. Doe dit in alfabetische volgorde en op de volgende wijze:
 - Boek: Tucker, J.E. (1985). *Women in nineteenth-century Egypt*. Cambridge: Cambridge University Press.
 - Artikel in tijdschrift: Bóné, E. von & Combrink-Kuiters, L. (1995). Het juridisch gezag van vrouwen over hun minderjarige kinderen in historisch perspectief. *Tijdschrift voor Vrouwenstudies*, 16, 413-427.
 - Artikel in bundel: Vasterling, V. (1996). Van Alice Nahon naar Janis Joplin. Over de onvermoede actualiteit van Nahons werk. In R. van den Brandt (Ed.), *Alice Nahon 1896-1933. Kan ons lied geen hooglied wezen* (p. 105-114). Antwerpen: Houtekiet.

Verwijzingen naar andere bronnen:

- Bronvermeldingen in voetnoten.
- De basisvorm voor verwijzingen naar interviews, observaties, krantenartikelen, webpagina's en cd-roms is: Auteur/redacteur/spreker/respondent/observator. (jaar, dag, maand).
Titel (eventueel: titel van magazine of krant) (editie), [soort medium, interview, observatie, dagboek]. Maker (eventueel). URL: Protocol: Site/pad/file [datum].
Bijvoorbeeld:
 - Mac 1, (2002, 20 juni). Informeel gesprek.
 - Metz, J.W., (26 maart 2002). Observatieverslag kennismakingsgesprek tussen mac 2 en best A4.
 - Jansen, G.G. (1998, 8 maart). Internetbronnen. NewMedia nr 54. [WWWdocument].
 - URL: <http://www.piet.nl/newmedia/9-3-98/nm9-3-98o.html> [1998, 10 maart].
 - Gebruik 'geen datum' wanneer die niet duidelijk is of alleen het jaar wanneer het om gegevens van een site gaat die niet als een elektronisch magazine of internetkrant is te herkennen.
 - Naar krantenartikelen zonder auteur kan als volgt verwezen worden: VVD: extra inspectie tegen besnijdenis (2004). De Volkskrant, 22 januari.
 - Naar krantenartikelen met auteur wordt op dezelfde manier verwezen als naar artikelen in tijdschriften.

Bijlage 2: Vragenlijst voor diepte-interview met jongerenwerker

Topiclijst voor diepte-interview met jongerenwerkers

November 2012, Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam

Instructies voor de interviewer

Als interviewer stel je de onderstaande vragen en je wacht vervolgens af wat de respondent antwoordt. Op basis van zijn/haar antwoord vraag je door. Via een belangstellende houding, het tonen van interesse, het doorvragen en te vragen om verduidelijking stimuleer je als interviewer de voortgang voor het gesprek. Alle vragen dienen zo open mogelijk te zijn, zo min mogelijk sturend. Probeer een vraag te beginnen met wie, wat, wanneer, waarom, hoe, in hoeverre, etc.

Mogelijkheden om door te vragen:

- Kun je daar wat meer over vertellen?
- Kun je dat verduidelijken?
- Kun je een voorbeeld geven?
- Waarom wel, waarom niet?
- Hoe doe je dat dan precies?
- Kun je dat concreet maken?
- Welke punten zijn nog meer belangrijk?

NB: De checklisten zijn ervoor bedoeld om de respondent enige sturing te geven indien hij/zij moeite heeft om de vraag in open vorm te beantwoorden.

Voorbeeld:

Bij vraag 5: "In hoeverre is het belangrijk om aan te sluiten bij de behoeftes van jongeren die je begeleidt?"

Introductie

Als student van de HvA doe ik in het kader van de minor *Jongerenwerk in de grote stad* een onderzoek naar de werkwijze Individuele Begeleiding. Na een korte kennismaking wil ik in dit gesprek vooral ingaan op het methodisch handelen tijdens de Individuele Begeleiding. Ik wil het vak leren kennen en ben benieuwd naar wat jij doet in en rond het contact met jongeren. Daarover gaan de vragen. Ik wil je bedanken voor jouw bereidheid om aan dit onderzoek mee te werken.

Ik neem dit gesprek op, maar gebruik dit alleen om het interview woordelijk uit te kunnen werken. Wij zullen vertrouwelijk omgaan met de informatie en daarop gebaseerde beschrijving over Individuele Begeleiding. In de beschrijving die uiteindelijk wordt gemaakt kunnen uitspraken van jou staan, maar jouw naam zal hierbij niet worden vermeld. Onze ervaring is wel dat in onderzoek met kleine aantallen respondenten uitspraken en gebeurtenissen intern herleidbaar zijn.

Het interview zal ongeveer 1,5 uur duren.

Heb je tot zover nog vragen?

Topic 1: Kennismaken

Om te beginnen wil ik eerst een aantal vragen stellen over jouw functie, werkzaamheden en achtergrond?

1. Wat is jouw functie?
2. Wat zijn jouw werkzaamheden binnen deze functie?
3. Hoe lang ben je werkzaam in deze functie?
4. Wat is jouw vooropleiding of werkachtergrond?

Topic 2: Methodisch handelen

5. Wat doe je in en rond het contact met jongeren?

NB: De checklisten zijn ervoor bedoeld om de respondent enige sturing te geven indien hij/zij moeite heeft om de vraag in open vorm te beantwoorden.

Checklist:

Methodische stappen

- *Contact leggen*
- *Behoeft peilen*
- *Doel bepalen*
- *Plan van aanpak*
- *Uitvoering plan*
- *Afronden en nazorg*

Methodische principes

- *Betekenisrelatie*
- *Aansluiten bij behoefte*
- *Werken met de omgeving*
- *Praktische hulp*
- *Nabijheid*
- *Veiligheid*

6. Welke dilemma's ervaar je bij het uitvoeren van Individuele begeleiding? (of: Waar loop je tegenaan tijdens de uitvoering van Individuele begeleiding?)
7. In hoeverre werkt jouw aanpak? En waarom werkt het wel of niet?
8. Hoe stel je je aanpak bij?

Slotvraag

9. Wat is de kern van jouw methodisch handelen tijdens Individuele begeleiding?

Afsluiting interview

Ik ben nu aan het einde gekomen van het interview. Heb je zelf nog opmerkingen of aanvullingen? Van het interview wordt een woordelijk verslag gemaakt. Als je wilt, kan ik het verslag naar je toesturen. Hartelijk dank voor jouw deelname aan dit gesprek.

Bijlage 3: Vragenlijst voor interview met beleidsmedewerker

Vragenlijst voor gestructureerd interview met beleidsmedewerker

Youth Spot, november 2012

Instructies voor de interviewer

Als interviewer stel je de onderstaande vragen en je wacht vervolgens af wat de respondent antwoordt. Op basis van zijn/haar antwoord vraag je door. Via een belangstellende houding, het tonen van interesse, het doorvragen en te vragen om verduidelijking stimuleer je als interviewer de voortgang voor het gesprek. Alle vragen dienen zo open mogelijk te zijn, zo min mogelijk sturend. Probeer een vraag te beginnen met wie, wat, wanneer, waarom, hoe, in hoeverre, etc.

Mogelijkheden om door te vragen:

- Kun je daar wat meer over vertellen?
- Kun je dat verduidelijken?
- Kun je een voorbeeld geven?
- Waarom wel, waarom niet?
- Hoe doe je dat dan precies?
- Kun je dat concreet maken?
- Welke punten zijn nog meer belangrijk?

NB: De checklisten zijn ervoor bedoeld om de respondent enige sturing te geven indien hij/zij moeite heeft om de vraag in open vorm te beantwoorden.

Voorbeeld:

Bij vraag 4: "In hoeverre is Individuele begeleiding er volgens u voor bedoeld om jongeren sociale en praktische vaardigheden aan te leren?"

Of

Bij vraag 6: "Draagt de Individuele begeleiding er volgens u daadwerkelijk aan bij dat jongeren na afloop verantwoordelijkheid kunnen dragen voor hun eigen leven? Waarom wel, waarom niet?"

Introductie

Als student van de HvA doe ik in het kader van de minor *Jongerenwerk in de grote stad* een onderzoek naar Individuele begeleiding (naam project). Dit onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van het lectoraat Youth Spot (onderzoek- en praktijkcentrum voor het Amsterdamse jongerenwerk). Hiervoor nemen wij interviews af met beleidsmedewerkers over de doelen en het resultaat van individuele begeleiding (naam project). Ik wil inzoomen op waar en voor wie Individuele begeleiding (naam project) volgens u bedoeld is en wat het project oplevert voor zowel de jongeren die bereikt worden als voor de maatschappij. Ik wil u bedanken voor uw bereidheid om aan dit onderzoek mee te werken.

Wij zullen vertrouwelijk omgaan met de informatie en daarop gebaseerde beschrijving over Individuele begeleiding (naam project). In de beschrijving die uiteindelijk wordt gemaakt kunnen uitspraken van u staan, maar uw naam zal hierbij niet worden vermeld. Onze ervaring is wel dat in onderzoek met kleine aantallen respondenten uitspraken en gebeurtenissen herleidbaar zijn.

Het interview zal maximaal een uur duren. Tijdens het gesprek maak ik aantekeningen. Heeft u tot zover nog vragen?

Topic 1: Kennismaken

Om te beginnen wil ik eerst een aantal vragen stellen over uw functie, werkzaamheden en achtergrond?

10. Wat is uw functie?
11. Wat zijn uw werkzaamheden binnen deze functie?
12. Hoe lang bent u werkzaam in deze functie?

Topic 2: Doelen en doelgroep

13. Waar is Individuele begeleiding (naam project) volgens u voor bedoeld?

Checklist:

- Binding aan de samenleving (werken aan een stabiele situatie van jongeren m.b.t. school, werk, sociale netwerken en instanties / voorkomen van uitval/uitsluiting/radicalisering)
- Jongeren leren verantwoordelijkheid te dragen voor het eigen leven (b.v. jongeren leren om eigen keuzes te maken, inzicht te geven in gedrag, toe te leiden naar hulpverlening)
- Vorming (jongeren leren praktische en sociale vaardigheden en werken aan talentontwikkeling)
- Bewust maken van gewenst gedrag (bijdragen aan voorkomen van overlast en criminaliteit door via IB groepsdruk te doorbreken)

14. Voor welke jongeren is Individuele begeleiding (naam project) bedoeld?

Topic 3: Resultaten

15. Wat zijn volgens u de resultaten van Individuele begeleiding (naam project)?

Checklist:

- Bereik doelgroep?
- Aantal jongeren bereikt? Aantal uitvallers?
- Toeleiding naar school, werk, wonen, hulpverlening, activiteiten?
- Daling van de overlast in buurten; afname vandalisme / criminaliteit
- Gedragsverandering jongeren (agressie, criminaliteit, sociale vaardigheden)?
- Individuele begeleiding als actieve netwerkpartner?

16. Hoe krijgt u inzicht in de resultaten? Of: Op welke manier worden de resultaten gemeten?

Checklist:

- Op basis van registratiegegevens van uitvoerende organisatie
- Rapporten van uitvoerende organisatie (jaarverslag, evaluatie)
- Onderzoek onder jongeren die hebben deelgenomen
- Gesprekken met de jongerenwerkers
- Informatie van de netwerkpartners (onderwijs, politie, etc)
- Eigen inzicht (door bezoek of informele gesprekken met organisatie)

Topic 4: Reflectie

17. Wat is volgens u de kracht van Individuele begeleiding (naam project)?
18. Op welke punten dient Individuele begeleiding (naam project) verbeterd te worden?

Afsluiting interview

Ik ben nu aan het einde gekomen van het interview. Heeft u zelf nog opmerkingen of aanvullingen? Van het interview wordt een uitgebreid verslag gemaakt. Zodra dit af is stuur ik het via de mail naar u op. Ik wil u vragen om binnen 10 dagen eventuele onjuistheden of aanvullingen aan mij door te geven. Indien u niet reageert wordt het verslag na die termijn goedgekeurd. Hartelijk dank voor uw deelname aan dit gesprek.

Bijlage 4: Vragenlijst voor deelnemers Individuele Begeleiding

Vragenlijst deelnemers Individuele begeleiding

November 2012

Youth Spot

We willen jou graag interviewen omdat we willen weten wat jongeren van Individuele begeleiding (naam project) vinden. De vragen die wij stellen gaan dan ook over jouw ervaring met de begeleiding (en dus niet over wat de jongeren met de begeleider bespreken). Daardoor wordt duidelijk wat goed gaat en wat beter kan. We interviewen zoveel mogelijk jongeren die deelnemen aan Individuele begeleiding en jongeren die niet deelnemen aan Individuele begeleiding. Het interview is anoniem en zal ongeveer 25 minuten duren.

Heb je zelf nog vragen?

A. Kennismaken

1. Sekse

- ☐ Jongen
- ☐ Meisje

2. Hoe oud ben je?

3. Waar kom je vandaan? (Wat is je verdere achtergrond?)

- ☐ Nederland
- ☐ Turkije
- ☐ Marokko
- ☐ Suriname
- ☐ Antillen
- ☐ Anders niet-westers (Ghana, Iran etc.)
- ☐ Anders westers (Duitsland, Engeland etc.)
- ☐ Anders namelijk....

4. Wat doe je overdag?

- ☐ Naar school
- ☐ Naar werk
- ☐ Vrijwilligerswerk
- ☐ Thuis (geen school en geen werk)
- ☐ Anders, namelijk...

5. Indien school, welke schoolopleiding volg je?

- ☐ Lagere school of basisonderwijs
- ☐ VMBO
- ☐ MBO, niveau 1 of 2
- ☐ MBO, niveau 3 of 4
- ☐ HAVO of VWO
- ☐ HBO of universiteit

6. Wat doe je in je vrije tijd?

7. Neem je in je vrije tijd deel aan jongerenwerkactiviteiten?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

B. Contact

8. Heb jij contact met een begeleider van *project xxx*?

- ☐ Ja
- ☐ Nee, andere vragenlijst afnemen

9. Heb jij altijd contact met dezelfde begeleider van *project xxx*?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

10. Waar spreek je de begeleider meestal?

- ☐ Op kantoor van de begeleider
- ☐ Op school
- ☐ In de kroeg / koffieshop / snackbar
- ☐ Thuis
- ☐ Buiten op straat
- ☐ Ergens anders, namelijk...

11. Hoe vaak spreek je de begeleider ?

- ☐ Minder dan 1 keer per maand
- ☐ 1 keer per maand
- ☐ 1 keer per week
- ☐ Meerdere keren per week

12. Hoe lang heb je al contact met de begeleider van *project xxx*?

- ☐ Eenmalig contact gehad
- ☐ Korter dan een maand
- ☐ 1 tot 3 maanden
- ☐ 3 tot 6 maanden
- ☐ 6 tot 12 maanden
- ☐ Langer dan een jaar

13. Op welke manier ben je in contact gekomen met *project xxx*?

- ☐ Via direct contact (face to face) met de begeleider van *project xxx*

- ☐ Via het jongerenwerk
- ☐ Via een spreekuur op het kantoor van *project xxx*
- ☐ Via het internet
- ☐ Via een andere instelling (hulpverlening, politie, school)
- ☐ Via vrienden/ familie van mij
- ☐ Anders namelijk

C. Begeleiding

14. Kun je vertellen wat de bedoeling is van de begeleiding? (vraag open stellen + doorvragen, meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- ☐ Nee
- ☐ Hij/ zij maakt mij bewust van (on)gewenst gedrag
- ☐ Hij/zij helpt mij bij het vinden van een opleiding / werk / woning (toekomstperspectief)
- ☐ Hij / zij helpt mij om te ontdekken wat ik kan, leuk vind of graag zou willen leren
- ☐ Hij/ zij leert mij sociaal communicatieve vaardigheden
- ☐ Hij/zij leert mij hoe ik lastige dingen in mijn leven kan aanpakken
- ☐ Leuk gezelschap
- ☐ Anders namelijk...

15. Wat betekent de begeleider voor jou? (vraag open stellen + doorvragen)

- ☐ Hij / zij is een vriend
- ☐ Hij / zij is een opvoeder (iemand die zegt wat we wel niet kan)
- ☐ Hij /zij is als een broer of een zus voor mij
- ☐ Hij / zij is een mentor
- ☐ Hij / zij is een coach
- ☐ Anders, namelijk...

16. Heb je een 'klik' met de begeleider?

- ☐ Ja, waarom?
- ☐ Nee

17. Vertrouw je de begeleider?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

18. Kun je dingen waarmee je zit bespreken met de begeleider?

- ☐ Altijd
- ☐ Vaak
- ☐ Soms
- ☐ Nooit

19. Kun je met de begeleider bespreken wat je graag zou willen leren?

- ☐ Altijd
- ☐ Vaak
- ☐ Soms
- ☐ Nooit

20. Is het voor jou helder wat jij persoonlijk met de begeleiding wilt bereiken?

- ☐ Ja
- ☐ Grotendeels
- ☐ Twijfelachtig
- ☐ Nee

21. Is het voor jou helder hoe je dat wilt / kunt bereiken?

- ☐ Ja
- ☐ Grotendeels
- ☐ Twijfelachtig
- ☐ Nee

22. Krijg je van de begeleider de ondersteuning of hulp die jij nodig hebt?

- ☐ Altijd
- ☐ Vaak
- ☐ Soms
- ☐ Nooit (ga naar vraag 24)

23. Kun je vertellen op welke manier de begeleider jou helpt? (vraag open stellen + doorvragen, meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Hij/zij luistert naar me en stelt me vragen
- ☐ Hij/zij geeft informatie en advies
- ☐ Hij/zij gaat met mij ergens mee naartoe
- ☐ Hij/zij regelt dingen voor mij
- ☐ Hij/zij zorgt ervoor dat ik ergens terecht kan met mijn problemen
- ☐ Hij/zij motiveert mij om zelf dingen aan te pakken / te regelen

24. Heeft de begeleider contact met jouw ouder(s) / verzorger(s)?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, hoe vaak?

25. Heeft de begeleider over jou contact met andere instanties?

- ☐ Nee

- ☐ Ja, met welke instelling(en)
- ☐ Randon school
- ☐ Randon werk / inkomen (b.v. DWI)
- ☐ Randon schulden
- ☐ Randon huisvesting
- ☐ Vrijtijdsbesteding zoals sportverenigingen of muziekclubs
- ☐ Hulpverlening
- ☐ Stadsdeel of gemeente
- ☐ Anders, namelijk..

26. Zorgt de begeleider ervoor dat jij in contact komt met instellingen die jou bijvoorbeeld helpen met oplossen van problemen of het doen van dingen die je leuk vindt? (vraag open stellen + doorvragen)

- ☐ Nee
- ☐ Ja. met welke instellingen?
- ☐ Randon school
- ☐ Randon werk / inkomen (b.v. DWI)
- ☐ Randon schulden
- ☐ Randon huisvesting
- ☐ Vrijtijdsbesteding zoals sportverenigingen of muziekclubs
- ☐ Hulpverlening
- ☐ Stadsdeel of gemeente
- ☐ Anders, namelijk..

D. Resultaat

27. Wat leer je van de begeleiding? (vraag open stellen + doorvragen, meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Niks
- ☐ Sociaal communicatieve vaardigheden zoals luisteren en samenwerken
- ☐ Voor mezelf zorgen
- ☐ Oplossen van mijn problemen (b.v. verslaving, school, schulden, werk, wonen, relaties)
- ☐ Beheersen van agressie
- ☐ Vertrouwen te krijgen in mijzelf
- ☐ Vrienden te maken
- ☐ Ontdekken wat ik leuk vind, wil leren
- ☐ Mijn vrije tijd zinvol te besteden (doen wat ik leuk vind)
- ☐ Sociaal wenselijk gedrag te vertonen
- ☐ Het ontwikkelen van toekomstperspectief
- ☐ Anders namelijk....

28. Vind je dat je door de begeleiding bent veranderd?

- ☐ Nee
☐ Ja, licht toe (op wat voor manier)

29. Waarom is de begeleiding voor jou belangrijk?

30. Wat zou er gebeuren als je geen begeleiding krijgt?

31. Kun je twee redenen noemen waarom je de begeleiding goed vindt?

32. Kun je twee redenen noemen waarom je de begeleiding niet goed vindt?

33. Welk rapportcijfer geef je de begeleiding?

(1 = zeer slecht, 10 = zeer goed)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

34. Heb je nog andere opmerkingen?

Hartstikke bedankt voor het beantwoorden van de vragen!

Bijlage 5: Vragenlijst voor niet-deelnemers Individuele Begeleiding

Vragenlijst voor jongeren die niet deelnemen aan Individuele begeleiding

November 2012

Youth Spot

We willen jou graag interviewen omdat we willen weten wat jongeren van Individuele begeleiding binnen het jongerenwerk vinden. Daarvoor interview ik zoveel mogelijk jongeren die begeleiding krijgen van een jongerenwerker en jongeren die geen contact hebben met een begeleider binnen het jongerenwerk. Het interview is anoniem en zal ongeveer 25 minuten duren.
Heb je zelf nog vragen?

A. Kennismaken

1. Sekse

- ☐ Jongen
- ☐ Meisje

2. Hoe oud ben je?

3. Waar kom je vandaan? (Wat is je verdere achtergrond?)

- ☐ Nederland
- ☐ Turkije
- ☐ Marokko
- ☐ Suriname
- ☐ Antillen
- ☐ Anders niet-westers (Ghana, Iran etc.)
- ☐ Anders westers (Duitsland, Engeland etc.)
- ☐ Anders namelijk....

4. Wat doe je overdag?

- ☐ Naar school
- ☐ Naar werk
- ☐ Vrijwilligerswerk
- ☐ Thuis (geen school en geen werk)
- ☐ Anders, namelijk...

5. Indien school, welke schoolopleiding volg je?

- ☐ Lagere school of basisonderwijs
- ☐ VMBO
- ☐ MBO, niveau 1 of 2
- ☐ MBO, niveau 3 of 4
- ☐ HAVO of VWO
- ☐ HBO of universiteit

6. Wat doe je in je vrije tijd?

7. Neem je in je vrije tijd deel aan jongerenwerkactiviteiten?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

B. Contact

8. Heb jij contact met een jongerenwerker / veldwerker?

- ☐ Ja. NB: alleen andere vragenlijst afnemen indien respondent individuele begeleiding krijgt
- ☐ Nee, ga verder met deze vragenlijst

9. Ben je wel eens benaderd door een jongerenwerker?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, op welke manier?
- ☐ Via direct contact (face to face) in de openbare ruimte
- ☐ Via een spreekuur in het jongerencentrum
- ☐ Via sms of social media
- ☐ Via een andere instelling (hulpverlening, politie, school)
- ☐ Via vrienden van mij
- ☐ Anders namelijk

10. Zou je contact met het jongerenwerk willen?
(vraag open stellen + doorvragen, meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- ☐ Ja, waarom?
- ☐ Om te voorkomen dat ik/wij overlast in de buurt veroorzaken
- ☐ Hij / zij luistert naar mij als ik dingen heb waar ik mee zit (school / werk / schulden)
- ☐ Hij/ zij biedt hulp met het regelen van administratieve zaken
- ☐ Hij /zij nodigt mij / ons uit voor activiteiten in de buurt
- ☐ Hij / zij helpt mij om dingen te doen die ik leuk vind; toeleiden naar sport of artistieke projecten
- ☐ Hij/ zij helpt mij om zelf dingen te organiseren, zoals voetbaltoernooi of een band starten
- ☐ Het is gezellig om een jongerenwerker te spreken
- ☐ Uit verveling
- ☐ Anders namelijk...

- ☐ Nee, waarom niet?
- ☐ Geen tijd / te druk
- ☐ Geen interesse
- ☐ Ik weet niet wat het jongerenwerk mij kan bieden
- ☐ Ik durf niet / niet veilig
- ☐ Anders, namelijk....

11. Is er iemand in jouw omgeving die jou helpt bij problemen of jou stimuleert dingen te ondernemen. (vraag door naar de persoon waar degene echt terecht kan met problemen)

- ☐ Nee, einde vragenlijst
- ☐ Ja, wie is het?
- ☐ Betaalde begeleider (sportinstructeur, hulpverlener etc.)
- ☐ Vrijwillige begeleider (maatje, vrijwillige trainer etc.)
- ☐ Docent of mentor op school
- ☐ Familielid (broer, zus, oom, tante, ouder)
- ☐ Vriend of vriendin

!!VRAAG AAN DE RESPONDENT OM BIJ HET BEANTWOORDEN VAN DE VOLGENDE VRAGEN DEZE PERSOON IN GEDACHTEN TE HOUDEN!!

12. Waar spreek je deze persoon meestal?

- ☐ Op kantoor van deze persoon
- ☐ Op school
- ☐ In de kroeg / koffiешop / snackbar
- ☐ Thuis
- ☐ Buiten op straat
- ☐ Ergens anders, namelijk...

13. Hoe vaak zie of spreek je deze persoon?

- ☐ Minder dan 1 keer per maand
- ☐ 1 keer per maand
- ☐ 1 keer per week
- ☐ Meerdere keren per week

14. Hoe lang heb je al contact met deze persoon?

- ☐ Eenmalig contact gehad
- ☐ Korter dan een maand
- ☐ 1 tot 3 maanden
- ☐ 3 tot 6 maanden
- ☐ 6 tot 12 maanden
- ☐ Langer dan een jaar

15. Op welke manier ben je in contact gekomen met deze persoon?

- ☐ Via direct contact (face to face) met deze persoon
- ☐ Via het jongerenwerk
- ☐ Via een spreekuur op het kantoor van deze persoon
- ☐ Via het internet
- ☐ Via een andere instelling (hulpverlening, politie, school)
- ☐ Via vrienden / familie
- ☐ Het is een vriend/ familie van mij
- ☐ Anders namelijk

C. Begeleiding

16. Kun je vertellen waarom je contact hebt met deze persoon?
(vraag open stellen + doorvragen, meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- ☐ Nee
- ☐ Hij/ zij maakt mij bewust van (on)gewenst gedrag
- ☐ Hij/zij helpt mij bij het vinden van een opleiding / werk / woning (toekomstperspectief)
- ☐ Hij / zij helpt mij om te ontdekken wat ik kan, leuk vind of graag zou willen leren
- ☐ Hij/ zij leert mij sociaal communicatieve vaardigheden
- ☐ Hij/zij leert mij hoe ik lastige dingen in mijn leven kan aanpakken
- ☐ Leuk gezelschap
- ☐ Anders namelijk...

17. Wat betekent deze persoon voor jou? (vraag open stellen + doorvragen)

- ☐ Hij / zij is een vriend
- ☐ Hij / zij is een opvoeder (iemand die zegt wat we wel niet kan)
- ☐ Hij /zij is (als) een familielid van mij
- ☐ Hij / zij is een mentor
- ☐ Hij / zij is een coach
- ☐ Anders, namelijk...

18. Heb je een 'klik' met deze persoon?

- ☐ Ja, waarom?
- ☐ Nee

19. Vertrouw je deze persoon?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

20. Kun je dingen waarmee je zit bespreken met deze persoon?

- ☐ Altijd
- ☐ Vaak
- ☐ Soms
- ☐ Nooit

21. Kun je met deze persoon bespreken wat je graag zou willen leren?

- ☐ Altijd
- ☐ Vaak
- ☐ Soms
- ☐ Nooit

22. Krijg je van deze persoon de ondersteuning of hulp die jij nodig hebt?

- ☐ Altijd
- ☐ Vaak
- ☐ Soms
- ☐ Nooit (ga naar vraag 24)

23. Kun je vertellen op welke manier deze persoon jou helpt? (vraag open stellen + doorvragen, meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Hij/zij luistert naar me en stelt me vragen
- ☐ Hij/zij geeft informatie en advies
- ☐ Hij/zij gaat met mij ergens mee naartoe
- ☐ Hij/zij regelt dingen voor mij
- ☐ Hij/zij zorgt ervoor dat ik ergens terecht kan met mijn problemen
- ☐ Hij/zij motiveert mij om zelf dingen aan te pakken / te regelen

**24. Heeft deze persoon contact met jouw ouder(s) / verzorger(s)?
(vraag overslaan indien persoon in gedachten een ouder/verzorger is)**

- ☐ Nee
- ☐ Ja, hoe vaak?

25. Heeft deze persoon over jou contact met andere instanties?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, met welke instelling(en)
- ☐ Randon school
- ☐ Randon werk / inkomen (b.v. DWI)
- ☐ Randon schulden
- ☐ Randon huisvesting
- ☐ Vrijetijdsbesteding zoals sportverenigingen of muziekclubs
- ☐ Hulpverlening
- ☐ Stadsdeel of gemeente
- ☐ Anders, namelijk..

26. Zorgt deze persoon ervoor dat jij in contact komt met instellingen die jou bijvoorbeeld helpen met oplossen van problemen of het doen van dingen die je leuk vindt? (vraag open stellen + doorvragen)

- ☐ Nee
- ☐ Ja. met welke instellingen?
- ☐ Randon school
- ☐ Randon werk / inkomen (b.v. DWI)
- ☐ Randon schulden
- ☐ Randon huisvesting
- ☐ Vrijetijdsbesteding zoals sportverenigingen of muziekclubs
- ☐ Hulpverlening
- ☐ Stadsdeel of gemeente
- ☐ Anders, namelijk..

D. Resultaat

27. Wat leer je door het contact met deze persoon? (vraag open stellen + doorvragen, meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Niks
- ☐ Sociaal communicatieve vaardigheden zoals luisteren en samenwerken
- ☐ Voor mezelf zorgen
- ☐ Oplossen van mijn problemen (b.v. verslaving, school, schulden, werk, wonen, relaties)
- ☐ Beheersen van agressie
- ☐ Vertrouwen te krijgen in mijzelf
- ☐ Vrienden te maken
- ☐ Ontdekken wat ik leuk vind, wil leren
- ☐ Mijn vrije tijd zinvol te besteden (doen wat ik leuk vind)
- ☐ Sociaal wenselijk gedrag te vertonen
- ☐ Het ontwikkelen van toekomstperspectief
- ☐ Anders namelijk...

28. Vind je dat je door het contact met deze persoon bent veranderd?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, licht toe (op wat voor manier)

29. Waarom is het contact met deze persoon voor jou belangrijk?

30. Wat zou er gebeuren als je geen contact meer zou hebben met deze persoon?

31. Welk rapportcijfer geef je aan het contact met de persoon waarover wij het hebben gehad?

(1 = zeer slecht, 10 = zeer goed)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

32. Heb je nog andere opmerkingen?

Hartstikke bedankt voor het beantwoorden van de vragen!

Bijlage 6: Antwoorden vragenlijstonderzoek jongeren

A. Kennismaken			
Vragen	Keuzemogelijkheden	Deelnemers (47)	Geen deelnemers (74)
Sekse	Jongen	26 (55%)	44 (59%)
	Meisje	21 (45%)	30 (41%)
Leeftijd	8		
	9		
	10		
	11	2 (4%)	1 (1%)
	12	1 (2%)	1 (1%)
	13	1 (2%)	7 (9%)
	14	1 (2%)	1 (1%)
	15	0 (0%)	4 (5%)
	16	1 (2%)	2 (3%)
	17	1 (2%)	8 (11%)
	18	2 (4%)	7 (9%)
	19	11 (23%)	20 (27%)
	20	7 (15%)	10 (14%)
	21	7 (15%)	4 (5%)
	22	6 (13%)	3 (4%)

	23	5 (11%)	4 (5%)
	24	0 (0%)	1 (1%)
	25	0 (0%)	1 (1%)
	26	1 (2%)	0 (0%)
Afkkomst	Nederland	16 (35%)	13 (18%)
	Turkije	2 (4%)	6 (8%)
	Marokko	11 (23%)	39 (52%)
	Suriname	6 (13%)	10 (14%)
	Antillen	2 (4%)	3 (4%)
	Anders niet westers	2 (4%)	2 (3%)
	Overig	8 (17%)	1 (1%)
Dagbesteding	School	32 (68%)	56 (76%)
	Werk	6 (13%)	8 (11%)
	Vrijwilligerswerk	3 (6%)	1 (1%)
	Thuis / op straat	6 (13%)	9 (12%)
Opleidingsniveau	Lagere school	3 (8%)	1 (2%)
	VMBO	1 (3%)	14 (23%)
	MBO niv 1 en 2	11 (29%)	10 (16%)
	MBO niv 3 en 4	17 (45%)	25 (40%)
	Havo / VWO	2 (5%)	5 (8%)
	HBO / WO	4 (10%)	7 (11%)

Deelname jongerenwerkactiviteiten	Ja	18 (38%)	32 (44%)
	Nee	29 (62%)	41 (56%)
B. Contact			
Vragen	Keuzemogelijkheden	Deelnemers	Geen deelnemers
Contact met begeleider in jongerenwerk?	Ja	47 (100%)	
Altijd contact met zelfde begeleider	Ja		
	Nee		
Ben je weleens benaderd door een jongerenwerker? (alleen voor geen deelnemers)	Nee		25 (34%)
	Ja , op welke manier		48 (66%)
	Via direct contact in openbare ruimte (face tot face)		25 (52%)
	Via spreekuur in jc		3 (6%)
	Via social media		2 (4%)
	Via andere instelling		1 (2%)
	Via vrienden		14 (29%)
	Anders		14 (29%)
Zou je contact met een jongerenwerker willen?	Ja, waarom?		42 (58%)
	Voorkomen van overlast		7 (17%)
	Hij / zij luistert naar problemen		12 (29%)
	Hij / zij biedt hulp bij administratieve dingen		2 (5%)
	Hij/zij nodigt uit voor activiteiten in de buurt		19 (45%)

	Hij/zij helpt dingen te doen die ik leuk vind		16 (38%)
	Hij/zij helpt zelf dingen te organiseren		13 (31%)
	Gezellig		9 (21%)
	Uit verveling		8 (19%)
	Anders		5 (11%)
	Nee, waarom niet?		31 (42%)
	Geen tijd / te druk		4 (14%)
	Geen interesse		12 (42%)
	Weet niet wat jw mij kan bieden		7 (25%)
	Durf niet / niet veilig		0 (0%)
	Anders		5 (18%)
Is er iemand in jouw omgeving die jou helpt / stimuleert?	Nee		15 (20%)
	Ja, wie is het?		59 (80%)
	Betaalde begeleider		5 (8%)
	Vrijwillige begeleider		6 (10%)
	Docent / mentor op school		3 (5%)
	Familielid		29 (50%)
	Vriend / vriendin		16 (27%)
Waar spreek je de begeleider/persoon	Op kantoor van persoon / begeleider	37 (81%)	11 (19%)
	Op school	0 (0%)	4 (7%)
	In de kroeg, koffieshop, snackbar	1 (2%)	1 (2%)
	Thuis	6 (13%)	25 (43%)

	Buiten op straat	1 (2%)	11 (17%)
	Ergens anders	1 (2%)	7 (12%)
Hoe vaak contact?	Minder dan 1 keer per maand	3 (6%)	1 (2%)
	1 keer per maand	6 (13%)	3 (5%)
	1 keer per week	31 (66%)	14 (24%)
	Meerdere keren per week	7 (15%)	41 (69%)
Hoe lang contact met begeleider / persoon?	Eenmalig contact gehad	1 (2%)	0 (0%)
	Korter dan een maand	5 (11%)	0 (0%)
	1 tot 3 maanden	10 (21%)	2 (3 %)
	3 tot 6 maanden	11 (23%)	2 (3%)
	6 tot 12 maanden	7 (15%)	11 (19%)
	langer dan een jaar	13 (28%)	44 (75%)
Op welke manier in contact gekomen?	Direct contact	4 (9%)	12 (21%)
	Via het jongerenwerk	7 (15%)	6 (11%)
	Via spreekuur op kantoor	1 (2%)	0 (0%)
	Via internet	1 (2%)	0 (0%)
	Via andere instelling	19 (42%)	3 (5%)
	Via vrienden / familie	5 (11%)	12 (21%)
	Anders	9 (20%)	24 (43%)
C. Begeleiding			
Vragen	Keuzemogelijkheden	Deelnemers	Geen deelnemers

Bedoeling van Individuele begeleiding? Waarom heb je het contact met deze persoon?	Nee	0 (0%)	2 (3%)
	Hij/zij maakt mij bewust van (on)gewenst gedrag	6 (13%)	14 (24%)
	Hij / zij helpt bij het vinden van opleiding / werk / woning (toekomstperspectief)	24 (52%)	17 (29%)
	Hij / zij helpt mij om te ontdekken wat ik kan, leuk vind of graag zou willen leren.	11 (24%)	23 (39%)
	Hij/zij leert mij sociaal communicatieve vaardigheden	7 (15%)	11 (19%)
	Hij/zij leert mij hoe ik lastige dingen in mijn leven kan aanpakken	20 (43%)	28 (47%)
	Leuk gezelschap	5 (11%)	28 (47%)
	Anders, namelijk: helpen met huiswerk (6), sporten en letten op gezondheid (1), helpen met vinden van huisvesting (3), begeleiding bijverwerkingsproces (1)	11 (24%)	5 (8%)
Betekenis begeleider/persoon	Vriend	12 (27%)	21 (36%)
	Opvoeder	4 (9%)	10 (17%)
	Broer / zus / familielid	1 (2%)	12 (20%)
	Mentor	7 (15%)	3 (5%)
	Coach	17 (38%)	6 (10%)
	Anders	4 (9 %)	7 (12%)

Klik' met begeleider / persoon	Ja	43 (98%)	57 (97%)
	Nee	1 (2 %)	2 (3%)
Vertrouw je de begeleider/persoon?	Ja	44 (98%)	58 (98%)
	Nee	1 (2%)	1 (2%)
Kun je dingen waarmee je zit bespreken met begeleider / persoon?	Altijd	29 (63%)	29 (49%)
	Vaak	11 (24%)	21 (36%)
	Soms	6 (13%)	9 (15%)
	Nooit	0 (0%)	0 (0%)
Kun je met begeleider / persoon bespreken wat je graag zou willen leren	Altijd	34 (74%)	27 (46%)
	Vaak	9 (20%)	19 (32%)
	Soms	3 (6%)	13 (22%)
	Nooit	0 (0%)	0 (0%)
Is het voor jou helder wat jij persoonlijk met de begeleiding wilt bereiken?	Ja	26 (58%)	
	Grotendeels	16 (36%)	
	Twijfelachtig	1 (2%)	
	Nee	2 (4%)	
Is het voor jou helder hoe je dat wilt / kunt bereiken?	Ja	26 (57%)	
	Grotendeels	14 (30%)	
	Twijfelachtig	4 (9%)	
	Nee	2 (4%)	
Krijg je van begeleider / persoon de	Altijd	29 (63%)	25 (42%)

ondersteuning of hulp die jij nodig hebt?	Vaak	13 (28%)	19 (32%)
	Soms	4 (9%)	15 (26%)
	Nooit	0 (0%)	0 (0%)
Op welke manier helpt de begeleider/ persoon?	Luistert en stelt vragen	34 (74%)	33 (56%)
	Geeft informatie en advies	36 (78%)	40 (68%)
	Gaat mee ergens naartoe	12 (26%)	22 (37%)
	Regelt dingen voor mij	20 (43%)	23 (39%)
	Zorgt dat ik ergens terecht kan met mijn problemen	10 (22%)	14 (24%)
	Motiveert mij om zelf dingen aan te pakken / te regelen	24 (52%)	27 (46%)
Heeft de begeleider / persoon contact met jouw ouder(s) / verzorger(s)?	Nee	37 (80%)	20 (39%)
	Ja	8 (20%)	31 (61%)
Heeft de begeleider / persoon over jou contact met andere instanties?	Nee	19 (40%)	47 (81%)
	Ja, welke?	28 (60%)	11 (19%)

	Rondom school	14 (30%)	7 (12%)
	Rondom werk / inkomen	10 (21%)	4 (7%)
	Rondom schulden	8 (17%)	1 (2%)
	Rondom huisvesting	2 (4%)	2 (3%)
	Vrijtijdsbesteding	2 (4%)	3 (5%)
	Hulpverlening	5 (11%)	1 (2%)
	Stadsdeel / gemeente	1 (2 %)	0 (0%)
	Anders	3 (6%)	1 (2%)
Zorgt de begeleider / persoon ervoor dat je in contact komt met instellingen?	Nee	12 (26%)	33 (58%)
	Ja , welke?	35 (74%)	24 (42%)
	Rondom school	11 (23%)	9 (16%)
	Rondom werk / inkomen	11 (23%)	10 (18%)
	Rondom schulden	11 (23%)	1 (2%)
	Rondom huisvesting	6 (12%)	1 (2%)
	Vrijtijdsbesteding	7 (15%)	8 (14%)
	Hulpverlening	7 (15%)	3 (5%)
	Stadsdeel / gemeente	3 (6%)	1 (2%)
	Anders	9 (19%)	4 (7%)
D. Resultaat			
Vragen	Keuzemogelijkheden	Deelnemers	Niet deelnemers
Wat leer je van de begeleiding / contact met deze persoon?	Niks	1 (2%)	1 (2%)

	Sociaal communicatieve vaardigheden	13 (28%)	18 (19%)
	Voor mezelf zorgen	20 (43%)	22 (39%)
	Oplossen van mijn problemen	25 (53%)	26 (44%)
	Beheersen agressie	6 (13%)	9 (16%)
	Vertrouwen krijgen in mezelf	14 (30%)	24 (42%)
	Vrienden maken	4 (9%)	12 (21%)
	Ontdekken wat ik leuk vind, wil leren	13 (28%)	18 (32%)
	Sociaal wenselijke gedrag te vertonen	6 (13 %)	11 (19%)
	Ontwikkelen van toekomstperspectief	28 (60%)	19 (32%)
	Anders	4 (9%)	4 (7%)
	Nee	15 (33%)	25 (43%)
Vind je dat je door de begeleiding / het contact met persoon bent veranderd? (open vraag)	Ja, in welke betekenis?	31 (67%)	33 (57%)
	Zelfredzamer geworden	11 (25%)	
	ik kijk positiever naar het leven	6 (14%)	
	Meer zelfvertrouwen	4 (9%)	

	beter maken van huiswerk	3 (7%)	
	ik kijk anders naar mezelf	2 (5%)	
	kan beter omgaan met mijn beperkingen	1 (2%)	
	ik kan mijn agressie beter controleren	1 (2%)	
Waarom is de begeleiding / het contact met persoon voor jou belangrijk? (open vraag)	begeleider motiveert mij	2	5
	ik kan mezelf zijn bij deze begeleider	3	29
	begeleider helpt mij om op het juiste pad te blijven	2	0
	begeleider helpt mij bij huiswerk maken	3	0
	bij begeleider kan ik altijd terecht als ik hulp nodig heb	15	15
	door begeleider kan ik beter omgaan met mijn problemen	14	2
	door contact begeleider ben ik socialer geworden	1	1
	begeleider begeleidt mij in ontwikkelen van toekomstperspectief	2	2
	ik heb geen keus / niet belangrijk	2	0
Wat zou er gebeuren als je geen	weet niet	18	29

begeleiding krijgt / geen contact meer zou hebben met deze persoon? (open vraag)	dan zou ik eerder hebben opgegeven	6	1
	dan zou ik slechter presteren op school	2	1
	dan zou ik geen zinvolle dagbesteding hebben	3	3
	dan zou ik wienig vertrouwen hebben in mijzelf	1	5
	dan zou ik terecht komen op het verkeerde pad	7	5
	dan zou ik mijn problemen met niemand kunnen delen	6	10
	dan zou ik meer moeite hebben bij het uitvoeren van mijn huishoudelijke taken	1	0

